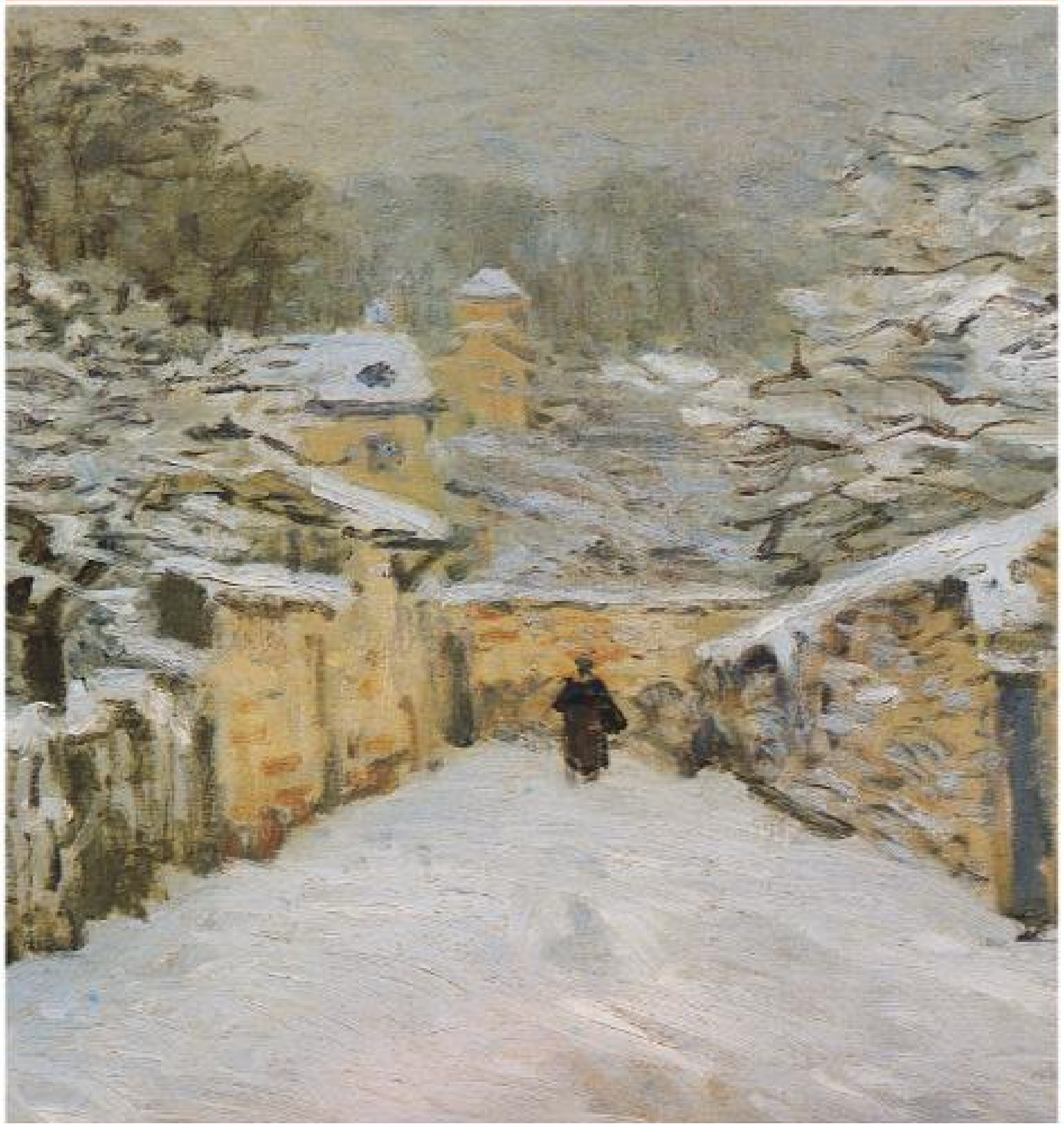
BORDO SİYAH

DÜNYA KLASİKLERİ - ROMAN

TOLSTOY

KAZAKLAR

TÜRKÇESİ: NUR NİRVEN

KAZAKLAR

TOLSTOY

ÇEVİREN:

NUR NİRVEN

DÜNYA KLASİKLERİ

ROMAN

BORDO SİYAH YAYINLARI

KAZAKLAR
TOLSTOY
Editör: Veysel Atayman
Çeviren: Nur Nirven
Redaksiyon: Osman Çakmakçı
Tashih: Filiz Göver
Bordo Siyah Yayınları

DÜNYA KLASİKLERİ

KAZAKLAR

LEV NİKOLAYEVİÇ TOLSTOY (1828-1910): YASNAYA POLYANA'DA DOĞDU. TOPRAK SAHİBİ ARİSTOKRAT BİR AİLENİN OĞLUDUR. KÜÇÜK YAŞTA AİLESİNİ KAYBETMESİ TOLSTOY'U ÖLÜM VE MUTLULUK ÜZERİNE HAYLİ KESKİN SORULAR SORMAYA VE DÜŞÜNCELER ÜRETMEYE YÖNELTTİ. İNSANLIK TARİHİNİ HÜKÜMETLERİN AHLAKİ ÇÖKÜŞÜYLE BİREYLERİN BUNA DİRENİŞLERİNİN TARİHİ OLARAK ANLAYAN TOLSTOY, SOSYAL DÜZENİN, AHLAKİ GELİŞMEYLE DÜZELECEĞİNE İNANDI. ESERLERİNDEN BAZILARI; *ANNA KARENİNA, SAVAŞ VE BARIŞ, SİVASTOPOL AĞUSTOS 1855*, *İVAN İLYİÇ'İN ÖLÜMÜ*, *KAZAKLAR*, *KREUTZER SONAT*, *ŞEYTAN*, *DİRİLİŞ, NEREDE SEVGİ ORADA TANRI*, *KATYA*, *EFENDİ İLE UŞAK*, *KARANLIĞIN KUDRETİ*'DİR.

EDİTÖR

VEYSEL ATAYMAN: 1941'DE İSTANBUL'DA DOĞDU. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'NDE ALMAN DİLİ VE EDEBİYATI VE FELSEFE ÖĞRENİMİ GÖRDÜ. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ MÜTERCİM TERCÜMANLIK BÖLÜMÜNDE UZUN YILLAR DERS VERDİ. HALEN AYNI BÖLÜMDE YÜKSEK LİSANS DERSLERİNE GİRMEYE DEVAM ETMEKTEDİR. FELSEFE, SİNEMA VE EDEBİYAT ALANINDA ÇOK SAYIDA MAKALE, DERLEME VE TELİF KİTABI YAYINLANDI.ÖZELLİKLE SİNEMA HAKKINDAKİ ÖNCÜ DEĞERLENDİRMELERİ NEDENİYLE HATIRI SAYILIR BİR HAYRAN KİTLESİNE SAHİP OLAN ATAYMAN, ÇEŞİTLİ YERLERDE VERDİĞİ SEMİNERLERLE OKURLARIYLA TEMASINI HEP SICAK TUTTU. BORDO SİYAH YAYINLARI'NIN DÜNYA KLASİKLERİ EDİTÖRLÜĞÜ GÖREVİNİ YÜRÜTTÜĞÜ SIRADA ÇOK SAYIDA DÜNYA KLASİĞİNE EDEBİYAT SOSYOLOJİSİ ÇERÇEVESİNDE ÖNSÖZLER VE NOTLAR YAZDI. YÜZE YAKIN ÇEVİRİSİ YAYINLANDI. 2009 YILINDA DİL DERNEĞİ TARAFINDAN TÜRKİYE'NİN EN PRESTİJLİ ÇEVİRİ ÖDÜLLERİNDEN BİRİ OLAN ÖMER ASIM AKSOY ÖDÜLÜ'NE LAYIK GÖRÜLDÜ.

ÇEVİREN

NUR NİRVEN: İLETİŞİM ADRESİNE ULAŞILAMADIĞINDAN ÖZGEÇMİŞİ BULUNAMAMIŞTIR.

REDAKSİYON

OSMAN ÇAKMAKÇI: 1965'TE İSTANBUL'DA DOĞDU. BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ'NDE PSİKOLOJİ, İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'NDE FELSEFE OKUDU. JAMES JOYCE, KAFKA, JACK LONDON, OSCAR WILDE VE LEWIS CARROLL GİBİ YAZARLARIN ÇOK SAYIDA ESERLERİNİ TÜRKÇEYE KAZANDIRDI. *RADİKAL* GAZETESİNDE ÇALIŞTI. SON DÖNEM TÜRK EDEBİYATININ İLGİYLE TAKİP EDİLEN ŞAİRLERİNDEN BİRİ OLAN OSMAN ÇAKMAKÇI, AYNI ZAMANDA ÇEŞİTLİ YAYINEVLERİNDE EDEBİYAT EDİTÖRÜ OLARAK YERALTI EDEBİYATI BAŞTA OLMAK ÜZERE FARKLI ALANLARDA ÖZGÜN PROJELER YARATTI.

TASHİH

FİLİZ GÖVER: 1947'DE İSTANBUL'DA DOĞDU. REMZİ VE YENİ ALAN YAYINEVLERİ İÇİN UZUN YILLAR REDAKSİYON VE DÜZELTİ YAPTI.

LEV NİKOLAYEVİÇ TOLSTOY

(D. 9 Eylül 1828, Yasnaya Polyana – Ö. 20 Kasım 1910, Astapovo, Ryazan, Rus Çarlığı)

Dünyanın en büyük romancılarından sayılan Rus yazar ve düşünür. Toprak sahibi soylu bir ailenin oğluydu; küçük yaşta anne ve babasını kaybeden Tolstoy'u akrabaları yetiştirdi. Özel öğretmenlerden ders aldıktan sonra Kazan Üniversitesi'ne girdi. Resmi eğitime duyduğu tepkiyle 1847'de Yasnaya Polyana'ya döndü, ardından orduya yazıldı; Kırım'da savaştı. Boş zamanlarını yazmakla geçirerek, yayımlanmış ilk kitabı *Detstvo*'yu (Çocukluk; 1852) tamamladı. Bu otobiyografik kitabın devamı niteliğindeki *Otroçestv*o (İlk Gençlik) 1859'da yayımlandı. Kafkaslar'da yaşadıklarına dayanan *Nabeg* (Baskın; 1853) ve *Rubka Lesa* (Ağaç Kesmek; 1855) adlı ilk öykülerinde ise savaş temasını işledi. Bu öykülerindeki yalancı kahramanlık eleştirisi, *Sevastopolskiye rasskazi*'nin (Sivastopol; 1855-56) temel konusuydu.

1857'de Fransa, İsviçre ve Almanya'yı kapsayan bir geziye çıkan Tolstoy, yolculuklarından esinlenerek yazdığı öykülerinin eleştirilmesine aldırmadı ve yazmayı sürdürdü. 1855-63 arasında yazdığı *Tri Smerti* (Üç Ölüm), *Semeynoye Sçastye* (Samimi Saadet) ve *Polikuşka* gibi öykülerinde daha çok ahlaki sorunlara ağırlık verdi. İnsanın doğal durumuyla toplum tarafından bozulmuşluğu arasındaki karşıtlığı ise *Kazaki* (Kazaklar; 1863) adlı yapıtında büyük bir ustalıkla işledi.

1850'lerin sonlarında köylülerin eğitimsizliğini sorun olarak görmeye başlayan Tolstoy, Yasnaya Polyana'ya döndüğünde köylü çocuklar için açtığı okulda ilerici eğitim yöntemlerini başarıyla uyguladı. 1860-61 yıllarında çıktığı ikinci Avrupa yolculuğu sırasında ise gittiği ülkelerde uygulanan eğitim kuramlarını inceledi; bir eğitim dergisi ve ders kitapları çıkardı. 1862'de Sonya (Sofya) Andreyevna Bers'le evlendikten sonra eğitim üzerine çalışmalarını bırakan Tolstoy'un on üç çocuğu oldu. Topraklarını başarıyla yönetti, yazmaya başladı; *Savaş ve Barış* ile *Anna Karenina*'yı bu dönemde yarattı. Ancak *Anna Karenina*'yı bitirdiğinde Tolstoy, hayatından memnun değildi; bunalıma sürüklendi. 1878-79'da

yazdığı *İspoved*’te (İtikatname) yaşamın anlamını ararken, 1879’da bunalımın doruğuna ulaştı.

Kilise otoritesini reddeden Tolstoy, 1901’de aforoz edildi. Bununla beraber, hükümete ve özel mülkiyete karşı çıktı; ancak ailesinin isteğine karşı çıkamadı ve mülkünü yasal olarak aile üyelerine devretti. Bu dönemden sonra zamanının çoğunu din, toplum, ahlak ve sanat konularındaki görüşlerini açıkladığı yazılara ayırdı: Rus Ortodoks Kilisesi’ni eleştirdi, yoksulluğun nedenlerini ele aldı. Bunalım döneminin ardından ahlaki amaçlı birçok masal ve öykü yazdı: *Çem Lyudi jivi* (İnsan Ne ile Yaşar?; 1881), *Dva Starika* (İki Yaşlı Adam; 1885), *Smert İvana İliça* (İvan İlyiç’in Ölümü; 1886), *Kreytserova Sonata* (Kreutzer Sonat; 1891).

Günlük yaşamını da görüşleri doğrultusunda değiştirmeye çalışan Tolstoy içki ve tütünü bıraktı, basit köylü kıyafetleriyle dolaşmaya başladı. Görüşleri ülke içinde benimsendikçe özellikle gençler arasında giderek daha çok sevilmeye başladı ve Yasnaya Polyana sık sık ziyaret edilen bir yer haline geldi. Karısının 1880 öncesi yapıtlarının yayın hakkını ele geçirmesi üzerine son dönem yapıtlarının yayınlanmasını istemedi. Bu döneme ait en bilindik yapıtları *Hadjii Murat* (Hacı Murat; 1911) ve *Otets Sergi*’dir (Sergey Baba; 1911).

Tiyatroyu sanatın en etkili alanı olarak gören yazarın 1888’de sahnelediği en başarılı oyunu *Vlast timi* (Karanlığın Kudreti) bir trajedi, *Plodi prosveşçeniya* (Eğitimin Meyveleri) ise aristokrasiyi yeren bir komediydi. Tamamlayamadığı otobiyografik nitelikteki *İ svet to tme svetit*’nin (Karanlıkta Bir Işık) kahramanı, ailesine kendi inançlarını benimsetemeyen biri, 1902’de yazdığı *Jivop trup*’unki de (Yaşayan Ölü) bir sarhoştu. Tolstoy’un oyunlarında son dönem yapıtlarında görülen ahlakçılığın yerini insanların kusurlarına anlayışla bakan, sıcak bir yaklaşım almıştı.

Ailesinin sürdüğü yaşam ve inançlarının gerektirdiği basit yaşam arasında kalan Tolstoy gizlice malikânesini terk etti ve zatürreeden Astapovo istasyonunda bitkin düşerek öldü.

Tolstoy’un dilimize çevrilmiş diğer yapıtları arasında *Gde Lyubov, tami Bo*g (Nerede Sevgi Orada Tanrı; 1934), Katya (1901), *Hozyaini i rabotnik* (Efendi ile Uşak; 1936), *Skazka ob İvane* (Budala İvan; 1947) bulunur. Yapıtlarının yayımlanmış en eksiksiz baskısı, doğumunun 100. yılından

başlanarak 30 yılda tamamlanan 90 ciltlik *Lev Nikolayeviç Tolstoy, Polnoe sobranie soçineniy*’dir.

KAZAKLAR

I

Moskova'da bütün sesler susmuştu. Kış ayazının hâkim olduğu sokakta arada bir uzaktan gelen tekerlek gıcırtısı duyuluyordu. Evlerin ışıkları sönmüştü, sokak fenerleri bile artık yanmıyordu. Kiliselerden, sabahın habercisi olan çan sesleri, uyuyan kentin üzerinde dalgalanıyordu. Sokaklarda kimse yoktu. Ara sıra gece çalışan ve müşteri bekleyen arabacılardan biri uyukluyor, yerdeki karla kumları birbirine katarak incecik şeritler halinde izler bırakıp bir köşeden öbürüne geçiyordu. Kilisede ise altın renkli küllüklere gelişi güzel dikilmiş mumlar yanıyor, alttaki metalin üzerinde yansımalar yaparak çevreye kırmızı bir ışık yayıyordu. Çalışan insanlar, uzun bir kış gecesinin sabahında, işlerine gitmek üzere yola düşmüşlerdi.

Oysa beyler için gece daha sona ermemişti. O saate kadar kapanmış olması gereken Şövalye Gazinosu'nun kapalı kepenklerinin arkasından, o saate kadar açık olması yasak olduğu halde, hâlâ ışık sızıyordu. Kapının önünde neredeyse birbirine çarpacak kadar yakın sıralanmış bir kupa arabası ve bir kızak, art arda duruyordu. Troyka da postayı almak için oradaydı. Paltosuna sıkıca sarınmış, soğuktan adeta büzülmüş olan kapıcı sanki binanın diğer köşesine saklanmış gibiydi.

Garson holde oturuyordu ve yorgunluktan yüzü çökmüştü: "Böyle sabaha kadar boş boş ne konuşurlar bilmem ki?" diye düşünüyordu. "Bunlar da hep benim nöbetçi olduğum geceye denk gelir!"

Üç genç adam, yandaki küçük aydınlık odada yemeklerini yiyor ve sohbet ediyordu. Sesleri odanın dışına taşıyordu. Oturdukları masada akşam yemeği kalıntıları ve boşalmış şarap şişeleri bulunuyordu.

İçlerinden biri kısa boylu, zayıf ve çirkin ama temiz yüzlü bir gençti; oturduğu yerden, yola çıkmak üzere olan arkadaşına yorgun ama sevgi dolu gözlerle bakıyordu. Diğeri uzun boyluydu: Boşalmış şarap şişeleriyle dolu masanın yanında uzanmış, saatinin kurgusu ile oynuyordu. Üzerinde yeni kısa bir kürk olan üçüncüsü, odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolanıyor, tertemiz tırnaklı, kalın, güçlü parmaklarını şıklatıyor, bir taraftan da nedense kendi kendine gülümsüyordu; gözlerinde ve yüzünde bir ışık vardı. Heyecanla elini kolunu sallayarak bir şeyler söylüyordu. Ancak halinden,

bir türlü o anda duyduklarını dile getirecek sözcükleri bulamadığı anlaşılıyordu. Aklına gelenleri de çok yetersiz buluyor, sürekli gülümsüyordu.

Yola çıkmaya hazırlanan genç adam: “Şimdi artık istediğim gibi konuşabilirim...” diyordu. “Amacım kendimi temize çıkarmak değil ama, hiç değilse kendini benim yerime koyarak beni anlamaya çalışmanı istiyorum... Bu işe, bazı değersiz insanların baktıkları gibi bakmanı istemiyorum.” Kendisine sevgiyle bakan arkadaşına döndü: “Örneğin sana göre ben, o kadına karşı suçluyum, değil mi?”

Kısa boylu, çirkin genç adam: “Evet, böyle düşünüyorum,” dedi. Bunu söylerken sanki gözlerindeki o yorgun ve sevgi dolu ifade daha da derinleşmişti.

Gitmeye hazırlanan genç adam: “Bunu söylemenin nedenini çok iyi biliyorum,” diye cevap verdi. “Sence sevilmek de, sevmek kadar büyük bir mutluluktur, insan bu mutluluğa bir defa erişti mi, artık ömrünün sonuna kadar onunla yetinmeli.”

Kısa boylu çirkin genç gözlerini kırpıştırarak: “Evet... Bu insana fazlasıyla yeter, kardeşim... İnsan bundan başka ne isteyebilir ki?” dedi.

Yola çıkmaya hazırlanan genç: “İyi ama, neden insan kendisi sevmemeli?” diye sordu. Düşünceli bir şekilde, ona, arkadaşına acıyormuş gibi bir tavırla baktı. “İnsan neden sevmesin? Eğer insan sevmezse... Hayır, sevmeden sevilmek bir felakettir. Üstelik bir de suçluluk duygusu varsa. Karşısındakine bir şey vermediğini, veremeyeceğini hissediyorsa... Aman Tanrım, bu öyle bir iş ki!” Bunu elini sallayarak söylemişti. “Her şey çok mantıklı olsa bari... Hayır, her şey tam tersine! Asla hiçbir şey istediğin gibi olmaz! Kader neyse o olur.”

“Bak, şu anda o duyguları başkasından çalmışım gibi bir izlenime kapılıyorum... Bunu sen de biliyorsun! İnkâr etme... Böyle düşünmen gerektiğine inanmalısın. Bugüne kadar yaptığım bütün budalaca ya da alçakça işler içinde (ki hayatım boyunca böyle pek çok şey yaptım) bu iş, bende hiç suçluluk duygusu uyandırmadı, daha doğrusu bu pişman olmadığım davranışlarımdan biridir. Bu ilişkinin başından sonuna kadar, ne kendime, ne de ona hiç yalan söylemedim. Sonunda âşık olduğumu

düşünmüştüm. Bir süre sonra bunun bir yanılgı olduğunu, farkında olmadan kendimi aldattığımı, bir insanın bir başkasını bu şekilde sevemeyeceğini anladım. Ve artık bu işi sürdüremeyeceğime karar verdim. O ise devam etti. Elimden bir şey gelmiyordu, şimdi suç bende mi? Ne yapsaydım yani?”

Arkadaşı uykusunun açılması için bir puro yaktı:

— Elbette şu anda her şey bitti ve yapabileceğin bir şey yok! Ancak sana söylemek istediğim bir şey daha var: Sen sevda nedir, aşk nedir hiç bilmiyorsun... Çünkü sen henüz âşık olmadın.

Kısa kürk paltolu genç başını ellerinin arasına aldı ve arkadaşlarına bir şey söylemek istedi. Fakat düşüncelerini söylemeyi bir türlü beceremedi. Çünkü bunları anlatmak için uygun kelimeleri bulamıyordu:

— Evet, âşık olmadım... Söylediklerin doğru... Ben hiç sevmedim... Ama artık bu duyguyu tatmak istiyorum. Bu, içimde öyle büyük bir arzu ki! Hayatta bundan daha güçlü bir duygu olabileceğini sanmıyorum. Gerçekten böyle bir aşk olabilir mi? Çoğu zaman her macerada eksik kalan bir şeyler vardır. Başka ne söyleyebilirim? Hayatımı altüst ettim! Şimdi ise her şeyin sonu geldi. Bu konuda haklısın! Benim için yepyeni bir hayatın başladığını hissediyorum!

Divana uzanmış, saatin kurgusuyla oynamakta olan genç: “Sen, başlayacak olan bu yeni hayatını da gene karmakarışık bir hale getirirsin...” dedi.

Yola çıkacak olan genç bu sözleri duymadı.

— Gideceğim için bir yandan üzülüyorum bir yandan seviniyorum, dedi. Neden üzüldüğümü ben de bilmiyorum.

Sonra sadece kendisini anlatmaya başladı; söylediklerinin başkalarının ilgisini çekmediğini fark etmiyordu. İnsan, ruhunun derinliklerinden taşan bir coşkuyu yaşadığı anlarda, her zamankinden daha bencil olur. Böyle zamanlarda dünyada kendisinden daha dikkat çekici, daha güzel hiçbir şey yokmuş gibi hisseder.

İçeri genç bir hizmet eri girdi. Üstünde kürk vardı ve başına da bir atkı sarmıştı.

— Dimitriy Andreyeviç, arabacı sizi daha fazla beklemek istemiyor, dedi. Şu anda saat dört ve atlar saat on ikiden beri dinlenmedi.

Dimitriy Andreyeviç, Vanyuşa'sına baktı. Başını atkı ile sarmış, ayaklarında keçe çizmeler olan ve gözlerinden uyku akan genç adamın sesinde söz konusu yeni hayatın, kendisini bekleyen o başka bir hayatın sesini duyar gibi olmuştu; bu sürekli bir şeylerin yokluğunu hissettiği ve hep çalışması gereken, çok hareketli bir hayat olacaktı.

Parmaklarıyla kürkünün kancalarının hepsinin iliklenip iliklenmediğini kontrol ederek: "Gerçekten de geç oldu! Hadi hoşçakal!" dedi.

Sonra arabacıya bir votka parası daha vermesini söyleyenlere aldırmadan kalpağını giydi, odanın ortasında durdu. Arkadaşlarıyla önce iki kez öpüştü, sonra birbirleriyle üçüncü kez tekrar öpüştüler. Kürklü kısa palto giymiş olan genç adam, masanın üzerindeki kadehteki içkiyi alarak bir dikişte bitirdi ve kısa boylu çirkin gencin elini tuttu. Yüzü kızarmıştı.

— Sonucu ne olursa olsun, söyleyeceğim! Seninle açık konuşmalıyım, bunu yapmak zorundayım, çünkü seni severim. Onu seviyorsun, değil mi? Bunu hep düşünmüşümdür... Seviyorsun, değil mi?

Arkadaşı gülümseyerek ve daha yumuşak bir tavırla: "Evet bu doğru," dedi.

— Belki de...

Garson son konuşulanları duymuştu ve bu adamların neden böyle hep aynı şeyleri söylediklerini düşünüyordu. Uykulu bir sesle: "Efendim, emir verildi, artık mumları söndürmek zorundayız," dedi. "Hesabı kimin adına yazmamı emredersiniz? Sizin adınıza mı efendim?"

Aslında hesabı kimin ödeyeceğini gayet iyi biliyordu, bu nedenle hemen uzun boylu gence doğru dönmüştü.

Uzun boylu genç: "Evet benim adıma," dedi. "Ne kadar?"

— Yirmi altı ruble...

Sonra uzun boylu genç bir an için durdu, hiçbir şey söylemeden, hesap pusulasını cebine koydu. Diğer iki arkadaşı ise, bambaşka duygular

içindeydiler. Yumuşak bakışlı, kısa boylu çirkin genç: “Hoşçakal, iyi yolculuklar diliyorum! Sen çok iyi bir insansın!” diyordu.

İkisinin de gözleri dolmuştu. Birlikte dış kapıya doğru yürüdüler. Gidecek olan genç adam, utangaç bir tavırla aniden uzun boylu arkadaşına döndü:

— Ah, Özür dilerim... dedi, Şövalye’deki hesabı halleder misin lütfen? Sonra bana mektupla bildirirsin!

Eldivenini giymekte olan uzun boylu genç: “Elbette, elbette yazarım,” dedi.

Sonra hep beraber dışarı çıktılar ve birdenbire: “Senin yerinde olmayı öyle çok isterdim ki!” dedi.

Yola çıkacak olan genç kızağa bindi, kürküne sıkı sıkı sarıldı:

— Hadi, sen de gel istersen, diyerek, kendisine özendiğini söyleyen gence yer vermek istiyormuş gibi, kızakta oturduğu yerden kayarak yana çekildi. Ama bunu söylerken sesi titriyordu.

Onu uğurlayan genç: “Hoşçakal, Mitya... Tanrı yardımcın olsun!” dedi.

O anda istediği tek şey, yanında kalan gencin bir an önce oradan gitmesiydi. Çünkü düşüncelerini, söylemek istediği şeyleri bir türlü dile getiremiyordu.

Bir süre sessizlik hâkim oldu. Sonra biri tekrar: “Hoşçakal!” dedi. Bir diğeri de “Hadi hoşçakal, yolun açık olsun...” diye seslendi.

Arabacı hayvanı kırbaçladı...

Genç adamı uğurlayan arkadaşlarından biri: “Elizar! Arabayı getir!” diye seslendi.

Arabacılar ve faytonu süren adam yerlerinden kımıldadılar, dudaklarını şapırdatarak dizginleri çektiler. Soğuktan donmuş gibi görünen fayton, karın üzerinde gıcırdayarak hareket etti.

Yolcuları uğurlamaya gelenlerden biri: “Olenin çok iyi bir çocuktur,” dedi. “Ancak yedeksubay olarak Kafkasya’ya gitmenin ne anlamı var?

Doğrusu ben asla oraya gitmezdim! Yarın öğle yemeğinde kulüpte olacaksın, değil mi?

— Evet...

Arkadaşlarını yolcu eden genç adamlardan her biri başka bir yola saptı. Kızakla yola çıkmış olan genç ise, sanki sırtındaki kürk palto fazla geliyormuş gibi sıcaktan bunalıyordu. Kızağın içinde yere oturmuş, paltosunun önünü de açmıştı. Genç adamın eşyalarıyla yüklü büyük troyka, karanlık bir sokaktan geçip, karanlıkta zor seçilen evlerin önünden başka bir sokağa saptı.

Olenin bu sokaklardan, sadece çok uzaklara giden insanların geçtiğini düşünüyordu. Bütün çevre öyle karanlık, öyle sessiz ve sıkıntılıydı ki...

Ruhuysa anılarla, sevgilerle ve pişmanlıklarla doluydu; gözlerine dolan yaşlardan hüzünle karışık bir zevk alıyordu...

II

Olenin: “Onları çok seviyorum; çok iyi insanlar... Ne kadar iyiler...” diye durmadan tekrarlıyor, gözleri doluyor ve ağlamak istiyordu.

Neden ağlamak istiyordu? Bu ihtiyacı neden hissediyordu? O sevdiği iyi insanlar kimlerdi? Kimi bu kadar çok seviyordu? Buna bir türlü karar veremiyordu.

Arada sırada gözlerini evlerden birinin penceresine dikip içeri bakıyor, o evin neden böyle tuhaf bir şekilde yapılmış olduğuna hayret ediyordu. Bazen de kendisine çok yabancı hatta hiç tanımadığı bir adam olan arabacı Vanyuşa’nın ona neden bu kadar yakın olduğuna, neredeyse donmuş koşumlarını gererek ilerleyen atların her adımında neden tıpkı kendisi gibi sarsılıp sallandıklarına şaşırıp kalıyordu.

“Güzel insanlar... Onları seviyorum...” diye tekrarlayıp duruyordu. Bir ara: “Çok ilginç, nasıl oluyor. Olağanüstü...” diye söylendi. Sonra da bunları neden söylediğini anlamaya çalışarak: “Galiba sarhoş oldum,” diye düşündü.

İşin aslına bakılırsa, payına iki şişe şarap düşmüştü ama, Olenin’i bu kadar çok etkileyen şey, sadece şarap değildi. Yolculuğuna uğurlanmadan biraz önce, sanki dudaklarından rasgele dökülmüş gibi utançla söylenen, kendisine candan bir dostluğun ifadesiymiş gibi görünen o içten sözleri anımsıyordu. Yaş dolu gözleri, sıkılan elleri, bakışları, sessizlikleri, sonra da artık kızağa binerken, ona “Hoşçakal Mitya...” diyen arkadaşının sesini anımsıyordu...

Kendisinin de düşüncelerini büyük bir açık yüreklilikle söylendiğini anımsıyordu. Bütün bunlar, onun için duygusal bir anlam taşıyordu.

Yolculuğa çıkmadan önce sadece dostları, akrabaları değil, aynı zamanda kendisine karşı pek ilgili olmayanlar, ona pek de öyle cana yakın görünmeyenler, hatta kötü niyetli olduğuna inandıkları bile, sanki aralarında anlaşmış gibi, ona karşı hoşgörülü olmaya, daha çok sevmeye çabalıyor gibi görünüyorlardı. Sanki günah çıkarmaya ya da ölüme giden birine yapıldığı gibi...

“Kafkasya’dan sağ dönmeyebilirim...” diye düşündü. Bu düşünceyle arkadaşlarını aklından geçirirken, kim olduğunu anlayamadığı meçhul birini daha seviyormuş gibi bir duyguya kapıldı. Kendisine de acıyordu. Ama ruhunda dalgalanmalara yol açan, duygularını anlamsız sözlerle aniden ve kendiliğinden ortaya döken, aynı zamanda onu bu derecede yumuşatan şey, ne arkadaşlarına duyduğu sevgi, ne de herhangi bir kadına karşı hissettiği aşktı. Çünkü o güne kadar hiçbir kadına âşık olmamıştı. Onu böyle ağlatan, birbiriyle hiçbir ilgisi bulunmayan ve saçma sözler söylemeye sürükleyen şey, kendine karşı duyduğu umut dolu sıcak bir sevgiydi. İyi olan her şeye karşı, ruhunda aniden katıksız bir sevgi doğmuştu. Sanki o anda ruhunda yalnızca güzel duygulara yer vardı.

Olenin herhangi bir yüksekokuldan mezun değildi, hiçbir yerde çalışmamıştı ve sadece bir kuruluşta kaydı vardı. Servetinin yarısını har vurup harman savurmuştu, yirmi dört yaşına geldiği halde kendisine hâlâ bir meslek seçmemiş, hayatı boyunca da hiçbir iş deneyimi olmamıştı. Aslına bakılırsa, Moskova’nın kibar çevrelerinde sadece “genç bir adam” olarak sözü edilen herhangi biriydi.

Daha on sekiz yaşındayken oldukça özgür bir hayata kavuşmuştu. 1840 yıllarında genç yaşta annesini ve babasını kaybetmişti. O da, servet sahibi diğer genç Rus delikanlıları kadar özgürdü. Maddi veya manevi hiçbir bağı yoktu. Canının istediği her şeyi yapabilirdi, hiçbir şeye ihtiyacı yoktu, onu bağlayan hiçbir şey yoktu. Hayattan hiçbir beklentisi de yoktu. Ne ailesi, ne vatanı, ne de inancı vardı.

İnancı olmadığı gibi hiçbir şeye karşı saygı da duymuyordu. Ama hiçbir şeyi tanımamasına rağmen kötümser, sürekli canı sıkılan, ukalalık eden bir genç de değildi; ama bir maceradan diğerine koşuyordu. Dünyada aşk diye bir şeyin olmadığına karar vermişti. Buna rağmen karşısına genç ve güzel bir kadın çıktığında da adeta içi titrerdi.

Onun için şöhret ve unvan hiçbir anlam taşımıyordu; ama baloda Prens Sergey yanına yaklaşıp da ona bir iki tatlı söz ettiğinde, elinde olmadan mutluluk duyuyordu. Üstelik maceraya atılmaktan da geri kalmıyordu. Ama bu maceraları, ona ayak bağı olmadığı sürece yaşıyor ve gönlünü eğlendiriyordu. Ara sıra herhangi bir amaç edindiği zaman, zorlukların ortaya çıktığını seziyordu. Bunlarla uğraşırken, hayatla boğuşmak gibi adi bir zorluğun yaklaştığını hissetmeye başlıyor, eski özgürlüğüne kavuşmak

için o kapıldığı duygudan içinden gelen bir sezgiyle kopup ayrılıyor ve hemen onu terk ediyordu.

Hayatında her şeye bu şekilde başlıyordu; iş yaşamına, bir aile kurmaya, bir zamanlar uğraşmayı çok istediği müziğe, hatta hiç inanmadığı o aşka bile böyle başlıyordu.

İnsana yaşamında ancak bir kere kısmet olan, ancak gençlikle sahip olunabilen gücü; nereye, sanata mı, bilime mi, bir kadının aşkına mı, yoksa pratik bir çalışmaya mı harcamak gerektiğini uzun uzun düşünürdü.

Söz konusu bu güç, zekâdan, duygudan ileri gelen bir güç değildi; insanın hayatta sadece bir kez hissedebileceği bir gözüpeklikti. Bu öyle bir güçtü ki, insana hem kendini hem de dünyayı istediği gibi değiştirip yönlendirebileceği, onu keyfince yönetebileceği gibi bir duygu veriyordu.

Doğrusunu söylemek gerekirse, bazı insanlar bu duyguyu hiç yaşamazlar. Bunlar, daha erken yaşlarda, karşılarına ilk çıkan şeyin egemenliğine kendilerini bırakıp, hayatlarının sonuna kadar bu boyunduruk altında çalışıp didinirler.

Olenin, kendisinde bu her şeyi yapabileceği duygusunu veren gençlik tanrısının gücünü öyle derinden duyuyordu ki, sanki bütün varlığı bir anda bir tek istek, bir tek düşünce haline gelebilirdi! Kendisinde; içinden gelen her şeyi yapabilecek, durup dururken nedenini, niçinini düşünmeden kendisini dipsiz bir uçurumdan aşağı atabilecek bir cesaret buluyordu.

Geçmişte yaptığı yanlışların farkına Moskova'dan ayrılırken varmıştı. Birden kendi kendine: "Onların hepsi birer hataydı, kendiliğinden olup bitmiş, önemi olmayan şeylerdi. Eskiden doğru dürüst yaşamak gibi bir niyetim yoktu, şimdi Moskova'dan ayrılışımla birlikte önümde başlayacak yepyeni bir hayat var. Bu hayatta artık öyle yanlışlıklara yer olmayacak, içimde pişmanlıklar uyanmayacak, sanırım sadece mutlu şeyler olacak!" diye düşünürken gençliğinden ileri gelen neşeli duygular içindeydi.

***

Uzun bir yolculuğa çıkan bir insanın, ilk iki, üç istasyona kadar hayalinde hep ayrıldığı yerler yer alır; daha sonra, birdenbire, yolda geçirilen bir

gecenin sabahında, düşünceleri gideceği yere odaklanır, artık gideceği yerle ilgili hayaller kurmaya başlar. Olenin'de durumu böyleydi.

Şehir geride kalıp da çevredeki karla kaplı tarlalara şöyle bir baktıktan sonra, bu sonsuzmuş gibi görünen topraklarda kendi kendiyle başbaşa kalışından dolayı sevinç duydu. Kürküne sıkıca sarındı, tekrar kızağın içine uzanarak sakin bir uykuya daldı.

Arkadaşlarıyla aralarında geçen vedalaşma töreni ona çok dokunmuştu. Bunun etkisiyle, hayalinde Moskova'da geçirmiş olduğu son kış canlandı. Geçmişte yaşanmış bazı olaylar, zihninden geçen belli belirsiz düşünceler, değişik seslerle de karışmış olarak gözlerinin önünden geçmeye başlamıştı.

Kendisini uğurlayan arkadaşlarını, konuşmalarında sözü geçen genç kıza karşı olan duygularını anımsadı.

Bu zengin bir genç kızdı. Olenin: "Nasıl oldu da bu çocuk, kızın gönlünün bende olduğunu bildiği halde, yine de onu sevebildi?" diye düşünüyordu. Aklında yerli yersiz pek çok kuşkular uyanıyordu.

"İnsansanlar öyle güzel beraberlikler yaşıyorlar ki..." diye söylendi.

Hemen sonra da kafasında bir soru belirdi:

"Neden ben bugüne kadar gerçek aşkı hiç yaşamadım? Herkes bana henüz hiç âşık olmadığımı söylüyor. Yoksa, ben yabani, özürlü bir insan mıyım?"

Yaşamış olduğu bütün gönül maceraları aklından geçmeye başladı. Sosyal hayata adımını attığı ilk sıralarda tanıdığı bir arkadaşının kız kardeşini anımsadı. Onun nakış işleyen ince parmaklarını, narin güzel yüzünü ve bir abajurun ışığı altında, masa başında geçirdiği geceleri, sonu gelmeyen saçma konuşmalarını, ikisinin de yaşadıkları utangaçlığı, çekingenliği, havadaki bu gerginlikle birlikte içinde uyanan öfkeyi düşündü. Sanki içinde bir ses ona durmadan: "Hayır, sevgi bu değil, bu değil!" diyordu. Bunun gerçekten de sevgi olmadığını sonradan anlamıştı. Sonra o güzel D. ile baloda yaptığı mazurkayı anımsadı.

"O gece ne kadar da mutluydum, çünkü âşıktım. Ama ertesi sabah uyandığım zaman kalbimde bu aşkı hissedemeyince ne kadar üzülmüştüm," diye düşündü. Aşk denilen şey neden aniden karşıma çıkıp beni esir almıyor? Dünyada aşk diye bir şey yok ki gelsin... Hem bana, hem

Dubrovnin’e, hem de başkana yıldızları çok sevdiğinden söz eden komşu kadın da aradığım değildi...”

Şimdi de köyde çiftliğinde uğraştığı işler gözünün önünden geçiyordu. O sıralarda da kendisini mutlu edecek herhangi bir şey bulamıyordu.

“Uzun bir süre gidişimle ilgili konuşup duracaklar,” diye düşünüyordu.

Ama bu konuda konuşacak olanlar kimlerdi? Bununla ilgili bir fikri yoktu.

Daha sonra aklına gelen bir şey, elinde olmadan yüzünü buruşturmasına neden oldu. Dudaklarından anlaşılmaz bazı sözler döküldü. Terzisi Mösyö Kapel, ona altı yüz yetmiş sekiz rublelik borcunu anımsamıştı. Terziye bir yıl daha beklemesi için nasıl rica ettiğini, ne diller döktüğünü, terzinin yüzünde beliren şaşkınlıkla karışık, kadere boyun eğdiğini gösteren ifadeyi anımsamıştı.

Gözlerini kısarak dayanılmaz şekilde canını sıkan bu düşüncelerden kurtulmaya çalıştı.

“Aman Tanrım... Aman Tanrım...” diye söylendi.

Sonra arkadaşlarıyla vedalaşırken konuştukları genç kızı düşünerek, kendi kendine: “Ne olursa olsun, o kız beni her şeye rağmen seviyor,” dedi. “Evet... Onunla evlenip bir yuva kurmuş olsaydım, kimseye borcum olmayacaktı... Oysa şimdi Vasiliyev’e borcum var...”

Kulüpte Vasiliyev’le kumar oynadığı son geceyi anımsadı. Kulüpte o genç kızla buluştuktan sonra tekrar oraya dönmüştü. Vasiliyev’e, onur kırıcı bir biçimde birkaç el daha oynamayı teklif etmiş, ama o bunu soğuk bir şekilde reddetmişti.

“Bir yıl boyunca paramı harcamam ve biriktiririm. Borcumun hepsini öderim. Daha sonra da Tanrı yardım eder...” diye söylendi.

Kendisine duyduğu güvene rağmen, yine de geride bıraktığı borçlarını saymaktan, onları ne zaman ödeyebileceğini düşünmekten kendini alamadı.

“Şövalye’den başka Morel’e de borcum var,” diye düşünüyordu. Birden bu kadar çok borca girdiği o geceyi yeniden yaşar gibi oldu:

Çingenelerle içki içerek eğlendikleri bir geceydi. Geceyi hazırlayanlar, Petersburg’dan dönmüş olan, Yaver Saşka B., paşanın yaveri, Prens D., o her halinden önemli biri olduğu anlaşılan yaşlı adamdı. “O beyefendilerin hepsi herkese acaba neden bu kadar yüksekten bakıyorlardı?” diye düşündü. “Bir araya gelerek özel bir grup kurmak ve başkalarının da bu gruba katılmayı büyük bir onur sayacaklarını düşünme hakkına nereden sahip oluyorlar? Kendileri yaver olduklarından mı? Bütün bunlar öylesine saçma şeyler ki, başkalarını bu kadar budala, aşağılık sanmaları korkunç şey. Yine de ben onlara kendileriyle hiçbir şekilde yakınlık kurmaya istekli olmadığımı anlattım. Ancak sanıyorum müdür Andrey’i, benim Saşka B. gibi albay rütbesindeki bir yaverle, bir beyefendiyle çok samimi olduğumu görmek oldukça şaşırtmış olmalı... Üstelik kimse o gece, benim kadar çok içmedi. Çingenelere yeni bir şarkı öğrettim, herkes o şarkıyı dinledi. Belki bir sürü saçmalık da yaptım ama, ne de olsa gene de çok iyi bir gencim ben...”

***

Üçüncü mola yerine ulaştıklarında sabah olmuştu. Olenin çay içti. Vanyuşa ile birlikte denkleri, bavulları düzene soktular. Sonra yerleştirilen eşyaların arasına, ağır başlı bir havayla oturdu. Üzerindeki paranın miktarını, paraları koyduğu yeri, yolları gösteren krokinin, makbuzların kısaca her şeyin yerini, nerede olduğunu, çok iyi biliyordu. Her şeyi oldukça pratik bir şekilde yerleştirdiği düşüncesiyle birden neşelendi. O sırada uzun yol ona, sadece uzun bir gezinti olarak göründü.

O gün, sabahtan öğleden sonraya kadar, sürekli hesap yaptı: Kaç fersah yol gitmişlerdi? Sonraki mola yerine kaç fersah kalmıştı? Bundan sonra ilk ulaşacakları kente, öğle yemeğine, çay saatine, Stavropol’a kaç fersah vardı? Kat ettikleri mesafe, yolun tamamının kaçta kaçıydı? Uzun süre bunları hesap edip, durdu. Ne kadar parası olduğunu, yol masrafını çıkardıktan sonra elinde kaç para kalacağını, borçlarının tamamını ödemek için ne kadar para kazanması gerektiğini ve ayda maaşının kaçta kaçını harcayabileceğini de tek tek hesapladı.

Çay içtikten sonra akşama doğru, yapmış olduğu hesaba göre Stavropol’a kadar olan mesafenin, yolun tamamının onbirde yedisi kadar olduğunu, borçlarının hepsini yedi ay boyunca maaşının bir kısmını biriktirmek

koşuluyla ödeyebileceğini, bu borçların miktarının gelirinin sekizde biri kadar olduğunu ortaya çıkardı. Sakinleşti ve paltosuna sarındıktan sonra, kızağın dibine kayıp yeniden uykuya daldı.

Şimdi artık tek düşündüğü şey sadece geleceği ve Kafkasya'da karşılaşacağı olaylardı. Geleceği düşündüğü zaman belleğinde, Çerkez kızları, Amalat Bek'ler, dağlar, derin uçurumlar, ürkütücü çağlayanlar, türlü tehlikeler canlanıyordu.

Bütün bu hayaller onun için henüz net değildi ama, kazanacağı ün, karşılaşacağı ölüm tehlikeleri belleğinde canlandırdığı bu günlerin çekici, hoş tarafıydı. Bazen hayalinde, dağda yaşayan birçok insanı yönetimi altına alıyor, herkesi kendine hayran bırakan bir cesaretle düşmanları öldürüyordu. Arada bir de kendisini, dağlarda yaşayan bu insanlardan biri olarak görüyor, bu Dağlılarla birlikte özgürlüklerine kavuşmak için Ruslara karşı isyan ettiğini düşünüyordu.

Hayalinde canlanan sahnelerde rol alan kahramanlar Moskova'da bıraktığı eski arkadaşlarıydı. Saşka B... ya Ruslarla beraber, ya da Dağlılarla işbirliği yaparak ona karşı savaşıyordu. Hatta terzi Mösyö Kapel bile bu hayallere karışıyor, zafer kazananların onuruna yapılan şenliklere katılıyordu.

Bu arada aklından, eskiden kendisini küçük düşürmüş olaylar, zaafları, yanlış davranışları da geçiyordu. Yalnız, bunları hatırlamak artık ona sadece tat veriyordu. O sarp ve dik dağların, çağlayanların, Çerkez kızlarının, tehlikelerin arasında, artık bu tür hatalara yer olmayacağı açıktı. İşte bütün suçlarını kendi kendine itiraf etmişti, artık bu işi kapatabilirdi.

***

Genç adamın geleceğe ait düşüncelerinde daima yer alan kutsal bir hayal daha vardı: Bir kadın hayali...

O da hep orada, dağların arasındaydı. Köle bir Çerkez kızı... Bu fidan gibi boylu, ince belli, örgülü uzun saçlı, uysal ve yumuşak, derin bakışlı genç bir kadındı. Hayalinde, dağların arasında ıssız bir yerde, bir köy evinin eşiğinde onun kendisini beklediğini görür gibi oluyordu. Kendisinin ise zafer kazanmış, yorgun argın, toz toprağa ve kana bulanmış bir biçimde genç

kadının yanına döndüğünü düşünüyordu. Hayalinde, onun tatlı sesi ve öpücükleri, güzel omuzları, her şeyiyle kendisine olan bağlılığı canlanıyordu. Olağanüstü güzeldi ama şanssız bir kadındı. Üstelik kaba, vahşi bir varlıktı...

Uzun kış gecelerinde onu eğitmeye çalıştığını düşünüyordu. Hayalindeki kadın oldukça zeki, anlayışlı ve yetenekliydi; bundan dolayı en önemli ve gerekli şeyleri çabucak öğreniyordu. Neden olmasın? Üstelik yabancı dilleri bile çok rahat öğrenebilir; Fransız edebiyatına ait yapıtları okuyabilir, onları anlayabilirdi. Örneğin Notre-Dame de Paris kesinlikle çok hoşuna gidecekti. Fransızca da konuşabilirdi, bir konuk odasında yüksek sosyetedeki bir kadından çok daha fazla, üstelik doğuştan sahip olduğu bir asalet sergileyebilirdi. Oldukça alçakgönüllü bir tavırla, gür ve tutkulu bir sesle şarkı bile söyleyebilirdi.

Olenin, bunları düşününce, “Amma da saçmalıyorum!” diye söylenmekten kendini alamadı.

O sırada başka bir mola yerine varmışlardı. Şimdi onun kızaktan inip başka bir kızağa binmesi, arabacılara da votka parası vermesi gerekiyordu.

Yola çıkınca o saçma bulduğu hayaller yine belleğinde canlanmaya başladı. Yine Çerkez kızlarını, Rusya’ya dönüşünü, kendisine yaverlik teklif edildiğini, çok güzel bir Çerkez kızıyla evlendiğini görür gibi oluyordu.

Kendi kendine: “Ne olursa olsun, dünyada aşk diye bir şey yok. Hem şan şeref de ne demek oluyormuş? Saçma...” diye söyleniyordu. “Ya o altı yüz yetmiş sekiz rublelik borç ne olacak? Bir bölgeyi savaşarak ele geçirdim diyelim. Bu bölgede de bana hayatımın sonuna kadar harcamakla tüketemeyeceğim büyük bir servet kazandırmış olsun. O zaman ne yaparım? Kuşkusuz böyle bir serveti tek başıma harcamam doğru olmaz. Bu serveti başkalarıyla paylaşmalıyım... Ama, kime, ne kadar vermeli? Önce altı yüz yetmiş sekiz rubleyi kesin Kapel’e vermeliyim, geri kalan içinde sonra bir çözüm yolu düşünürüm.”

Bütün bu hayaller yavaş yavaş silikleşiyor, giderek gölgeleniyor, düşünceleri bulanıklaşıyor; genç adamın daldığı derin uykusunu sadece arada bir duyulan Vanyuşa’nın sesiyle kızağın aniden durması bozuyordu.

O zaman, uykulu uykulu ne olduğunu pek anlayamadan ilk mola yerinde başka bir kızağa biniyor, daha uzaklara doğru yeniden yola koyuluyordu...

Aynı şeyler bir sonraki gün yeniden başlıyordu, yine mola yerleri, yine içilen çaylar, yine durmadan koşan atların kıçları, yine Vanyuşa'yla aralarında geçen kısa konuşmalar, yine belli belirsiz hayaller; geceleri hafif şekerlemeler, sonra da gece iyice bastırınca yorgunluğun verdiği derin, zinde ve sağlıklı uyku...

III

Olenin, Rusya’nın merkezinden uzaklaştıkça, anılarının da kendisini bıraktığını hissediyor, Kafkasya’ya yaklaştıkça duyduğu rahatlık daha da artıyordu.

Ara da bir, “Oraya gittikten sonra, bir daha geri dönmesem... Yeniden insanların arasına karışmasam...” diye düşünüyordu. “Ama burada gördüklerim insan değil ki! Bunlardan hiçbiri beni tanımıyor, hiçbir zaman Moskova’ya gidip, geçmişimi öğrenemezler... Orada bulunanların da burada, bu insanların arasında yaşadıklarımı öğrenmeleri mümkün değil.”

Yolculuk boyunca karşılaştığı bu kaba yaratıkların arasından geçerken Moskova’daki dostlarıyla bu insanları asla aynı seviyede tutmadığını anladı. Hatta insandan bile saymadığı bu kişilerin arasındayken o zamana kadar hiç bilmediği bir özgürlük duygusu yaşıyordu. İnsanlar kabalaştıkça ve içinde uygarlık belirtileri azaldıkça, Olenin kendisini daha özgür, daha rahat hissediyordu.

Genç adamı, içinden geçmek zorunda olduğu Stavropol kenti hayal kırıklığına uğrattı. Binalardaki ilanlar, Fransızca yazılmış tabelalar, faytonlardaki kibar hanımlar, kentin meydanında duran kupa arabaları, pelerinli paltosu ve başında şapkasıyla bir beyefendinin bulvardan geçerken başını çevirip kızaktakilere dikkatle bakması ona üzüntü vermişti.

“Belki de bunların arasında, benim arkadaşlarımı tanıyan birileri vardır,” diye düşündü. Ve sonra aklına yine kulüp, terzi, iskambil oyunları, ışıklı salonlar geldi...

Stavropol’dan sonra her şey yolunda gitmeye başladı: Çevrede vahşi, kaba, savaşı çağrıştıran sert, ama buna rağmen olağanüstü bir güzellik vardı.

Olenin’in neşesi gittikçe artıyordu; karşılaştığı arabaların sürücüleri hep Kazak’tı, hepsi de ona oldukça basit görünüyordu. Bunlarla, kimin hangi rütbeye sahip, hangi sınıfa ait olduğunu düşünmek zorunda kalmadan rahatça şakalaşabilir, sohbete dalabilirdi. Bunların hepsi insan soyundandı, o sırada bütün insanlık Olenin’in içinde bilincinin derinliklerinden gelen bir sevgi uyandırıyordu; herkes ona karşı oldukça iyi davranıyordu.

Don Birlikleri'nin bulunduğu bölgeye geldikleri sırada, kızaktan inip basit bir arabaya binmişlerdi. Stavropol'u geçtikten sonra ise havanın sıcaklığı artmaya başlamıştı. Bu nedenle Olenin sırtındaki kürklü paltoyu çıkarma gereksinimi duymuştu.

Birden beklenmeyen bir bahar gelmişti, Olenin'e oldukça neşeli görünen bir bahar... Artık Kazak köylerinden kimsenin geceleri dışarı çıkmasına izin verilmiyor ve gece yapılacak yolculukların tehlikeli olduğu söyleniyordu.

Vanyuşa korkmaya başlamıştı, her zaman dolu olan tüfeği elinde arabanın önünde duruyor, her an ateş etmeye hazır bekliyordu. Olenin'in neşesi daha da artmıştı. Mola yerlerinden birinde, ana yolda işlenmiş korkunç bir cinayeti anlatmışlardı. Yolculukları boyunca sık sık silahlı adamlarla karşılaşmaya başlamışlardı.

Olenin kendi kendine: "Demek her şeyin başladığı yer burası!" diye söylendi. Devamlı sözü edilen o karlı tepeleri görmek için sabırsızlanıyordu.

Sonra Nogaylı bir arabacı akşama doğru kırbacıyla, bulutların altındaki dağları gösterdi. Olenin heyecanla arabacının gösterdiği yere baktı. Hava kapalıydı, bulutlar dağları yarı yarıya örtmüştü. Olenin kurşuni beyaz, kıvrım kıvrım bazı şekiller fark etmişti. Ancak bütün çabasına rağmen, bu gördüğü beyazlıklarda kendisine o kadar çok anlatılan, pek çok kitaptan tanıdığı bu dağlarda hiçbir olağanüstü güzellik bulamadı.

O zaman, bulutlarla dağların tepelerinin görüntüsü arasında hiçbir fark olmadığını, sürekli anlatılan o karlı dağların güzelliğinin de tıpkı Bach'ın müziği gibi, bir kadına karşı duyulan büyük aşk gibi bir yalan olduğunu düşündü; o, ne Bach'ın müziğine ne de aşka inanmıyordu. Bu nedenle "Dağları bir an önce görmek isteğinden..." vazgeçti.

Ertesi gün sabahın erken saatlerinde, kuşetinin üzerinde bir serinlik hissederek uyandı. İlgisiz bir halde sağa sola bakınırken, şaşırdı kaldı. Hava oldukça aydınlıktı, Olenin birden yaklaşık yirmi adım kadar ötede (daha doğrusu ilk anda ona öyle gelmişti) bembeyaz, oldukça yumuşak hatları olan kocaman kitleler gördü. En tepede incecik bir çizgi, belirgin bir halde dağları daha da yükseklerdeki gökten ayırıyordu. Olenin, kendisiyle dağların ve gökyüzü arasındaki uzaklığın ne kadar çok olduğunun farkına

vardı; dağların ne kadar çok yüksek olduğunu anladı. Bu göz alabildiğine yükselen güzelliğin sonsuz derinliğini hissettiğinde birden bunun bir rüya, bir hayal olmasından korktu. Uyanmak için bir silkindi, dağların yeri yine değişmedi, o dağlar yine karşısındaydı...

— Bu ne, bu nedir? diye arabacıya sordu.

Nogaylı arabacı ilgisiz bir tavırla “Dağlar!” dedi. “Başka ne olabilir!”

Vanyuşa: “Ben de uzun süredir onlara bakıyordum,” dedi. “Bu olağanüstü bir güzellik! Evdekilere anlatmaya kalksam, inanmazlar.”

Troyka dümdüz yolda hızla kayarak ilerlerken, dağlarda, ufukta yeni doğan güneşin ışıkları altında pembeleşmiş tepeleriyle büyük bir hızla kayıyormuş gibi görünüyordu.

Dağlar, Olenin’i önce çok şaşırtmış, sonra da içinde bir sevinç dalgasına yol açmıştı. Daha önce gördüğü kara tepeli dağlara hiç benzemeyen, doğrudan doğruya, steplerden yukarı doğru fışkırmış gibi görünen, birbirlerine zincirleme bağlı, uzaklara doğru koşuyormuş hissi veren karlı tepelere baktıkça yavaş yavaş bu güzelliği içine sindirmeye, dağın ne demek olduğunun anlamını tam olarak kavramaya başladı. O andan itibaren, gördüğü, düşündüğü, hissettiği her şey onda yepyeni, tıpkı o dağlar gibi derin ve yüce bir anlam kazandı. Moskova’ya ilişkin bütün anılar, duyduğu utanç, pişmanlık ile birlikte Kafkasya’ya ait bütün hayaller de yok olup gitti, bir daha da hiç aklına gelmedi.

İçinden bir ses sanki zafer kazanmış gibi bir tavırla ona: “İşte, her şey şimdi başlıyor,” demişti.

Yol boyunca, uzaklarda bir çizgi halinde görünen Terek Irmağı, Kazak köyleri ve halk artık ona bir şaka değil, gerçekten varolan şeyler gibi görünüyordu... Bir kendisine, bir Vanyuşa’ya bakıyor, yine dağları anımsıyordu.

İki atlı Kazak işte yan yana gidiyordu. Tüfekleri sırtlarındaki kılıfların içinde durmadan sallanıyor, atların kurşuni, doru ayakları birbirine karışıyordu; onların arkasında da yine dağlar görünüyordu...

Terek ırmağının diğer kıyısındaki bir *avul’*da[1] bacalardan yükselen dumanlar görünüyordu. Onların arkasında da yine dağlar devam ediyordu...

Güneş yükseliyor, kamışların arasında titreyerek akan Terek sularında parıltılı yansımalar oluşturuyordu, onun da gerisinde yine dağlar vardı...

Bir Kazak kasabasından gelmekte olan bir araba göründü... Yolda kadınlar, güzel genç kadınlar yürüyordu; onların da gerisinde yine dağlar görünüyordu...

Olenin: “Bozkırda Abrekler, yol kesip haraç alıyorlardır,” diye aklından geçirdi. “Buna rağmen, yoluma yine devam ediyorum, onlardan korkmuyorum. Tüfeğim, gücüm, gençliğim var... Ah! Yine o dağlar...”

IV

Terskaya bölgesine ait askeri yol, yan yana sıralanmış köylerin arasından kıvrılarak geçer ve yaklaşık seksen fersah uzunluğundadır. Bu bölgede hem insanlar, hem de doğa birbirine benzer. Kazaklarla Dağlıların yaşadığı bölgeleri birbirinden ayıran Terek'in her zaman bulanık ve hızlı akan suları, burada genişler, durgunlaşır; ırmağın sağ tarafındaki kamışlarla örtülü sığ kıyılara durmadan kurşuniye çalan bir kumu yığar durur. Yüz yıllık meşeleri, kökleri çürümekte olan çınarları, yeni filiz veren fidanlarıyla pek yüksek olmayan sol yakayı ise oyarak daha sarp bir hale getirir. Sağ yakada Ruslarla barış içinde yaşayan, ama hep huzursuz olan Müslüman köyleri yer almıştı. Sol kıyıda ise ırmaktan yarım fersah ileride, birbirlerine yedi sekiz fersah ara ile sıralanmış Kazak köyleri vardır.

Eskiden bu Kazak köylerinin büyük bir çoğunluğu Terek ırmağının hemen kıyısında yer almaktaydı. Her yıl ırmak dağlardan tarafa, biraz daha kuzeye doğru çekilerek köylerden uzaklaşmıştı. Bu nedenle şu anda kıyıdan bakıldığında yalnızca gür bir yeşillik içinde kaybolmuş eski kent kalıntıları, armut ağaçlarıyla dolu meyve bahçeleri, böğürtlen, yaban üzümü dallarının kuşattığı korular göze çarpıyordu.

Şimdi o çevrede hiç kimse yaşamıyordu. Kumların üzerinde sadece oraları çok sevmiş, benimsemiş geyiklerin, kurtların, tavşanların, sülünlerin izleri vardı.

Kazak köylerinin arasında doğrudan doğruya ormanın içine uzanan, köylerin her birinden bir top atışı mesafede bulunan bir yol geçiyordu. Yol boyunca da Kazakların bulunduğu mevziler sıralanmıştı. Bu mevzilerin arasında yer alan kulelerde de nöbetçiler vardı.

Kazaklara ait topraklar yalnızca yüz metre genişliğinde daracık, ormanlık, verimli bir araziden oluşmaktaydı. Bu toprakların kuzeyinde Nogay ya da Mozdok bozkırlarının kumluk arazisi uzanıyor, daha kuzeyde, kimbilir nerede Türkmen, Astrahan, Kırgız-Kasay bozkırlarıyla birleşiyordu. Terek'in güneyinde Büyük Çeçen, Koçkalıkov tepeleri, Kara Dağlar ile adının ne olduğu bilinmeyen bir dağ daha vardı. Onların da gerisinde karlı dağların tepeleri görünüyordu.

Sadece uzaktan seyredilen bu tepelere henüz hiç kimse ayak basmamıştı. Bu verimli ormanlık, zengin bitki örtüsüne sahip daracık topraklarda çok eski çağlardan bu yana Starover denilen savaşçı, fizikleri düzgün, zengin bir Rus halkı yaşıyordu. Bunlara Dağlı Kazaklar da denilirdi.

Staroverlerin ataları çok eski çağlarda Rusya'dan kaçmış, Terek'in diğer yanında Büyük Çeçen denilen ormanlık dağların ilkinde, Çeçenlerin arasında yerleşmişlerdi. Çeçenlerle uzun yıllar bir arada yaşadıkları için, onlarla akrabalık kurmuş, geleneklerini almış ve Dağlıların yaşama biçimini benimsemişlerdi. Yalnız, yine de eski Rusçayı hiç bozmadan tüm saflığıyla kullanmayı sürdürmüş, eski dinlerini de terk etmemişlerdi. Hâlâ Kazakların arasında dolaşan bir söylentiye göre, bir zamanlar Çar Korkunç İvan, Terek'e gelmiş, ihtiyar Kazakları dağdan huzuruna çağırtmış, onlara ırmağın kıyısında topraklar bağışlamış, barış ve dostluk içinde yaşamalarını önermiş, onları Rus uyruğuna geçmeye ve dinlerini değiştirmeye zorlamayacağına da söz vermişti. Fakat bugüne kadar Kazak soyları, Çeçen soylarıyla akraba olmaya; özgürlüğe, zevke, soygunlara, savaşa tutkun bir halk olarak yaşamayı sürdürmüşlerdi. Bunlar onların yaradılışlarının en temel özellikleriydi.

Burada Rusya'nın ancak kötü etkileri kendini gösteriyordu: Seçimlerde yapılan baskı, kiliselerden çanların indirilmesi, oralardan gelip geçen ya da yerleşen askeri birlikler gibi... Kazak, içinden gelen duygularla, belki de kardeşini vurmuş olan bir Dağlı *cigit*'ten[2] köyünü korumak için evine yerleşmiş olan, ama evini tütün dumanıyla dolduran askerlerden daha az nefret eder. Düşmanı olan Dağlıya saygı duymasına karşın kendisine yabancı olan, onu sömüren askere adi bir varlık gözüyle bakar. Bir Kazak için Rus köylüsü vahşi, kaba ve değersiz bir varlıktır. Onu da sadece köylerden gelip geçen seyyar satıcılar ile küçük Rusya'dan gelen, Kazakların "yersiz-yurtsuz" diye adlandırdıkları göçmenlerin kişiliğinde görüp tanımıştır.

Bir Kazak son derece gösterişli giyinir, bu yönüyle Çerkezlere benzer. En iyi silahlar Dağlılardan alınır, en iyi atlar da yine onlardan satın alınır, ya da çalınır. Genç bir Kazak için Tatarca bilmek önemli bir özellik sayılır ve keyfi yerinde olduğu zamanlarda kardeşiyle bile Tatarca konuşur. Buna rağmen, dünyanın bu en uzak köşesine atılıp terk edilmişlik duygusu veren, çevresi yarı vahşi Müslüman kabileleriyle ve Rus askerleriyle kuşatılmış bu

bir avuç Hıristiyan halk, kendini uygarlığın en yüksek düzeyine ulaşmış sayar. Kazakların gözünde kendilerinden başkası insan değildir. Diğer insanların tümüne daima yüksekten bakarlar...

Bir Kazak zamanının büyük bir bölümünü mevzilerde, seferde, avlanarak ya da balık tutarak geçirir. Hemen hemen evinde hiçbir iş yapmaz. Kasabaya gitmesi ise olağanüstü bir olaydır. Bir kere kasabaya geldi mi de sadece eğlenmeye bakar...

Kazaklar, şaraplarını kendileri yaparlar. İçki içmek onlar için kişisel bir eğilim değildir. Bu sanki onların bir geleneğidir. Bundan kaçmak neredeyse bir ihanet sayılır.

Kazak, kadını kendi rahatını sağlayan bir varlık olarak görür. Genç kızların eğlenmesine hoşgörüyle bakar. Fakat, evli kadını genç yaşından itibaren ihtiyarlayıncaya kadar kendisine hizmet etmekle yükümlü kılar ve durmadan çalıştırır. Tıpkı Doğu ülkelerinin erkekleri gibi kadının her zaman itaat etmesini ister, ondan sürekli hizmet bekler.

Bu anlayış sayesinde Kazak kadını hem ruhsal yönden, hem de beden olarak oldukça iyi gelişir. Erkeğe boyun eğiyor görünmekle birlikte, Doğuda olduğu gibi, ev yönetiminde Batılı kadından çok daha fazla söz sahibidir. Sosyal hayattan uzaklaşmış olması, sürekli erkeklere özgü ağır işlerde çalışması ona ev içindeki hayatında çok daha büyük bir önem ve güç vermiştir. Yabancıların yanında karısına tatlı bir söz söylemeyi, şakalaşmayı bile ayıp sayan Kazak, evinde kadınıyla baş başa kalınca, elinde olmadan daima onun üstünlüğünü hisseder. Bütün ev ve ayrıca evin içinde ne varsa her şey kadının çalışması, özeni sayesinde kazanılmıştır.

Kazak, çalışmanın kendisi için ayıp bir şey olduğunu, bunun ancak bir Nogay işçisine, ya da kadına yakıştığını düşünmektedir ancak, evinde kullandığı, kendisinin saydığı her şeyin aslında kadının çabalarıyla oluştuğunu, kendisine hizmet etme zorunda saydığı kadının, bu ister ana ister eş olsun, dilediğinde onu, sahip olduğu her şeyden yoksun edebileceğini belli belirsiz bir şekilde hisseder.

Bütün bunların dışında sürekli olarak ağır erkek işlerinde çalışan, her zaman her şeyi düşünmek zorunda olan kadın, omuzlarına yüklenen bu sorumluluk sayesinde, erkek gibi bir kişiliğe sahip olmuştur. Bütün bunlar

onda şaşılası bir güç, sağduyu, irade yeteneği ve sağlam bir karakter oluşmasına yol açmıştır. Bu yüzden Kazak kadınları çoğunlukla daha güzel, erkeklerden daha güçlü, daha akıllı ve daha gelişmiştir.

Dağlı kadının güzelliği, en saf Çerkez tipi ile kuzeyli kadınlara özgü güçlü, sağlam bir vücut yapısının bir araya gelmesiyle insanda hayret uyandıran bir güzelliğe sahiptir. Kazak kadınları Çerkezler gibi Tatar elbisesi, cepken ve çarık giyerler. Sadece, başlarını Rus kadınları gibi bağlarlar. Giyimde titizlik, temizlik, incelik ve evlerdeki düzen, hayatlarının vazgeçilmez bir alışkanlığı olmuştur. Kadınlar erkeklerle olan ilişkilerinde, özellikle de genç kızlar, oldukça rahat davranırlar.

***

Dağlı Kazakların sayıca en fazla oldukları yer Novomilinskaya kasabasıydı. Burada Dağlılardan kalma gelenekler sürüyordu. Bu kasabanın kadınlarının güzelliği dillere destandı ve ünleri bütün Kafkasya'ya yayılmıştı. Kazakların bütün gelirleri bağlar, bostanlar, meyve bahçeleri, karpuz, kabak, pırasa ve mısır tarlaları, balık ve diğer avlar, bir de seferlerle elde edilen ganimetlerden oluşuyordu.

Kasaba Terek'in üç fersah ötesindeydi, ırmaktan gür bir ormanla ayrılıyordu. Kasabanın içinden geçen yolun bir yanında ırmak vardı, diğer yanında yemyeşil bağlar, meyve bahçeleri; daha ileride de ırmağın sürükleyip getirdiği kum yığınlarıyla dolu Nogay bozkırları görünüyordu. Burayı öbek öbek böğürtlenler, dikenli otlar bürümüştü.

Kasabaya girip çıkarken, yüksek sütunların üzerinde kamışla kaplı damı olan büyük bir kapıdan geçiliyordu; kapının yanında tahtadan yapılmış bir sehpa üzerinde Kazakların bir zamanlar savaşta düşmandan aldıkları, belki yüz yıldır kullanılmamış eski bir top duruyordu. Kapının yanında ara sıra üniformalı, tüfekli bir Kazak'ın nöbet beklediği görülürdü. Bu nöbetçi de yanından geçen bir subaya bazen selama durur, bazen de onu görmezlikten gelirdi... Kapının üzerindeki beyaz bir tabelanın üzerinde kırmızı boya ile şunlar yazılıdır: *Ev sayısı: 266, Erkek sayısı: 897, Kadın sayısı: 1012*.

Kazakların evleri dört bir tarafta bulunan destekler üzerindedir, yerden bir arşından biraz daha fazla yüksektedir. Damları oldukça düzgün bir şekilde sazlarla kaplanmıştır, saçakları yüksekçedir.

Evlerin tamamı belki yeni değil ama, hepsi de oldukça bakımlı, çok temiz ve kapıları çeşit çeşit süslerle donatılmıştır. Birbirlerine bitişikmiş izlenimi vermezler: Geniş caddelerin ve ara sokakların iki yanına gözü okşayacak biçimde, sıkıştırılmadan rahatça sıralanmışlardır.

Birçok evin aydınlık geniş pencerelerinin önünde, küçük bostanların berisinde evlerden daha yüksek koyu yeşil renkli selvi ağaçları, açık renk yapraklarıyla ve beyaz çiçekli mis kokulu akasyalar, hemen yanlarında da alay eder gibi parlayan sarı ayçiçekleri, sarmaşıklar, asmalar göze çarpar.

Geniş meydanda Kazakların en çok sevdiği şeyleri satan üç dükkân yer alır. Bunlar içki, kabak çiçeği, talaş ve çörek satar. Daha ileride de yaşlı selvilerin arasında bahçesi yüksek duvarlarla çevrili ve öteki yapılardan daha uzun, daha yüksek olan bir ev görünür. Bu pencereleri kepenkli ev, birlik komutanına aittir. Sokaklar özellikle yazın, hafta aralarında pek kalabalık değildir. Kazaklar iş başındadır: Ya mevzilerde, ya seferdedirler... Yaşlılar ise ya ormanda avda, ya balık avında ya da kadınlarla birlikte bahçelerde, bostanlarda iş başındadır. Evlerde ancak çok yaşlılar ve küçük yaştaki çocuklar veya hastalar kalırlar.

V

O akşam yalnız Kafkasya'da görülebilecek akşamlardan biriydi. Güneş dağların arkasına geçmiş fakat henüz ortalık aydınlıktı. Batmakta olan güneş gökyüzünün üçte birini aydınlatmış, bu ışıklar altında dağların beyaz, mat gövdeleri kesin hatlarla ayrılmıştı.

Hava durgun ve bulutsuzdu. Sesler ta uzaklara kadar ulaşıyordu. Bozkırın üstüne dağların gölgesi, birkaç fersah uzunluğunda düşmüştü. Bozkırda, ırmağın diğer tarafında, yollarda ve her yerde bir sessizlik vardı. Arada bir herhangi bir yerde atlılar görünecek olsa mevzilerdeki Kazaklar da, yükseklerdeki Müslüman köylerindeki Çeçenler de hayret ve merak içinde, bu gelen hayırsızların kim olabileceğini düşünürlerdi. Üstelik akşam olduğunda ve karanlık çöktüğünde, insanlar korkularından birbirlerine sokuluyor, evlerine kapanıyorlardı. Bu uçsuz bucaksız bozkırlarda sadece insandan korkmayan vahşi hayvanlar, kuşlar rahatça oradan oraya dolaşırlardı.

Bahçelerden çit örmeyle uğraşan, işlerini güneş batıncaya kadar bitirmek için çabalayan Kazak kadınlarının neşeli sesleri yükselirdi. Ortalık kararınca bahçelere ıssızlık çöker, her yer tenhalaşırdı; buna karşılık kasaba daha çok hareketlenir, her taraftan yayalar, atlılar, gıcırdayarak ilerleyen arabalara doluşmuş insanlar buraya akın ederler.

Genç kızlar bol gömlekleri ve bellerine doladıkları etekleriyle, ellerindeki değneklerle neşeli neşeli gülüşerek kasabanın kapısına doğru koşuyor, peşlerinden sürükledikleri sivrisineklerle, toz bulutları içinde bozkırdan dönen sürüleri karşılıyorlardı. Karnı doymuş inekler, mandalar sokaklara dağılıyor, rengârenk cepkenli Kazak kadınları oradan oraya koşuşuyorlardı... Her taraftan gelen tiz sesler, neşeli kahkahalar, çığlıklar hayvanların böğürmelerine karışıyordu.

Daha ileride birliğinden izin alıp gelmiş tepeden tırmağa silahlı bir Kazak, atının sırtında bir eve yaklaşıp, pencereye eğilerek cama vuruyordu. Hemen arkasından pencerede görünen güzel yüzlü genç bir Kazak kadınının gülümseyerek genç adama söylediği tatlı sözler işitiliyordu. Başka bir tarafta üstü başı paralanmış, kemikleri çıkmış bir Nogay işçisi bozkırdan getirdiği kamışlarla tepeleme yüklenmiş, gıcırdayan arabayı onbaşının

geniş, temiz avlusuna çekip başlarını sağa sola sallayan öküzleri boyunduruktan çıkarıyor, efendisiyle Tatarca bir şeyler konuşuyordu.

Sokağın tamamını kaplayan, yıllardır insanların yanından gelip geçtiği büyük bir su birikintisinin gerisinde güçlükle çitlere dayanarak yürüyen yalınayak genç bir Kazak kadını sırtında odun taşıyordu. Elbisesinin eteğini bembeyaz ayaklarının üzerinde, hafifçe yukarı toplamıştı.

Avdan dönmekte olan bir Kazak, şakacı bir tavırla: “Daha yukarı kaldırsana, utanmaz!” diye seslendi, tüfeğiyle ona nişan alıyormuş gibi bir hareket yaptı. Bunun üzerine eteklerini indiren Kazak kızı, odunları yere düşürdü.

Yakası bağrı açık, göğsünün kılları ağarmış yaşlı bir Kazak, poturunun paçalarını sıvamış, balık avından dönüyordu. Omuzunda taşıdığı ağın içinde hâlâ çırpınan gümüş renkli balıklar göze çarpıyordu. Evine bir an önce ulaşmak için komşusunun yarı yıkılmış çitinin üzerinden atladı. Dikenlere takılan kaftanını çekerek kurtardı. Biraz ileride orta yaşlı bir kadın kuru bir ağaç kökünü sürükleyerek götürüyor, başka bir yönden balta sesleri geliyordu.

Küçük Kazak çocukları sokak aralarında, bulabildikleri her düzlükte zıpzıp oynuyorlardı. Kadınlar, yolu olabildiğince kısaltmak için çitlerin üzerinden bahçeye atlıyorlardı. Evlerin bacalarından yükselen dumanda, yanan tezeğin kokusu duyuluyordu, her avlu gecenin sessizliği bastırmadan önce görülen canlı çalışmanın uğultusuyla doluydu.

***

Kazakların reisi ve okul öğretmeninin karısı Ulitka teyze de diğer kadınlar gibi, kapıya çıkmış, davarları güden kızı Maryana’nın dönüşünü bekliyordu.

Avlunun sazla örülmüş kapısını henüz açmıştı ki çevresindeki sivrisinek sürüsüyle birlikte kocaman bir manda “Moo!.. moo!..” diye bağırarak kendini içeri attı, onun arkasından da iri gözlerinden, ev sahibesini çok iyi tanıdığı anlaşılan, karınları doymuş inekler kuyruklarını bir sağa, bir sola sallayarak geçtiler.

Uzun boylu, alımlı, güzel Maryana, kapıdan içeri girer girmez elindeki değneği bir yana fırlatıp, çitten yapılmış kapıyı kapadı. Sonra güçlü

ayaklarıyla yere sağlamca basarak koşa koşa hayvanları ayırmaya ve her birini ahıra sokmaya çalıştı.

Annesi: “Çarıklarını çıkarsana gâvurun kızı! Çarıkları eskittin!” diye bağırdı.

Maryana, annesinin, “gâvurun kızı” demesine hiç gücenmemişti. Bu sözcüklerin ardında gizli bir sevecenlik olduğunu seziyordu, neşesini hiç kaybetmeden işine devam etti. Yüzünü mendille kapatmıştı, üzerinde pembe bir elbise, üstünde de yeşil bir cepken vardı.

Genç kız avludaki saçaklı kapının ardında, besili iri hayvanların peşinden kaybolup gitmişti. Biraz sonra ağıldan sesi geldi. Sevgi dolu bir sesle mandaya adeta yalvarıyordu:

— Sen hiç yerinde durmazsın! Hey Tanrım... Hadi yürü yavrucuğum...”

Biraz sonra ana kız *izbuşka*’ya[3] girdiler, ikisi de ellerinde iki büyük güğüm süt taşıyorlardı. İşte o gün sağdıkları bütün süt bu kadardı... İzbuşkanın toprak bacasından yanan tezeğin dumanı yükseldi. İçeride süt kaynatılacak, tereyağı yapılacaktı. Evin kızı ocağı yakmaya çalışırken, yaşlı kadın da kapıya çıkmıştı.

Kasabaya alacakaranlık çökmüştü; havada sebzelerin, sığırların ve yanan tezeklerin kokuları dalgalanıyordu. Ellerinde bir değneğe sarıp tutuşturdukları bezlerle Kazak kadınları sokak aralarında ya da bir kapıdan diğerine aceleyle koşup duruyorlardı. Avluda sadece yerlerine sokulmuş hayvanların sakin ağız şapırdatmaları, homurtuları duyuluyor, kadınların ve çocukların sokaklarda ya da bir avludan bir diğer avluya birbirlerine seslendikleri duyuluyordu. Hatta arada bir, bütün bu seslere bir de sarhoş erkek sesi karışıyordu.

Karşıdaki avludan çıkan uzun boylu, yaşlı bir Kazak kadını, Ulitka teyzeden ateş istedi. Kendi elinde de bezlerden yaptığı tutuşturulmaya hazır bir meşale vardı:

— Nasıl, işiniz bitti mi? diye sordu.

Ulitka teyze yardımda bulunabilecek bir durumda olduğu için mağrur bir edayla: “Çok şükür! Kız ocağı yakıyor, sana ateş mi gerekli?” dedi.

İki kadın birlikte eve girdiler. Narin, ince eşyalara alışık olmayan kaba eller titreyerek, Kafkasya'da çok değerli sayılan kibrit kutusunun kapağını açmıştı. Ateş istemeye gelen iri yapılı Kazak kadını sohbet etmek istediğini gösterir bir tavırla eşiğe oturdu.

— Teyze, seninki hâlâ okulda mı? diye sordu.

— Öyle anacığım, durmadan çocuklara ders verir. Bana yazdığına göre bayramda gelecekmiş!

— Akıllı adam! Ne yaparsın! Yaptığı hepimiz için yararlı bir iş.

— Orası öyle... Yararlı bir iş yapıyor.

— Benim Lukaşka ise birlikte, izin istemiş ama alamamış.

Reisin karısı bunları çok iyi bildiği halde gelen kadın bunu özellikle vurgulayarak tekrarlamıştı. Sözü Kazak birliğine yeni katılan, geçenlerde yolcu ettiği oğlu Lukaşka'ya getirmek istediği anlaşılıyordu. Çünkü onun niyeti, oğlunu reisin kızı Maryana ile evlendirmekti.

— Demek oğlun görevde ha?

— Görevde anacığım. Bayramdan bu yana hiç görüşmedik, geçenlerde Fomuşkin'le ona kıyafet gönderdim. Söylediğine göre iyi durumdaymış. Komutanlar kendisinden memnunmuş. Sanırım yine çevrede Abrek arıyorlarmış... Ama Fomuşkin'e göre Lukaşka pek sıkılmıyormuş... Neşesi yerindeymiş... Bal gibi idare ediyormuş işte!

Reisin karısı: "Senin oğlun da tam bir Urvan doğrusu..."

Lukaşka'ya *Urvan*[4] adı yürekliliğinden dolayı verilmişti. Küçük bir Kazak çocuğunu ırmakta boğulmaktan kurtarmıştı. Reisin karısı, Lukaşka'nın annesine bunu özellikle güzel bir şey söylemiş olmak için anımsatmıştı.

Lukaşka'nın annesi: "Tanrı'ya şükür! Oğlum iyi çocuktur, yiğittir, herkes tarafından sevilir," dedi. "Onu bir evlendirsem... O zaman ölsem de gözüm arkada kalmaz."

Reisin kurnaz karısı nasırlı elleriyle kibrit kutusunun kapağını dikkatle kapadı.

— Eh nasıl olsa evlenir, köyde kız mı yok!

Lukaşka’nın annesi başını salladı:

— Elbette pek çok kız var ama, senin kızın gibi birini, Maryanuşka gibi birini mumla arasan bulamazsın...

Reisin karısı, Lukaşka’nın annesinin niyetini gayet iyi biliyordu. Lukaşka’yı da tam bir Kazak genci olarak görür, gerçekten de beğenirdi. Yine de bu konuşmayı bir an önce bitirmek istedi. Çünkü her şeyden önce o reisin karısıydı ve zengindi. Lukaşka ise sıradan bir Kazak’ın oğluydu, üstelik babasını da kaybetmiş, öksüz kalmıştı... Ayrıca, kızından da bu kadar çabuk ayrılmaya hiç niyeti yoktu. Üçüncü nedense şuydu: Böyle durumlarda kız tarafının pek nazlı davranması geleneklerden biriydi. Onun için ağırbaşlı, karşısındakine karşı hoşgörülü bir tavır takındı.

— Eh, ne diyebilirim, Maryanuşka da elbette bir gün büyüyecek ve gelinlik çağında bir kız olacak, dedi.

Lukaşka’nın annesi: “Hele bir bostanları toplayalım, size görücü yollayacağım... Kızını vermeye razı olman için rica edeceğim. İlya Vasilyeviç’ten de Tanrı’nın izniyle kızını isteyeceğiz,” dedi.

Reisin karısı ölçülü bir tavırla: “İlya da kim oluyor!” dedi. “Böyle bir şey ancak benimle konuşulabilir. Yalnız her şeyin bir zamanı var.”

Lukaşka’nın annesi, reisin karısının yüzündeki ciddi ifadeyi görünce artık bu konuda daha fazla konuşmanın uygun olmayacağını anlayarak kibritle elindeki bezi tutuşturdu, yerinden kalktı.

— Bizi zor durumda bırakma anacığım! Sözlerimi unutma olur mu... Şimdi gitmeliyim, daha bizim ocağı yakacağım.

Sokakta, elinde ucu tutuşturulmuş bezi sallaya sallaya yürürken, Maryana’yla karşılaştı. Genç kız, onu eğilerek selamladı. Lukaşka’nın annesi genç kızın güzelliğine hayran hayran baktı.

— Sülün gibi kız! Üstelik çok da çalışkan! Daha ne kadar büyüyecek? Evlenecek yaşa gelmiş zaten, iyi bir aileye gelin olmalı. Benim Lukaşka ile evlenmeli... diye düşündü.

Ulitka teyzeye gelince, onun da kafasını meşgul eden bir derdi vardı. Kımıldamadan oturduğu yerde, çözümlenmesi zor bir şeyler düşünüyordu. Kızı ona sesleninceye kadar oturduğu yerde öyle kaldı.

VI

Kazak köyünün erkekleri genellikle yürüyüşlerde, seferlerde, karakollarda, ya da konak yerlerinde olurlardı. Akşam vakitlerinde ihtiyar kadınların köyde sözünü ettikleri “korkusuz” Lukaşka da, akşama doğru Aşağı Prototzkiy karakolunun kulesindeydi.

Aşağı Prototzkiy karakolu Terek ırmağının kıyısındaydı. Lukaşka ara sıra kulenin parmaklıklarına yaslanıyor, gözlerini kısarak Terek’in ilerisine doğru bakıyor, sonra da gözlerini aşağıdaki Kazak arkadaşlarına çevirerek ara sıra onlarla konuşuyordu.

Artık güneş, öbek öbek bulutların altında bembeyaz görünen dağın karlı tepesine doğru yaklaşıyordu. Dağın eteklerindeki bulutlar gittikçe daha koyu gölgelere bürünüyordu. Havada bir akşam durgunluğu vardı. Balta girmemiş ormandan gelen hafif bir serinlik olmasına rağmen, kulenin çevresi henüz sıcaktı.

Birbiriyle sohbet eden Kazakların artık daha güçlü duyulan sesleri havada uzun bir süre yankılanıyordu. Kahverengi suları hızla akan Terek, kesintisiz kayıp giden koca kitlesiyle, hareketsiz kıyılardan daha belirgin bir şekilde ayrılıyordu. Suları yavaş yavaş azalmaya başlamıştı. Kıyılardaki sığlık yerlerde ıslak, öbek öbek kum yığınları göze çarpıyordu.

Gözetleme kulesinin karşı tarafında ve diğer yakada her yer oldukça tenhaydı, görünürde, ta tepelere kadar uzanıp giden bomboş, kamışlarla kaplı topraklardan başka hiçbir şey yoktu. Biraz daha yanda kıyının alçak kesimlerinde bir Çeçen köyünün düz damlı, bacaları huni biçimindeki toprak evleri görünüyordu.

Kuledeki Kazak delikanlısının keskin gözleri Ruslarla barış içinde yaşayan, akşam sisleri içinde avluda dolaşan lacivert kırmızı elbiseli Çeçen kadınlarının hareketlerini seçebiliyordu.

Kazaklar her an Tatar bölgesinden gelebilecek bir *Abrek*[5]. baskını bekliyorlardı. Çünkü, özellikle mayıs ayında Terek’in kıyısındaki orman bir insanın yaya olarak geçmesine olanak vermeyecek kadar gürleştiğinde ve ırmak da yer yer arabayla geçilebilecek kadar sığlaştığı zaman, böyle baskınlar sıkça görülürdü.

İki gün kadar önce alay komutanından gelen atlı bir haberci, keşif kolundan sekiz kişilik bir müfrezenin Terek üzerinden karşı yakaya geçtiğini haber vermiş; bu nedenle dikkatli olunmasına ilişkin yazılı bir emir getirmişti. Durum böyle olduğu halde, yine de gözetleme kulesinde pek de tedbirli davranılmıyordu.

Kazaklar sanki köylerindeymiş gibi atlarını eyerlemeden, silahsız dolaşıyor, kimi balık avlıyor, kimi içki içip sarhoş oluyor, kimi ava çıkıyordu. Yalnızca nöbetçinin atı eyerli bir şekilde ormanın yanındaki keçiyolunda dolaşıyor, sadece nöbet tutan Kazak, sırtında üniforma, elinde silah, yanında da kılıç, hazır bekliyordu.

Kulenin komutanı uzun boylu, oldukça zayıf bir Kazak'tı, belinden yukarısı bir hayli uzun, kısacık bacakları ve kolları vardı. Üzerinde sadece önü açık bir yelekle karakol olarak kullanılan izbenin yanında oturuyor, yüzünde yöneticilere özgü tembel, sıkıntılı bir ifadeyle gözlerini kapamış, başını bir sağ eline, bir sol eline dayıyordu.

Kırlaşmış siyah, geniş sakallı ihtiyar bir Kazak da, üstünde belinden kara bir kuşakla bağlanmış bir gömlek, suyun kıyısının çok yakınına uzanmış yatıyor, için için kaynayan, yer yer tümsekler yapan Terek'in monoton akışına tembel tembel bakıyordu. Diğerleri de, sıcaktan bunalmış bir halde yarı çıplak dolaşıyor, kimi Terek'te çamaşır yıkıyor, kimi olta atıyor, kimi toprağa uzanmış yatıyor, kimi de kıyıdaki sıcak kumların üzerinde bir türkü mırıldanarak dolaşıyordu.

Zayıf yüzü güneşten adeta siyaha dönmüş bir Kazak, büyük olasılıkla içkiden, ölü gibi kendinden geçmiş, izbenin duvarlarından birinin dibine yüzükoyun uzanmıştı, güneşin yakıcı ışınları yan olarak tam üzerine geliyordu.

Kulede nöbet tutan Lukaşka uzun boylu, yakışıklı bir delikanlıydı. Yirmi yaşlarındaydı ve annesine çok benzerdi. Yüzü ve bütün bedeni, gençliğinden ileri gelen keskin çizgilere sahip olduğu halde, hem ruhen hem de bedenen çok güçlü olduğu hemen anlaşılıyordu. Birliğe katılalı fazla bir zaman geçmemişti. Ama geniş yüzünün ifadesinden, sakin ve kendinden emin tavırlarından; kısa bir süre içinde Kazaklara, daha doğrusu silahlı insanlara özgü savaşçı ve gururlu bir karakter kazandığı anlaşılıyordu.

Kazak olmaktan gurur duyduğu her halinden belliydi ve kendi değerini de çok iyi biliyordu.

Çerkez üniformasının bir iki yeri yırtılmıştı, kalpağını Çeçenlerin yaptığı gibi arkaya doğru kaydırmıştı. Deri çizmeleri de dizden aşağı kıvrılmıştı. Kıyafeti pek gösterişli değildi ama, Kazaklara özgü bir inceliği vardı, bu da Çeçen *cigit*'lerini taklit etmekten ileri geliyordu. Gerçek bir *cigit*'in üzerindeki kıyafet her zaman özen gösterilmemiş gibi sarkık, orası burası yırtık olurdu. Yalnız, silahının çok güzel olması gerekirdi. Bununla beraber o yırtık pırtık kıyafet öyle özel bir şekilde kemerle bağlanmış, vücuda öylesine güzel bir şekilde oturtulmuş olur, silah da öyle güzel bir şekilde tutulurdu ki, bunu herkes beceremezdi, bu kılıkta birinin ne olduğu, daha doğrusu bunun bir Kazak ya da bir Dağlı olduğu daha ilk bakışta anlaşılırdı.

İşte Lukaşka'nın böyle *cigit*'leri andıran bir hali vardı. Ellerini kılıcın arkasına sokmuş, gözlerini kısarak hep o uzaklardaki *avul*'a bakıyordu. Yüzünün hatları tek tek incelenecek olsa, güzel sayılmazdı ama, sağlam yapılı vücuduna, zeki bir ifade taşıyan kara kaşlı yüzüne bakan herkes elinde olmayarak hemen, "Yakışıklı delikanlı!" diye düşünürdü.

Dudaklarını tembel tembel kıpırdatarak, beyaz dişlerini göstererek tiz bir sesle: "Köye bakın!" dedi. "Ne kadar kadın varsa hepsi sokaklara dökülmüş!"

Bunu özellikle birine hitap etmeden, ortaya söylemişti.

Aşağıda yatan Nazarka hemen telaşla başını yukarı kaldırdı. Lukaşka güldü:

— Tüfekle bir ateş etsem kimbilir nasıl korkarlar!

— Kurşun oraya kadar gitmez ki!

— Hadi canım! Benim kurşunum gider! Biraz zaman geçsin de gör bak, onların bayramları gelsin, gidip Girey Han'ı ziyaret edeceğim, onunla boza içeceğim...

Lukaşka bir taraftan bunları söylerken bir taraftan da üzerine yapışan sivrisineklerden kurtulmak için elini kolunu öfkeyle sallayıp duruyordu. Birden, koruluktan gelen bir hışırtı Kazakların dikkatini çekti; tüyleri

rengârenk, kılları yer yer dökülmüş kuyruğunu hızla sallayan zayıf bir av köpeği, yerleri koklaya koklaya gözetleme kulesine doğru koşuyordu.

Lukaşka köpeği hemen tanıdı. Bu komşu avcı Yeroşka amcanın köpeğiydi. Hemen peşinden de korulukta yürüyen avcının karaltısı belirmişti.

Yeroşka amca uzun boylu bir Kazaktı. Pamuk gibi bembeyaz geniş bir sakalı vardı. Omuzları, göğsü öylesine genişti ki! Ancak ormanda onunla boy ölçüşecek bir kimse olmadığından dolayı pek boylu görünmüyordu... Sağlam yapılı vücudunun bütün hatları son derece ölçülüydü. Sırtında kuşağının içine soktuğu yırtık bir gömlek, ayaklarında geyik derisinden yapılmış, iplerle bağlanmış çarıklar, başında da küçük beyaz bir kalpak vardı. Bir omzuna, sülünlere sessizce yaklaşabilmek için kullandığı içinde tavuk bulunan bir çuval ve atmacaları kışkırtmak için yapılmış özel bir alet asmıştı. Diğer omzuna da öldürdüğü bir yaban kedisini atıvermişti. Arkasında kuşağının altında, içi fişek, barut, ekmek dolu bir torba, sivrisinekleri kovmak için kullandığı bir at kuyruğu, üzerinde eski kan lekeleri bulunan ucu ikiye ayrılmış bir hançer, iki de ölü sülün sallanıyordu.

Kuleye baktı ve biraz durdu. Sonra köpeğine seslendi:

— Hey buraya baksana Lyam!

Sesi öyle kalın, öyle gürdü ki ormanda derin yankılar yaptı. Yaşlı adam, Kazakların *filinta* dedikleri kocaman çakmaklı tüfeğini de omzuna alıp kalpağını kaldırdı. Sanki ırmağın diğer yakasındaki birine bağırıyormuş gibi gür bir sesle:

— Merhaba arkadaşlar! İyi günler... Hey, buraya baksanıza!

Her taraftan genç Kazakların zinde, neşeli sesleri duyuldu:

— Merhaba amca! Merhaba!

Yeroşka amca Çerkez tarzında dikilmiş ceketinin koluyla, geniş kırmızı yüzündeki terleri sildi.

— Anlatın bakalım... Ne var, ne yok? diye seslendi.

Nazarka göz kırparak omzunu silkti:

— Sana bir şey söyleyeyim mi amca, şu gördüğün çınar var ya, üstüne bir atmaca sürekli konmaya çalışıyor. Her akşam gelip, tepede çabalar durur!

Yaşlı adam inanmadığını gösteren bir tavırla: “Hadi ordan be!” dedi.

Nazarka kıs kıs güldü.

— Doğru söylüyorum, amca! İstersen gel hayvanı bekle!

Kazaklar gülüştüler. Şakacı Nazarka, atmaca falan görmemişti ama, karakoldaki bütün genç Kazaklar, Yeroşka amca oraya her geldiğinde onunla şakalaşmayı, onu kandırmayı alışkanlık haline getirmişlerdi.

Lukaşka kulenin tepesinden Nazarka’ya çıkıştı:

— Aptal, sen de! İşin gücün gevezelik etmek!

Nazarka hemen sustu, ihtiyar avcı bütün Kazakların hoşuna giden şu karşılığı verdi:

— Gerekirse beklerim, ne olacakmış! Peki, siz hiç yaban domuzu gördünüz mü?

Bir eğlence bulduklarından dolayı mutlu olan karakol komutanı yana doğru dönerek iki eliyle uzun sırtını kaşıdı:

— Yaban domuzu gözetlemek... O da iş mi? Biz burada yaban domuzlarını değil, Abrek gözetliyoruz... Sen hiç Abrek’le ilgili bir şey duydun mu amca, ha?

Karakol komutanı bunu bembeyaz, düzgün dişlerini gösterecek şekilde gülerek, gereksiz yere gözlerini kısarak sormuştu.

Yaşlı adam: “Abrek mi dediniz?” diye sordu. “Hayır... Hiçbir şey duymadım. Haberim yok. Sende biraz *çihir*[6] bulunur mu? Bir yudum ver de içeyim, kardeşim. İnanın öyle çok yoruldum ki! Dur bak, biraz bekle, ben de sana taze av eti getireceğim! İnan ki, getireceğim. Getirsene şunu...”

Karakol komutanı sanki adamın söylediklerini hiç duymamış gibi: “Yoksa şimdi oturup avını mı bekleyeceksin?” diye sordu.

Yeroşka amca bu soruya, “Gece beklemeyi düşünüyorum,” diye karşılık verdi. “Tanrı yardım ederse, bayrama kadar epey bir şeyler vururum. O zaman avlardan sana da veririm! Yemin ederim, veririm!”

Lukaşka yukarıdan herkesin dikkatini çekecek şekilde gür bir sesle haykırdı:

— Amca! Hey amca!

Bütün Kazaklar ona baktılar.

— Sen ırmağın yukarısına gitsene! Orada sürüyle domuz dolaşıyor. Doğru söylüyorum. Yemin ederim, öyle! Geçenlerde bizim Kazaklardan biri domuz avladı, oradan biliyorum... Sırtındaki tüfeği eliyle düzelterek, güldüğünü gösteren bir sesle: “İnan ki, doğru söylüyorum!” diye tekrarladı.

İhtiyar yukarı doğru baktı.

— Ooo... Demek korkusuz Lukaşka da buradaymış,” dedi. “Nerede vurmuş arkadaşın onu?”

Lukaşka: “Sen sürünün bulunduğu yeri görmedin mi? Belki boyun kısa olduğundan görememişsindir,” dedi. Sonra birden ciddi bir tavır takınarak başını salladı: “Şurada tam kanalın orada, amca. Kanal boyunca yürüyorduk. Bir de baktık ki gürültülür, sesler geliyor. Benim tüfeğim kılıfındaydı. İlyaska hemen tüfeğini ateşledi ve bir kurşun attı... İş tamam! Gel bak, sana yerini göstereyim. Çok uzak sayılmaz. Biraz bekle, olur mu? Ben buraları çok iyi, avucumun içi gibi bilirim, Mosev Amca!”

Lukaşka kararlı bir tavırla adeta karakol komutanına emir verircesine seslenmişti.

— Nöbet değiştir! Zamanı geldi!

Sonra karşılık gelmesini bile beklemeden, tüfeğini eline alıp, kuleden inmeye başladı. Karakol komutanı bir süre sonra: “Eh, in bakalım!” dedi, sonra çevresine bakındı: “Sıra sende mi, Gurka? Hadi, yürü!”

Sonra yaşlı adama döndü.

— Senin Lukaşka öyle becerikli bir delikanlı oldu ki, dedi. Aynı senin gibi yürüyor. Yerinde duramıyor. Geçenlerde birini vurdu.

VII

Güneş artık batmıştı, ormanın bulunduğu yerden çevreye hızla gölgeler yayılıyordu. Talimlerini bitiren Kazaklar, akşam yemeği için kulenin yanındaki yemekhanede toplanmışlardı. Sadece ihtiyar, hâlâ atmacanın gelmesini bekliyor, ayağından bağlı olan tavuğu çekiştirip duruyor, çınarın dibinde oturmaya devam ediyordu.

Ağacın üzerinde tünemiş duran atmaca, bir türlü yerdeki tavuğa doğru inmiyordu. Sabırsızlıkla, dikenli fundalıkların arasında sülünlerin bol bulunduğu bir keçiyolunun üzerinde, sülün yakalamak için ağ geren Lukaşka, bir türküyü bitirip bir diğerine geçiyordu.

Orta boylu bir delikanlıydı, elleri de pek iri sayılmazdı ama, kaba olsun, ince olsun bu ellerden her işin geldiği anlaşılıyordu.

Sık korunun içinden, az öteden Nazarka'nın tiz duru sesi duyuldu:

— Hey, Luka! Kazaklar yemeğe gittiler!

Koltuğunun altında tuttuğu canlı bir sülünle dikenli fundaların arasından zorlukla ilerleyerek keçi yoluna çıktı.

Lukaşka türkü söylemeyi keserek: "Ooo!" dedi, "Nerden buldun o horozu, ha? Eminim benim kapana girmiştir!"

Nazarka, Lukaşka ile aynı yaştaydı, o da baharda birliğe girmişti. Kısa boylu, çirkin, zayıf bir delikanlıydı, biraz kurnaz sayılırdı. İnsanın kulağında çın çın öten tiz bir sesi vardı. Lukaşka ile hem komşu, hem de arkadaştılar.

Lukaşka Tatarların yaptığı gibi otların üzerinde bağdaş kurarak oturmuş ağları germekle uğraşıyordu:

— Bilmem ki o kimin kapanıydı! Sanırım senindir.

— Çınarın yanındaki çukurun yanındaki kapandan mı aldın? Evet! O benim kapanım işte! Dün gece kurmuştum.

Lukaşka yerinden doğruldu, ürkek sülüne dikkatle baktı. Kuşun koyu lacivert başını hafifçe okşadı. Hayvan korkuyla dolu gözlerini çevire çevire,

boynunu uzatıp duruyordu.

Lukaşka onu kucağına aldı.

— Bundan nefis bir etli pilav olur, dedi. Sen şunu götür ve bir yerde kes, tüylerini de iyice yol, tamam mı?

— Pilavı biz mi yiyeceğiz, yoksa komutana mı vereceğiz?

— Ona çok verdik! Yetmez mi!

Nazarka: “Ben sülün kesemem, korkarım!” dedi.

— Peki, ver şunu bana!

Lukaşka kılıcının altından çıkardığı küçük bir bıçağı hayvanın boynuna şöyle bir çaldı. Kuş titredi. Kanatlarını açmaya fırsat bulamadan, kan içinde kalan başı düşüverdi, çırpınmaya başladı.

Lukaşka kuşu fırlatıp attı.

— İşte bu iş böyle yapılır, anlaşıldı mı? dedi. Bundan öyle nefis bir pilav olur ki!

Nazarka kuşa bakarak irkildi:

— Hey, Luka! Herif bizi gene keşfe çıkaracakmış, alçak herif!

Sözünü ettiği “herif” karakol komutanıydı.

— Fomuşkin’i *çihir* almaya göndermiş. Çünkü sıra ondaymış. Kaç gecedir üst üste keşfe hep biz çıkıyoruz. Durmadan bize yükleniyor.

Lukaşka keçiyoluna sapıp, ıslık çalarak yürümeye başladı.

— Sicimi de alsana! diye seslendi.

Nazarka onun dediğini yaptıktan sonra:

— Yemin ederim, oraya gidince, ona söyleyeceğim. Göreceksin bak, söyleyeceğim işte! dedi. Gel seninle birlikte ona diyelim ki: Biz bu işlerden yorulduk. İşte o kadar! Senin sözünü dinler. Bu ne biçim iş?

Bambaşka şeyler düşündüğünü anlatan bir tavırla Lukaşka: “Bu da söylenecek şey mi yani?” dedi. “Ne pısırık insanlarsınız be! Şehirde olup da, gece nöbetine çıkarsalar tamam. Şehirde eğlenecek pek çok yer var. Burada ne var? Sorarım sana? Ha karakoldaymışsın, ha keşifte. Ne fark eder... Aman sen de!

— Sen kasabaya gidecek misin?

— Elbette, bayramda gideceğim.

Nazarka birden atıldı.

— Gurka söyledi, senin Dunayka yok mu, Fomuşkin’le eğleniyormuş...

Lukaşka bembeyaz dişlerini göstererek sırıttı:

— Tanrı cezasını versin, dedi, ama gülmedi. Sanki başka bir sevgili bulamam.

— Gurka’nın anlattığına göre bir keresinde evine uğramış, bakmış ki kocası evde yok... Evde Fomuşkin oturuyor ve sofrada da etli börek var. Gurka biraz oturduktan sonra çekip gitmiş. Giderken de pencerenin önünden geçmiş.

Senin Dunayka’nın Fomuşkin’e: “Nihayet gitti herif, çok şükür! Börek yemiyorsun sevgilim. Bu gece burada yatsan, daha iyi olmaz mı?” dediğini duymuş. Fomuşkin de pencerenin arkasından kendi kendine “Çok güzel” diye söylenmiş...

— Atıyorsun!

— Yemin ederim, doğru söylüyorum.

Lukaşka bir an sustu.

Sonra: “Başka birini bulduysa da canı cehenneme,” dedi. “Ondan başka kadın mı yok! Üstelik ben de ondan sıkılmaya başlamıştım!”

Nazarka: “Yaşa be! Erkek adamsın!” dedi. Yalnız, kendine bu kadar güveniyorsan, gidip reisin kızı, Maryana ile arkadaşlık etsene. Duyduğuma göre o kız kimseyi yanına yaklaştırmıyormuş.”

— Maryana da kimmiş, dedi. O da aynı malın gözüdür.

— Sen bu işi bir dene bakalım.

— Yani sence bana yüz vermez, öyle mi? Kentte onun gibi çok kız var.

Lukaşka bunu söyledikten sonra yine ıslık çalarak, yol boyunca köklerden yaprak kopara kopara, yürümeye devam etti.

Küme küme fundalıkların arasından geçerken aniden durdu. Gözü dümdüz bir dala takılmıştı. Kılıcının altından bıçağını çekti, dalı kesiverdi.

— Tüfek temizlemek için oldukça uygun bir çubuk, dedi.

Sonra dalı sallayarak, havada ıslığa benzer sesler çıkararak yürümeye devam etti.

Kazaklar karakolun toprak sıvalı binasında, toprak zeminin üzerinde, Tatar tarzı alçak bir masaya oturmuş, akşam yemeğini yiyorlardı.

Bir ara söz, o gece keşfe çıkacak olanlara geldi. Kazaklardan biri açık olan kapıdan, yandaki odada bulunan karakol komutanına seslendi:

— Bu gece kim keşfe çıkacak?

Karakol komutanı olduğu yerden karşılık verdi:

— Kim mi çıkacak? Ne bileyim ben? Burlak, ama o çıktı, Fomuşkin de çıktı...

Bunu kimin ne zaman keşfe çıktığını gayet iyi biliyormuş gibi bir havayla söylemişti.

Sonunda Luka'ya doğru dönerek: "Bari siz gidin, olmaz mı? Sen de gidersin Nazar..." dedi. "Sonra, Yerguşov da gidebilir... Herhalde uykusunu almıştır..."

Nazarka alçak sesle: "Sanki sen sızdın mı kendine gelebilirmişsin gibi," diye söylendi. "Sen ayılmazsan, o hiç ayılmaz!"

Kazaklar gülüştüler.

Yerguşov dedikleri, izbenin yanında içkiden kendinden geçmiş yatan Kazak'tı. Biraz önce, gözlerini oğuşturak kendini içeri zor atmıştı. Lukaşka bu sırada ayağa kalkmış, tüfeğini gözden geçirmeye başlamıştı.

Karakol komutanı: “Evet, evet, bir an önce yola çıkın. Yemeğinizi bitirir bitirmez gidin,” dedi.

Bunu söyledikten sonra “tamam” gibilerden bir karşılık beklemeden aradaki kapıyı kapadı. Kazakların kendisini dinleyeceklerinden emin olmadığı anlaşılıyordu.

Onların yanına geldiğinde “Verilmiş emir olmasaydı sizi göndermezdim,” dedi. “Emir, emirdir... Başka türlü olması söz konusu değil! Dediğim gibi, hadi kalkıp gidelim!”

Lukaşka elleriyle sülünün koca bir parçasını ağzına götürmeye hazırlanıyordu. Olup bitenlere tamamen ilgisiz kalmış gibi görünüyor, her ikisiyle de içinden alay ediyordu.

Kazaklar keşfe çıkmak üzereyken, gece bastırana kadar çınarın altında boşu boşuna beklemiş olan Yeroşka amca, karanlık binaya girdi. Alçak tavanlı koğuşta bütün diğer sesleri bastıran kalın sesi duyuldu:

— Durun çocuklar, bekleyin! Ben de sizinle geliyorum! Siz Çeçenleri avlarsınız, ben de yaban domuzlarını!

VIII

Yeroşka Amca ile birlikte sırtlarında kaput, ellerinde tüfek, üç Kazak, Terek kıyıları boyunca, gözetlemek için önceden belirlenmiş yere geldiklerinde, karanlık iyice bastırmıştı.

Nazarka aslında keşfe çıkmayı hiç istememesine rağmen, Luka ona bağırınca gitmek zorunda kalmış, ikisi de çabucak hazırlanıp yola koyulmuşlardı.

Bir süre sessizce yürüyen Kazaklar, kanaldan sapıp zor seçilen incecik bir keçiyolundan, kamışların arasından geçerek Terek'e ulaştılar. Kıyıda yere devrilmiş kocaman bir ağacın kara gövdesi duruyordu. Anlaşılan, sular onu kıyıya kadar sürüklemişti, altındaki kamışlar yeni ezilmişti.

Nazarka: "Burada mı bekleyeceğiz," diye sordu.

Lukaşka: "Evet... Başka nerede olacak?" dedi. "Sen burada otur bekle ben etrafa bir bakıp geleyim. Fazla kalmam! Sadece, ihtiyara hayvanların yerini göstereceğim."

Yerguşov: "Gözetlemek için bundan daha uygun yer olur mu!" dedi. "Burada bizi kimse görmez. Biz ise herkesi görürüz. Doğrusu burası mükemmel bir yer! Bundan iyisi can sağlığı!"

Nazarka ile Yerguşov kaputlarını ağacın gövdesinin yanına sererek oturdular. Lukaşka ise Yeroşka amca ile ileriye doğru yürüdü.

Lukaşka ihtiyarın önünde sessizce yürürken: "Şurada, bir az ileridedir, amca!" dedi fısıldayarak. "Sana gösteririm, geçtiğimiz yolu işaretlerim, oraları benden başka bilen yoktur!"

İhtiyar da onun gibi fısıldayarak: "Göster oğlum! Sen ne yiğit, ne cesur çocuksundur bilirim..." dedi. Lukaşka birkaç adım ilerledikten sonra bir su birikintisinin önünde durdu, hafifçe ıslık çalarak eğildi. Sonra topraktaki yeni izleri gösterdi.

— Görüyor musun bak, gelip buradan su içmişler, sence de öyle değil mi?

Yaşlı adam: “Tanrı senden razı olsun oğlum!” dedi. “Şuraya bak, yaban domuzu gelmiş buraya, çukurdaki çamura girmiş. Hadi sen git! Ben burada oturup onu beklerim, hadi hoşçakal.”

Lukaşka kaputunu daha da yukarı çekti. Sonra tek başına kıyıda dolaşmaya başladı. Bir solda duvar gibi yükselen kamışlara, bir de sağda çağlayarak akan Terek’e bakıyordu.

Birden aklına bir fikir geldi:

“Kimbilir belki şu anda o da beni gözetliyor, ya da bir yerlerde toprakta sürüne sürüne ilerliyordur!” diye söylendi. Herhangi bir Çeçen’di sözünü ettiği.

Aniden kulağına hışırtıyı andıran bir ses çarptı. Suya düşen bir ağırlığın çıkardığı bir ses duydu. İrkildi, tüfeğine sarıldı.

Kıyıda suyun sığlaştığı bir yerden bir yaban domuzu fırladı. Aynı zamanda da ırmağın cam gibi parlayan yüzeyine bir karaltı yansıdı, sonra da kamışların arasında yok oldu. Luka tüfeğini hemen o yöne doğrulttu, nişan aldı. Ateş etmeye zaman bulamadan yaban domuzu sık ormanda kayboldu.

Lukaşka sıkıntılı bir şekilde yürümeye devam etti. Henüz keşif kolunun saklandığı yere uluşamamıştı, durakladı, hafif bir ıslık çaldı. Islığına karşılık geldi. O zaman arkadaşlarının yanına doğru gitti.

Nazarka çoktan uykuya dalmıştı. Yerguşov, ayaklarını altına alıp oturmuştu. Lukaşka gelince onun da oturabilmesi için biraz yana çekildi:

— Burası çok eğlenceli bir yer, dedi. Gerçekten çok güzel bir yer! Sen ihtiyarı söylediğin yere kadar götürdün mü?

Lukaşka kaputunu yere serdi:

— Evet, orayı gösterdim. Az önce de kocaman bir yaban domuzunu oraya doğru ürküttüm. Suyun iyice yanındaydı. Sanırım daha önce gördüğüm domuzdu. Homurtularını sen de duymuşsundur.

Yerguşov kaputuna sarındı.

— Evet, duydum hayvanın homurtusunu, dedi. Homurtuyu duyar duymaz da bunun bir yaban domuzu olduğunu hemen anladım. Kendi kendime: “Lukaşka hayvanı ürküttü!” dedim. Şimdi ben biraz yatıp uyuyayım. Sen beni horozlar ötünce uyandırırsın. Bildiğin gibi bu işin de bir usulü var. Önce ben uyuyayım sen bekle, sonra da ben beklerim sen uyursun... Doğru değil mi?

Lukaşka: “Benim uyumaya niyetim yok, sağol,” dedi.

***

Zifiri karanlık gecede, hava ılık ve durgundu. Gökyüzünün sadece bir tarafında yıldızların parıltısı görünüyordu; dağların olduğu tarafta ise yıldızlar kocaman bir bulutun altında kaybolmuştu. Kara bulut dağlarla birleşerek, rüzgârsız havaya rağmen, aheste aheste ilerilere doğru kayıyor, kıvrımlı kenarları yıldızlı, dipsiz gökyüzünden belirgin bir şekilde ayrılıyordu.

Genç Kazak karşısında sadece Terek’i ve uzakları görüyordu. Arkasında ise her iki yanında duvar gibi kamışlar yükseliyordu. Arada sırada kamışlar bir neden yokken sallanmaya, birbirlerine sürtünerek hışırdamaya başlıyordu. Aşağıdan bakıldığında, sallanan sazlar aydınlık göğe doğru uzanmış, hafif hafif sallanan tomurcuklu ağaç dallarını çağrıştırıyordu.

Kıyı neredeyse Kazakların ayaklarının dibinde başlıyor, sular hemen önlerinden köpüre köpüre akıyordu. Tıpkı cam gibi parlayan kahverengi su aralıksız kıpırtılarla oynaşıyor, sığlık yerlerde ve kumluklarda rengi hafif kızıl görünüyordu. Daha da ileride su, kıyı ve bulut hepsi birden göz gözü görmeyecek zifiri bir karanlık içinde yitip gidiyorlardı.

Suyun üzerinden zaman zaman koyu renk gölgeler kıpırdanıyordu. Kazak genci keskin gözleriyle, bunların suya kapılıp giden ağaç dalları olduğunu seçebiliyordu. Ancak arada bir çakan bir şimşek, kapkara bir aynadaki yansıma gibi, bir an için karşıdaki düz kıyıyı aydınlatıyordu. Gecenin monoton sesi, kamışların hışırtısı, Kazakların horultusu, sivrisineklerin vızıltısı, akıp giden suyun şırıltısı, ya zaman zaman uzaktan uzağa duyulan bir silah sesi, ya kıyıdan kopup yuvarlanan toprağın boğuk gürültüsü, ya iri bir balığın aniden sudan fırlayıp sonra yeniden suya düşmesiyle oluşan

şıpırtı, ya da balta girmemiş sık yabani ormanda yürüyen bir hayvanın kırdığı dalların çıkardığı çatırtı ile bozuluyordu.

Bir ara Terek'in üstünden bir baykuş uçtu, her vuruşta kanatları birbirine çarpıyordu. Kazakların tam başının üzerinden geçen baykuş, ormana doğru döndü. Bir ağaca yaklaşarak sık kanat çırpışlarıyla dolanıp durdu, uzunca bir süre bir şeyler arandı, sonunda yaşlı bir çınarın üzerine tünedi.

Böyle beklenmedik bir ses duyduğunda, uyumayan Kazak kulak kabartıyor, gözlerini kısarak çevresini gözlüyor, heyecanla tüfeğine davranıyordu.

Gecenin büyük bir kısmı geride kalmıştı. Kara bulut batıya doğru kayarak yırtık kenarlarının arasından yıldızlı gökyüzünü gösterdi. Dağların üzerinde altın renkli ters dönmüş bir yay biçimini almış ay ortalığı aydınlattı.

Birden ortalık serinledi. Nazarka bir ara uyanıp bir şeyler söyledikten sonra tekrar uyudu.

Lukaşka'nın canı sıkılarak ayağa kalktı, kılıcının altındaki bıçağı çekti ve eline geçirdiği bir dalı yontmaya başladı. Aklında, hep şu dağlarda oturan Çeçenler, oradan buraya geçen cesur delikanlılar, o delikanlıların Kazaklardan hiç korkmadıkları, belki de ırmağın bu kesiminden olmasa bile başka bir yerinden, bu yana doğru geçebilecekleri vardı. Arada bir ırmağın daha ilerisini görebilmek için uzanıyor ama hiçbir şey göremiyordu.

Ayın solgun ışığında sönük sönük parlayan sulara ve bu sulardan belli belirsiz ayrılan karşı kıyıya baka baka, en sonunda Çeçenleri düşünmeyi bıraktı. Şimdi artık tek beklediği şey, arkadaşlarını uyandırıp kasabaya döneceği zamandı.

Kasabayı düşününce de aklına Dunka geliyordu. Dunka'ya "canım" derdi. Kazaklar sevgililerine öyle derler. Onu düşündüğü zaman içinde bir sıkıntı duyuyordu.

Sabah olmak üzereydi. Suyun üstü gümüşi bir sis tabakasıyla kaplanmıştı. Lukaşka'nın biraz ilerisinde yeni palazlanmış kartallar tiz bir sesle çığlık atarak kanatlarını çırpmaya başlamışlardı.

Derken, uzaklardan kasabanın bulunduğu yönden bir horoz sesi duyuldu, ardından bir ikincisinin uzun uzun ötüşü, sonra da başka horozların bu

seslere verdiği karşılıklar gelmeye başladı.

Lukaşka yonttuğu değneği elinden bıraktı, gözlerinde ağırlık hissederek: “Artık şunları uyandırmalı!” diye düşündü.

Arkadaşlarına doğru yönelerek hangi ayağın kime ait olduğunu kestirmeye çalıştı. O sırada Terek’in karşı kıyısından, suya bir şey düşmüş gibi bir ses geldi. O zaman tekrar ters dönmüş bir yayı andıran ayın altında yavaş yavaş aydınlanmaya başlayan, sadece dağlardan oluşmuş ufka, Terek’e ve karşı kıyıyı sulardan ayıran karanlık çizgiye, sonra da suların üzerinden akan, şimdi artık şöyle böyle fark edilebilen kütüklere baktı. Bir an için sanki kendisi hareket ediyormuş, üzerindeki kütüklerle birlikte Terek hareketsiz duruyormuş gibi bir his duydu. Bu duygudan kısa bir sürede kurtularak, gözlerini yeniden dikkatli bir şekilde sulara dikti.

Siyah, köklü kocaman bir kütük dikkatini çekmişti. Kütük tuhaf bir şekilde köpüren suların arasında hiç devrilmeden, sarsılmadan tam ortadan kayıyordu. Ayrıca sanki akıntının yönünde değil de, yanlamasına Terek’i aşıyordu. Kütük sığlık bir yere geldiğinde durup garip bir şekilde kımıldamaya başladı.

Lukaşka ağacın altından uzanan bir el görür gibi oldu.

“İşte bir Abrek’i öldürmek üzereyim,” diye düşündü.

Acele etmeden, çevik hareketlerle tüfeğini kaldırarak destekledi, sakin bir şekilde emniyetini açtı, soluğunu tutarak, gözlerini hedeften ayırmadan nişan aldı.

“Çocukları uyandırmama gerek yok,” diye düşündü.

Yüreği heyecanla hızlı hızlı çarpıyordu, bir an durakladı, kulak kabarttı. O kara kütük yine şapırtıyla suya çarptı, yine akıntının ters yönünde kayarak bu taraftaki kıyıya doğru gelmeye başladı.

Lukaşka “Tanrı yardım etse de elimden kaçmasa!” diye düşündü. Birden ayın solgun ışığı altında kütüğün ön kısmında bir Tatar kafası fark etti. Tüfeği o tarafa doğru çevirerek tam başına nişan aldı. Tatar’ın kafası sanki çok yakında, kütüğün hemen ucuna yapışık gibiydi.

Lukaşka birden dizinin üstünde doğrularak sevinçle, “Tamam, bu bir Abrek,” diye düşündü.

Tüfeği hedefe bütün dikkatiyle bakarak yeniden ayarladı, uzun namlunun ucundaki hedef zor fark ediliyordu. Lukaşka, çocukluğundan kalma bir alışkanlıkla, bütün Kazakların nişan alırken yaptıkları gibi kendi kendine “Tanrı yardımcım olsun,” diye mırıldanarak tetiği çekti.

Patlamayla birlikte bir parıltı çok kısa bir süre için, kamışları ve suyu aydınlattı. Tüfeğin patlamasıyla çıkan yırtıcı ses ırmağın üzerinde ta uzaklara kadar yankılandı, sonra çok uzaklarda bir uğultu halini alarak yok oldu. Kütük artık ters yönünde değil, akıntıyla birlikte döne döne, sarsıla sarsıla aşağı doğru kayıyordu.

Yerguşov, yattığı çukurdan doğrularak el yordamıyla tüfeğini arayıp buldu:

— Hey, tut onu diyorum sana! diye bağırdı.

Lukaşka dişlerini sıktı, sonra fısıltı halinde bir sesle:

— Sus be! Abrek geldi! dedi.

Nazarka: “Hey Lukaşka kime ateş ettin? Kim, kimi vurdun? diye sordu.

Lukaşka herhangi bir karşılık vermedi. Bir taraftan tüfeğini dolduruyor bir taraftan da uzaklaşan kütüğü izliyordu. Kütük az ötedeki sığlık bir yerde kıyıya oturdu. Arkasında suyun üzerinde sallanan iri bir şey belirmişti.

Kazaklar “Hey kimi vurdun? Söylesene!” diye sorup duruyorlardı.

Luka: “Söyledik ya Abrekler geliyor...” dedi.

— Dalga mı geçiyorsun sen bizimle! Yoksa tüfeği elinden düşürdün de mi patladı?

Lukaşka heyecandan tıkanacak bir halde ayağa fırladı.

— Bir Abrek vurdum! Öldürdüm onu işte! diyerek parmağıyla ilerideki sığlığı işaret etti. Adam yüzüyordu. Ben de onu vuruverdim. Şuraya baksanıza!

Yerguşov hâlâ gözlerini ovuşturmaktaydı.

— Atıp durma, yeter...

Lukaşka adamı öyle güçlü bir şekilde omuzlarından tutup kendisine doğru çekti ki. Yerguşov elinde olmadan, “Ah!” diye bağırdı.

Lukaşka: “Yalan söylüyorum öyle mi? Baksana, bir bak karşıya... Şuraya, şuraya bak...” dedi.

Yerguşov, Lukaşka’nın gösterdiği tarafa baktı, ölüyü görünce sesinin tonu değişti:

— Hey... Tanrım! Bak sana ne söyleyeceğim! Sen şimdi bunu öldürdün ya, arkasından başkaları gelecek... İnan bana, gelecekler, göreceksin...

Bunu fısıldayarak söylemişti. Kendi tüfeğini alıp kontrol etmeye başladı:

— Bu adam öncüydü, artık buraya mı yoksa biraz ileriye mi çıkarlar bilemem ama, gelecekleri kesin; inan bana doğru söylüyorum.

Lukaşka kemerini açıp üzerindeki Çerkez kıyafetini çıkarmaya başladı.

Yerguşov: “Deli misin sen! Nereye gidiyorsun?” diye bağırdı. “Nasıl yaklaşırsın oraya! Seni anında delik deşik ederler! Doğru söylüyorum sana! Nasıl olsa öldürdün işte! Kaçacak hali yok artık, merak etme... Şu ölçeği versene, biraz barut doldurayım. Sende var değil mi? Nazar! Sen de hemen karakola git. Yalnız, kıyıdan gitme! İnan ki öldürürler seni, sözümü ciddiye al!”

Nazarka: “Ben oraya tek başıma mı gideceğim, sen gitsene!” diye öfkeli bir sesle karşılık verdi.

Lukaşka üzerindeki Çerkez elbisesini çıkardıktan sonra kıyıya doğru ilerledi. Yerguşov tüfeğine barut doldurmakla uğraşıyordu.

— Sana gitme diyoruz işte! dedi. Baksana yerinden kımıldadığı bile yok! Artık ben gördükten sonra... Sabaha kadar biraz bekle, ne olacak! Bak karakoldan gelsinler. Hadi, Nazar, git artık sen... Amma da korkakmışsın ha! Bırak artık korkmayı...

Nazarka: “Hey Luka baksana...” dedi. “Adamı nasıl vurduğunu bile anlatmadın. Anlatsana, hadi...”

Lukaşka suya girmekten vazgeçti:

— Hadi, karakola ikiniz beraber gidin! Ben burada oturur beklerim. Söyleyin Kazaklara, devriye çıkarsınlar. Adamlar buralarda bir yerlere çıkmışlarsa, onları bulup yakalamalı!

Yerguşov oturduğu yerden kalktı.

— Haklısın, kaçıp giderler! Hepsini yakalamalı, doğru olan bu...

Yerguşov'la Nazarka yola koyuldular. Karakola doğru yürümeye başlamadan önce haç çıkardılar. Kıyı boyunca gitmeyip, fundaların arasından dalları kıra kıra kendilerine güç bela yol açmaya çalışarak ilerliyorlardı. Sonunda ormanın ortasındaki keçiyoluna ulaştılar.

Yerguşov: “Dikkatli ol, Luka! Sakın kımıldayayım deme! Adamlar burada da kesebilirler seni! Gözünü iyi aç... Dalga geçmeye kalkma, anlıyor musun?” dedi.

Luka arkalarından: “Sen kendi işine bak! Ben ne yapacağımı bilirim!” diye seslendi.

Sonra, tüfeğini kontrol ederek yeniden tümseğin arkasına oturdu.

Yalnız kalmıştı, gözünü sığlık yerlerden ayırmıyor, arada bir acaba gelen var mı, diye kulak kabartıyordu. Ancak, karakol bir hayli uzaktı, Lukaşka ise sabırsızlık içindeydi. Gelenlerin, öldürdüğü Abrek'le birlikte kaçıp kurtulacaklarını düşünüyordu. Bunu düşündükçe o akşam nişan alıp da vuramadığı yaban domuzuna nasıl kızmışsa, şimdi de kaçacaklarını sandığı Abrekler için de öyle düşünüyordu.

Durup durup etrafına bakınıyor, dikkatle karşı kıyılara göz gezdiriyor, belki biri görünür diye heyecanla bekliyor, tüfeğini desteklerin üzerine iyice yerleştirerek ateş etmeye hazırlanıyordu. Kendisini de öldürebileceklerini düşünmüyordu bile.

IX

Ortalık ağarmaya başlamıştı. Sığlıkta suların dalgalanmasıyla hafif hafif yalpalayan Çeçen'in ölüsü artık iyice seçilebiliyordu.

Birden, Kazak'ın yanındaki kamışlar çatırdadı, ayak sesleri duyuldu. Sonra, sazlar aralandı. Kazak tüfeğini tekrar ayarladı. "Tanrı yardımcım olsun," diye fısıldadı. Emniyetin açılmasıyla çıkan tok sesle birlikte ayak sesleri aniden kesilmişti. Sonra oldukça sakin kalın bir ses duyuldu:

— Hey, Kazaklar! Amcayı vurmaya kalkmayın sakın!

Yeroşka amca kamışları aralayarak Lukaşka'nın yanına geldi.

Lukaşka: "Gerçekten de neredeyse seni vuracaktım!" dedi.

Yaşlı adam: "Birini mi vurdun yoksa?" diye sordu.

İhtiyarın ormanda, ırmağın üzerinde yankılanan gür sesi sabahın derin sessizliğini bozarak, Lukaşka'nın çevresindeki gizemli havayı dağıtıvermişti. Sanki ortalık daha bir aydınlanmış, her şey daha açık seçik görünmeye başlamıştı.

Lukaşka tüfeğin emniyetini indirdi ve sakin olmaya çalışarak, oturduğu yerden kalktı.

— Görüyor musun amca, sen henüz bir şey vuramadın ama, ben senden usta çıktım! Ben bir canavar öldürdüm...

İhtiyar şimdi gözlerini ayırmadan ölünün artık iyice fark edilebilen beyaz sırtına ve hemen altındaki kırmızımtırak sularıyla akıp giden Terek'e bakıyordu.

Lukaşka: "Bir kütüğe sarılmış öyle yüzüyordu," diye anlattı. "Buna rağmen benim gözümden kaçmadı. Onu öyle bir vurmuşum ki... Bak, işte orada... Ayağında lacivert potur var, tüfeği de yanında sanırım, görüyorsun değil mi?"

Yaşlı adam öfkeyle: "Görüp de ne yapacağım!" diye homurdandı. Yüzünde ciddi, sert bir ifadeyle üzgün üzgün: "Bir *cigit*'i öldürmüşsün!" dedi.

— Tam şurada oturuyordum ki bir de baktım, öbür yandan kapkara bir şey görünüyor. Onu ta karşı kıyıdayken fark etmiştim. Sanki biri kıyıya yaklaşıp kendini suya atmıştı. Şaşırıp kaldım. Suların üzerinde koca bir kütüğün yüzdüğünü gördüm. Ama suyun akıntısına uygun bir halde aşağı doğru değil, enine doğru geliyordu. Bir de baktım kütüğün altından bir baş göründü. Hayret! Dikkatle yeniden baktım. Etrafı kamışların arasından pek iyi seçemiyordum. Yerimden biraz doğruldum, sanırım o namussuz da bir ses işitmişti! Çünkü, o da bu tarafa dönmüştü. Kütüğün altından başını uzatmış, bakıyordu. Kendi kendime: "Heyt... Seni asla elimden kaçırmam!" dedim. Tam adam kütüğün altından çıkıp çevresine bakınıyordu ki... Ah! Anlatırken bile heyecandan boğazımda bir şeyler düğümleniyor.

"Tüfeğimi kurdum. Hiç kımıldamadan bekledim. Adam bir süre durup sonra yeniden yüzmeye başladı. Tam ayın aydınlattığı yere gelmişti. Sırtının tamamı görünüyordu. 'Tanrı yardımcım olsun,' dedim. Bir de baktım ki barut dumanları arasında çırpınıyor. Gerçekten inledi mi, yoksa bana mı öyle geldi, bilmiyorum. 'Şükürler olsun öldürdüm,' diye düşündüm. Adam suyun sığ yerine geldiğinde her şey apaçık göründü. Doğrulmaya çalıştı, ama bunu yapamadı, çırpındı çırpındı; sonra kendini bıraktı. Her şeyi açıkça gördüm. Görüyor musun bak, yerinden kımıldamıyor bile. Ölmüştür sanırım... Kazaklar karakola gittiler. Bari öteki Abrekleri elimizden kaçırmasak."

İhtiyar: "Onların hemen yakalanabileceklerini mi sanıyorsun?" dedi. "Bana kalırsa, iş işten geçti artık kardeşim."

Sonra yine üzgün bir tavırla başını salladı.

Bu sırada, kıyıdan, kimi yaya, kimi atlı, gelmekte olan Kazakların sesi duyuldu. Kazakların sesleriyle, ağaç köklerinin çatırtıları birbirine karışıyordu.

Luka: "Kayık mı getiriyorlar ne!" diye seslendi.

Kazaklardan biri: "Aferin sana, Luka! Hadi getir bakalım onu buraya!.." diye seslendi.

Lukaşka kayığın gelmesini beklemeden hızla soyunmaya başladı. Gözlerini avından bir an bile ayırmıyordu.

Karakol komutanı: “Aceleye gerek yok! Kayığı bekle, Nazarka getiriyor şimdi!” diye bağırdı.

Bir başka Kazak: “Hey, aptallık etme! Belki herif daha ölmemiştir, belki de özellikle ölü numarası yapıyordur. Hiç değilse kılıcını yanına al!” diye seslendi.

Luka poturunu çıkarıyordu.

— Kapa çeneni! diye bağırdı.

Bir çırpıda soyunuverdi, önce haç çıkardı, sonra olduğu yerden bir zıplayışta kendini suya attı, önce suyun dibine daldı. Sonra bembeyaz kollarını genişçe açarak, sırtı suyun üzerinde akıntıyı yanlamasına geçip Terek’in sığlık yerine doğru yüzdü.

Kalabalık Kazakların gür sesleri bir uğultu halinde kıyılarda yankılanıyordu. Üç atlı, Lukaşka’nın yüzdüğü yerin tam karşısındaki yere kadar gitti. Irmağın kıvrıldığı yerde bir kayık göründü.

Lukaşka kütüğün bulunduğu sığlığa gelince sudan çıkarak ayağa kalktı, ölüye doğru gidip eğildi, onu bir iki kez çevirdi. Sonra tiz bir sesle olduğu yerden bağırdı.

— Ölmüş bu!

Kurşun Çeçen’in başına isabet etmişti. Üzerinde sadece lacivert bir potur vardı, gömleği, Çerkez elbisesi, tüfeği, kılıcı sırtına bağlıydı. Bütün bunların üzerine bir de iri bir kütük bağlanmıştı. İşte Lukaşka’yı ilk anda yanıltan buydu.

Çeçen’in ölüsü kayıktan indirilip kıyıdaki otların üzerine boylu boyunca yatırıldığı zaman, çevresini sarmış bulunan Kazaklardan birisi: “Amma da iri bir sazan yakalamışız ha!” dedi. Bir başkası: “Teni ne kadar da sarıymış...” diye söylendi

Üçüncü bir Kazak: “Bizimkiler nereye gittiler acaba?” dedi. “Sanırım hâlâ diğer taraftadırlar. Bu adam öncü olmalı. Bu şekilde yüzmesi bunu gösteriyor. Hem zaten, ne diye bir adam tek başına ırmağı yüzerek geçmeye kalksın?”

Lukaşka kıyıda, titreyerek ıslak çamaşırını sıkarken, alaylı bir tavırla konuşuyordu:

— Anlaşılan uyanığın biriydi! Belki de öncü olmaya herkesten çok istemişti. Anlaşılan köyünün en *cigit* genciydi. Baksanıza sakalı hem kınalı hem de kısa kesilmiş...

Kalabalıktan biri: “Kıyafetlerini de bir torbaya koyup sırtına bağlamış,” dedi. “Bu şekilde yüzmesi elbette daha rahat ve kolay olmuştur.”

Karakol komutanı ölen adamın sırtına bağlı olan kılıcı, tüfeği alarak: “Bana bak, Lukaşka!” dedi. “Kılıcını, gömleğini kendine al, tüfeğine gelince... Daha sonra bana gel, sana onun için üç moneta veririm. Hey, bu havalı bir tüfek üstelik.”

Karakol komutanı bu sözleri söylerken, tüfeğin namlusuna üflüyordu.

— Böyle bir tüfeği anı olarak almak, benim için gurur verici bir şey olur doğrusu!

Lukaşka karşılık vermedi, bu dilenciliğin hoşuna gitmediği halinden anlaşılıyordu, ama bundan kaçınmasının da mümkün olmadığını biliyordu. Yüzü asık ve kaşları çatık bir halde Çeçen’in gömleğini yere fırlattı:

— Hey Tanrım! dedi. Bari gömlek de bir şeye benzeseydi! *Bayguş*[7] bir şey!

Kazaklardan biri: “Odun toplamaya giderken giyersin,” dedi.

Lukaşka’nın az önceki öfkesi yatışmış gibiydi. Hemen komutanına vermiş olduğu armağandan kendisi için bir çıkar sağlama isteğine kapıldı.

— Mosev! Ben eve gidiyorum, dedi.

— Eh, git bakalım!

Komutan bunu söyledikten sonra tüfeği incelemeyi sürdürerek öteki Kazaklara seslendi:

— Ölüyü karakolun diğer tarafına götürün, çocuklar! Sonra güneşten korumak için, üzerine de bir çadır yapsanız iyi olur. Belki de Dağlılardan birileri ölüyü almak için pazarlığa gelir!

Biri: “Hava o kadar sıcak değil ki!” dedi.

Bir başka Kazak: “Olsun! Çakalların gelip onu parçalaması da pek iyi olmaz doğrusu?” diye söze karıştı.

— Başında nöbet tutmalı. Ölülerini almak için geldiklerinde çakallara yem olduğunu görürlerse çok kötü olur.

Karakol komutanı neşeyle: “Eh, Lukaşka! Artık ellerinden kurtulamazsın! Çocuklara bir kova içki borçlusun!” dedi.

Kazaklar: “Evet... Âdet yerini bulsun!” dediler. “Şans yüzüne güldü! Görmeden bir Abrek öldürdü! Daha ne olsun?”

Lukaşka: “Madem tüfeği alıyorsun kılıçla gömleği de al. Daha fazla para verirsin. İstersensen poturu da alabilirsin. O da senin olsun!” diyordu. “Zaten bu potur bana olmaz, herif kavruğun tekiymiş.”

Kazaklardan biri gömleğe bir moneto verdi. Bir diğeri kılıca karşılık bir kova içki önerdi.

Lukaşka: “Merak etmeyin çocuklar, içkinizi içeceksiniz!” dedi. “Bir kova içki getireceğim. Üstelik kasabadan kendim getireceğim!”

Nazarka: “Poturu da parçalara ayırıp, kızlara mendil diye hediye edersin,” dedi.

Kazaklar kahkahalarla güldüler.

Karakol komutanı: “Yeter artık, kesin gülmeyi!” diye çıkıştı. “Götürün şu adamı! Koğuşun önündeki bu pislik yığını nedir?”

Lukaşka isteksizce ölüyü yerden kaldıran Kazaklara: “Hadi kımıldayın!” diye bağırdı. “Onu getirsenize buraya!”

Kazaklar da sanki komutan oymuş gibi hemen bu emre uydular. Ölüyü birkaç adım ileri sürükleyip ayaklarını yere bıraktılar. Cansız ayaklar sallanarak tok bir sesle yere çarptı. Kazaklar iki yana çekilerek bir süre ölünün etrafında sessizce durdular. Sürekli ona bakıyorlardı. Nazarka ölünün yanına yaklaştı, şakağındaki kanlı kurşun izini görebilmek için yana dönmüş başını düzeltti:

— Baksanıza kurşun tam da hedefe isabet etmiş! Tam beynine... Merak etmeyin, elimizde kalmaz, er-geç sahipleri işi öğrenip almaya gelirler!”

Hiç kimseden bir karşılık gelmedi. Sanki kız doğmuş gibi ortalığa derin bir sessizlik çökmüştü.

***

Güneş artık gökyüzünde iyice yükselmişti, çevreye yayılan ışıklarıyla yeşilliği aydınlatıyordu. Terek uyanmış olan ormanın içinde az ötede kaynaya kaynaya akıp gidiyordu. Her yönden sabahı karşılayan sülünlerin birbirlerine seslenişleri duyuluyordu.

Kazaklar sessizce, vurulan adamın çevresinde kıpırdamadan duruyor, onu seyrediyorlardı. Üzerinde rengi koyulaşmış lacivert poturu, kuşakla sarılmış çukur karnıyla, kahverengi çıplak bedenin hatları güzel ve düzgündü. Kaslı kolları vücudunun iki yanına düz bir şekilde uzanmıştı. Kanı pıhtılaşmış yarasıyla, saçları kazınmış, yuvarlak esmer başı arkaya doğru düşmüştü. Dümdüz, güneşten kavrulmuş alnı saçları dipten kesilmiş olan kısımdan gözle görülür bir biçimde ayrılıyordu.

Açık kalmış cam gibi mat gözlerinin gözbebekleri yukarı doğru kaymıştı. Sanki karşısındakilerin ötesine ta uzaklara, yukarılara doğru bakıyor gibiydi. Kısa kesilmiş bıyıkların altından görünen ince dudaklarının kenarları gerilmişti; sanki yüzünde oldukça anlamlı içten bir gülümseme var gibiydi. Kızıl tüylerle kaplı, ince bilekli ellerinin içeriye doğru bükülmüş parmaklarının tırnakları kınalıydı.

Lukaşka henüz giyinmeye başlamamıştı. Boynu kıpkırmızı görünüyordu, gözleri de her zamankinden daha parlaktı. Geniş kasları durmadan atıp duruyordu. Beyaz sağlam vücudundan, sabah serinliğinde belli belirsiz bir buğu yükseliyordu. Ölüyü beğendiğini gösterecek şekilde: “İşte, o da insandı!” dedi.

Kazaklardan biri; “Elbette orası öyle ama, acaba sen onun karşısına çıkmış olsaydın acaba, sana fırsat verir miydi?” dedi.

Aralarında derin bir sessizlik oldu. Sonra tekrar hareketlenmeye, konuşmaya başladılar. İki kişi çadır kurmak için dal kesmeye giderken,

diğerleri de ağır ağır karakola doğru yürüdüler. Nazarka ile Lukaşka da, kasabaya gitmek üzere hazırlık yapmak için koğuşa girdiler.

Aradan yarım saat kadar bir süre geçtikten sonra Terek'le kasabanın arasında yer alan sık ormanın içinden Lukaşka ile Nazarka neredeyse koşar adımlarla evlerine gidiyor, bir yandan da durmadan konuşuyorlardı.

Lukaşka sert bir sesle: "Ona, seni benim gönderdiğimi sakın söyleme. Yalnızca kocasının evde olup olmadığına bak, o kadar. Anladın mı?" diyordu.

Nazarka itaatkâr bir tavırla: "Peki, ben daha sonra Yamka'ya giderim, orada eğleniriz, tamam mı?" dedi.

Lukaşka: "Eee, şimdi eğlenmeyip de ne zaman eğleneceğiz?" diye karşılık verdi.

İki Kazak kasabaya vardıklarında, hemen içki içtiler sonra evlerine gidip akşama kadar güzel bir uyku çektiler.

X

Olayın üzerinden üç gün geçtikten sonra Kafkas Piyade Alayı'na ait iki birlik Novomilinskaya kasabasına gelip yerleşti. Birliğin koşumları çözülmüş arabaları, alanda duruyordu.

Aşçılar, kafalarına göre bir çukur kazıp civardaki avlulardan izin almadan ellerine geçirdikleri odunları toplayıp lapa pişirmeye başlamışlardı. Onbaşılar askerleri sayıyor, seyisler atları bağlamak için yerlere kazık çakıyorlardı. Tellallar sanki oranın yerlileriymiş gibi sokak sokak dolaşıyor, çıkmaz sokaklara giriyor, subaylara ve askerlere kalacakları evleri gösteriyorlardı.

Bir tarafta yan yana dizilmiş yeşil sandıklar duruyordu. Bir başka yerde arabalarla atlar bir araya toplanmışlardı. Yine başka bir yerde de içinde lapa pişen kazanlar kaynıyordu. Yüzbaşı, teğmen, başçavuş Onisim Mihayiloviç de bu karışıklığın ortasında ayakta duruyorlardı.

Bütün hareketlilik, birliklerin yerleşmeleri emredilen kasabada yaşanıyordu. Bu nedenle, birliktekiler kendilerini sanki evlerindeymiş gibi hissediyorlardı.

Neden buraya yerleşmişlerdi? Kazaklar nasıl insanlardı? Orada yaşayanlar, evlerinde askerlerin kalmasından rahatsız olmayacaklar mıydı? Raskolniklerden miydiler, yoksa değil mi? Bütün bunlar askerlerin hiç umurunda değildi. Yoklamadan sonra serbest bırakılan yorgun, üstü başı toz içindeki askerler, dağınık bir halde, arı sürüsü gibi uğuldayarak meydana ve sokaklara dağılmışlardı. Kazakların bu işten hoşlanmadıklarını fark etmeden, çifter çifter oldukça neşeli sohbet ederek, tüfeklerini şakırdatarak evlere giriyor, silahlarını duvara asıyor, torbalarını açıyor, kadınlara kızlara takılıyorlardı.

Askerlerin en çok hoşlarına giden yere, lapa piştiği kazanların başına büyük bir grup yığılmıştı. Askerler, kazanların ağzından çıkan ve sıcak göklere doğru yükselen, yukarıda beyaz bir bulut oluşturan dumana; arada bir de tertemiz duru havada erimiş cam gibi parlayan çoban ateşine bakıyor, fıkralar anlatıyor; Ruslar gibi bir hayat yaşamadıkları için Kazaklar ve Kazak kadınlarıyla eğleniyorlardı.

Bütün avlularda askerler vardı. Kahkahalar arasında, evlerini gelenlerden korumaya çalışarak askerlere su ve kapkacak vermemekte direnen Kazak kadınlarının öfkeli, tiz çığlıkları duyuluyordu.

Kızlı erkekli bütün çocuklar, annelerine ya da birbirlerine sokularak büyük bir şaşkınlıkla o güne kadar hiç görmedikleri askerlere bakıyor, korktukları için de onların yanına fazla yaklaşamıyorlardı. Yaşlı Kazaklar evlerinin önüne çıkıp tümseklerin üzerine oturmuş, sanki olanları önemsemiyormuş gibi, bütün bunların sonunun nereye varacağını hiç bilmiyormuş gibi, askerlerin telaşlı koşuşturmalarına, canları sıkkın, aralarında hiç konuşmadan bakıyorlardı.

Yaklaşık üç aydan beri Kafkasya'da bulunan bir birliğe teğmen olarak girmiş olan Olenin'e, kasabanın en iyi evi, Kazak Reisi İlya Vasilyeviç'in yani Ulita teyzenin evi verilmişti.

Vanyuşa üzerinde bir Çerkez kıyafetiyle, Grozno'da satın aldığı kabardin cinsi bir atın sırtındaydı. Beş saatlik bir yolu kat ettikten sonra onlara ayrılan evin avlusuna geldi. Sonuna kadar açık olan kapıdan içeri hızla, yorgunluktan bitkin bir halde girdi. Olenin'e: "Tanrım! Bakalım buralarda başımıza neler gelecek, Dmitriy Andreyeviç!" dedi.

Olenin atı okşayarak, eşya yüklü arabayı getirdikten sonra, hemen eşyaları ayırıp yerleştirmeye koyulan terli, saçları karmakarışık ve yüzünde üzüntülü bir ifade bulunan Vanyuşa'ya neşeyle baktı.

— Ne var ki, İvan *Vasilyiç?*[8]

Olenin'in dış görünüşü tamamen değişmişti. Önceden yüzü hep sinekkaydı traşlıydı, şimdi ise yeni yeni uzayan bir bıyığı ve sakalı vardı. Sabahlara kadar süren eğlencelerden, uykusuz gecelerden dolayı hep sapsarı olan yüzünde, şimdi yanaklarında, alnında, kulaklarının arkasında cildi güneşten yanmış, tunç rengine bakan sağlıklı, kırmızımtrak bir renk almıştı. Üzerinde yepyeni, siyah bir frak yerine, beyaz, kirli, geniş kırmalı bir Çerkez elbisesi ve elinde de tüfek vardı.

Sırtında tertemiz, kolalı bir gömlek yerine bezden dikilmiş, yanık boynunu sımsıkı kavrayan ve kırmızı dik yakalı bir Kazak gömleği vardı. Çerkez usulü giyinmişti ancak ona uymayan tarafları da vardı. Buna rağmen

bütün vücudundan sağlık fışkırıyor gibiydi. Her halinden kendine güvendiği ve çok da neşeli olduğu belli oluyordu.

Vanyuşa: “Bakın, siz neşelisiniz,” dedi. “Bu adamlarla gidip bir de siz konuşsanız görürsünüz, insanın her davranışına nasıl set çekiyorlar, ‘olmaz da, olmaz’ diyorlar, başka bir şey demiyorlar. O kadar işte! Ağızlarından doğru dürüst bir çift söz bile alamazsınız!”

Vanyuşa bunları söyledikten sonra demir kovayı eşiğe doğru fırlattı.

— Sanki herifler Rus değil de başka bir şey...

— Sen de gidip reisle konuşsaydın...

Vanyuşa’nın canı sıkılmıştı.

— Ben reisin yerini nerden bileyim, diye söylendi.

Olenin çevresine bakınarak: “Tanrı aşkına! Seni kim kızdırdı böyle?” diye sordu.

— Ne bileyim ben? Tanrı cezasını versin... Burada bir tane bile doğru dürüst ev sahibi yok. Sorup öğrendim, *kriga*[9]. diye bir yer varmış, oraya gitmiş. Karısı ise öyle cadı bir kadın ki! Evlere şenlik!

Vanyuşa bunu söylerken, kadının nasıl bir bela olduğunu göstermek için başını ellerinin arasına almıştı.

— Bakalım burada nasıl yaşayacağız! Bu herifler Tatarlardan bile beter doğrusu... Sözde Hıristiyanmışlar! Bence Tatarlar bunlardan çok daha asil!

Vanyuşa bunu söyledikten sonra kadının taklidini yaparak:

— Krigaya gitmiş... Ne biçim bir krigaya gittiğini, ne diye böyle bir şey uydurduklarını çok iyi biliyorum!

Sonra yere tükürdü ve arkasına döndü.

Olenin atının üzerinden, şakacı bir tavırla sordu:

— Demek bunların davranışları bizim köylüler gibi değil, öyle mi?

Vanyuşa yeni yaşama biçimlerinden hiç hoşlanmadığı halde kaderine boyun eğmiş bir biçimde üzüntülü bir tavırla: “Hiç olmazsa şu ata acıyın, efendim,” dedi.

Olenin attan inip, ayaklarını yere hafifçe vurduktan sonra:

— Demek Tatarlar bile bunlardan daha asil, öyle mi, Vanyuşa, diye sordu.

Vanyuşa öfkeyle: “Bakıyorum da siz gülüyorsunuz... Sizce bunlar komik olabilir ama...” dedi.

Olenin gülümsemeyi sürdürüyordu.

— Dur! İvan Vasilyeviç gücenme bana... İzin ver. Ev sahipleriyle bir de ben görüşeyim, göreceksin her şey yoluna girecek. Buradaki hayatımız öyle güzel olacak ki, sadece sen sakin ol yeter!

Vanyuşa karşılık vermek yerine sadece gözlerini kısarak, beyinin arkasından, onu küçümsüyormuş gibi bir tavırla baktı ve başını salladı.

Vanyuşa, Olenin’e sadece bir beyefendi gözüyle bakıyordu. Olenin de, Vanyuşa’yı sadece bir uşak olarak görüyordu. Biri gelip de onlara arkadaş olduklarını söylemiş olsaydı, herhalde ikisi de bunu kabul etmezdi. Oysa her ikisi de bunun farkında değildi, ama onlar gerçekten iki arkadaştılar...

Vanyuşa, Olenin’lere geldiğinde henüz on yaşındaydı. Olenin’in yaşı da aynıydı, on beş yaşına geldiğinde, bir süre laf olsun diye Vanyuşa’ya biraz Fransızca öğretmişti. Vanyuşa bundan bir hayli gurur duyuyordu. Arada bir keyfi yerinde olduğu zamanlar Fransızca birkaç kelime söyler, arkasından da her zaman aptal aptal gülerdi.

Olenin evin önündeki basamakları koşarak çıktı, taşlığa açılan kapıyı itti.

Kazak kadınlarının her zaman yaptıkları gibi üstünde sadece pembe bir elbise ile dolaşmakta olan Maryanka korkarak kendisini, kapının diğer tarafına attı. Duvara yapışarak, Tatar usulü biçilmiş elbisesinin geniş koluyla yüzünün alt kısmını gizledi.

Olenin kapıyı biraz daha araladı, loş ışıkta karşısında uzun boylu, endamlı, genç bir Kazak kadınının durduğunu fark etti.

Gençliğin verdiği bir merakla, sanki aç gözlü biriymiş gibi onu tepeden tırnağa süzdü, incecik basma elbisesinin altından el değmemiş, sağlam hatları görülen, çocukça bir ürkeklikle karışık bir vahşetle merak içinde kendisine bakan o olağanüstü, siyah gözleri fark edince, Olenin, "İşte bu hayalimdeki kadın," diye düşündü, ama hemen sonra aklından başka bir düşünce geçti: "Bunlardan burada kimbilir daha kaç tane vardır." Bunun üzerine diğer odaya açılan kapıyı yöneldi.

İhtiyar Ulitka teyze de aynı biçimde, sırtında yalnızca bir elbise ile arkası ona dönük, iki büklüm olmuş, yerleri süpürüyordu.

Olenin: "Merhaba, anne... Kiraladığım oda için geldim..." diye söze başladı.

Kazak kadını tavrını bozmadan, hâlâ güzel, fakat sert bir ifade taşıyan yüzünü ona çevirdi:

— Buraya neden geldin? Bizimle dalga mı geçmek istiyorsun? Ha? Söyle bakalım? Hele bir daha güldüğünü göreyim! Tanrı cezanı versin! diye bağırdı.

Ona çatık kaşlarının altından yan gözlerle bakıyordu.

Olenin, katıldığı yorgun fakat korkusuz Kafkas birliğinin gittiği her yerde, hele savaş arkadaşı olan Kazaklar tarafından sevinçle karşılanacağını düşündüğü için, böyle bir davranış karşısında hem şaşırmış hem de canı sıkılmıştı. Ancak yine de yaşlı kadına tutacağı odanın parasını vereceğini anlatmak istiyordu. Kadın ise onun konuşmasına fırsat bile vermedi. Sözünü keserek: "Buraya neden geldin?" diye tiz bir sesle bağırdı. "Bela mı arıyorsun? Şu traşlı surata bakın hele! Dur bakalım... Evin efendisi gelir, sana kalacağın yeri gösterir. Bizim senin o pis paralarına ihtiyacımız yok. Biz senin gibileri daha önce de gördük. Evin her tarafını sigaranın pis dumanıyla kirleteceğini bilmiyor muyum? Bir de paradan bahsediyorsun! Sanki hayatımızda hiç para görmedik... Karnına kurşun yiyesice!"

Olenin: "Demek Vanyuşa haklıymış. Gerçekten de Tatarlar bunlardan çok daha asildir!" diye düşündü. Dışarı çıktı, arkasından Ulitka Teyze'nin hâlâ homurdandığını duyuyordu.

Kapıdan çıkacağı sırada, Maryana, yine daha önce olduğu gibi sırtında o pembe elbiseyle ama bu defa yüzünü gözlerine kadar beyaz bir mendille bağlamış olarak hiç beklemediği bir anda, büyük bir hızla önünden taşlığa fırladı. Kapının önündeki basamaklardan aşağı koşarken çıplak ayakları yerde tok sesler çıkarıyordu. Kısa bir süre durup ani bir hareketle geriye doğru dönerek, gözlerinde alaylı bir ifadeyle genç adama baktı, sonra evin köşesini dönüp kayboldu.

Genç kızın sert, çevik adımları, yüzünü kapadığı beyaz mendilinin ardından bakan vahşi bakışlı parlak gözleri, sağlam yapılı vücudunun güzel hatları şimdi Olenin'i daha çok etkilemişti.

"Düşlerimdeki kadın bu olmalı," diye düşündü.

Sonra artık kira sorununu da kafasına takmadan, Maryana'nın arkasından bakmaya devam ederek Vanyuşa'ya yaklaştı.

Vanyuşa hâlâ arabanın yanında eşyalarla uğraşıyordu ama keyfi biraz yerine gelmişti.

— Çok yabani bir kız... dedi. Azgın bir kısrak gibi... *"La fam"* işte ne olacak...

Bunu gür bir sesle ve ukala bir tavırla söylemişti. Sonra kahkahalarla gülmeye başladı.

XI

Ev sahibi akşama doğru balık avından döndü. Gelenlerin oda için kira ödeyeceklerini duyunca, karısının itirazlarını dikkate almadı. Vanyuşa'nın da isteklerini yerine getirdi.

Evde her şey yeni koşullara göre yeniden düzenlendi. Ev sahipleri sıcak olan odaya geçtiler, teğmene ise soğuk olan odayı ayda üç monetaya verdiler.

Olenin yemeğini bitirdikten sonra yatıp uyudu. Karanlık basmak üzereyken uyandı. Kalkıp yüzünü yıkadı, üstüne başına çeki düzen verdi, yine yemek yedi, bir sigara yakıp sokağa bakan pencerenin önüne oturdu.

Hava biraz serinlemişti. Üzeri saçaklı evin gölgesi tozlu yolun üzerine, karşı eve kadar eğri olarak uzanıyor, hatta onun da ötesine geçiyordu. Karşıdaki evin kamışlarla kaplı düz damı, batan güneşin ışıkları altında pırıl pırıl parlıyordu.

Kasaba derin bir sessizlikliğe gömülmüştü. Askerler evlere yerleşmiş, sesleri de duyulmuyordu. Sığır sürüleri çayırlıktan daha gelmemiş, köylüler de henüz işten evlerine dönmemişlerdi.

Olenin'in kiraladığı ev, kasabanın kıyısına oldukça yakındı. Arada bir Olenin'in gelmiş olduğu yönden, Terek'in öbür yakasından, boğuk tüfek sesleri duyuluyordu. Sesler Çeçen köylerinden ya da Kumus ovalarından geliyordu. Olenin üç ay süren bir göçebe hayatından sonra kendisini oldukça iyi hissediyordu. Yıkanmış yüzünde bir tazelik, güçlü vücudunda da uzun bir yolculuktan sonra neredeyse unutulmuş bir temizlik, dinlenmiş olan organlarında bir dinginlik, büyük bir canlılık görülüyordu.

Aynı huzur ve dinginlik ruhu için de geçerliydi. Yaptığı yolculuk, karşılaştığı tehlikeler aklından geçiyordu. Bu tehlikeler karşısında da ötekilerden aşağı kalmayacak şekilde cesur davrandığını, bu yüzden yürekli Kafkaslar tarafından arkadaşlığının kabul edildiğini hatırlıyordu.

Moskova'da bıraktığı anılar artık tamamen ruhunun derinliklerine gömülmüştü. Daha önceki hayatı tümüyle aklından çıkmıştı. Önünde yepyeni bir hayat vardı. Bu yeni hayatında henüz hiç hata yapmamıştı. Bu

yeni hayata başlamış, yeni insanlar arasına katılmış, yepyeni bir insan olarak, başkalarında kendisi hakkında iyi düşünceler uyandırabilirdi.

İçinde, gençliğinden kaynaklanan, hayatı kucaklamaya hazır, nedenini bilmediği bir neşe duyuyor, bazen pencerenin dışında evin gölgesinde zıpzıp oynayan çocuklara, bazen de yeni düzene sokulmuş odasına bakıyor, kendisine oldukça değişik gelen bu kasaba hayatına ayak uydurmaktan ne kadar zevk alacağını düşünüyordu.

Arada bir gözlerini dağlara, gökyüzüne çeviriyor, o zaman anılarına ve hayallerine, bu mağrur, bu göz kamaştırıcı doğanın sert, kaba güzelliğine karşı duyduğu hayranlık da ekleniyordu.

Buradaki hayatı Moskova'dan ayrılırken düşündüğü gibi başlamamış olmakla birlikte, yine de hiç beklenmedik bir şekilde, güzel bir başlangıç olmuştu. Düşündüğü, hissettiği her şeye dağların, yalçın dağların, ulu dağların etkisi karışıyordu.

Pencerenin öbür yanında zıpzıp oynayan Kazak çocukları birden yan sokaklardan birine doğru dönerek bağırmaya başladılar:

— Dişi köpeği öptü! Testisini yaladı! Yeroşka amca dişi köpeği öptü![10]

Birbirlerini ite kaka bir araya toplanmış, adamın geçmesine izin vermiyorlardı.

— Dişi köpeği öptü! Kılıcını içki parasına sattı! diye bağırıyorlardı.

Bu bağırmaların hedefi, omuzunda tüfeği, belindeki kemere bağlı sülünlerle avdan dönen Yeroşka amcaydı. Yaşlı adam çocukları güçlü elleriyle itip kakarak, sokağın iki yanına bakarak gidiyordu.

— Öptüysem günahı benim, çocuklar! Günahı bana!

Bu tekerlemelere hiç aldırış etmiyormuş gibi davranmaya çalışıyordu ama, aslında için için kızıyordu.

— Köpeği bir içki parasına sattıysam günah benim, size ne oluyor! diye tekrarladı.

Çocukların yaşlı avcıya karşı olan bu davranışları Olenin'i şaşırmıştı. Fakat, Yeroşka Amca dedikleri adamın yüzündeki zeki ifade ve vücudunun

güçlü yapısı onu daha da çok şaşırtmıştı. İhtiyara doğru döndü:

— Amca, Kazak amca! Biraz buraya gelir misin? dedi.

Yaşlı adam pencereye doğru döndü, durdu, kısa kesilmiş saçlarının üzerinden kalpağını kaldırdı.

— Merhaba, sevgili dostum! dedi.

Olenin de: “Merhaba sevgili dostum,” diye yanıtladı. Sonra: “Bu çocuklar sana neden böyle bağırıyorlar?” diye sordu.

Yeroşka amca pencereye doğru geldi. İhtiyar saygı görmeye alışmış insanlara özgü bir şekilde sözcükleri uzata uzata, harflerin üzerine basa basa konuştu:

— Hiç, canım ne olabilir, işte! Bulmuşlar benim gibi bir ihtiyar, alay ediyorlar. Sorun değil! Çocukları severim ben. Varsın, amcalarıyla eğlensinler! Sen askerlerin komutanı mısın?

Olenin; “Hayır, ben teğmenim,” dedi. “Bu sülünleri nerede avladın?”

Yaşlı adam sırtını pencereye doğru dönerek, kemerlerine sokulmuş olan üç dişi sülünün Çerkez kıyafetinin üzerinde bıraktığı kan lekelerini gösterdi:

— Ormanda... Tam üç tane dişi sülün vurdum, dedi. Sen hiç sülün görmedin mi yoksa? İstersen ikisini sana vereyim, al...

Pencereye doğru sülünlerden ikisini uzatmıştı:

— Sen de ava çıkar mısın? diye sordu.

— Evet ben de çıkarım ava... Buraya gelirken dört sülün de ben vurdum!

İhtiyar alaylı bir tavırla tekrarladı:

— Dört tane ha, öyle mi? Amma da çok vurmuşsun! İçki de içer misin sen, *çihir* içer misin?

— Elbette, neden içmeyeyim! Ben de bir erkeğim değil mi? Elbette içkiyi de severim.

Yeroşka amca: “Görüyorum ki, aslan gibi delikanlısın!” dedi. “Gel seninle *kunak*[11] olalım.”

Olenin: “İçeri gelmez misin?” dedi.

— “Sen de sülünleri al ama!”

Teğmenden hoşlandığı ihtiyarın yüzünden anlaşılıyordu. Teğmenin evinde bedava içki içebileceğini, bu yüzden iki sülün hediye etmekle pek bir şey kaybetmeyeceğini hemen anlamıştı.

Biraz sonra evin kapısında Yeroşka amcanın gölgesi göründüğünde Olenin, ihtiyarın ne kadar iri yapılı olduğunu anladı. Bembeyaz bir sakalla çevrili tunç renkli yüzünde yaşlılığın, bütün hayatını dolduran çetin işlerin izlerini gösteren derin çizgiler vardı. Kol, bacak ve omuz kasları yalnız genç adamlarda olduğu gibi dolgun ve kabarıktı. Çok kısa kesilmiş saçlarının altından vaktiyle açılmış yaralardan kalma dikiş izleri görünüyordu. Kalın damarlı boynu tıpkı bir öküzünkü gibi kat kat olmuştu. Nasırlı, dolgun elleri yer yer çizik içindeydi.

Yaşlı adam eşiği hafif ve rahat adımlarla geçti. Tüfeğini sırtından indirip bir köşeye bıraktı. Sonra odaya bir göz gezdirerek, rafların üzerine dizilmiş, çevreye yerleştirilmiş eşyalara şöyle içinden bir değer biçerek karşısındakinin durumu hakkında hemen bir fikir sahibi oldu. Ucu yukarı doğru kalkmış çarıklarıyla yere yavaş yavaş basarak odanın ortasına doğru yürüdü. Onunla birlikte de içeriye *çihir*, votka, barut, kurumuş kan kokusundan oluşan, keskin ama pek de kötü sayılmayacak bir koku yayıldı.

Yeroşka amca duvarda asılı duran tasvirlerin önünde durdu ve yerlere kadar eğilip haç çıkardıktan sonra sakalını düzelterek Olenin’e yaklaşıp kocaman kapkara elini ona uzattı:

— *Koş-keldin*[12] dedi. Bu Tatarca merhaba demektir, onlar birbiriyle karşılaştıklarında böyle derler. Bu sağlıklı olun, barış içinde olun, demektir.

Olenin de elini ona uzattı:

— Koş-keldin, dedi. Bu sözü biliyorum.

Yeroşka amca azarlar gibi başını salladı:

— Hadi canım sende! Sen bizim gelenekleri bilmiyorsun! Seni aptal seni! Biri sana: ‘Koş-keldin’, dedi mi sen de ona ‘Tanrı senden razı olsun,’ diyeceksin. Yani bu ‘Tanrı senden hoşnut olsun’ demektir. İşte böyle evlat... ‘Koş-keldin’ demezsin. Ben sana bunların hepsini öğreteceğim. Bizim Ruslardan bir İlya Moseyiç vardı, onunla *kunak* olmuştuk, aslan gibi adamdı. İçki içer, hırsızlık yapar, ava çıkardı. Hem de çok iyi bir avcıydı! Bunların hepsini ona ben öğrettim...

Yaşlı adam Olenin’in gittikçe daha çok ilgisini çekmişti:

— Peki, bana ne öğreteceksin? diye sordu.

— Seni ava götüreceğim, balık avlamayı göstereceğim. Çeçenleri göstereceğim. İstersen sana bir sevgili bile bulabilirim. İşte ben böyle, şaka yapmaktan hoşlanan biriyim.

Yaşlı adam bunu söyledikten sonra güldü:

— Artık biraz oturayım oğlum, yoruldum... Karga mı?

Olenin, “*Karga* ne demek” diye sordu.

— Bu Gürcüce bir sözdür, ‘olur’ anlamına gelir. Sen bana bakma, bu sözü dilime dolamışım. Sevdiğim bir sözcüktür. *Karga* dedim mi şaka yaptığımı anlayabilirsin. İşte böyle arkadaşım... Hadi söyle *çihir* getirsinler. Senin emirerin yok mu? Var mı? İvaaaan!

Yaşlı adam, Vanyuşa’nın adını bilmediği halde ona böyle seslenmişti.

— Sizde zaten bütün askerlerin adı İvan değil midir? Onun da adı eminim İvan’dır, değil mi?

Olenin: “Haklısın, adı gerçekten de İvan,” dedi. Sonra uşağa dönüp: “Vanyuşa! Lütfen ev sahiplerinden biraz *çihir* iste ve bize getir!”

Yaşlı adam: “Ya Vanyuşa, ya da İvan!” dedi. “İkisi de aynı şey değil mi? Siz neden bütün askerlere bu adı, İvan adını veriyorsunuz? İvaaaan... Oğlum, onlara söyle açılmış fıçıdan versinler. Bu kasabada bunların *çihir*lerinin üstüne *çihir* yoktur. Sonra, bir sekizliğe otuz kopekten fazla verme, kocakarı seni soyup soğana çevirmesin.”

Vanyuşa odadan çıktı. Yeroşka Amca sonra saf bir tavırla konuşmasını sürdürdü:

— Bizim millet pek cahil, pek aptaldır. Sizleri adam yerine koymazlar. Onların gözünde sen bir Tatar'dan bile kötüsün. Ruslar için: 'Asker adamlar ne olacak!' derler. Bana göre ister asker olsun, ister sivil, herkes insandır... Senin de duyguların var, öyle değil mi? İlya Moseviç de bir askerdi, ama çok iyi, altın kalpli bir insandı! Doğru söylemiyor muyum, kardeşim? İşte bizimkiler beni, bunun için sevmezler. Benim de umrumdaydı sanki! Ben neşeli bir adamım, herkesi severim. Adım Yeroşka, işte böyle oğlum.

Yaşlı adam bunları söyledikten sonra eliyle hafifçe genç adamın omzuna vurdu.

XII

Bu arada Vanyuşa, eşyaların hepsini yerleştirmiş, ayrıca bölük berberinde traş bile olmuştu. Askerlerin kiradıkları evlere rahatça yerleşmiş olduklarını göstermek için poturunun paçalarını çizmenin içinden çıkarıp aşağı bırakmıştı. Neşesi oldukça yerindeydi.

Yeroşka'ya dikkatli ama uzun uzun, belli belirsiz bir hoşnutsuzlukla, sanki o zamana kadar hiç karşılaşmadığı tuhaf bir hayvana bakıyormuş gibi baktıktan sonra, gözlerini onun ayak izleriyle kirlettiği döşemeye indirdi, başını salladı, sedirin altından iki boş şişe alarak ev sahiplerinin oturduğu bölüme gitti.

Onlara karşı nazik olmaya karar vermişti.

— Merhaba hemşerilerim, dedi. Teğmenim sizlerden biraz *çihir* istiyor, şunlara doldurur musunuz?

Yaşlı kadın hiç karşılık vermedi. Tatarlara özgü küçük bir aynanın önünde başına mendil bağlamaya uğraşan kız ise, hiç konuşmadan başını çevirip Vanyuşa'ya baktı.

Vanyuşa cebindeki bozuk paraları şakırdatarak: "Bu konuda hiç endişe etmeyin, parasını ödeyeceğim efendim," dedi. "Siz bize karşı ne kadar iyi davranırsanız biz de size o kadar iyi davranırız... Böyle olması daha iyi."

Kadın birden: "Ne kadar istiyorsun?" diye sordu.

— Bir sekizlik kadar...

Ulitka teyze kızına doğru döndü:

— Git, evladım, şunlara biraz *çihir* süz... Açık fıçıdan al olur mu yavrum...

Genç kız anahtarı ve testiyi alarak Vanyuşa ile birlikte odadan çıktı.

***

Olenin o sırada pencerenin diğer tarafında, avludan geçen Maryanka’yı göstererek: “Tanrı aşkına, söylesene, kim bu kadın?” diye sordu.

İhtiyar gözünü kırptı, genç adamı dirseği ile dürttü. Sonra: “Dur bir bakayım kimmiş...” diyerek pencereden dışarı sarktı.

Kim olduğunu görünce: “Öhö... öhö...” diye öksürdü ve anlaşılmayan bir şeyler mırıldandı:

— Maryanuşka... dedi. Tatlı kızım! Maryanka’cığım! N’olur gönül ver bana!

Sonra Olenin’e doğru döndü:

— Ben ona hep böyle şakalar yaparım, dedi.

Genç kız başını bir kez çevirip etrafına bakmadan elini, kolunu güçlü ve düzgün bir şekilde sallayarak, bütün genç Kazak kızları gibi zarif olmakla birlikte çevik bir yürüyüşle avludan geçiyordu. Yalnız bir ara, sanki çevresi gölgeliymiş hissini veren kara gözlerini, yavaşça ihtiyara doğru çevirmişti.

Yeroşka göz kırparak: “Beni seversen seni çok mutlu ederim!..” diye bağırdı. Sonra acaba bu şaka subayın hoşuna gitti mi diye soran gözlerle ona baktı. “Ben cesur ve şakacı bir adamım...” diye sürdürdü. “Prenses gibi bir kız, değil mi? Ah... gerçekten ne kız o!”

Olenin: “Gerçekten çok güzel bir kız,” dedi. “Onu buraya çağırsana...”

Yaşlı adam: “Hiç öyle şey olur mu!” dedi. “Ona Lukaşka talipmiş. Luka dediğim de aslan gibi bir delikanlıdır ha! *Cigit*! Dün bir Abrek öldürdü. Ben sana daha iyisini bulurum. Merak etme sen... Göreceksin sana çok güzel bir kız bulacağım.”

Olenin: “Bak sen yaşlı bir adamsın ama, neler söylüyorsun! Bu günah değil mi?” diye sordu.

İhtiyar kendinden emin bir tavırla konuştu:

— Günah mı? Neden günah olsun? Güzel bir kıza bakmak neden günah olsun? Onunla dolaşmak günah mıdır? Onu sevmek günah değil, sevaptır. Seni de Tanrı yaratmış, kızı da. Dünya üzerinde her şey Tanrı sayesinde oluyor! Bu yüzden, güzel bir kıza bakmak günah değil, Tanrı onu zaten

sevilmek, kendisine bakanlara sevinç vermek için yaratmış. Bana göre bu böyle, oğlum!

***

Maryanka avluyu geçip ağzına kadar fıçılarla dolu karanlık bodruma girdi, her zamanki gibi dua ederek ölçeği fıçının içine daldırdı.

Vanyuşa kapıda durdu ve ona gülümseyerek baktı. Genç kızın üzerinde sadece bir elbisenin olması, arkadan vücuduna sımsıkı oturuşu, önden de hafifçe kalkık oluşu ona garip görünüyordu. Ama ona en çok, genç kızın boynundaki yarım rublelik altınlar komik göründü. Ruslarda böyle kadınların boynuna altın takma geleneği olmadığını düşündü; kendi köyünde bir kızın böyle boynuna altın dizdiğini görselerdi kimbilir ne kadar alay ederlerdi.

Laf olsun diye *“Lafil komsa e trebien”*[13] diye içinden söyledi. “Bunları beyefendiye anlatırım.”

Genç kız birden yerinden doğrularak: “Ne bakıp duruyorsun öyle? Tanrı’nın cezası! Sürahiyi uzatsana!” diye bağırdı.

Maryanka sürahiyi soğuk, kırmızı şarapla doldurup Vanyuşa’ya uzattı. Sonra onun uzattığı parayı almadan elini hızla itti.

— Parayı anama ver, dedi.

Vanyuşa alaylı bir tavırla güldü. Kızın fıçının kapağını kapatmasını beklerken sabırsızlıkla ayaklarının birini kaldırıp diğerini indiriyordu.

— Siz sürekli, böyle öfkeli misiniz, şekerim? diye sordu.

Kız güldü:

— Sanki siz de sert insanlar değilsiniz!

Vanyuşa oldukça ciddi bir tavırla: “Beyefendi ve ben iyi insanlarız,” dedi. “Bugüne kadar oturduğumuz evlerin sahipleri bizden çok memnun kalmışlardır. Çünkü bizim beyefendi asil bir soydan gelir.”

Genç kız aniden durdu. Vanyuşa’nın sözleri onda büyük bir ilgi uyandırmıştı:

— Senin beyefendin evli mi? diye sordu.

— Hayır... Bizim bey oldukça genç, bu nedenle henüz evlenmedi...

Vanyuşa bu bilgiyi verdikten sonra önemli bir şey öğretiyormuş gibi:

— Soylu insanlar hiçbir zaman erken evlenmezler...

— Senin bey yemek içmekten boğa gibi olmuş. Demek evlenmek için hâlâ genç sayılıyor... Buraya gelen birliğin komutanı o mu?

— Bizim bey daha asteğmen; senin anlayacağın, daha tam subay sayılmaz. Ama unvanına bakarsan generalden daha üstündür. Senin anlayacağın o büyük bir adam... Onu sadece bizim albay değil, Çar bile tanıyor!

Vanyuşa bunları söylerken gayet mağrur bir tavır takınmıştı. Konuşmasını sürdürdü:

— Bizler diğer askerler gibi beş parası olmayan, yalınayak, başı kabak adamlardan değiliz! Beyefendinin babası senatördür. Bin nüfuslu bir köyü vardır. Bize de her ay biner ruble yollar. İşte bu nedenle herkes bizi sever. Bakarsın biri yüzbaşıdır ama, cebinde beş parası yoktur. Rütbesi olsa ne işi yarar ki!

Genç kız onun sözünü kesti:

— Hadi, çık dışarı! Burayı kapatacağım, dedi.

Vanyuşa şarabı alıp oradan çıktı.

Olenin’e “*Lafil se trejoli*”[14] dedikten sonra salakça kahkahalarla güldü ve dışarı çıktı.

XIII

Meydanda akşam borusunun sesi ortalığı kapladı. Köylülerin çoğu işten dönüyordu. Kasabanın önünde altın rengi bir toz bulutuyla beraber sığır sürüleri “Mooo!.. Mooo!..” diye bağırıyor, itişe kakışa geliyorlardı.

Genç kızlarla ve kadınlar hayvanları ağıllara sokmak için sokaklarda ordan oraya koşuşturup duruyorlardı. Güneş uzaklardaki karlı tepelerin arkasında yitip gitmiş, görünmüyordu. Bütün her yere, toprağa ve gökyüzüne koyu mavi bir gölge yayılmıştı. Karanlıklara gömülmüş bahçelerin üzerinde tek tük yıldızlar belli belirsiz parlamaya, kasabanın telaşlı sesleri yavaş yavaş dinmeye başlamıştı.

Kazak kadınları hayvanları ağıllara soktuktan sonra sokak köşelerinde toplanıyor, tümseklerin üzerine çıkıp oturarak kabak çekirdeği yiyorlardı. Maryanka, iki inekle bir de manda sağdıktan sonra bu gruplardan birine katıldı. Birkaç kadın, birkaç genç kız, bir yaşlı Kazak’ın çevresinde toplanmışlardı. Öldürülen Abrek’ten söz ediyorlardı. Kazak anlatıyor, kadınlar da ona durmadan bir şeyler soruyorlardı. Kazak kadınlarından biri: “Delikanlıya kimbilir ne büyük ödül verecekler! Öyle değil mi?” diye sordu.

— Elbette öyle, başka ne olacaktı ki? Sanırım haç nişanı gönderirler. Öyle söyleniyor.

— Mosev delikanlıya biraz baskı yapmak istemiş, elindeki tüfeği almış ama, Kızılyar’daki komutanlığın bundan haberi olmuş...

— Mosev denen adam alçak herifin biridir!

Genç kızlardan biri: “Lukaşka’nın buraya geldiğini söylüyorlar...” dedi.

— Nazarka ile birlikte Yamka’da eğleniyorlarmış. Söylediklerine göre birlikte yarım kova içki içmişler.

Yamka dedikleri yoldan çıkmış bekâr bir Kazak kadınıydı. Kasabada bir meyhane işletiyordu.

Kadınlardan biri: “O ne korkusuz, ne şanslı delikanlıdır!” dedi. “Gerçekten cesur bir gençtir. Doğrusu bu! Hem de, çok iyi bir çocuktur.

Çalışkandır da. Sonra kimsenin hakkına göz dikmez, babası, Kiryak Baba da tıpkı böyleydi! Delikanlı her yönden babasına benziyor. Babasını vurdukları zaman bütün kasaba arkasından ağlamıştı.”

Bunları söyleyen Kazak kadını birden sözünü keserek, sokakta onlara doğru gelen Kazakları gösterdi.

— İşte geliyorlar! Yerguşov da onların peşine takılmış. Ayyaş herif, ne olacak!

Lukaşka, Nazarka ve Yerguşov, yarım kova içkiyi tüketmiş, sarhoş bir halde, genç kızlara doğru yürüyorlardı. Üçünün de yüzü, özellikle de yaşlı Kazağın yüzü her zamankinden daha çok kızarmıştı. Yerguşov sallanarak yürüyor, gür bir sesle kahkahalar atarak kalçasıyla Nazarka’ya çarpıyordu.

Kızlara doğru: “Hey! Saksağanlar... Neden türkü söylemiyorsunuz? Türkü söyleyip, bizi biraz eğlendirsenize,” diye bağırdı.

Her taraftan sesler gelmeye başladı:

— Merhaba! Merhaba!

Bir Kazak kadını atıldı:

— Neden türkü söyleyeceğiz? Bugün bayram mı? Madem kafayı bu kadar tütsüledin, türküyü de kendin söyle...

Yerguşov bir kahkaha atarak Nazarka’yı itti:

— Sen söyle bari, dedi. Sen söylersen ben de söylerim. Bu işlerde oldukça iyiyimdir! Gerçekten...

Nazarka: “Cici kızlar, neden susuyorsunuz, ayakta mı uyuyorsunuz yoksa?” dedi. “Biz karakoldan buraya kutlama yapmak için geldik, Lukaşka’nın şerefine içtik...”

Lukaşka yaklaştı, ağır ağır kalpağını düzeltti ve genç kızların karşısında durdu. Geniş elmacık kemikli yüzü, boynu kıpkırmızıydı. Olduğu yerde sesini hiç yükseltmeden yavaş yavaş konuşuyordu ama, bu yavaşlıkta, bu ağırbaşlı davranışta Nazarka’nın gevezeliğinden daha büyük bir güç, bir zindelik hissediliyordu. Tıpkı tam kendini oyuna kaptırdığı bir sırada

kuyruğunu yukarı dikip, homurdanarak birden dört ayağını da gererek yere çakılmış gibi duraklayan bir taya benziyordu.

Kızların karşısında sessizce dururken gözlerinin içi gülüyordu. Çok az konuşuyor ve bir sarhoş arkadaşlarına, bir kızlara bakıyordu.

Maryana onlara doğru gelirken, genç adam sakin, yavaş bir hareketle kalpağını tekrar kaldırdı, biraz yana çekildi, sonra tam kızın karşısına geçip durdu. Bir ayağını hafifçe yana atmış, parmaklarını kemerinden içeri geçirmiş, ağır ağır kılıcıyla oynuyordu. Maryanka onun selamına, yavaşça başını eğerek karşılık verdi, tümseğin üzerine oturdu, cebinden biraz kabak çekirdeği çıkardı.

Lukaşka gözleri Maryanka'nın üzerinde kabak çekirdeklerini dişlerinin arasında çıtırdatıyor, kabuklarını yere tükürüyordu.

Maryanka onlara doğru geldiğinde, biraz önceki konuşmalar aniden kesilmiş, herkes susmuştu. Sonunda, bir Kazak kadını sessizliği bozarak: "Niyetiniz ne? Burada çok mu kalacaksınız?" diye sordu.

Lukaşka ciddi bir tavırla: "Yarın sabah döneceğiz!" dedi.

Yaşlı Kazak: "Eh, ne yapalım!" dedi. "Umarım bir güzel eğlenir, iyi vakit geçirirsin. Buraya geldiğine çok sevindim, biraz önce senden söz ediyorduk." Sarhoş Yerguşov gülerek onun sözünü kesti:

— Ben de aynı şeyleri söylüyordum. Eğlenmemize bakalım. Nereye baksan her yer konukla dolu.

Bunu söylerken yoldan geçen bir askeri işaret ediyordu.

Sonra: "Asker votkasına da bayılırım doğrusu," dedi. "O çok güzel bir votkadır!"

Kazak kadınlarından biri: "Üç zebani de bizim eve getirdiler," dedi. "Dedem merkeze gitmiş, itiraz etmiş ama, bir şey yapamayacaklarını söylemişler..."

Yerguşov: "Öyle mi?" dedi. "Onların sana ne zararı var ki? Bir kötülüklerini mi gördün?"

Bir başka Kazak kadını:

— Elbette evi tütün dumanıyla doldurdular, öyle değil mi? diye sordu. Sigaralarını avluda diledikleri kadar içebilirler ama, evlerimizde içmesinler. Buna izin veremeyiz, isterse kaymakam gelsin, buna izin vermem! Bunları evine alırsın, bir de bakmışsın ki hırsızlık yapmışlar. Bizim kaymakam işini bilir, bak, kendi evine hiç asker aldı mı? Elbette almaz...

Yerguşov yine:

— Bakıyorum da askerlerden hiç hoşlanmıyorsun! dedi.

Nazarka'da aynı Lukaşka gibi bir ayağını yana doğru atıp kalpağını hafifçe arkaya doğru itti.

— Söylediklerine göre bizim kızlara emir verilmiş, askerlere yatak hazırlayacaklarmış, *çihir* ve bal ikram edeceklermiş.

Yerguşov bir kahkaha atarak en yakınındaki kıza sarıldı:

— Bence de en doğrusu da bu! dedi.

Kız tiz bir sesle: "Sakız gibi yapışmasana insana! Nineme söylerim seni! diye bağırdı.

Yerguşov da bağırarak: "Söylersen söyle!" diye karşılık verdi. "Nazarka doğru söylüyor, çünkü o okuma yazma biliyor. Bununla ilgili yazılı emir gelmiş. Söylediği doğru..."

Konuşmasını bitirdikten sonra bir başka kıza daha sarılmaya kalktı. Yanakları al al olmuş, yuvarlak yüzlü bir kız olan Ustenka, ona vuracakmış gibi yumruğunu kaldırarak güldü, tiz bir sesle: "Şımarma be! Domuz!" diye bağırmaya başladı.

Yerguşov geri çekildi. Neredeyse düşüyordu.

— Şuna da bakın... Bir de bizim kızlar için güçsüz derler. Neredeyse beni öldürecektin!

Ustenka ona arkasını dönerek kıkır kıkır güldü.

— Hadi ordan, yapışkan herif, sen de! Karakoldan buraya gelmene ne diye izin verdiler bilmem ki... Uykuya dalıp da Abrek'i görmeyip de

uyusaydın, görürdün gününü... Seni kıtır kıtır doğrarlardı. Çok da iyi olurdu.

Nazarka güldü. “Böyle bir şey olsaydı, kimbilir ne kadar çok zırlardın!”

— Yok canım! Ağlayacakmışım!

Yerguşov: “Bak, acı bile bunu hiç etkilemiyor!” dedi. “Ne dersin Nazarka? “Böyle bir şey olsaydı, ağlar mıydı, ne dersin?”

Lukaşka bütün bunlar konuşulurken sürekli susarak Maryanka’ya bakıyordu. Belliydi ki bu bakışlar da kızı heyecanlandırıyordu.

Delikanlı yavaşça ona sokularak: “Duyduğuma göre komutanlardan birini de sizin eve yerleştirmişler? diye sordu.

Maryanka her zaman yaptığı gibi karşılık vermek için bir süre bekledi, ağır ağır gözlerini yerden kaldırarak, Kazaklara baktı.

Lukaşka’nın gözlerinin içi gülüyordu; sanki o sırada genç kızla aralarında bu konuşmalarla hiçbir ilgisi olmayan bambaşka özel bir olay geçiyordu.

Maryanka’nın yerine yaşlı bir kadın yanıt verdi:

— Onların durumu yine iyi sayılır, iki tane odaları var. Fomuşkinlere de birliğin komutanını yerleştirmişler, hem de söylediklerine göre, adamın eşyaları evin bir köşesini olduğu gibi doldurmuş. Evdekilere yer kalmamış. Olacak iş mi? Büyük bir orduyu kasabaya yığdılar. Ne yaparsın! Burada ne bulacaklarını sanıyorlarsa, sanki...

Kızlardan biri: “Terek’in üstünde köprü yapacaklarını söylüyorlarmış.”

Nazarka, Ustenka’ya yaklaştı.

— Ben mi duyduklarım daha farklı, dedi. Duyduğuma göre, her yere çukur kazıp kızları içine gömeceklermiş... Delikanlıları sevmedikleri için...

Sonra her zaman yaptığı gibi, komik bir şekilde dizini kırarak herkesi güldürdü. Yerguşov ise, sırada Maryanka olduğu halde, onu geçip, ondan sonraki yaşlı kadına sarıldı.

Nazarka: “Maryanka’ya neden sarılmadın? Sıra onda değil miydi?” diye sordu.

Yerguşov kollarının arasında çırpınan yaşlı kadını öperek: “İstemem, benim yaşlı arkadaşım daha tatlı!” dedi. Yaşlı kadın gülerek: “Dikkat et, boğacaksın beni!” diye bağırıyordu.

Sokakta duyulan tok ayak sesleri gülüşmelerin kesilmesine neden oldu. Sırtlarında kaput, omuzlarında tüfek, üç asker nöbeti devralmak için birliğin deposuna doğru düzgün adımlarla yürüyorlardı. Eski bir süvari olan çavuş, Kazaklara öyle sert bir şekilde bakıyor, askerleri sokağın ortasından öyle bir yürütüyordu ki, topluluğun en başında duran Lukaşka ile Nazarka bir adım geri çekildi. Lukaşka gözlerini kısarak başını ve geniş sırtını hafifçe geriye doğru eğdi ama hiç hareket etmedi. Yan yan, küçümser bir edayla askerlere baktı.

— Sokakta insanlar olduğunu görmüyor musun, hiç değilse biraz yandan geç! dedi.

Tozlu yoldan, askerler sert ve uygun adımlarla hiç konuşmadan yürüyüp gittiler. Maryanka güldü. Arkasından diğer kızlar da gülüştüler.

Nazarka, “Şunlara bakın! Amma da süslü oğlanlar!” dedi. “Memur gibi cüppe giymişler.”

Sonra onları taklit ederek birkaç adım yürüdü. Oradakiler yine kahkahalarla gülmeye başladı.

Lukaşka, ağır ağır Maryanka’ya yaklaştı:

— Komutan sizin evin neresine yerleşti? diye sordu.

Maryanka bir süre ne karşılık vereceğini düşündü, sonra: “Yeni yapılan odaya aldık,” dedi.

Lukaşka kızın yanına oturdu.

— Genç mi, yaşlı mı? diye sordu.

— Yaşını mı sordum ki? *Çihir* istemişti, *çihir* almak için bodruma giderken şöyle bir uzaktan gördüm adamı. Yeroşka amca ile pencerede oturuyordu. Kızıl saçlı bir herif. Bir araba dolusu eşyayla geldi.

Genç kız bunu söyledikten sonra gözlerini tekrar yere indirdi. Lukaşka ona biraz daha yaklaştı ve gözlerini kızın gözlerine dikti.

— Bir fırsat yakalayıp da karakoldan izin alabildiğim için öyle mutluyum ki... dedi.

Maryanka hafifçe gülümsedi.

— Çok mu kalacaksın? diye sordu.

— Yarın sabaha kadar. Bana da biraz kabak çekirdeği versene.

Lukaşka daha bunu söylerken elini kıza uzatmıştı. Maryanka'nın gülümsemesi daha belirgin bir hal aldı, gömleğinin yakasını hafifçe açtı.

— Ama hepsini alma, dedi.

Lukaşka, kızın boynuna astığı torbadan biraz çekirdek alarak sakin bir edayla: "Seni ne kadar özlediğimi bir bilsen..." diye fısıldadı.

Kıza biraz daha sokuldu. Sonra gözlerinin içi gülerek ona bir şeyler fısıldamayı sürdürdü. Maryanka birden geri çekilerek yüksek sesle: "Gelmeyeceğimi söyledim ya!" dedi.

Lukaşka: "Doğru söylüyorum... Sana çok önemli bir şey söyleyeceğim" diye fısıldadı. "Yemin ederim, doğru söylüyorum! Yalvarırım Maşenka!"

Maryanka başını "hayır" anlamında salladı ama, bir yandan da gülümsüyordu.

Bu sırada Maryanka'nın küçük kardeşi koşarak Kazak kadınlarına doğru geldi:

— Maryanka! Hadi... Abla! Annem seni yemeğe çağırıyor!.. diye bağırdı.

Genç kız: "Şimdi gelirim!" dedi. "Sen git, canım. Git, git, hemen şimdi geliyorum."

Lukaşka ayağa kalktı, kalpağını kaldırdı.

— Sanırım benim de artık eve gitmem gerekiyor. İşler belki yoluna girer, dedi.

Bunu söylerken kayıtsız görünmeye çalışıyordu ama, dudaklarında bir türlü saklayamadığı bir tebessüm vardı. Sonra yandaki evin diğer tarafına geçerek gözden kayboldu.

***

Gece iyice bastırmış, kasaba karanlıklara gömülmüştü. Kapkara gökyüzünde parlak yıldızlar vardı. Sokaklar ıssız ve karanlıktı. Nazarka Kazaklarla birlikte hâlâ tümseğin üzerinde oturuyordu. Bulundukları yerden ara sıra gülüşmeler, kahkahalar duyuluyordu.

Lukaşka ise genç kızların yanından ağır ağır yürüyerek uzaklaştı. Sonra aniden bir kedi gibi saklanarak şıkırdamasına engel olmak içinde sallanan kılıcını eliyle tuttu ve sessizce kendi evi yerine reisin evine doğru ilerlemeye başladı. İki sokağı geçtikten sonra bir ara sokağa saptı. Çerkez elbisesinin eteklerini toplayarak duvarın dibindeki gölgeye, toprağa yere oturdu.

“Ah, reisin kızı! Şaka bile yapılmıyor, cadı! Biraz sabırlı olalım, biraz vakit geçsin gösteririm ona ben...” diye Maryanka’yı düşünüyordu.

Yaklaşan bir kadının ayak sesleriyle, düşüncelerinden sıyrıldı. Lukaşka kulak kabarttı ve sonra kendi kendine güldü. Maryanka başını öne eğmiş, elindeki değnekle çitlerin direklerine vura vura, ahenkli ve hızlı adımlarla tam ona doğru geliyordu. Lukaşka oturduğu yerden birden ayağa fırlayınca, Maryanka korkuyla irkilerek olduğu yerde kaldı:

— Şuna bakın! Tanrı cezanı versin, pis şeytan! Ödümü patlattın! Hani eve gidiyordun!.. diye bağırdı.

Sonra korktuğu için kendi haline kahkahalarla güldü.

Lukaşka bir elini kızın beline doladı, öteki eliyle de onu çenesinden tuttu.

— Bak sana ne diyeceğim... Yemin ederim...

Sesi heyecandan titriyordu. Kesik kesik konuşuyordu.

Maryanka: “Gecenin bu vaktinde seninle ne konuşacağım?” dedi. “Hem annem beni bekliyor, sen de sevgilinin yanına git!”

Delikanlının kollarından kurtularak, ondan birkaç adım uzaklaştı. Kendi avlularının çitine yaklaştı ve durdu. Koşarak peşinden gelen, bir saat daha yanında kalması için yalvaran Kazak delikanlısına doğru döndü.

— Hadi söyle bakalım, ne anlatmak istiyorsun? Gece kuşu, dedi gülerek.

— Maryana, benimle dalga geçme! İnan bana doğru söylüyorum! Sevgilim varsa ne olmuş yani! O beni ilgilendirmiyor. Ama, bak, senin söyleyeceğin bir tek sözcükle bile öyle mutlu olurum ki... Ne istersen hemen yaparım. Buna bak...

Bunu söylerken elini cebine vurarak içindeki paraları şıngırdatmıştı:

— Bundan böyle bizim için artık sıkıntı yok! Herkes mutlu oluyor, eğleniyor. Ya ben ne oluyorum? Neden bir gün olsun senden tatlı bir söz işitemiyorum Maryanka?

Genç kız, delikanlının önünde duruyor, söylenenlere hiç karşılık vermeden elindeki çubuğu parçalıyordu.

Lukaşka birden yumruklarını ve dişlerini sıktı.

— Ömrümüzün sonuna kadar bekleyecek miyiz yani? Seni sevdiğime inanmıyor musun, canım benim! Söyle nasıl istiyorsan öyle olayım, dedi.

Sonra kaşlarını çatarak kızın ellerini avuçlarının arasına aldı.

Maryanka’nın yüzündeki durgun ifade hiç değişmedi, sesi de aynı şekilde dingindi. Ellerini çekmeden ve Kazak gencinden uzaklaşmaya gerek duymadan: “Üzerime gelme Lukaşka! Sözümü dinle,” dedi. “Ben elbette eksik eteğin biriyim ama, yine de sözümü dinlesen iyi edersin. Ben kendi hayatım üzerinde söz sahibi değilim! Beni seviyorsan, sana şunu söyleyebilirim: Önce ellerimi bırak, düşündüklerimi rahatça söyleyeyim. Seninle evlenirim ama, benden başka türlü bir davranmamı istiyorsan, boşuna beklersin!”

Bunu oldukça sakin bir edayla, başını bile çevirmeden söylemişti. Biraz önce oldukça öfkeli olan Lukaşka şimdi yine yumuşak ve tatlı dilli, sevecen bir delikanlı oluverdi. Gülümseyerek, kızın gözlerinin derinliklerine baktı.

— Demek benimle evlenmeyi kabul ediyorsun? Evlilik sadece ikimizin isteğine bağlı değil ki! Önce beni sevdiğini anlamalıyım Maryanka.

Maryanka ona sokuldu, genç adam ona kuvvetle sarılarak dudaklarından öptü. Sonra onu göğsüne bastırarak:

— Canım benim! dedi.

Kız atak bir hareketle kendini adamın kollarından kurtardı, arkasına hiç bakmadan evinin kapısından içeri girdi.

Kazak delikanlısının: “Biraz daha dur! Bak ne söyleyeceğim!” diye yalvarmasına rağmen, bir an bile duraklamadı. Sadece: “Git buradan! Bizi görmesinler!” dedi. “Bak, bizim kiracı işte, şeytan herif, avluda dolaşıp duruyor!”

Lukaşka: “Nede olsa reis kızı, başka ne beklenir ki. Hıh! Benimle evlenirmiş. Elbette evlenmesine evleniriz ama, önce beni sevmeli, öyle değil mi?” diye düşünüyordu.

Sonra Yamka’ya giti ve Nazarka’yı buldu. Beraber içki içip eğlendiler. Üstelik kendisini aldatmış olmasına rağmen Dunyaşka’nın evine giderek, geceyi orada geçirdi.

XIV

Maryana kapıdan içeri girdiğinde Olenin gerçekten de, avluda dolaşıyordu. Onun kendisi için söylediği sözleri duymuştu.

O akşam Yeroşka amcayla beraber kiraladığı evin kapısının önündeki sahanlıkta oldukça uzun bir zaman oturmuştu. Masayı dışarı çıkarmalarını emretmiş, semaver yaktırmış, şarap getirtmişti.

Masanın üzerindeki mumun ışığında bir yandan çay içiyor, bir yandan da puro tüttürerek, ayaklarının dibine çömelmiş yaşlı adamın anlattığı hikâyeleri dinliyordu.

Hava durgun olmasına rağmen, mumun alevi uzuyor, bir o yana bir bu yana sallanıyor, arada bir kapının önündeki direği, masayı ve ihtiyarın kısa kesilmiş bembeyaz saçlarını aydınlatıyordu.

Pervaneler kanatlarından yıldızlı tozlar yağdırarak masanın üzerinde çırpınıyor, bardaklara çarpıyor, mumun alevine dalıyor, ya da aydınlıktan çıkıp karanlıkta kayboluyorlardı.

Olenin ve Yeroşka amca birlikte beş şişe *çihir* içmişlerdi. Yeroşka bardakları her dolduruşunda birini Olenin'e uzatıyor ve "Merhabalar..." diyor, bıkmadan usanmadan sürekli konuşuyordu. Eski Kazakların yaşama biçimlerinden bahsetti, sırtında tek başına on *pudluk*[15] bir yaban domuzu ölüsü taşıyabilen ve bir oturuşta iki kova *çihir* içebilen babası Şirokiy'i anlatıyordu. Hayatının mutlu bir dönemi olan kendi gençlik yıllarını, biricik arkadaşı Girçik'le birlikte veba salgını sırasında hastaları Terek'ten sallarıyla nasıl karşıya geçirdiklerini anlattı. Bir sabah avda iki karacayı birden nasıl vurduğunu, geceleri karakola koşup gelen sevgilisini anlattı durdu. Bütün bunları öyle güzel, öyle etkileyici bir ifadeyle anlatıyordu ki, Olenin zamanın nasıl geçtiğinin farkında bile olmadı.

Yeroşka: "Ya işte böyle... Sen beni o güzelim yıllarda görecektin," dedi. "Sana her şeyi gösterirdim. Şimdi Yeroşka'dan sadece 'şişeyi diken' adam diye söz ediyorlar. Oysa eskiden Yeroşka'nın şanı, şöhreti bütün birliği sarmıştı. En güzel at kimin? En iyi *Gurda*,[16] kılıç kimde? İçkiyi kimin evine gidip içmeli? Kiminle eğlenmeli? Ahmet Han'ı öldürmek için dağlara

kimi göndermeli? Her zaman Yeroşka'yı! Kızlar kime hayrandır? Bütün bunların yanıtı hep Yeroşka'ydı. Her şey benden sorulurdu. Çünkü ben gerçek bir *cigit*tim... İçki de içerdim, hırsızlık da yapardım, dağlardan sürüleri de kaçırırdım... Şarkı da söylerdim. Her iş elimden gelirdi! Şimdi böyle Kazaklar nerede!

"Onlara baktıkça midem bulanıyor. Boyları ancak yerden bir karış!"

Yeroşka bunu söylerken eliye yerden bir arşın kadar yüksekliği göstermişti. "Ayaklarına saçma sapan çizmeler giyip çocuk gibi onlara bakar durur, başka bir şey bilmezler! Ya da içip içip sarhoş olur, oturup somurturlar. Üstelik doğru dürüst içki içmesini de bilmezler. İçkiyi bilmem ne gibi içerler! Ben öyle miydim? Ben hırsız Yeroşka'ydım... Bütün Kazak köylerinde de, dağlarda da beni herkes tanırdı.

"Prenslere bile *kunak* olmuştum. Kimi zaman beni görmeye gelirlerdi, zaten ben bütün insanlarla *kunak* olurdum. Tatar'la Tatar, Ermeni'yle Ermeni, askerle asker, subayla subay gibi konuşurdum. Karşımdaki kim olursa olsun, içmesini bilsin yeter... Oysa ne derler? 'Bu dünyanın nimetlerinden kendini koru, askerle oturup içme, Tatar'la yemek yeme'..."

Olenin: "Kim söylüyor bunları?" diye sordu.

— Kim söyleyecek, bizim akıl hocalarımız. Ya Tatarların mollaları, onlar başka türlü mü konuşuyorlar sanıyorsun? Onlar da bize: "Siz gavursunuz, dinsiz imansızsınız! Neden domuz eti yiyorsunuz?" diyorlar. Böylece herkesin kendi kuralları olduğu anlaşılıyor! Benim için hepsi aynı. Tanrı her canlıyı insana mutluluk olsun diye yaratmış. Bunun için hiçbir şey de günah yok. Örneğin, hayvanları ele alalım: Hayvan dediğin, Tatarların kamışlarla kaplı topraklarında da, bizim kamışlıklarda da yaşar. Nereye giderse orasını yuva bilir. Tanrı ne verdiyse, onu yer! Ama bizim akıl hocalarımızın dediğine bakarsan, dünya nimetlerini tattın mı, öbür dünyada kızgın tavaları yalamak zorunda kalırsın!" Bir süre sustuktan sonra:

"Biliyor musun, bence bütün bunların hepsi sahtekârlık..." dedi.

Olenin: "Nedir sahtekârlık olan?" diye sordu.

— Bu akıl hocalarının dedikleri... Bak, kardeşim, sana bir şey söyleyeyim mi? Bizim Çervlenoy'daki birlikte bir reis vardı. Onunla *kunak* olmuştum,

aslan gibi bir adamdı! Ben de ondan farklı değildim ya... Çeçenler tarafından öldürüldü sonra. Onun dediğine göre, bütün bunlar bizim akıl hocalarının uydurmasıymış. ‘Öldün mü toprağa gömerler, sonra da mezarında ot biter, işte hepsi bu. Bundan gerisi yalan,’ derdi.

Yaşlı adam bunları söyledikten sonra bir kahkaha attı:

— Yaman adamdı doğrusu!

Olenin: “Peki sen kaç yaşındasın o zaman?” diye sordu.

— Bilmiyorum ama en az yetmiş yaşında olmalıyım. Sizde Çariçe vardı ya... Onun zamanında ben küçük bir çocuktum. Oradan hesapla işte... Bakalım kaç yıl ediyor, yetmiş eder herhalde.

— Eder. Yine de çok dinç görünüyorsun!

— Tanrı’ya şükür sağlığım yerinde, vücudum sapasağlam. Yalnız bizim kaşık düşmanı var ya, o bana çok zarar verdi...

— Nasıl oldu bu?

— Basbayağı mahvetti işte! İhtiyarlattı beni!

Olenin: “Demek sence insan öldü mü, mezarında ot biter, hepsi bu kadar, öyle mi?” diye sordu.

Yeroşka bu konuda pek açık konuşmak istemiyordu. Bir süre sustuktan sonra: “Sen ne sanıyorsun peki?” diyerek şarap kadehini Olenin’e uzattı. “Hadi iç bakalım!”

XV

Yeroşka bazı şeyleri anımsamaya çalışarak anlatmayı sürdürüyordu:

— Hım... Nerde kalmıştım? Tamam, anımsadım... İşte, öyle bir insandım... Bir kere müthiş bir avcıyım. Bizim birlikte, benimle yarışabilecek bir tek avcı yoktur. Sana istediğin canavarı, istediğin yaban kuşunu bulur gösteririm, ne nerdedir hepsini bilirim! Av köpeklerim, ayrıca iki tüfeğim, bir ağım, bir kısrağım ve bir de şahinim var. Tanrı'ya şükür, hepsine sahibim. Sen de eğer gerçek bir avcıysan, şu anda karşında övündüğümü düşünüyorsan, sana hepsini kanıtlarım.

Sen benim nasıl bir insan olduğumu biliyor musun? Bir iz buldum mu, tamam! Hangi hayvana aittir? O hayvan nerede yaşar, suyunu nereden içer, hangi çamurlarda yuvarlanmaktan hoşlanır, hepsini bilirim. Hemen bir tuzak kurarım, boş oturacaksın da ne olacak? Üstelik insan evde oturdu mu bir kere günaha girer, içki içer, öfkelenir, sonra eve kadınlar dadanır, dedikodu çıkar... Bin bir türlü şamata... Çocuklar bağırıp durur, bu da yetmiyormuş gibi hele bir de kömür çarparsa vay haline! Oysa şafak vakti çıkıp kendine şöyle rahat bir yer buldun mu senden iyisi yok! Sazları biraz bastırıp yumuşatarak, güzel bir yer yaparsın. Aslanlar gibi beklemeye başlarsın. Ormanda olup biten her şeyi görürsün! Ara sıra gökyüzüne bakarsın, yıldızlar göz kırpar durur... Dilediğin kadar seyret! Vaktin mi yok? Sonra çevrene bakınırsın, ormandan sürekli hışırtılar gelir, hep dalların çıtırdamasını beklersin. 'Şimdi yaban domuzu gelip çamurlara yatar,' diye düşünürsün. Bazen uzaklarda bir yerlerden yavru kartalların tiz sesleri duyulur. Köyden horozlar ya da kazlar bu seslere karşılık verirler, bunları dinlersin. Kazlar bağırırsa anla ki daha gece yarısı olmamış.

İşte ben bunların hepsini bilirim. Arada bir tüfek sesi duyarsın, o zaman aklına başka şeyler gelir 'Ateş eden kim acaba?' diye düşünürsün. Benim gibi ormanda vahşi hayvan bekleyen bir avcı Kazak mı? Acaba hayvanı öldürebildi mi, yoksa sadece yaraladı mı? Sadece yaraladıysa, zavallı hayvan kamışların arasında kan döke döke geçip gider, boşuna perişan olur! Bundan hiç hoşlanmam! Bu beni öyle sinirlendirir ki... 'Hayvanı neden yaraladın ve bıraktın? Ahmak' diye homurdanır dururum... Bazen de, belki bir Abrek kendisiyle dalga geçen akılsız bir Kazak çocuğunu öldürdü, diye

düşünürsün. İşte aklına bunun gibi pek çok düşünce gelir. Bir gece suyun kenarında otururken, bir de baktım suyun üzerinde bir beşik yüzüyor, sapasağlam bir beşik. Sadece bir köşesi kırılmış. O sırada neler düşünmedimki! Acaba bu kimin beşiğiydi? Sizin o serseri askerler *avul*lardan birine gidip Çeçenleri bastılar, adamların varını yoğunu yağmaladılar, canavarın biri de bir çocuğu öldürdü herhalde. Ayaklarından tutup duvara vurmuştur! Yapmadıklarını mı sanıyorsun yani? Ah... İnsanlarda vicdan diye bir şey kalmadı ki...

İşte aklımı böyle düşünceler geldi, içimi bir endişe kapladı, kendi kendime: ‘Annesini götürüp beşiği suya attılar, evi yaktılar, o evin sahibi *cigit* de kapıp tüfeğini bizim tarafa geçip soyguna başlamıştır,’ diye söylendim.

Böyle oturduğun yerde neler, neler düşünürsün! Aniden bir yaban domuzu sürüsünün geçerken çıkardığı çıtırtıları duyarsın. İçinde bir çırpınmadır başlar. ‘Tanrım, bana yardım et...’ dersin. ‘Domuzlar beni koklamak için gelirse ne yaparım?’ diye düşünürsün. Hiç hareket etmeden, soluğunu tutarak oturursun, yüreğin pıt pıt atar. Birisi sanki seni havaya fırlatıyor, sonra tutuyor. Bir bahar gecesi bir yaban domuzu ağır ağır, kapkara bir hayalet gibi yanıma yaklaştı. ‘Tanrım canımı bağışla!’ diye yalvardım. Tam ateş edecektim ki domuzun dişi olduğunu anladım. Homurdanarak yavrularına ‘Aman yavrularım, burada oturan bir insan var!’ dedi, hepsi de fundaların arasında dalları çatırdata çatırdata birden gittiler. Yanıma öyle yaklaşmıştı ki, ona elimi uzatsam tutabilirdim.”

Olenin: “Peki, yaban domuzunun yavrularına orada bir insan olduğunu söylediğini nasıl anladın?” diye sordu.

— Elbette söyledi, ne sanıyorsun? Hayvanı aptal mı sandın? Hiç de değil! O insandan daha akıllıdır! Domuz deyip geçiyoruz ama, bu adı ona vermeye bile hakkımız yok! Hayvanın bilmediği yoktur. Şunu düşün bir kere: İnsan ormanda yürürken bir izle karşılaştı mı, hemen yolunu değiştirir, kaçacak saklanacak bir yer arar. Bu hayvanın senden daha akıllı olduğunu gösterir. İnsan kendi kokusunu bile duyamaz. Hayvan ise pekâlâ, her kokuyu alıyor. Fazla söze de gerek yok. Sen onu öldürmek için uğraşırsın, o ise ormanda canlı kalmak ister. Senin yasan başka, onun ki bambaşka! O bir domuz da olsa senden daha aşağı değildir. Onu da senin gibi Tanrı

yaratmıştır. Hey Tanrım! İnsan dediğin öyle budala bir yaratıktır ki! Hem de çok budala!

Yaşlı adam bu sözü birkaç kez tekrarladıktan sonra başını eğdi, derin düşencelere daldı. Olenin de düşünceler içindeydi. Genç adam evin önündeki taş basamaklardan indi, avluda elleri arkasında kenetlenmiş bir halde hiç konuşmadan bir aşağı bir yukarı dolaşmaya bayladı.

Yeroşka, bir süre sonra daldığı düşüncelerden kurtuldu ve başını kaldırdı, mumun dalgalanan alevinin çevresinde dolanıp duran sonra da ateşe düşen pervanelere baktı:

— Seni aptal seni! dedi. Böyle nereye uçuyorsun, söyle!.. Ah sersem ah, seni gidi sersem!

Yerinden kalkıp kalın parmaklı kaba elleriyle pervaneleri kovmaya başladı. Yumuşak, tatlı bir sesle: “Yanacaksın be aptal yaratık, git burdan! Bak orada ne çok yer var...” diye söylenerek iri parmaklarıyla bir pervaneyi kanatlarından tutmuş, biraz öteye bırakmaya çalışıyordu. “Sen kendini yok ediyorsun! Ben ise senin için üzülüyorum.”

Uzunca bir süre bu tür gevezeliklerle, şişedeki içkiyi bitirmeye çalıştı.

Olenin ise hâlâ avluda bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Birden, bahçe kapısının diğer yanından gelen bir fısıltı duydu ve şaşırdı. Elinde olmayarak, soluğunu tuttu. Bir kadın kahkahası, arkasından bir erkek sesi duyuldu. Bunu da bir öpüşme sesi izledi.

Bunun üzerine ayaklarını otların üzerinde özellikle sürüyerek avlunun diğer tarafına gitti.

Parmaklıklı kapı çatırtıyla açıldı. Diğer taraftan üzerinde Çerkez elbisesi, başında da beyaz bir kalpak bulunan bir Kazak duvarın yanından yürüyüp gitti. Sonra, başında beyaz bir mendil bağlı uzun boylu bir genç kız Olenin’in önünden geçti. Maryanka’nın mağrur bir tavırla yürüyüşü sanki, “Ne senin bana karışmaya hakkın var, ne de benim sana...” der gibiydi.

Maryanka evin kapısından içeri girdi ve uzaklaşıncaya kadar Olenin gözleriyle onu izledi. Hatta, pencereden kızın başındaki mendili çıkarıp sedire oturuşunu bile gördü. O zaman içinde garip bir özlem, bir yalnızlık,

belli belirsiz bazı istekler, umutlar, bilinmeyen birine karşı bir kıskançlık duygusu uyandı.

Kasabadaki evlerin ışıkları birer birer sönmüş, bütün sesler dinmişti. Sanki, çitler, avlular, sığırlar, evlerin damları, sözün kısası her şey yorucu bir iş gününün bitiminde yorgun ve derin bir uykuya dalmıştı. Olenin'in duyabildiği tek ses uzaklardan yorgun ve nemli toprakların bulunduğu yerden gelen, hiç durmadan çın çın öten kurbağaların sesleriydi.

Doğuda yıldızlar gitgide azalıyor, hava aydınlandıkça sanki eriyip kayboluyorlardı. Olenin'in başının üzerinde bulunan yıldız kümeleri ise daha sık, daha yükseklerdeymiş hissini uyandırıyordu.

Yaşlı adam, başını ellerinin üzerine koyup, uykuya dalmıştı. Karşı avlulardan birinde bir horoz öttü. Olenin ise kafasında bazı düşünceler birbirini kovalıyor, bir aşağı bir yukarı yürümeye devam ediyordu.

Bir ara kulağına bir şarkı sesi çalındı, ardından birkaç kişinin konuştuklarını işitti. Çite doğru giderek dikkatle etrafı dinlemeye başladı, türkü söyleyen Kazakların genç ve zinde neşeli sesleri etrafa yayılıyordu. Aralarından genç bir adamın sesi, diğerlerini bastırıyordu.

Yaşlı adam uyandı.

— Bu şarkıyı kimin söylediğini biliyor musun? diye sordu. Bunu söyleyen yiğit Lukaşka'dır. Bir Çeçen'i vurmuş, ondan bu kadar neşeli. Bunda sevinecek ne varsa? Aptal... Aptal...

Olenin: "Sen hiç kimseyi öldürdün mü?" diye sordu.

İhtiyar kollarını masaya dayayarak doğruldu, yüzünü Olenin'in yüzüne yaklaştırdı.

— Şeytan herif! Bu ne biçim soru! diye bağırdı. Hiç böyle şeylerden söz edilir mi? Sen adam öldürmeyi kolay mı sanıyorsun? Ne korkunç bir şeydir can almak... Ne korkunç... Hadi artık hoşçakal, dostum... Çok şükür doydum, sarhoş da oldum. Hadi artık hoşçakal...

Bunu ayağa kalkarak söylemişti.

— Yarın ava çıkarken seni de almamı ister misin? diye sordu.

— Tamam.

— Bak ama erken kalkmalısın, eğer kalkamazsan seni cezalandırırım!

Olenin: “Endişelenme! Senden bile erken kalkarım,” dedi.

Yaşlı adam gitmişti. Artık türkü sesi de duyulmuyordu. Uzaktan ayak sesleri ve neşeli konuşmalar geliyordu. Bir süre sonra yine bir türkü duyuldu, Yeroşka’nın gür sesi de diğer seslere katıldı.

Olenin: “Bunlar ne biçim insanlar? Bu nasıl bir hayat!” diye iç geçirip odasına döndü.

XVI

Yeroşka amca yalnız yaşayan yaşlı bir Kazak'tı. Yirmi yıl kadar önce karısı vaftiz olup Hıristiyan olunca onu terk edip bir Rus çavuşu ile evlenmişti.

Yeroşka amcanın çocuğu da yoktu. Ancak Olenin'e bir zamanlar kasabada her şeyde birinci gelen bir delikanlı olduğunu anlatırken yalan söylemiyordu. Askeri birlikte onu tanımayan, eskiden ne kadar atılgan, cesur biri olduğunu bilmeyen yoktu. Kimbilir hayatı boyunca kaç Çeçen, kaç Rus öldürmüştü! Dağlara da çıkmış, Rusları da soymuş, iki kez de cezaevinde yatmıştı.

Ömrünün büyük bir bölümü ormanda, avda geçiyordu. Günlerce orada bazen bir parça ekmekle ve suyla kaldığı olurdu. Ama kasabaya gelince de sabahtan akşama kadar eğlenirdi.

Olenin'in yanından ayrılıp, evine döndüğünde birkaç saat uyudu. Uyandığında ise daha şafağın sökmesine epey vardı. Yatağında kafası sürekli o akşam tanıdığı adamla meşguldü.

Olenin'in alçakgönüllü bir adam olması hoşuna gitmişti. Bu sonucu Olenin'in kendisine cömertçe şarap ikram etmesinden çıkarmıştı. Ayrıca Olenin'in de kendisinden hoşlanmıştı. Yalnız, Rusların hem zengin hem de gösterişsiz, hem okumuş hem de bilgisiz insanlar olduklarına çok şaşırmıştı.

Aklından bunlar geçerken bir yandan da Olenin'den daha neler isteyebileceğini düşünüyordu. Yeroşka amcanın evi oldukça büyük ve yeniydi. Ama, içinde bir kadının yaşamadığı her halinden anlaşılıyordu. Kazaklar genellikle oldukça temiz ve titiz insanlardır. Buna rağmen Yeroşka amcanın evi darmadağınık ve pislik içindeydi.

Masanın üstünde kan lekeleriyle kirlenmiş pis bir gömlek, yarısı yenmiş bir çörek, onun yanında da Yeroşka'nın şahinini beslemek için vurduğu, tüyleri yolunmuş ve parçalanmış bir alacakarga vardı. Yiyecekler, tüfek, kılıç, küçük bir çuval, ıslak elbiseler, çeşit çeşit bezler daracık sedirlerin üzerine dağınık bir şekilde atılmıştı. Köşede kirli, pis kokan suyla dolu bir leğenin içinde vurulmuş başka kuşlar tüyleri kolay yolunsun diye suya bırakılmıştı. Yerde bir ağ, birkaç da ölü sülün vardı.

Ortalıkta, ayağından bağlanmış, kirli döşemenin üzerinde tıkır tıkır dolaşıp duran bir de tavuk vardı. Yanmayan ocağın üzerinde duran toprak bir çanakta sütten yapılmış garip, sulu bir bulamaç vardı. Ocağın üstünde bir ipin üzerinde bir kuş ciyak ciyak ötüp duruyor, sanki oradan kurtulup gitmek istiyormuş gibi durmadan sallanıyordu. Köşede solgun tüylü bir şahin sakin sakin oturuyor, arada bir yan gözle odada dolaşan tavuğa bakıyor, sonra da boynunu bükerek başını bir sağa bir sola çeviriyordu.

Yeroşka amca ise ocak ile duvar arasında bulunan kısa karyolasının üzerinde yüzükoyun yatıyordu. Üzerinde sadece bir gömlek vardı. Güçlü ayaklarını kaldırıp *peç*in[17] üzerine koymuştu, kalın parmaklarıyla daima eldivensiz taşıdığı şahinin, elinin üzerinde bıraktığı yara izlerinin üzerindeki kabukları soymaya uğraşıyordu. Bütün odaya, özellikle de ihtiyarın çevresine adamın kendine özgü keskin ancak buna rağmen hiç de kötü sayılamayacak, karışık kokusu sinmişti.

Pencerenin arkasından gür bir ses: “*Uide ma* amca”[18] diye bağırdı.

Yeroşka amca sesin kime ait olduğunu hemen anladı. Bu komşusu Lukaşka’ydı.

— *Uide! Uide! Uide!* İçeri gel! diye bağırdı. Sevgili komşum, Marka’cığım... Marka Luka’cığım... Demek amcana geldin... Yoksa karargâha mı dönüyorsun?

Sahibinin sesini duyan şahin irkilerek kanatlarını çırpmaya başladı, bağlı olduğu ipin ucunda ileri doğru atılmak istedi.

Yaşlı adam Lukaşka’yı severdi, yeniyetme Kazakları küçük görürdü ama, onu diğerlerinden ayrı tutuyordu. Ayrıca Lukaşka ile annesi, onun komşusu oldukları için ara sıra şarap, kaymak gibi evde yapılan ve Yeroşka’da bulunmayan yiyecekleri de ona getirirlerdi. Bütün hayatı boyunca daima insanlara bağımlı yaşamış olan Yeroşka amca, bu bağımlılığına her zaman pratik bir açıklama getirirdi. Kendi kendine:

“Eh, ne yapalım, onlar varlıklı insanlar. Ben onlara avladığım hayvanların etlerinden veririm, onlar da eksik olmasınlar amcalarını unutmazlar... Ara sıra bir etli börek, ya da çörek getirirler,” derdi.

İhtiyar, çevik bir hareketle çıplak ayaklarını karyoladan aşağı sarkıtarak ayağa fırladı, neşeyle: “Merhaba, Marka!..” diye bağırdı. “Seni gördüğüme sevindim!”

Yer yer çatırdayan döşemenin üzerinde yürürken dışarıya doğru basan yamuk ayaklarına bakınca birden gülmeye başladı. Çıplak ayakları garibine gitmişti, gülerek ayağının topuğunu yere vurarak hora teper gibi bir hareketle döndü. Sonra küçük gözleri pırıl pırıl parladı.

— Nasıl çevikliğimden bir şey kaybetmemişim değil mi? diye sordu.

Lukaşka gülümsedi.

İhtiyar gene: “Karakola mı dönüyorsun yoksa?” diye sordu.

— Sana *çihir* getirdim amca! Karakoldayken kendi kendime söz vermiştim!

İhtiyar adam: “Tanrı senden razı olsun,” dedi.

Poturunu attığı yerden alıp giydi, yeleğini sırtına geçirip kemerini sıktı, bir çanaktan ellerine su döktükten sonra eski poturuna sildi ve kırık bir tarak parçasıyla sakalını düzeltti. Sonra, Lukaşka’nın karşısına geçip: “Hazırım!” dedi.

Lukaşka aldığı bir maşrapayı silerek içine şarap doldurdu. Yeroşka amcaya uzatarak sedirin üzerine oturdu.

İhtiyar oldukça ciddi bir tavırla şarabı alarak: “Sağlığına! Tanrı yardımcımız olsun!” dedi. “Dilerim her istediğin olur. Aslan gibi bir delikanlı olursun... Kahramanlığınla ödüller kazanırsın...”

Lukaşka da dua ederek şarabından birkaç yudum aldı. Sonra maşrapayı masanın üzerine bıraktı. İhtiyar oturduğu yerden kalkıp kurutulmuş balık getirdi, eşiğe koyup bir sopayla döverek iyice ezdi. Bunu balığı biraz yumuşatmak için yapmıştı. Sonra da boğum boğum parmaklarıyla lacivert bir tabağa koyarak sofraya götürdü.

— Gördüğün gibi benim evimde her şey bulunur... Tanrı’ya şükür meze bile var, dedi gururlanarak.. Evet, anlat bakalım, Mosev ne yaptı?

Lukaşka, karakol komutanının tüfeği elinden nasıl aldığını anlattı. İhtiyarın bu konudaki fikrini öğrenmek istediği anlaşılıyordu.

Yeroşka amca: "Tüfeği boş ver!" dedi. "Eğer onu vermezsen ödül almayı unut."

— Ne diyorsun amca? Ne ödülünden söz ediyorsun? Delikanlıya madalya mı verilirmiş, diyorlar. Oysa tüfek oldukça değerliydi. Kırım işiydi. Seksen moneta değeri var.

— Bunları aklından çıkar! Ben de bir zamanlar bizim yüzbaşı ile anlaşamamıştım, ısrarla atımı istiyordu. 'Atını bana verirsen seni reisliğe aday gösteririm,' diyordu. Vermedim, böylece reis de olamadım.

— Orası da öyle amca, bak bana da bir at gerekli. Irmağın diğer tarafında elli monetadan aşağı at yokmuş diyorlar. Annem ise daha bizim şarabı bile satamadı.

Yaşlı adam: "Bunlar da sorun mu sanki," dedi. "Ah... biz bunları kafamıza takmazdık! Yeroşka amcan senin kadarken Nogaylardan bir sürü atı Terek'in bu yakasına getirirdi. Kimi zaman cins bir atı bir güğüm votkaya, ya da bir yamçıya değiştiğimiz olurdu!"

Lukaşka: "Peki neden o kadar ucuza verirdiniz?" diye sordu.

İhtiyar karşısındaki delikanlının çok saf olduğunu düşünüyormuş gibi baktı.

— Sersem çocuk! Sersem Marka! Çalınmış bir at pahalı satılabilir mi? Eğer çaldıysan, cömert olmalısın. Ama, sizler bir at sürüsü nasıl çalınır, bunu bile görememişsinizdir herhalde. Öyle değil mi? Konuşsana...

Lukaşka: "Ne diyebilirim, amca!" dedi. "Demek ki biz size benzemiyoruz..."

İhtiyar Kazak delikanlıyı taklit ederek:

— Bizim gibi değillermiş... Sersem çocuk! Seni sersem Marka seni! Ben senin yaşında bir delikanlıyken böye miydim! Gerçek bir Kazak'tım!

Lukaşka: "Nasıl yani?" diye sordu.

İhtiyar, küçümser bir tavırla, başını salladı:

— Ne diyebilirim! Bir kez, Yeroşka amcan herkese hoşgörülü davranan bir adamdı... Kimseden bir şey esirgemezdi, anladın mı? Böyle davrandığım için de, bütün Çeçenlerle *kunak* olmuştum. Evime bir *kunak* geldi mi, sarhoş oluncaya kadar votka içirir, yanımda yatırır, bol bol ikramda bulunurdum. Konuk gittiğimde de hep yanımda bir armağan, bir *peşkeş*[19] götürürdüm. İnsan olan böyle davranır... Ya bugün ne yapılıyor? Delikanlıların kabak çekirdeği kemirip kabuğunu yere tükürmekten başka eğlenceleri yok!

İhtiyar bunu söylerken, Kazak delikanlılarının nasıl çekirdek yediklerini, kabuklarını nasıl yere tükürdüklerini taklit etmişti.

Lukaşka: "Haklısın, orası öyle..." dedi.

— Eğer gerçekten tam bir erkek olmak istiyorsan, gerçekten cigit olmalısın, *mujik*[20] gibi davranmamalısın... Yoksa *mujik* de at satın alabilir, parasını verdin mi atı alırsın...

Bir süre ikisi de sustular.

Sonra Lukaşka: "Zaten insanın sürekli canı sıkılıyor, amca," dedi. "Kasabada da, karakolda da hep aynı şeyler! Eğlenecek doğru dürüst bir yer yok. Nereye gideceksin ki... Herkes korkak, Nazar bile öyle, geçenlerde bir *avul*a gittik, Girey Han, at almak için Nogaylar'a gitmeyi önerdi, kimse gitmedi, ben tek başına nasıl gideyim?"

— Bakıyorum da amcanı unuttuyorsun? Ne sanıyorsun sen? Öldüm mü ben yani! Hayır ölmedim henüz... Getir atı, hemen Nogay'a gidelim...

Lukaşka: "Bunlar boş laflar!" dedi. "Sen bana şunu söyle: Girey Han'a nasıl davranmalı? Ona sorarsan, 'Atı Terek'e kadar getir, oradan, bir sürü bile olsa, bir yolunu bulup hepsini karşı kıyıya geçiririm,' diyor. Ama ne de olsa o da kafa kazıtanlardan biri.[21] Sözüne güven olur mu!"

— Girey Han'ın sözüne güvenilir! O soyu sopu belli iyi bir insandır. Babası benim sadık kunağımdı. Sen yalnızca amcanın sözünü dinle, ben sana kötülük öğretmem! Girey Han'a yemin ettir. Yemin ederse, dediğini yapar. Eğer onunla gidecek olursan tabancan daima hazır olmalı, hele atları

ayırmaya başladığın zaman. Bir keresinde Çeçenlerden biri neredeyse beni vuruyordu... Sırf bir ata on moneta istedim diye. Güvenmesine güven ama, yatarken bile tüfeğin yanında olsun.

Lukaşka, ihtiyarın sözlerini dikkatle dinliyordu. Bir süre sustuktan sonra: “Sana bir şey soracağım, amca,” dedi. Sende patlatanotu varmış diyorlar, bu doğru mu?”

— Hayır, patlatanotu yok ama, madem ki soruyorsun sana anlatayım. Çünkü sen iyi bir delikanlısın, benim gibi bir ihtiyarı hiç ihmal etmiyorsun. Bunun yöntemini sana öğreteyim mi?

— Evet amca, öğret...

— Kaplumbağayı bilirsin değil mi, o kurnaz bir yaratıktır...

— Bilmez olur muyum hiç!

— Önce bir kaplumbağa yuvası bulmalısın. Yuvanın çevresini sazlarla iyice ör, kaplumbağa içeri girmesin. Geldiğinde yuvanın çevresinde döner durur. Giremeyince hemen geri döner. Otların arasında patlatanotu bulur, getirir ördüğün sazların altına koyar, böylece engelleri hemen yıkar. Ertesi sabah erkenden, kaplumbağaların yuvasının olduğu yere gidip iyice bak, yıkılan yer neresiyse patlatanotu da oradadır. Onu al ve istediğin yere götür. Artık sana ne kilit dayanır ne de sürgü.

— Bu anlattığın büyü gibi bir şey, amca!

— Büyü müyü değil, bunu bana bu işi bilenler anlattı. Benim bildiğim bir tek büyü vardır. O da şu: Atın sırtına atladım mı *“Merhabayınlar...”* derim. Bunu söyledin mi, kimse seni öldürmez.

— Hiç öyle şey olur mu, *“Merhabayınlar...”* demenin ne anlamı olabilir, amca?

— Demek bunu bilmiyorsun ha? Ah siz gençler! Sen gel de amcana sor. Şimdi beni iyi dinle, bütün söylediklerimi tekrar et.

“Siyon’da oturanlar, merhabayınlar size...

İşte bu senin çarındır...

Bizler ata bineriz...

Sofon’dakiler bağırır...

Zahire’ye kelamı...

Mandriçe babası,

İnsan insanı yüzyıllarca seve.”

İhtiyar bunları söyledikten sonra: “İnsan insanı yüzyıllarca seve...” diye tekrarladı. Öğrendin mi, hadi şimdi bunları tekrarla bakalım...”

Lukaşka kahkahayla güldü:

— Ne diyorsun be amca? Yani bunları söylediğin için mi, kimse seni bugüne kadar vuramadı? Kimbilir belki de doğrudur.

— Siz kendinizi çok akıllı sanıyorsunuz. Sen yine de bu sözleri ezberle, başın sıkışınca da söyle. Bunda bir kötülük yok. Mandriçe’yi bir kez okudun mu, tamam! Her şey yoluna girer.

İhtiyar bu sözleri söyledikten sonra kendisi de güldü:

— Nogay’a gelince, oraya sakın gitme, Luka! Anladın mı, gitme!

— Gidersem ne olur?

— Artık zaman, o zaman değil. Siz eskilere benzemiyorsunuz, Kazaklığın içine ettiniz. Sonra ortalığı Ruslar sarmış, baksana! En ufak bir şeyde insanı kodese tıkarlar. Sözümü dinle ve gitme oraya, vazgeç! Nasıl gideceksin? Bir gün, benim Girçik’le beraber...

Yaşlı adam, neredeyse bitmez tükenmez öykülerinden birini daha anlatmaya başlayacaktı.

Lukaşka pencereden dışarı baktı ve yaşlı adamın sözünü keserek: “Ortalık iyice ağardı, amca!” dedi. “Vakit tamam, oraya da uğra, olur mu?”

— Hadi bakalım, yolun açık olsun! Ben de şu askerin yanına gideyim. Onu ava götüreceğime söz verdim, bence o iyi bir adam...

XVII

Lukaşka, Yeroşka’nın evinden çıkınca doğruca kendi evinin yolunu tuttu. Çiğ düşmüş nemli topraktan yükselen buğu bütün kasabayı sarmıştı. Her yerde henüz ortalıkta görünmeyen sığırlar, koyunlar, hareketlenmeye başlamıştı. Ortalık aydınlanmıştı ve kasabalılar yataklarından kalkıyorlardı.

Lukaşka eve doğru yaklaştığında sislerin arasından, sabah çiğiyle ıslanmış bahçe duvarını, evin eşiğini ve ardına kadar açık olan kapısını ancak görebildi. Avludan balta ile kırılan odun sesleri duyuluyordu, fakat, ortalığı kaplayan sisten bir şey görünmüyordu. Lukaşka eve girdi, annesi kalkmıştı, ocağın önünde dikilmiş durmadan *peç*in içine odun atıyordu. Karyolanın üzerinde ise daha çocuk sayılacak bir yaşta olan kız kardeşi uyuyordu.

Lukaşka’nın annesi alçak sesle: “Nasıl, Lukaşka, iyi eğlendin mi? Bütün gece neredeydin bakalım?” diye sordu.

Oğlu isteksizce tüfeğini kılıfından çıkararak incelemeye başladı:

— Kasabadaydım işte, dedi.

Annesi başını salladı. Lukaşka rafın üzerine biraz barut döktükten sonra küçük bir torba çıkarıp içinden birkaç boş kovan aldı ve bunları barutla doldurmaya başladı. Beze sarılmış bir tapayı kovanlara bastırarak barutu iyice yerleştirdi. Sonra kapalı kovanları dişiyle sıkıştırarak hepsini tek tek bir kez daha gözden geçirip torbaya doldurdu:

— Anneciğim! Torbaları yamadın mı? diye sordu.

— Elbette! Yamamaz mıyım hiç! Dilsiz de bütün akşam bir şeyler yamayıp durdu. Karakola mı dönüyorsun? Bu defa seni neredeyse hiç göremedim...

Lukaşka barut torbasının ağzını kapatıyordu.

— İşlerimi yoluna sokar sokmaz gitmeliyim. Dilsiz nerede? Dışarı mı çıktı?

— Herhalde odun kesiyordur. Senin için üzülüp duruyor. Seni bir daha göremeyeceğini düşünüyordu. Sürekli elini yüzüne götürüyor, parmaklarını

şaklatıp kalbinin üzerine koyuyor “ona çok acıyorum,” demek istiyor. Gidip çağırmamı ister misin? Öldürdüğün Abrek’i ve olup biten her şeyi çok iyi anladı.

Lukaşka: “Elbette çağır!” dedi. “Bir de, şurada biraz yağım vardı, onu getir de kılıcımı yağlıyayım.”

Yaşlı kadın dışarı çıktı.

Birkaç dakika sonra Lukaşka’nın dilsiz ablası gıcırdayan eşikten içeri girdi. Lukaşka’dan altı yaş büyüktü ve ona çok benziyordu. Yüzündeki o sağır ve dilsizlere özgü donuk, kaba ve sık sık değişen ifade olmasa daha çok benzeyecekti. Üzerinde sadece yamalı kalın bir elbise vardı. Çıplak ayakları çamurluydu. Başına eski lacivert bir mendil bağlamıştı. Boynundaki, ellerindeki ve yüzündeki damarlar tıpkı *mujik*lerde[22] olduğu gibi açıkça görünüyordu. Her tavrından, giyiminden, davranışlarından hep erkeklere özgü ağır işler yaptığı anlaşılıyordu.

İçeri bir yığın odun getirip ocağın yanına bıraktı. Sonra kardeşine yaklaştı, bütün yüzünü kırıştıran mutlu bir tebessümle hafifçe omzuna dokundu. Elleriyle, yüzüyle, hatta bütün vücuduyla çabuk çabuk bazı hareketler yapmaya başladı.

Kardeşine başını sallayarak: “Güzel olmuş! Güzel olmuş! Aferin, Stöpka!” dedi. “Her şeye çok iyi bakmışsın, çok güzel yamamışsın, aferin sana. Al bakalım!”

Cebinden iki çörek çıkardı ve ablasına uzattı. Dilsiz kızın yüzü kıpkırmızı oldu. Uğultuyu andıran vahşi bir ses çıkararak sevinçle çörekleri aldı. Sonra hareketleri daha da hızlandı, sürekli aynı tarafı göstererek, kalın parmağını kaşlarının üzerinden geçirdi.

Lukaşka onun söylemek istediklerini çok iyi anlıyor, sürekli başını sallayarak hafifçe gülümsüyordu. Dilsiz kız, kardeşine çörek ve tatlıları kızlara vermesini, kızların onu çok beğendiğini, aralarında en güzelinin Maryanka olduğunu, onun da Lukaşka’yı sevdiğini anlatmak istiyordu. Maryanka’yı anlatmak için genç kızın oturduğu evi gösteriyor, sonra kaşlarını, yüzünü işaret edip dudaklarını şapırdata şapırdata başını sallıyordu. “Seviyor” demek için elini göğsüne bastırıyor, kendi parmaklarını öpüyor, sanki birini kucaklıyor gibi bir hareket yapıyordu.

Eve girdiğinde dilsizin nelerden söz ettiğini anlayan anne, gülümseyerek başını salladı. Annesine çörekleri gösteren dilsiz kız yine neşe içinde uğultu gibi bir ses çıkardı.

Annesi Lukaşka'ya: "Geçen gün Ulita'ya evine görücü yollayacağımı söyledim, sözlerime iyi karşılık verdi," dedi.

Lukaşka hiçbir şey demeden annesine baktı.

Sonra: "Bak sana ne söyleyeceğim anne? Şarapları satıp bir at almalı..." dedi.

Annesi oğlunun ev işlerine karışmasını istemediğini gösteren bir tavır takındı..

— Zamanı gelince yaparız, dedi. Önce fıçıları bir hazırlayalım. Giderken taşlıktaki torbayı almayı unutma! Konu komşudan biraz bir şeyler aldım. Karakola giderken götürmen için. Yoksa heybeye koymamı mı istersin?

Lukaşka: "Kucağımda taşırım," dedi. "Girey Han gelirse onu karakola yolla. Çünkü bana artık uzun bir zaman izin vermezler, onunla konuşmak istediğim bir şey var."

Delikanlı bunu söyledikten sonra hemen yola çıkmak için hazırlığa başladı.

Yaşlı kadın: "Yollarım, elbette yollarım Lukaşka," dedi. "Demek dün hepiniz Yamka'daydınız? İyi eğlenmişsinizdir. Gece sığırlara bakmak için kalkmıştım. Türkü söyleyenlerin arasında senin sesini de duydum."

Lukaşka karşılık vermedi. Taşlığa çıktı, torbaları omzuna aldı, gömleğinin alt kısmını kemerinin içine yerleştirdi. Tüfeğini aldı, eşikte duraladı.

— Hadi hoşçakal anneciğim, dedi. Kapıyı çekip çıkarken de: Nazarka ile bir fıçı gönderiver, dedi. Çocuklara sözüm var. Nazarka almaya gelir.

Yaşlı kadın bahçe duvarına doğru yürüdü.

— Tanrı yardımcın olsun, Lukaşka, dedi. Tanrı korusun! Fıçıyı merak etme, gönderirim, hem de yenisinden!

Sonra, duvarın üzerinden diğer tarafa doğru eğildi.

— Bak sana ne diyeceğim, dedi.

Kazak delikanlısı durdu.

Annesi: “Tanrı’ya şükür burada bir hayli eğlendin değil mi? dedi. Gençler eğlenmeyecek de kim eğlenecek? Tanrı sana sağlık, şans bağışlamış, her şeyi vermiş. Bunların hepsi iyi güzel de, yalnız şunu unutma oğlum: Karakol komutanı var ya, işte onu gücendirme... Bu doğru olmaz... At meselesine gelince, şarabı satıp bir at alman için gereken parayı hazırlarım, sonra da gidip kızı isteriz.”

Lukaşka kaşlarını çatarak: “Tamam, tamam,” dedi.

Dilsiz kız, kardeşinin ilgisini çekmek için, bir çığlık attı. Sonra, başını göstererek bir işaret yaptı. Bu “kafası traşlı” anlamına geliyordu; yani Çeçenlerden söz ediyordu. Sonra kaşlarını çattı, bir tüfekle nişan alıyormuş gibi bir hareket yaptı, bir çığlık attı ve başını sallayarak, uzun uzun türkü söylüyormuş gibi bir ses çıkardı. Lukaşka’ya bir Çeçen daha vurmasını söylüyordu.

Lukaşka, ablasının ne demek istediğini anlayıp güldü. Sonra hızlı hızlı yürüyerek, yamçının altından sarkan tüfeğini eliyle tutarak, kalın sis tabakasının içinde gözden kayboldu. Yaşlı kadın bir süre eşikte bekledikten sonra, eve girip hemen işlerine devam etti.

XVIII

Lukaşka karakola gitmek üzere yola çıktığında, Yeroşka amca ıslık çalarak köpeklerini çağırdı, çitin üzerinden tırmanıp öteki bahçeye atladı. Olenin'in evine kadar bahçeden bahçeye geçerek gitti. Ava çıkarken kadınlarla karşılaşmaktan hoşlanmazdı.

Olenin hâlâ uyuyordu. Vanyuşa uyanmış fakat yatağından kalkmamış, çevresine bakınarak kalkma zamanının gelip gelmediğini anlamaya çalışıyordu. O arada Yeroşka amca, omzunda tüfeği, tam bir avcı gibi giyinmişti; kapıyı açtı.

Kalın sesiyle: "Size iyi bir sopa gerek!" diye bağırdı. "Alarm verildi! Çeçenler bastı! İvan! Beyefendiye bir semaver hazırla! Sen de çabuk kalk artık bakalım! Ya! İşte biz böyle erken kalkarız oğlum. Baksana kızlar bile çoktan kalkmış! Dışarı bak! Kız su almaya gidiyor, sen uyu bakalım hâlâ!"

Olenin uyandı, hemen yataktan fırladı: Karşısında yaşlı adamı görüp sesini duyunca birden kendini öyle dinç, öyle neşeli hissetti ki!

— Hadi, çabuk ol, Vanyuşa! diye bağırdı.

İhtiyar: "Sen ava her zaman ava böyle mi çıkarsın?" dedi. "Herkes çoktan kahvaltı etmeye başladı, sen hâlâ uyuyorsun... Lyam! Nereye gidiyorsun?

Bunu köpeğine bakarak söylemişti. Sonra sanki izbede kalabalık varmış gibi yüksek sesle: "Tüfek hazır mı?" diye sordu.

Olenin: "Peki, ne yapalım bir suç işledik işte, Vanyuşa!" dedi. "Buruya barut getirsene! Fişekleri de getir."

İhtiyar: "Şimdi sana bir ceza vermek gerek," dedi.

Vanyuşa alaylı bir tavırla gülümsedi.

— *"Dü te vule vu?"*[23] diye sordu.

Yaşlı adam tek tük kalmış, bozuk dişlerini göstererek güldü:

— Sen bizden değilsin! Sen gâvurca konuşuyorsun, şeytan!

Olenin uzun çizmelerini ayağına geçirerek yumuşak bir tavırla:

— İlk kez yapılan hata bağışlanır canım, diyordu.

Yeroşka: “Peki dediğin gibi olsun,” dedi. “İlk defa olduğu için bağışlıyorum ama, bir daha seni uykuda yakalarsam, ceza olarak bir kova *çihir* isterim! Hava ısındı mı ortalıkta karaca falan kalmaz.

Olenin ihtiyarın akşamki sözlerini tekrarladı;

— Onu bulsak bile bizden akıllıdır, atlatamayız, değil mi ama?

— Sen dalga geç bakalım! Önce bir tane vur bakalım, seninle ondan sonra görüşürüz. Şimdi, çabuk yola... Bak ev sahibin seni ziyarete geliyor.

Yeroşka bunu pencereden bakarak söylemişti.

— Bak nasıl da giyinip süslenmiş, gömleği de yeni. Sırf seni etkilemek için, ‘Ben de subayım,’ demek istiyor anlayacağın. Ah! Şu bizim halkımız yok mu? Ne halktır!

Gerçekten de içeri giren Vanyuşa, ev sahibinin beyefendiyi görmek istediğini haber verdi. Sonra Kazak reisinin bu ziyaretinin nedenini belirtmek için anlamlı anlamlı: “*Larjan*”[24] dedi.

Kazak reisi içeri girdi. Üstünde yepyeni bir Çerkez elbisesi, omuzlarında da subaylarınki gibi apolet vardı. Ayaklarındaki çizmeler tertemizdi, oysa bu Kazaklarda pek sık görülen bir şey değildi. Dudaklarında bir tebessümle, sallana sallana içeriye girdi, kiracısına, “Hoşgeldiniz!” dedi.

Kazak reisi İlya Vasilyeviç, Rusya’da bulunmuş, öğrenim görmüş bir Kazak’tı. Öğretmendi; asıl önemlisi, asil bir soydan geliyordu; daha doğrusu, kendini asil göstermek istiyordu. Fakat asıl kişiliğini örten, çirkin bir gösterişten ibaret yapmacık davranışları, kendine güveni oldukça fazlaymış gibi bir tavır takınması, hatalarla dolu konuşması aslında Yeroşka amcadan pek farklı bir adam olmadığını gösteriyordu. Güneşten yanmış tunç yüzü, elleri ve kırmızıya çalan burnu bunu ele veriyordu.

Olenin konuğa oturmasını rica etti.

Yeroşka ayağa kalkarak eğildi:

— Hoşgeldin, Reis İlya Vasilyeviç, dedi.

Olenin onun bu aşırı hareketinden alaysı bir anlam çıkarır gibi oldu. Kazak reisi başını eğerek ilgisiz bir tavırla selamına karşılık verdi:

— Merhaba amca, sen de mi buradasın?

Kazak reisi yaklaşık kırk yaşlarında yuvarlak beyaz sakallı, zayıf, kuru ve yakışıklıydı, yaşına rağmen oldukça dinçti. Olenin’i ziyarete gelirken, oradakilerin kendisini sıradan bir Kazak sanmalarından çekindiği anlaşılıyordu, kiracısına daha baştan ne kadar önemli bir adam olduğunu göstermek istiyordu.

İhtiyarı göstererek dudaklarında kendine olan güvenini gösteren bir gülümsemeyle: “Bu adam yok mu!” dedi. “Bizim köyün Mısırlı Nemrut’udur. Herkesin nabzına göre şerbet vermeyi iyi bilir. Elinden de her şey gelir. Bunu siz de fark etmişsinizdir, öyle değil mi?”

Yeroşka amca ıslak çarıklarını geçirdiği ayaklarına bakarak düşünceli bir biçimde başını salladı. Sanki Kazak reisinin bilgisine, kültürüne, konuşma yeteneğine şaşıyordu. Kendi kendine: “Mısırlı Nemrut ha? Bu laflar da nereden aklına gelir, bilmem ki?” diyordu.

Olenin: “Birlikte ava çıkacaktık da,” dedi.

Kazak reisi: “Demek öyle?” dedi. “Ben de sizinle bir konuda görüşmek için gelmiştim.”

— Bir isteğiniz mi vardı?

Kazak reisi: “Efendim, siz asil bir insan olduğunuza göre, ben de sıradan insanlardan olmadığımı düşündüğümden, çünkü ben de subaylık unvanına sahibim, bu yüzden birbirimizle bütün asil insanlar gibi anlaşabileceğimize inanıyorum.”

Bir an sustu, yüzünde gülümseyen bir ifadeyle bir ihtiyara, bir de Olenin’e baktı. Sonra konuşmasını sürdürdü:

— Fakat, benimle anlaşmak niyetindeyseniz, benim onayımı almak istiyorsanız, eşim, bir kadın olarak bize göre aklı kısa sayıldığından şunu belirtmek isterim ki, dün söylemiş olduğunuz sözleri tam olarak

kavrayamadı. Bu nedenle, genç bir alay yaverine ahırı kullanmak hakkını vermeden evimi altı monetaya kiralayabileceğimi söylemek isterim, ancak para ödemek istemeyen birini de asil bir insan olarak, buradan uzaklaştırabilirim. Sizin isteklerinize gelince, ben de subaylık unvanına sahip olduğuma göre sizinle eşit koşullarda görüşebilir, bizim buraların geleneklerine uygun olarak anlaştığımız koşullara tamamen uyabilirim...

İhtiyar: “Ne olağanüstü bir konuşma...” diye mırıldandı.

Kazak reisi uzun bir süre daha aynı biçimde konuşmaya devam etti. Olenin adamın bütün bu söylediklerinden, ondan kira olarak ayda altı gümüş ruble istediğini zor anlayabildi. Bunu seve seve kabul etti, konuğuna çay sunmak istedi. Fakat Kazak reisi bunu kabul etmedi:

— Bizim aptalca birtakım geleneklerimiz vardır, dedi. Kibarların, yani sizlerin kullandığı bardaklardan çay içmek bizde günah sayılır. Ben okumuş bir insan olduğum için kuşkusuz, böyle bir şeyin saçmalığını anlayabilirim ama, karım zayıf bir varlıktır, bu yüzden geleneklere çok bağlıdır...

— Öyleyse, çayınızı ne ile ikram edebilirim?

— İzin verirseniz ben kendi bardağımı alıp geleyim. Benim özel bir bardağım vardır, dedi.

Sonra eşiğe çıkıp: “Bardağımı ver!” diye bağırdı.

Birkaç dakika sonra kapı açıldı, güneşten kararmış genç bir kadının eli göründü. Pembe elbisesinin kolu bileğine kadar geliyordu. Parmaklarının arasındaki bardağı uzatıyordu.

Kazak reisi kapıya gidip bardağı aldı, kızıyla fısıltıyla bir şeyler konuştu.

Olenin, Kazak reisinin “özel” bardağına, Yeroşka için de “kibar” insanların kullandığı cinsten bir bardağa çay doldurdu.

Kazak reisi sıcak çayı ağzını yakarak aceleyle içerken: “Size engel olmak istemem! Benim yüzümden gecikmeyin,” dedi. “Beni bağışlayın, balık avına karşı büyük bir tutkum vardır. Şimdi burada izinli bulunuyorum, buna bir tür dinlenme de diyebilirsiniz. Bu nedenle ben de gidip şansımı denemek niyetindeyim. Belki de Terek’in nimetlerinden benim payıma da

bir şeyler düşer. Umarım sizde bir gün ziyaretinizle bizi onurlandırırsınız, Kazak usulü babadan kalma geleneklere göre bir şeyler içeriz.”

Kazak reisi sözlerini bitirince çok resmi bir tavırla eğilerek selam verdi, Olenin’in elini sıkarak, dışarı çıktı. Olenin hazırlanırken dışarıda Kazak reisinin tok sesiyle evdekilere emirler verdiğini duydu. Az sonra reisin ayağında paçaları dizlerine kadar sıvanmış bir potur, sırtında yırtık bir yelek, omzunda bir ağ ile pencerenin önünden geçip gittiğini gördü.

Yeroşka bardağının dibindeki çayı da bitirerek: “O ne kurnaz tilkidir!” dedi. “Ne yani? Gerçekten altı moneta verecek misin? Olacak şey mi canım! Kasabada en iyi ev iki monetaya! Aç gözlü adam! İstersen gel benim evde üç monetaya kal.”

Olenin: “Hayır, burada kasam daha iyi olur,” dedi.

— Altı moneta! Galiba kolay para kazanıyorsun! Dünya, ne yaparsın! İvan! *Çihir* getir...

***

Olenin’le ihtiyar yola çıkmadan önce biraz mezeyle birlikte birer kadeh votka içtiler, sonra sabah saat sekizde yola çıktılar.

Avlunun kapısında koşumlu bir araba gördüler. Maryana, elbisenin üzerine bir yelek geçirmiş, ayaklarında çizme, elinde de uzun bir değnekle öküzleri boynuzlarında bağlı olan ipten tutmuş çekiyordu; yüzüne yalnız gözlerini açıkta bırakan beyaz bir mendil bağlamıştı. İhtiyar, genç kızı kucaklamak istiyormuş gibi kollarını açtı:

— Annem benim, dedi.

Maryana elindeki değneği ona vuracakmış gibi salladı, onlara bakarken olağanüstü güzel gözlerinde neşeli bir ifade vardı. Olenin de daha bir keyiflendi. Kızın bakışlarını üzerinde hissederek tüfeği omzuna aldı.

— Hadi bakalım, yürü... Yürü! dedi.

Maryana’nın arkalarından: “Deh, deh!..” diye bağıran sesi geliyordu.

Sonra da yola koyulan arabanın gıcırtısı duyuldu. Yol kasaba evlerinin arka bahçelerinden geçiyordu. Yeroşka sürekli konuşuyordu, Kazak reisinin sözlerine kafayı takmış, durmadan homurdanıp duruyordu.

Olenin: “Ne kızıyorsun canım?” diye sordu.

İhtiyar: “Çünkü o cimrinin biri!” dedi. “Ben de cimrileri hiç sevmem... Ölüp gidecek, hepsi kalacak. Kimin için biriktiriyor sanki? İki tane ev yaptı, haksız olarak kardeşinden bir bahçe aldı. Evrak işlerine de kafası öyle çalışıyor ki keratanın! Başka kasabalardan bile evrak yazdırmak için buna gelirler. Nasıl yazarsa, iş öyle yürür. Her şeyi yerinde yapar, yaptırır. Ama bu paraları kime biriktiriyor? Bir kızı bir de oğlu var, onları evlendirdi mi geriye bir şey kalmaz...”

Olenin: “İyi işte, çeyiz parası biriktiriyor,” dedi.

— Ne çeyizi? O kızı çeyizsiz de alırlar! Herkesin gözü kızın üzerinde, ama herif öyle Tanrı’nın cezası ki kızını mutlaka zengin birine verecek! Kızı için büyük bir *kalım*[25] almak istiyor senin anlayacağın. Bak, Luka diye bir Kazak var, hem komşum hem de yeğenim olur. Aslan gibi delikanlı. Hani şu Çeçen’i vuran çocuk! Uzun süredir bu kızı istiyor; ama, reis vermiyor kızı. Binbir bahane öne sürüyor: Kız gençmiş, falanmış filanmış... Ama ben onun aklından geçenleri bilirim. Oğlan ayaklarına kapansın istiyor... Bu kız için kasabada neler neler olmadı ki. Ama herkes onu Lukaşka’ya yakıştırıyor. Çünkü o bu kasabanın en iyi delikanlısıdır. *Cigit* delikanlı. Abrek’i de öldürdü. Şimdi bir de nişan alır.

Olenin: “Böyle diyorsun ama, ben dün avluda dolaşırken, kızın bir Kazak’la öpüştüğünü gördüm. Buna ne dersin!”

— Atıyorsun, dedi.

— Yemin ederim doğru söylüyorum...

Yeroşka düşünceli bir tavırla: “Kadınlar şeytandır!” dedi. Sonra: “Peki, o Kazak nasıl biriydi?” diye sordu.

— Nasıl olduğunu seçemedim.

— Hani şu başında beyaz bir kalpak olan delikanlı mıydı?

— Evet!

— Sırtında da kırmızı bir gömlek değil mi? Boyu da senin kadar olan biriydi?

— Hayır, boyu benden biraz daha uzundu.

Yeroşka kahkahalarla gülmeye başladı:

— Evet! İşte o benim sözünü ettiğim delikanlı... Benim Marka, daha doğrusu Lukaşka. Ben ona şaka olsun diye Marka derim. O olmalı. Onu çok severim. Bir zamanlar tıpkı ben de onun gibiydim... Kızların naz etmesine bakma sen. Eskiden sevgilim anasıyla aynı odada yatarken bile, ben yine de hiç korkmadan yukarı tırmanır yanına giderdim! Kaç kere yaptım bunu! Yüksekte bir yerde oturuyorlardı. Anası cadının biriydi, zebani gibi bir kadındı. Beni hiç sevmezdi, bazen lalamla... 'Lala' diye bizde candan arkadaşa derler. Benim de öyle bir arkadaşım vardı. Adı Girçik'ti... Onunla, kızın evinin önünde, pencerenin tam altında dururduk. Girçik'in omzuna çıkıp pencereyi dışarıdan açar, el yordamıyla içeri girerdim. Hemen oracıkta bir sedirde yatardı.

"Bir gece onu uyandırdım, öyle bir bağırdı ki! Anlaşılan beni tanıyamamıştı. 'Kimsin sen?' deyip duruyordu. Ne karşılık vereyim? Az kalsın annesi uyanacaktı. Kalpağımı çıkardığım gibi suratına bastırdım, kalpaktaki yamadan benim olduğumu anladı. Hemen yataktan fırladı. Genellikle benden hiçbir şey beklemezdi. Bana kaymak, üzüm getirir, ne istersem hepsini ikram ederdi."

Yeroşka bunları anlatırken gönül ilişkilerinde bile bir çıkar beklediğini ifade ediyordu.

— Hem yalnız o da değildi? O zamanki hayat bambaşkaydı!

— Şimdi öyle değil mi?

— Boş ver! Şimdi köpeğin arkasından gidelim, ağaçta bir sülün bulalım, o zaman nişancılığını görelim bakalım.

— Sen olsaydın Maryanka'nın peşine düşer miydin?

— Sen şimdi köpeğe bak! Gerisini akşama anlatırım. Köpeğe bak şimdi.

İhtiyar bunları söylerken, çok sevdiği köpeği Lyam’ı gösteriyordu.

Bir süre sessizce yürüdüler, sonra bir yüz adım kadar şundan bundan konuşarak yol aldılar. İhtiyar birden durakladı, yolda enine uzanmış bir ağaç dalı gösterdi:

— Buna ne dersin? Sence bunun bir anlamı yok, değil mi? Hayır, bu dalın bu şekilde durması kötüye işaret...

— Neden?

İhtiyar güldü:

— Hiçbir şey bilmiyorsun! Dinle. Yolda giderken böyle duran bir dal gördün mü, üzerinden geçme. Ya etrafını dolaş, ya da onu yerden kaldırıp ‘Tanrı yardımcım olsun’ diye dua et. Ondan sonra, Tanrı’nın yardımıyla yoluna devam edebilirsin, hiçbir şey olmaz. Biz büyüklerimizden böyle öğrendik.

Olenin: “Saçmalık bu,” dedi. “Sen bunları bırak da Maryana’dan söz et. Anlat bakalım, Maryanka, Lukaşka ile geziyor mu?”

İhtiyar birden Olenin’in sözünü kesti:

— Hişşşt... Sus, etrafı dinle... Bak, ormanın diğer yanından dolaşacağız...

Bu sözlerden sonra ayağındaki çarıklarla hiç ses çıkarmamaya çalışarak yürüdü ve bütün dalların birbirine karıştığı sık, vahşi ormanın içerilerine sapan keçiyoluna dalarak ilerlemeye başladı. Yürürken de arada bir, kocaman çizmeleriyle tok sesler çıkararak omzundaki tüfekle beceriksizce, keçiyolunun üzerine sarkmış dallara takılıp onları çatırdatarak, arkasından gelmeye çalışan Olenin’e doğru bakarak yüzünü buruşturuyordu.

— Gürültüyü kes be! Sessiz ol asker! diye öfkeyle fısıldadı.

Güneş yükseleli epey zaman olmuştu. Ormanın yüksek tepeleri hâlâ sisle kaplı olmakla birlikte, sis aşağılarda yavaş yavaş dağılıyordu. Ağaçlar çok yüksek görünüyorlardı. Her adımda manzara değişiyordu, uzaktan ağaç sanılan şeyin yaklaşınca bir fundalık, kamış sanılan şeyin de aslında bir ağaç olduğu anlaşılıyordu.

XIX

Sis yükseldikçe, altından kamışla kaplı damlar görünüyordu. Sisin bir kısmı da çiğ halinde yollara, duvarların dibindeki otların üzerine iniyor, ortalığı nem kaplıyordu.

Bacaların hepsinden duman tütüyordu. Bütün kasaba halkı yollara dökülmüştü. Kimi işe, kimi dere boyuna, kimi ise karargâhlara gidiyordu.

Avcılar, otların sardığı nemli keçiyollarında art arda yürüyorlardı. Köpekler ikide bir kuyruklarını sallayarak başlarını çevirip sahiplerine bakıyor, sonra koşarak çevreyi araştırıyorlardı.

Havada yüzbinlerce sivrisinek dolanıyor, avcıların peşine takılıyor, sırtlarına, ellerine, yüzlerine konuyorlardı. Çevreyi otlardan, nemli ormandan gelen bir koku sarmıştı.

Olenin sürekli başını arkaya çevirip Maryanka'nın oturduğu arabaya bakıyordu. Genç kız durmadan elindeki değnekle öküzleri dürtüp duruyordu.

Ortalığa derin bir sessizlik hâkimdi. Kasabadan yükselen sesler artık avcılara kadar ulaşmıyordu. Yalnız köpeklerin koşuşurken dalları, kökleri çıtırdatıyor, arada bir de karşılıklı ötüşen kuş sesleri duyuluyordu.

Olenin ormanın tehlikelerini, Abreklerin sürekli böyle ıssız yerlerde gizlendiklerini biliyordu. Ormandan yürüyerek geçen bir adam için tüfeğin güvenilir bir koruyucu olduğunun da farkındaydı. İçinde hissettiği korku değildi. Yalnız onun yerinde olan bir başkasının korkacağını düşünüyordu. Bu nedenle gayet dikkatli bir şekilde, sisle kaplı nemli ormana iyice bakıyor, arada bir duyulan hışırtılara, seslere kulak kabartıyordu; durmadan tüfeğine sarılıyor, içinde daha önce bilmediği hoş duygular uyanıyordu.

Yeroşka amca önde gidiyordu. Bir hayvanın geçtiğini gösteren çift çizgili bir ayak izini fark ettiği her su birikintisinin önünde duruyor, ayak izlerini büyük bir dikkatle inceliyor, sonra onları Olenin'e gösteriyordu. Hiç konuşmuyor, bir şey söylemesi gerektiğinde de sadece fısıldıyordu.

Geçtikleri yer, gelip giden arabaların açtığı, sonra da otların kapladığı bir yoldu. Karaağaçlarla, çınarlarla dolu orman, yolun iki yanında öyle gür, öyle sık sarmaşıklarla doluydu ki ilerisini görmek olanaksızdı.

Hemen hemen tüm ağaçları, tepeden tırnağa yabani asma sarmıştı. Ağaçların diplerini ise altı karanlık görünen sık dikenli fundalar bürümüştü. Her küçük düzlük böğürtlenlerle, kamışlarla, gümüş rengi sazlarla kaplıydı. Yeşilliğin içinde keçi yollarından ayrılıp, ormanın içine dalan, iri hayvanların açtıkları geniş izlerle, sülünlerin minik tünelleri andıran izleri göze çarpıyordu.

Henüz bir sığırın bile geçemediği bu ormanın altındaki topraktan fışkıran sayısız bitkilerin gösterdiği gücü, hayatı boyunca böyle bir şeyi hiç görmemiş olan Olenin'i büyük bir şaşkınlık içinde bırakıyordu.

İçinde bulundukları tehlikeli orman, gizemli bir tavırla fısıldayarak konuşan ihtiyar, uzakta olup bitenlerle hiç ilgilenmiyormuş gibi görünen gözüpek Maryanka'nın boylu poslu yapısı, ulu dağlar; bütün bunlar Olenin'e rüya gibi geliyordu.

İhtiyar, kalpağını yüzüne doğru çekerek: "Tamam, buldum sülünü," diye fısıldadı. Sonra arkasına dönerek Olenin'i azarladı:

— Yüzünü örtsene, sülün var, dedik!

Öfkeyle kolunu sallayıp çömelerek o şekilde ilerlemeye devam etti.

— Sülün insan suratından hoşlanmaz, dedi fısıldayarak.

İhtiyar bir yerde durup karşısındaki ağaca dikkatle baktığında, Olenin bir hayli geride kalmıştı. Erkek sülün tünediği ağaçtan, kendisine havlayan köpeğe bağırdığı zaman Olenin onu gördü. O anda top patlaması gibi bir tüfek sesi işitildi.

Yeroşka kocaman tüfeği ile sülüne ateş etmişti. Havalanan sülünün gövdesinden birkaç tüy koptu, sonra kuş yere düştü.

Olenin, yaşlı adama yaklaşırken başka bir sülünü ürküttü. Hemen tüfeğini kuşa doğru çevirip ateş etti. Sülün önce dimdik havalandı, sonra taş gibi aşağı indi, dallara takıla takıla sık ormanın içine düştü.

İhtiyar uçan kuşu vurmayı pek beceremezdi. Gülerek “Aferin sana!” diye bağırdı.

Sülünleri yanlarına alarak ormanda ilerlemeye devam ettiler. Olenin bu olanlardan, ihtiyarın onu beğenip övmesinden heyecanlanmıştı. Yeroşka’ya bir şeyler söyleyip duruyordu.

İhtiyar, onun sözünü keserek: “Dur!” dedi. “Gel, şu tarafa gidelim. Dün akşam burada bir geyik izine rastlamıştım.”

***

Ormanın içine dalıp üç yüz adım kadar yürüdükten sonra, yer yer kamışlarla kaplı, bir kısmı da bataklık olan bir düzlüğe çıktılar.

Olenin sürekli yaşlı avcının gerisinde kalıyordu. Onun aşağı yukarı yirmi adım kadar önünde yürüyen Yeroşka amca birden eğildi, anlamlı bir biçimde başını salladı, sonra Olenin’e eliyle “gel” işareti yaptı.

Olenin ihtiyarın yanına güçlükle ulaşabildi. O zaman oradan bir insanın geçtiğini gösteren ayak izlerini gördü. İhtiyar ona bu izleri işaret ediyordu.

— Gördün mü? dedi.

Olenin elinden geldiğince sakin konuşmaya özen göstererek, “Evet gördüm, ne oldu?” dedi.

Elinde olmayarak, Cooper Pathfinder’i, Abrekleri düşünmüştü. İhtiyarın ne kadar gizemli bir şekilde hareket ettiğini fark ediyor fakat, ona bunun nedenini sormaya bir türlü cesaret edemiyordu. Onun bu gizemli davranışlarına, sezdiği bir tehlikenin mi yoksa avın heyecanının mı yol açtığını kestiremiyordu.

İhtiyar, sakin bir tavırla, ezilmiş otları gösterdi.

— Tamam! dedi. Bu ayak izleri benim!

Otların altında da bir hayvanının belirsiz izleri fark ediliyordu. İhtiyar ileri doğru yürümeye devam etti.

Olenin artık geride kalmıyordu.

Yaklaşık yirmi adım daha yürüdüler. Yamaçtan aşağı indikten sonra ormanda dalları etrafa yayılmış bir ahlat ağacının yanına geldiler. Ağacın altındaki toprak kapkaraydı ve üstünde de taze hayvan pisliği vardı. Bu kısım, asma dallarıyla örülmüş rahat, serin ve loş bir çardağa benziyordu.

İhtiyar içini çekerek: “Anlaşılan, daha bu sabah buradaymış!” dedi. Baksana pisliği bile taze. İni buralara yakın olmalı.”

Birden bulundukları yerden yaklaşık on metre kadar ileride şiddetli bir çatırtı duyuldu. İkiside ürkerek tüfeklerine davrandılar.

Ortalıkta hiçbir şey görünmüyordu. Yalnız, ağaç dallarının kırılan sesi geliyordu. Sonra büyük bir hızla uzaklaşan bir hayvanın ritmli ayak sesleri duyuldu, kısa bir süre bu sesle birlikte çatırtılar da gittikçe uzaklaşan, sessiz ormanın her tarafına dağılan bir uğultu halini aldı. Olenin, sanki yüreği yırtılıyormuş gibi bir duyguya kapıldı. Yemyeşil ormana gözlerini dikmiş, dikkatle inceliyordu. Sonra, ihtiyara baktı.

Yeroşka amca tüfeğini sımsıkı göğsüne bastırmış, bir heykel gibi duruyordu. Kalpağı arkaya doğru kaymıştı. Gözleri garip bir ışıkla parlıyordu. Ağzı açık öylece dururken öfkeli bir ifade taşıyan dudaklarının arasından kırık dökük sarı dişleri görünüyordu. Sanki donmuş gibiydi.

— Geyik! dedi.

Sonra aniden tüfeğini öfkeyle yere fırlatarak, ağarmış sakalını çekiştirmeye başladı:

— Şurada duruyordu işte! Keşke keçiyolundan gelseydik! Ah aptal! Ah aptal!

Sakalını müthiş bir öfkeyle, canını acıtırcasına çekiştiriyordu.

— Aptal! Domuz! diye kendi kendine homurdanıyordu.

Sisle kaplanmış ormanın üzerinde sanki bir şey uçuyor gibiydi: Ürkütülen geyiğin koşarken çıkardığı uğultulu sesler gittikçe daha geniş dalgalar halinde uzaklara kadar yayılıyordu.

Olenin yorgun ve aç olmakla birlikte büyük bir zindelik hissederek, ihtiyarla birlikte evine döndüğünde, hava kararmaya başlıyordu. Yemek

hazırdı. Yemeğini yaşlı adamla birlikte yedi, bir iki kadeh içtikten sonra içinde oluşan sıcacık, tatlı ve neşeli duygularla kapının önüne çıktı. Hayalinde yine günbatımının ışıkları altında yüksek dağlar belirdi.

İhtiyar yine avcılık, Abrekler, sevgilileri, dertsiz, tasasız, özgür bir hayat yaşadıkları günlerle ilgili bitmez tükenmez hikâyeler anlatıyordu.

Güzel Maryanka da yine evine girip çıkıyor, avluda dolaşıyor, sonra da yine evine dönüyordu. Elbisesinin altından el değmemiş güzel vücudunun hatları fark ediliyordu.

XX

Ertesi gün Olenin, tek başına, bir gün önce ihtiyarla birlikte geyiği ürküttükleri yere gitti. Giderken de kapıdan geçmeyip, kasabada herkesin yaptığı gibi, dikenli çitlerin üzerinden atlamıştı. Üzerindeki Çerkez elbisesine takılan dikenleri çıkarmaya çalışıyordu ki, önden koşan köpeği iki sülünü kaldırdı. Ormanın sık bölgesine girer girmez de, neredeyse her adımda ordan burdan sülünler havalanmaya başladı. İhtiyar ona bir gün önce bilerek burayı göstermemişti. Burasını ağla ava çıkacakları gün için saklıyordu.

Olenin on iki atışta beş sülün vurdu, onları çalılıkların arasından almaya çalışırken, yorgunluktan her yanı ter içinde kaldı. Köpeğini çağırdı. Tüfeğin horozunu indirip içine birkaç fişek yerleştirdi, sivrisinekleri kovalamaya çalışarak, yavaş yavaş bir gün önce gittikleri yere doğru yürümeye başladı.

Yalnız, yol üstünde bile izlere rastlayan köpeği durdurmaya olanak yoktu. Bu yüzden Olenin iki sülün daha vurdu, onları alabilmek için o kadar çok zaman harcadı ki, bir gün önce gittikleri yere yaklaştığını fark ettiğinde neredeyse öğlen oluyordu.

Hava oldukça duru, temiz ve sıcaktı. Sabahki nem ormanda yok olmuş, her yer tamamen kurumuştu. Milyonlarca, milyarlarca sivrisinek tam anlamıyla Olenin’in her yerine yapışıyordu. Köpeğin rengi karadan kurşuniye dönmüştü: Bütün sırtı sivrisinek içindeydi. Olenin’in üzerindeki Çerkez elbisesi yapışan sivrisinekler yüzünden aynı rengi almıştı.

Olenin sivrisineklerden kaçacak yer arıyordu. Bu şekilde yazın burada kalmanın mümkün olamayacağını düşünmeye başlamıştı bile; neredeyse hemen eve dönecekti ki, orada yaşayanların da insan olduklarını düşününce sabretmeye, sivrisineklerin onu yemelerine aldırmamaya karar verdi.

Öğleye doğru sivrisineklerin varlığını hissetmek ona hoş bir duygu vermeye başladı. Sanki, vücudunu her taraftan kuşatan bu sivrisinekler olmasa; terli yüzüne elini yapıştırdığında parmaklarının altında ezilen, dağılıveren sivrisinekleri hissetmese, bütün vücudunda o huzursuz vızıldayışlarını duymasa içinden geçtiği o orman bütün özelliğini, bütün güzelliğini yitirecekti.

Bu milyarlarca böcek kendilerini o vahşi, olağanüstü zengin çeşitli bitki evrenine, ormanı dolduran o hayvan, kuş okyanusuna, bu koyu, karanlık yeşilliğe, bu kokulu, bu sıcak havaya, bu bulanık sularla dolu hendeklere, her yere sokulan, durup dururken herhangi bir yerde, aşağı doğru sarkmış yaprakların altında şırıldayan Terek ırmağına öylesine atılıyorlardı ki, daha önce Olenin'e dayanılmaz derecede kötü görünen şey, şimdi aksine ona zevk veriyordu.

Bir gün önce geyiği gördükleri yerin etrafında bir süre dolaştıktan sonra, bir şey bulamayınca, biraz dinlenmek istedi. Güneş şimdi ormanın tam üzerindeydi ve ışınları aşağıya doğru dimdik iniyordu. Olenin düzlüğe, ya da yola çıktığı zaman sırtını, başını yakıyordu. Yedi dolgun sülünün ağırlığı belini büküyor, ağrıtıyordu. Olenin sonunda, bir gün önce gördükleri geyiğin izlerini buldu. Dalların birbirine karıştığı sık ormanda bir fundalığın altına sokuldu. Bir önceki akşam, geyik tam orada yatmıştı. Olenin hayvanın kendine yuva yaptığı çukurun yanı başında yere uzandı. Yattığı yerden çevresindeki koyu yeşilliğe, nemli toprağa, bir gün önce gördükleri hayvan pisliğine, geyiğin ayaklarıyla otların üstünde bıraktığı izlere, kopardığı kara toprak parçasına, sonra da bir gün önce kendisinin toprağın üzerinde bırakmış olduğu ayak izlerine baktı. Yattığı yerin serin, rahat olduğunu hissediyordu. Hiçbir şey düşünmüyor, hiçbir istek duymuyordu.

Birden ruhunda nedensiz yere öyle tuhaf bir mutluluk duygusu uyandı, her şeye karşı içinde öylesine derin bir sevgi duydu ki, çocukluktan kalma bir alışkanlıkla haç çıkarmaya, bilinmez bir varlığa şükretmeye başladı. Birden zihninde oldukça net bir şekilde şu düşünceler belirdi:

"İşte ben diğer bütün varlıklardan apayrı, herkesten farklı birtakım özelliklere sahip olan Dimitriy Olenin, şu anda kimsenin bilmediği bir yerde, yaşlı, görkemli, güzel, belki de hayatı boyunca hiç insan yüzü görmemiş bir geyiğin yaşadığı bir yerde, başka hiçbir insanın ayak basmadığı, böyle şeyleri de hiç düşünmediği bir yerde, tek başıma yatıyorum... Oturduğum zaman çevremde asırlık ya da yeni filizlenmiş pek çok ağaç görüyorum... Yaban üzümü yapraklarının şunu nasıl sardığına bakın! Hemen yakınımda sülünler kıpırdanıp duruyor, birbirini kovalıyor, belki de öldürülmüş olan kardeşlerinin burada olduğunu hissediyorlar..."

Avladığı sülünleri eliyle yokladı, kaldırıp baktı, sonra sıcak kana bulanmış elini Çerkez elbisesinin eteğine sildi.

“Belki de burada yattığımı çakallar bile anlamıştır,” diyordu. “Belki de şu anda sıkıntıyla, kazadan beladan uzak durmak için, diğer tarafına doğru gitmeye çabalıyorlardır. Yanımda ise, onlara her biri büyük bir ada gibi görünen yaprakların arasında sivrisinekler uçuşuyor, havada kımıldamadan duruyor, durmadan vızıldıyorlar. Bir, iki, üç, dört, yüz, bin, bir milyon sivrisinek... Hepsi de yanımda kimbilir neden, kimbilir neler vızıldıyorlar... Onlardan her biri de tıpkı, ben, Dimitriy Olenin gibi kendilerine özgü özelliklere sahip, ama aynı zamanda başkalarından tamamen farklı bir varlıktır...”

Sivrisineklerin o anda ne düşündüklerini, birbirlerine neler vızıldadıklarını sanki gayet iyi anlıyor gibiydi: “Buraya gelin çocuklar, gelin! Bu yenebilecek cinsten bir şey,” diye vızıldıyor, üzerine atılıp vücuduna yapışıyorlardı.

O anda bir Rus asilzadesi, Moskova’nın yüksek tabakasından bir kişi, falancanın ya da filancanın dostu yada akrabası olmayıp sadece, o anda çevresinde yaşayan bir sivrisinek, bir sülün, ya da bir geyik gibi sıradan bir varlık olduğunu kesin olarak anlıyordu.

“Ben de onlar gibi, ya da Yeroşka Amca gibi bir süre yaşadıktan sonra öleceğim. Yeroşka Amca söylediğinde haklı! Öldün mü mezarında ot biter... İşte hepsi bu!” diye düşünüyordu.

“Öldükten sonra mezarında ot bitmesede olur, bunun ne anlamı var ki? Her şeyden önce yaşamasını bilmeli! Her şeyi yaşamalı, mutlu olmalı! Çünkü benim istediğim bir tek şey var: Mutlu olmak! Ne olursam olayım, ister şu çevremdeki yaratıklar gibi bir hayvan, ister ölünce üzerinde ot biten bütün öteki varlıklar gibi bir varlık ya da ilahi bir varlığın bir parçacığının yerleştiği bir çerçeve olayım, yine de en iyi biçimde yaşamam gerekir. Peki, mutlu olmak için nasıl yaşamalı? Neden şimdiye kadar hiç mutlu olmadım?”

Geçmiş yıllardaki hayatını düşünmeye başladı. Kendisinden iğreniyordu. Kendini her zaman her şeyi yalnız kendisi için isteyen çıkarcı, bencil bir insan olarak görüyordu. Oysa aslında hiçbir şeye ihtiyacı yoktu. Durmadan çevresine, aralarından ışık sızan yeşilliklere, yavaş yavaş alçalmakta olan güneşe, bulutsuz ve aydınlık gökyüzüne bakıyor, hep içinde aynı mutluluğu hissediyordu.

“Şu andaki mutluluğumun nedeni ne?” diye düşünüyordu. “Eskiden kimin için, ne için yaşıyordum? Kendi isteğim söz konusu olunca ne kadar titiz davranıyordum, kendimi memnun etmek için neler uyduruyordum! Yine de bütün o yıllar içinde bana acı ve utanç veren davranışlardan başka hiçbir şey yapmadım! Öyleyse mutlu olmam için en ufak bir şeye ihtiyacım yokmuş işte...”

Sanki birdenbire yepyeni bir ışığa kavuşmuştu. Kendi kendine: “Gerçek mutluluk, başkaları için yaşamak! Bu çok açık!” diye söylendi. “Mutluluk insan ruhunun bir ihtiyacı olduğuna göre, mutlu olmak insanın hakkıdır, bu doğa yasalarına uygundur. Bir insan bu ihtiyacını karşılarken bencil davranırsa, daha doğrusu mutlu olmak için çabalarken yalnız kendisi için servet, ün, rahatlık, aşk gibi şeyleri ararsa, bu istekleri karşılamasına olanak vermeyecek koşullar ortaya çıkabilir. Demek ki doğa yasalarına aykırı olan mutlu olma ihtiyacının kendisi değil, işte bu isteklerdir.”

“Peki, hangi istekleri hangi koşullar altında karşılamaya olanak vardır? Hangilerini? Başkalarını sevmek isteğini! Başkaları için özveride bulunmak isteğini!”

Kendisinin bulduğu yeni bir gerçek sandığı bu düşünceyle, öylesine sevindi, öylesine coşkuya kapıldı ki, birden ayağa fırladı, sabırsızlık içinde, bir an önce uğrunda özveride bulunacağı, iyilik edebileceği, sevebileceğini sandığı kişinin kim olabileceğini düşünmeye başladı. Böyle birini hemen bulmalıydı.

“Demek ki, bir insanın kendisi için hiçbir şeye gereksinimi yok, öyleyse neden başkaları için yaşamasın?” diye düşünüyordu.

Bütün bunları yeniden düşünmek, aynı zamanda herhangi bir insana iyilik etme fırsatını yakalayabilmek için bir an önce eve gitmeye karar verdi tüfeğini aldı, ağaçların çok sık olduğu yerden çıktı. Ağaçların arasından düzlüğe ulaşınca çevresine bakındı.

Güneş artık ağaçların tepesinde değildi, görünmüyordu. Hava serinlemeye başlamıştı. Birden her yer Olenin’e çok yabancı göründü. Sanki hiç kasabanın çevresindeki ormanlığa benzemiyordu. Her şey aniden değişivermişti. Ormanın bu kesimindeki bitkiler de hava da bambaşkaydı.

Gökyüzü bulutlarla kaplanmaya başlamıştı. Ağaçların tepelerinde rüzgâr uğulduyor, kırılmış yıpranmış kuru dallarla, kamışlarla orman, miadını doldurmuş gibi geliyordu. Olenin, bir hayvanın peşinden koşarken ondan uzaklaşmış olan köpeğini çağırmaya başladı. Sesi, ıssız ormanda garip yankılar yapıyordu.

Birden, içinde bütün varlığını saran müthiş bir korku duydu. Aklına Abrekler, kendisine anlatılan cinayetler geldi. Her an bir fundalığın arkasından karşısına aniden bir Çeçen çıkacakmış gibi bir hisse kapılıyor, o zaman ya kendini savunmak için kalıp öleceğini ya da korkarak kaçmak zorunda kalacağını düşünüyordu. Aklına Tanrı geldi, öbür dünyadaki hayatı düşündü. Böyle şeyleri çoktandır hiç düşünmemişti.

Çevrede ise hep o karanlık, ürkütücü vahşi orman uzayıp gidiyordu.

Olenin: “Her an ölmek, üstelik hiçbir iyilik yapmadan, kimsenin haberi olmadan ölmek varken, insanın yalnız kendisi için yaşaması doğru mu?” diye düşündü.

Sonra kasabanın bulunduğunu sandığı yöne doğru yürümeye başladı. Artık avlanmayı düşünmüyordu. Yalnız bütün vücudunu saran bir yorgunluk hissediyor, neredeyse dehşet içinde, her fundalığa, her ağaca dikkatle bakıyor, bir ölüm kalım mücadelesine girmek zorunda kalacağı anı bekliyordu.

Oldukça uzun bir süre aynı yerde dönüp durdu, sonra nihayet Terek’in kumlarla karışık soğuk suyunun aktığı bir hendeğe rastladı. Artık aynı yerde dönüp durmaktansa hendeğin kıyısından yürümeye karar verdi.

Suyun kendisini nereye götüreceğini bilmeden, yürümeye devam ediyordu. Birden arkasındaki sazların çatırdadığını duydu. İrkildi ve hemen tüfeğine el attı. Sonra da bu davranışından dolayı kendisinden utandı. Köpeği yorgunluktan bitkin bir halde güçlükle soluyordu, kendini hendekteki soğuk suya attı ve lakır su içmeye başladı.

Olenin de aynı şeyi yaptı, onunla birlikte su içtikten sonra, köpeğin kendisini sürüklediği yolda yürümeye başladı. Hayvanın onu kasabaya götüreceğine inanıyordu. Köpeğin arkadaşlığına rağmen, her taraf Olenin’e gittikçe daha karanlık görünüyordu.

Garip kocaman kuşlar o yüksek ağaçlardaki yuvalarının çevresinde tiz sesler çıkararak uçuşup duruyorlardı. Orman gittikçe seyrekleşiyor, sık sık hışırdayan kamışlar üstünde çeşitli hayvanların ayak izlerinin bulunduğu kumlu çıplak düzlükler göze çarpıyordu. Rüzgârın sesine bir de ne olduğu anlaşılamayan, garip, neşesiz, tekdüze bir uğultu katılmıştı.

Olenin'in içinde gittikçe daha sıkıntılı duygular uyanmaya başlamıştı. Elini arkasına atıp sülünleri yokladı; birinin yok olduğunu fark etti. Sülün kopup düşmüş olmalıydı. Kemerinin ucunda yalnız hayvanın kanlı başı sallanıyordu.

Olenin birden içinde o güne kadar hiç bilmediği bir korku duydu. Tanrı'ya dua etmeye başladı. Şu anda bir tek endişesi vardı: Kimseye hiçbir iyilik yapmadan, herhangi iyi bir davranışta bulunmadan ölmek. Oysa yaşamak istiyordu... Büyük bir fedakârlıkta bulunabilmek için yaşamak...

XXI

Birden sanki içinde bir güneş doğdu. Birilerinin Rusça konuştuğunu, Terek'in hep aynı şekilde süren, tekdüze, hızlı akışını duydu. Birkaç adım daha atınca, önünde, nehrin kayıp giden kahverengimsi yüzeyini, kıyılardaki sazlıklarda biriken ıslak, kırmızımtrak kumları, uzanıp giden bozkırları, suyun üzerinde yükseliyormuş hissi veren gözetleme kulesini, sinirli sinirli fundalıkların arasında dolanan, sırtına eyer vurulmuş bir atı, dağları gördü.

Kıpkızıl güneş bir an için bulutların ardından sıyrılıp neşe saçan son ışıklarını ırmağın sularına, sazlara, kuleye, sonra da bir araya toplanmış Kazakların üzerine serpiverdi. Kazakların arasında Lukaşka sağlam yapısı, korkusuz duruşu ile Olenin'in dikkatini çekmişti.

Olenin, içinde yine nedenini bilmediği büyük bir mutluluk duydu. Terek'in diğer yakasında bulunan, Ruslarla barış içinde yaşayan Müslüman köyünün karşısında Terek'in kıyısında kurulmuş olan Nijne Prototzkiy karakoluna girdi. Dışarıdaki Kazaklarla selamlaştı, fakat iyilik yapacak herhangi birini bulamadı.

Bunun üzerine, izbeye doğru yürüdü ve orada da karşısına böyle bir fırsat çıkmadı. Kazaklar onu soğuk karşılamışlardı. O zaman koğuşa girdi, bir sigara yaktı.

Kazaklar, Olenin'e hiç ilgi göstermiyorlardı, çünkü sigara içiyordu, akşam da Kazaklara bambaşka bir konu çıkmıştı: Dağlardan Ruslarla barış içinde yaşamayan köylerden bir kılavuzla birlikte Çeçenler gelmişti. Bunlar öldürülen Abrek'in akrabalarıydı, haraç verip ölülerini almaya gelmişlerdi.

Kazaklar kasabadan gelecek yetkilileri bekliyorlardı. Öldürülen Abrek'in kardeşi uzun boylu, oldukça düzgün vücutlu, kısa kesilmiş sakalı kınayla boyanmış bir gençti. Üzerine yırtık pırtık bir Çerkez elbisesi, başına da eski bir kalpak giymişti, oldukça sakin görünüyordu. Çar gibi yüksekten bakan gururlu bir hali vardı. Yüzü, öldürülen Abrek'in yüzüne çok benziyordu, hiç kimseye bakmıyordu. Ölüye bile dönüp bakmıyordu. Gölge bir yere çömelmiş, çubuğunu tüttürüyor arada bir yere tükürüyor, durup durup

boğuk bir sesle, söylediklerini saygıyla dinleyen arkadaşına emirler veriyordu. *Cigit* olduğu tavırlarından anlaşılıyordu.

Ruslarla kimbilir kaç kez bambaşka koşullar altında karşılaşmıştı! Onun için şimdi onların hiçbir davranışı ilgisini çekmiyor, onlara karşı içinde en küçük bir merak da duymuyordu.

Olenin ölüye yaklaşıp bakmak istedi, fakat kardeşi aşağılayıcı bir tavırla sakinliğini hiç kaybetmeden Olenin'e baktı ve öfkeyle bir şeyler mırıldandı. O zaman kılavuz, telaşla ölen Abrek'in yüzünü bir Çeçen elbisesiyle örttü. *Cigit*'in yüzündeki sert ifade, saygı uyandıran gururlu, soylu davranışı Olenin'i şaşırtmıştı. Ona bir şeyler sorma isteği duydu, hangi *avul*'dan olduğunu sordu.

Çeçen genci ona şöyle bir baktı, aşağılarcasına yere tükürdü. Sonra başını öbür tarafa çevirdi. Olenin Dağlı'nın bu ilgisizliğine öyle şaşırmıştı ki, onun bu davranışını ya geri zekâlı olduğuna, ya da dilinden anlamadığı için karşılık veremediğine yordu.

Bunun üzerine Abrek'in arkadaşına döndü. Bu, hem kılavuz, hem de tercümandı. Onun da sırtında yırtık pırtık bir elbise vardı. Yalnız, diğeri gibi kızıl saçlı değil, esmerdi. Yerinde duramayan bir adamdı. Dişleri bembeyaz, gözleri pırıl pırıldı. Kılavuz, ise Olenin'le konuşmayı seve seve kabul etti, hemen de bir sigara istedi. Sonra yarım yamalak bir Rusça ile anlatmaya başladı:

— Bunlar beş kardeşti. Üç kardeşini de Ruslar vurdular, geriye yalnız iki tanesi kaldı. Bu gördüğün var ya öyle *cigit* adamdır ki... Gerçekten *cigit*'tir...

Kılavuz bu sözleri söylerken Çeçen gencini gösteriyordu.

— Ahmet Han'ı vurduklarında (öldürülen Abrek'in adı buydu) o da ırmağın öteki yanında kamışların arasındaymış, olup biten her şeyi görmüş. Kardeşini kayığa nasıl aldıklarını, kıyıya nasıl çıkardıklarını, hepsini görmüş. Gece oluncaya kadar bulunduğu yerden kımıldamamış. İhtiyar adamı vurmak istemiş ama, yanındakiler engel olmuşlar.

Lukaşka konuşanlara yaklaşarak yanlarına çömeldi:

— Siz hangi *avul*dansınız, diye sordu.

Kılavuz, Terek’in diğer tarafında dağların arasında mavimtrak bir boğazı gösterdi.

— İşte oradan! Soğuksu köyünü bilir misin? Onun doksan fersah daha ilerisinde.

Lukaşka: “Soğuksu’da Girey Han diye biri vardır, tanır mısınız?” diye sordu.

Bunu öyle bir adamı tanımakla gurur duyduğunu gösterecek şekilde sormuştu.

— Girey Han benim *kunak*’ım olur, dedi.

Kılavuz: “Benim de komşum olur!” dedi.

Lukaşka: “Ya... Öyle mi? Aslanım benim!” dedi. Anlaşılan, kılavuz çok ilgisini çekmişti, hemen Tatarca konuşmaya başladı. Biraz sonra Kazak subaylarından bir süvari yüzbaşısı geldi. Yanında iki Kazak daha vardı.

Yüzbaşı diğer Kazaklara: “Merhaba!” dedi. Kazaklardan hiçbiri ordudaki askerlerin yaptıkları gibi “Sağol komutanım!” diye karşılık vermediler. Yalnız aralarından birkaçı sıradan bir selamla, hafifçe başlarını eğerek karşılık vermekle yetindi. Bazıları da (ki bunlardan birisi de Lukaşka idi) ayağa kalkıp hazır ol durumuna geçtiler. Karakol komutanı, kalede her şeyin yolunda olduğuna dair rapor verdi.

Bütün bunlar Olenin’e komik görünüyordu. Sanki bu Kazaklar askercilik oynuyorlardı. Doğrusunu söylemek gerekirse yeni gelenlerle orada bulunanlar arasındaki resmiyet yerini hemen daha içten, daha yalın bir konuşmaya bıraktı. Diğer Kazaklar gibi, kurnaz, becerikli bir Kazak olan yüzbaşı tercümanla rahat bir şekilde Tatarca konuşmaya başladı. Bir kâğıt yazıp kılavuza verdiler, ondan para aldılar, sonra ölünün bulunduğu tarafa doğru yürüdüler.

Yüzbaşı: “Aranızda Luka Gavrilov kim?” diye sordu.

Lukaşka kalpağını çıkarıp yüzbaşıya yaklaştı.

Yüzbaşı: “Albaya seninle ilğili bir rapor gönderdim,” dedi. “Ne yanıt gelecek bilmiyorum. Sana haç nişanını vermelerini istedim. Henüz karakol

komutanı olamazsın. Daha yaşın buna uygun değil, okuma yazma biliyor musun?”

— Hayır, efendim.

Yüzbaşı gene komutanlık oyunu oynuyormuş gibi: “Çok cesur bir delikanlıymışsın!” dedi. “Kalpağını giyebilirsin! Bu çocuk hangi Gavrilov’lardan, Şirokiy’le bir ilgisi var mı?”

Karakol komutanı: “Yeğeni olur,” dedi.

Yüzbaşı, “Evet, biliyorum,” dedi. “Hadi bakalım çocuklar, adamlara yardımcı olun.”

Bunu Kazaklara söylemişti. Lukaşka çok sevinmişti, yüzü parlıyordu. O sırada her zamankinden daha yakışıklı bir görünüşü vardı. Karakol komutanının yanından uzaklaşarak kalpağını başına geçirdi, sonra gidip yine Olenin’in yanına oturdu.

Çeçen’in ölüsü kayığa taşındıktan sonra kardeşi kıyıya indi. Kazaklar ona yol vermek için çekildiler. Genç adam ayağıyla kıyıya kuvvetle vurarak kayığa atladı.

Tam o sırada Olenin, onun bütün Kazaklara çabucak bir göz attıktan sonra yanındaki arkadaşına soluk soluğa bir şeyler sorduğunu fark etti. Arkadaşı, Lukaşka’yı işaret ederek bir şeyler söyledi. Çeçen genci Lukaşka’ya baktı, sonra ağır ağır başını öbür tarafa çevirdi, gözlerini karşı kıyıya dikti. Lukaşka’ya baktığı sırada gözlerinde bir kin değil, karşısındakini küçük gören tiksinti dolu bir ifade vardı. Bir şey daha söyledi.

Olenin kımıldanıp duran tercümana: “Ne diyor?” diye sordu.

Kılavuz, Olenin’i yanıltmak için olacak: “Sizinkiler bizimkileri vuruyor, bizimkiler de sizinkileri temizliyor. Birbirlerinden hiçbir farkları yok,” deyip bembeyaz dişlerini göstererek sırıttıktan sonra kayığa atladı. Öldürülen Abrek’in kardeşi hiç hareket etmeden oturuyor, sürekli dikkatle karşı kıyılara bakıyordu. Bu yakadakilerden öyle nefret ediyor, onlardan o kadar iğreniyordu ki, arkasında olup bitenleri merak bile etmediği anlaşılıyordu.

Kılavuz kayığın diğer tarafında ayakta duruyor, küreği bir o yana bir bu yana savurarak çevik hareketlerle kayığı rahatça sürüyor, hiç durmadan konuşuyordu.

Kayık akıntıyı enine geçiyor, ilerledikçe küçülüyor, küçülüyor, küçülüyordu. Artık içindekilerin sesleri duyulmaz olmuştu. Sonunda, karşı kıyıya ulaştıkları görüldü.

Kıyıda onları bekleyen atlar vardı. Ölüyü kayıktan indirdiler; sonra hayvanın irkilmesine aldırmadan atlardan birinin sırtına bağladılar. Kendileri de atlarına bindiler, hayvanları yavaş yavaş sürerek *avul*'un önünden geçtiler. Kalabalık onları görmek için sokaklara dökülmüştü.

Irmağın bu tarafındaki Kazaklar ise, oldukça keyifliydiler. Her yerden gülüşmeler, şakalar duyuluyordu. Yüzbaşı ile kasabadan gelmiş olan reis, kendileri için hazırlanan sofraya oturmak üzere içeri girdiler.

Lukaşka sevincini belli etmemek, ağırbaşlı bir tavır takınmak için boşuna çaba harcıyordu. Olenin'in yanına oturmuş, dirseklerini dizlerine dayamış, bir çubuk yontuyordu.

Bir ara, merak ediyormuş gibi: "Sizin içtiğiniz şey nedir öyle? Bundan zevk alıyor musunuz?" diye sordu.

Bunu sanki Olenin'in Kazaklar arasında pek rahat etmediğini, kendisini yapayalnız hissettiğini anlayarak söylemişti.

Olenin: "Alışkanlık işte," dedi. "Niye sordun?"

— Hımm... Bizimkiler de bunu içmeye kalkarlarsa çok kötü olur. Şu dağlara bakın, ne kadar yakın görünüyorlar, değil mi?

Parmağıyla dağların arasındaki dar boğazı işaret ediyordu.

— Yakın görünüyorlar ama, sigara içersek oraya kadar gitmemiz mümkün olmaz... Siz şimdi eve nasıl döneceksiniz? Ortalık karardı! İsterseniz sizi geçireyim. Karakol komutanından izin alırsanız eğer.

Olenin, Kazak delikanlısının neşeli yüzüne bakarak: "Aslan gibi delikanlı!" diye düşündü. Sonra Maryanka'yı, bahçe kapısının diğer

tarafından işittiği öpücük sesini anımsadı. Lukaşka'ya karşı içinde bir sevecenlik duydu, öğrenim görmemiş olmasına üzüldü.

"Ne saçma bir şey bu, sen ne budalalık!" diye düşünüyordu. "Bir adam birini öldürsün, sonra da sanki dünyanın en iyi işini yapmış gibi sevinçli, mutlu olsun... Bunun sevinilecek bir şey olmadığını anlamıyor mu? Mutluluğun öldürmekle değil, özveride bulunmak olduğunu hissetmiyor mu?"

Abreklerin bindiği kayığın ardından kıyıya kadar inmiş olan Kazaklardan biri Lukaşka'ya doğru döndü.

— Eh, artık gözünü dört aç, sakın eline düşeyim deme, kardeşim... Herifin seni nasıl sorduğunu gördün değil mi?

Lukaşka başını kaldırdı:

— Benim kan kardeşim oldu be, ne diyorsun! dedi.

Bunu söylerken Çeçen'i kastediyordu.

— Senin kan kardeşin, artık mezarından çıkıp senden hesap sormaz ama, o kızıl kardeşi yok mu, gerçekten belalı birine benziyor...

Lukaşka güldü.

— Buradan sağ çıktığına şükretsin...

Olenin, Lukaşka'ya: "Ne seviniyorsun?" dedi. "Senin kardeşini öldürselerdi hoşuna gider miydi?"

Lukaşka gülen gözlerini Olenin'e doğru çevirdi. Sanki onun kendisine söylemek istediği her şeyi anlıyordu ama, kendini bütün bu düşüncelerden çok daha üstün görüyordu.

— Ne olmuş yani! dedi. Bu işler karşılıklıdır! Bizimkileri de durmadan öldürmüyorlar mı sanki?..

XXII

Yüzbaşı ile kaymakam gitmişlerdi. Olenin ise hem Lukaşka'yı memnun etmek, hem de karanlık ormandan tek başına geçmemek için karakol komutanından Lukaşka'ya izin vermesini istedi. O da izin verdi. Olenin, Lukaşka'nın kasabaya gidip Maryanka ile konuşmak istediğini düşünüyordu. Ayrıca böyle cana yakın, konuşkan bir Kazak genciyle arkadaşlık etmek de hoşuna gidiyordu. Hayalinde Lukaşka ile Maryanka'yı birleştiriyor, onları böyle düşünmekten zevk duyuyordu.

"İşte bu genç Maryanka'yı seviyor... Onu ben de sevebilirdim!" diye düşünüyordu.

Lukaşka ile birlikte zifiri karanlık ormanda eve dönerken, içinde o zamana kadar hiç bilmediği büyük bir sevecenlik uyanmıştı.

Lukaşka'nın keyfi yerindeydi. Birbirlerinden her yönden oldukça farklı olan iki genç arasında sevgiye benzer bir duygu uyanmıştı. Birbirlerine her baktıklarında mutlulukla gülme isteği duyuyorlardı.

Olenin: "Hangi kapıdan gideceksin?" diye sordu.

— Orta kapıdan... Ama sizi bataklığa kadar götürebilirim. Bataklığı geçtikten sonra artık korkulacak bir şey yoktur. Rahatça gidebilirsiniz...

Olenin güldü.

— Ben korkuyor muyum yani? İstersen geri dön. Yardımın için çok teşekkür ederim. Yalnız da gidebilirim.

— Hayır! Aslında başka bir işim de yok. Hem nasıl korkmazsınız? Buralarda, biz bile korkarız.

Lukaşka bunları söylerken, Olenin'in kişiliğini yaralamış olduğunu anladı. Son sözü onun gönlünü almak için söylemişti.

Olenin: "Öyleyse benim eve gidelim, biraz çene çalar bir iki kadeh içeriz. Sabah da karakola dönersin."

Lukaşka: "Ben kasabaya gittim mi, geceyi geçirecek bir yer bulurum," diyerek güldü. "Ama ne yazık ki, karakol komutanı, kuleye dönmemi

söyledi.”

— Dün gece seni duydum, şarkı söylüyordun. Hatta seni gördüm bile...

Lukaşka başını salladı:

— Hepimiz insanız, biz de yeri geldiğinde eğleniriz...

Olenin: “Evleneceğin doğru mu?” diye sordu.

— Annem beni evlendirmek istiyor ama, daha bir at bile alamadım...

— Sen nizami[26] değil misin?

— Bütün ihtiyaçlarımı nasıl sağlayabilirdim ki? Birliğe yeni girdim. Atım yok. Nereden, nasıl alacağımı da bilmiyorum. Elbette bu nedenle de evlenemiyorum...

— Peki bir atın fiyatı nedir?

— Geçen gün ırmağın diğer tarafına gidip bir at için pazarlık ettim. Altmış monetaya bile vermiyorlar. At da pek bir şeye benzemiyordu. Bir Nogay atıydı.

— Benim emir erim olmak ister misin? İstersen senin için üst makamlara başvurur, seni yanıma alırım. Bir de at veririm...

Olenin bunu, o anda aniden aklına gelen bir düşünceyle söylemişti.

— Doğru söylüyorum, benim iki atım var! Birine ihtiyacım yok, dedi.

Lukaşka: “Nasıl olmaz?” dedi. Sonra güldü. “Hem neden bana armağan vereceksiniz? Tanrı’nın izniyle biraz paramız olunca alırız...”

Olenin, Lukaşka’ya at armağan etmeyi akıl ettiği için mutlu olmuştu.

— Ciddi söylüyorum, benim emir erim olmak istemez misin? diye tekrar sordu.

Bunları söylerken yine de nedense içinde bir huzursuzluk, utanca benzer bir his vardı. Bir şey söylemek istiyordu ama, bir türlü ne söyleyeceğini bilemiyordu.

Sessizliği ilk önce Lukaşka bozdu:

— Sizin Rusya’da eviniz var mı, diye sordu.

Olenin, sadece bir değil, birkaç evi olduğunu söylemeden rahat edemedi.

Lukaşka hiçbir kıskançlık göstermeden, candan bir tavırla: “Evleriniz güzel mi, bizimkilerden büyük mü?” diye sordu.

Olenin: “Çok daha büyük! Bir evim sizinkinin neredeyse on katı kadar vardır. Üç dönümlük yer kaplar!” dedi.

— Atlarınız bizimkiler gibi mi?

— Yüz tane atım var benim, her biri üç yüz dört yüz ruble eder. Yalnız, sizin atlar gibi değildirler, her birine üç yüz gümüş ruble ödenmiştir. Yarış atları, anlarsın ya? Ama ben yine de sizin atları daha çok beğeniyorum.

Lukaşka sanki için için dalga geçiyormuş gibi sordu:

— Peki siz buraya kendi isteğinizle mi geldiniz, yoksa sizi buna zorlayan bir neden mi var?

Sonra yanından geçtikleri patikayı gösterdi.

— İşte siz, yolunuzu burada kaybettiniz, dedi. Buradan sağa sapacaktınız.

Olenin: “Buraya kendi isteğimle geldim,” dedi. “Sizin yaşadığınız yerleri görmek, seferlere katılmak istiyordum.”

Lukaşka: “Evet ben de şu sıralarda baskına çıkmak isterdim doğrusu ya!” dedi. “Tam sırası.” Sonra kulak kabarttı: “Çakalların nasıl uluduklarını duyuyor musunuz?”

Olenin: “Birini öldürmüş olmak seni korkutmuyor mu?” diye sordu.

— Ne diye korkayım? Şimdi bir baskın olsa yine hemen giderim. Bunu öyle istiyorum ki.

— Belki de sefere birlikte çıkarız. Bizim birlik bayramdan önce çıkıyormuş. Sizinki de öyle.

Lukaşka: “Buraya ne diye geldiniz sanki!” dedi. “Eviniz var, atlarınız var, uşaklarınız var. Ben sizin yerinizde olsam, keyfime bakar eğlenirdim. Sizin rütbeniz ne?”

— Asteğmenim. Şimdi teğmen olacağım...

— Doğrusunu söylemek gerekirse, gerçekten bana anlattığınız gibi bir hayat yaşıyorsanız, bunları övünmek için söylemediyseniz, ben sizin yerinizde olsaydım, hiçbir yere gitmezdim! Zaten buralardan bile başka hiçbir yere gitmek istemem. Bizim hayatımız hoşunuza gitti mi?

Olenin: “Evet. Hem de çok hoşuma gitti,” dedi.

Konuşa konuşa kasabaya yaklaştıklarında artık hava iyice kararmıştı. Henüz ormandan tamamen çıkmamışlardı. Hâlâ çevrelerini ormanın karanlığı sarıyordu.

Rüzgâr ağaçların tepelerinde, oldukça yükseklerde uğuldayıp duruyordu. Çakallar sanki hemen yanlarında uluyor, kahkahalara ya da ağlamaya benzer garip sesler çıkarıyorlardı. Kasabanın bulunduğu taraftan ise, kadınların konuşmaları, köpek havlamaları duyuluyordu. Evlerin karaltıları seçiliyor, ışıklar göze çarpıyor, havada tezek dumanından çıkan koku dalgalanıyordu.

Olenin nedense o akşam, evinin, ailesinin işte burada, bu kasabada bulunduğunu, bütün mutluluğunun burada gizli olduğunu, hiçbir zaman, hiçbir yerde bu kadar mutlu yaşayamayacağını hissediyordu. O akşam herkesi seviyordu, özellikle Lukaşka’ya karşı duyduğu sevgi çok daha derindi.

Eve geldikleri zaman Olenin’in yaptığı şey, Lukaşka’yı çok şaşırttı. Gidip, tavladan Grozno’dayken satın aldığı atı çıkarıp Lukaşka’ya verdi. Bu her zaman bindiği at değildi, diğerini, pek o kadar genç olmayanını vermişti ama, verdiği at da fena değildi.

Lukaşka büyük bir şaşkınlıkla: “Bunu bana neden armağan ediyorsunuz?” diye sordu. “Sizin için herhangi bir hizmette bulunmadım ki ben!”

Olenin: “Doğrusunu istersen bu benim için pek büyük bir özveri sayılmaz,” dedi. “Al senin olsun... Günün birinde, sen de bana bir şey armağan edersin. Hiç olmazsa bir baskına çıkalım da...”

Lukaşka, mahçup bir halde ata bakıyordu.

— Olur mu öyle şey? At dediğin az para mı?

— Hadi canım, al işte. Almazsan gücenirim bak. Vanyuşa! Kır atı eyerle.

Lukaşka atı yularından tuttu.

— Gerçekten çok teşekkür ederim, böyle bir şeyi hiç düşünmemiştim! Aklımdan bile geçirmemiştim.

Olenin, Lukaşka'ya atı armağan ettiği için on iki yaşındaki bir çocuk gibi mutluydu.

— Onu şuraya bağlayıver! Fena at değildir. Grozno'dan almıştım. Çok iyi koşar. Vanyuşa, bize *çihir* getir! Gel hadi, içeri girelim.

Sofraya şarap gelmişti, Lukaşka oturdu, maşrapayı aldı.

— Tanrı'nın izniyle bir gün ödeşiriz, diyerek şarabı sonuna kadar içti. Senin küçük adın neydi?

Olenin: "Dimitreyiç Andreyiç," dedi.

— Evet. Dimitriy Andreyiç, Tanrı daima senin yanında olsun. Seninle *kunak* olalım. Bundan böyle dilediğin zaman bana gelebilirsin. Belki zengin insanlar değiliz ama, *kunak*larımızı ağırlamasını biliriz!

Anneme de söylerim, bir şeye ihtiyacın olursa, kaymak ya da üzüm istersen, emret getirsinler. Karakola gelirsen sana hizmet ederim. Ava mı çıkmak istiyorsun, dereye mi gideceksin, nereye istersen, seninle giderim. Bak, böyle bir şey olacağını bilseydim, geçenlerde bir yaban domuzu vurup etini bütün Kazaklara dağıtmıştım, *kunak* olacağımızı bilseydim, onu sana getirirdim...

— Çok teşekkür ederim! Sağ ol! Yalnız, atı arabaya koşma, daha önce hiç arabaya koşulmadı.

Lukaşka: "At arabaya koşulur mu hiç? Bak sana bir şey söyleyeyim," dedi. Bunu söylerken başını eğmişti. "Benim bir *kunağım* daha var, adı Girey Han... Beraber pusu kurmak için beni çağırmıştı. Hani Dağlıların kullandığı yol var ya, işte oraya. İstersen seninle gideriz. Seni ele vermem, senin *mürid*'in[27] olurum."

— Peki, tamam bir gün gideriz."

Lukaşka sonunda iyice sakinleşmiş, Olenin'in kendisine karşı takındığı tavrı görüyordu. Onun bu sakinliği, aradaki sınıfsal farka aldırmadan bu kadar doğal davranması Olenin'i hem şaşırtmış hem de biraz sinirlendirmişti. Uzun bir süre konuştular.

Lukaşka dışarı çıktığında vakit bir hayli geç olmuştu. Genç adam sarhoş değildi. (Zaten hiçbir zaman sarhoş olmazdı.) Ancak çok içmişti. Olenin'in elini sıkarak dışarı çıktı.

Olenin, delikanlının dışarı çıkınca ne yapacağını merak ettiği için pencereye giderek arkasından baktı. Lukaşka başı önünde, ağır ağır yürüyordu. Sonra, atı bahçenin kapısından dışarı çıkarır çıkarmaz aniden kedi gibi çevik bir hareketle ata bindi, dizginlerini eline aldı, hayvana "Deh!" diye bağırarak dörtnala sokağın öbür ucuna doğru uzaklaştı.

Olenin, genç adamın sevincini Maryanka ile paylaşacağını düşünmüştü. Lukaşka'nın bunu yapmamasına rağmen, yine de yaptığı bu büyük iyilikten dolayı, içinde bir ferahlık hissediyordu. Şimdiye kadar hiç böyle bir his yaşamamıştı. Bir çocuk gibi sevinçliydi. Lukaşka'ya biraz önce atı armağan ettiğini, hatta bunun nedenini, mutluluk konusundaki yeni düşüncelerini Vanyuşa'ya açıklamaktan kendini alamadı.

Vanyuşa bu yeni düşünceleri hiç beğenmedi hatta onaylamadı.

— *"Lârjan ilnyapa"*[28] diyerek bütün bunların saçmalık olduğunu anlatmak istedi.

***

Lukaşka koşarak evinin avlusuna girdi, annesinden hayvanı Kazaklara ait sürülerle birlikte otlağa göndermesini istedi. Kendisi hemen o gece karakola dönecekti.

Atı otlağa götürme işini dilsiz üstlendi ve işaretlerle onu Lukaşka'ya armağan eden adamı görürse hemen ayaklarına kapanacağını anlattı.

Yaşlı kadın ise sadece başını sallayarak oğlunun anlattıklarını dinliyordu. Kendi kendine Lukaşka'nın atı birinden çalmış olabileceğini düşünmüştü. Bu yüzden de dilsize hayvanı daha şafak sökmeden sürünün yanına götürmesini söyledi.

Lukaşka karakola yalnız döndü. Yolda hep Olenin’in davranışının nedenini düşünüp duruyordu. Aslında atın pek de iyi olmadığını anlamıştı ama gene de en az kırk moneta ederdi.

Doğrusu Lukaşka bu armağana çok sevinmişti. Yalnız bunun nedenini bir türlü anlayamıyor, bu nedenle de içinde en ufak bir minnet duygusu duymuyordu. Aksine, içinde asteğmenin belki de kötü niyetli olduğuna dair belirsiz bir kuşku uyanıyordu. Bu art niyet ne olabilirdi? Bunu bir türlü kestiremiyordu ama, hiç tanımadığı bir adamın sırf iyilik olsun diye kendisine kırk moneta edebilecek bir at armağan etmesinin akla uygun bir hareket olabileceğini kabul edemiyordu. Böyle bir şey ona olanaklı görünmüyordu.

Eğer asteğmen sarhoş olmuş olsaydı, bu davranışı anlamak daha kolay olabilirdi; o zaman karşısındakinin gözünü boyamak, kendine önemsettirmek için bunu yaptığı söylenebilirdi; ama, teğmen sarhoş değildi. Ayıkken bu atı armağan ettiğine göre, kesinlikle Lukaşka’yı kötü bir işe bulaştırmayı düşünüyordu.

Lukaşka bütün bunları düşünürken: “Yok canım, beni atlatamaz,” diye söyleniyordu. “Şimdi at bende ya, bakalım sonra ne olacak? Aptal değilim ya! Benim de aklım var. Bakalım kim kimi kandıracak. Sabredelim görelim.”

Olenin’e karşı daha tedbirli davranma gereği duyuyor, bundan dolayı içinde zorla iyi olmayan duygular uyandırmaya çalışıyordu.

Ata nasıl sahip olduğunu kimseye söylemedi. Kimine onu satın aldığını söylüyor, kimine de belirsiz karşılıklar veriyordu.

Yalnız, kısa süre içinde kasabada herkes gerçeği öğrendi. Lukaşka’nın annesi, Maryanka, İlya Vasilyeviç, daha başka Kazaklar Olenin’in hiçbir nedeni yokken bir armağan vermiş olduğunu öğrendiklerinde derin bir şaşkınlık içinde kalmış, teğmenden çekinmeye başlamışlardı.

Bu çekingenlikle birlikte, Olenin’in davranışı, hepsinde bir saygı da uyandırmıştı. Onun bu kadar zengin olmasına karşın, kendisinden daha aşağı düzeyde bulunan kişilere karşı bu kadar alçakgönüllü davranması onları şaşırtmıştı.

Biri: “Şişşt... Baksana, İlya Vasilyeviç’in kiracısı olan teğmen var ya... işte o Lukaşka’ya elli monetalık bir at armağan etmiş. Adam bir hayli zengin!” diyordu.

Bir başkası: “Duydum. Kimbilir Lukaşka onun için nasıl bir hizmette bulunmuştur,” dedi. “Dur bakalım, bekleyip görelim, altından ne çıkacak! Şu cesur delikanlı yok mu? Ne şanslıdır, o!”

Bir üçüncü Kazak da: “Şimdiki yedeksubaylara güven olmaz,” dedi. “Öyle üşütük şeyler ki... Herif, bir de bakarsın evi ateşe verir...”

XXIII

Olenin’in hayatı tekdüze bir şekilde sürüp gidiyordu. Komutanlarıyla, arkadaşlarıyla pek ilişkisi yoktu. Kafkasya’ya atanmış zengin yedeksubaylar bu açıdan pek üstün durumdadır. Olenin’i ne talime ne de angarya işlere yolluyorlardı. Askerlerle yaptığı uzun bir yürüyüşten sonra onu üsteğmen adaylığına yükseltmişlerdi. O zamana kadar da hiç kimse gelip rahatını bozmadı.

Diğer subaylar onu soylu kabul ettikleri için ona karşı saygılı davranıyorlardı. Daha kıtadayken kumara doymuş, subayların topluca düzenledikleri içkili, şarkılı âlemlerden bıkmıştı, artık bunlar ona çekici gelmiyordu. Bu nedenle de subayların çevresinden, onların kasabadaki hayatından uzak duruyordu. Üstelik kasabalara yerleşen subayların hayatı uzun süredir bir düzen içine girmişti. Kalede bulunan bir asteğmen, ya da teğmen, nasıl sürekli porto içer, *ştos* oynar, tatbikattan sonra verilen ödülleri konuşursa, Kazak kasabalarında oturan bir asteğmen ya da üsteğmen de her akşam hep aynı şekilde ev sahipleriyle *çihir* içer, kızlara çerezle bal ikram eder, Kazak kadınlarının peşine takılır, birine âşık olur, bazen de onlardan biriyle evlenir.

Olenin ise hep başkalarınınkine benzemeyen bir hayatı olsun isterdi. Alışılmış şeylerden nefret ederdi. Bu yüzden, Kazak kasabasında da genel olarak Kafkasya’ya gelen diğer subaylara hiç benzemeyen bir yaşama biçimi olmuştu.

Sabahları daha şafak sökerken kendiliğinden uyanıyordu. Evin eşiğine oturarak çayını içip doya doya dağları, sabahın güzelliğini, Maryanka’yı seyrettikten sonra, sırtına sığır derisinden yapılmış yırtık bir gocuk, ayaklarına suda ıslatılmış çarıklar geçiriyor, belindeki kemere kılıcını takıyor, yanına bir de tüfek alıp, bir torbaya doldurduğu birkaç parça yiyecek ve tütünle, köpeğini çağırıyor, sabahın altısında kasabadan çıkıp ormanın yolunu tutuyordu.

Akşamları da saat yediye doğru, kemerine bağlanmış beş altı sülünle, kimi zaman da iri bir hayvan ölüsünü sürükleyerek, yorgun argın eve dönerdi. Sabah yanına aldığı torbadaki yiyecekler, sigaralar el sürülmemiş halde, öyle dururdu.

Aklındaki düşünceler de torbadaki sigaralar gibi yan yana dizilmiş dursalardı, belki de on dört saat içinde bir tek düşüncenin bile kımıldamadığı anlaşılırdı. Eve hep morali güçlenmiş, dinçleşmiş olarak, mutlu bir ruh hali içinde dönerdi. Biri ona bütün bu zaman içinde ne düşündüğünü soracak olsaydı, hiçbir şey söyleyemezdi. Aklından belirsiz birtakım düşünceler mi, anı kırıntıları mı, öyle bir şeyler geçerdi... Kimi zaman, aklı başına gelir, kendi kendine: “Neler düşünüyorum ben böyle?” diye sorardı. Böyle zamanlarda kendisini ya bahçelerde karısı ile beraber çalışan bir Kazak genci, ya dağlarda dolaşan bir Abrek, ya da gölgesinden kaçan bir yaban domuzu olarak düşündüğünü fark ederdi. Yine de sürekli çevreye kulak kabartır, dikkatle bakar, bir sülün, bir yaban domuzu, bir geyik göreceği anı heyecanla beklerdi.

Akşam olunca da evine mutlaka Yeroşka amca gelirdi. Vanyuşa onlara bir sekizlik *çihir* getirirdi. Onlar da alçak sesle sohbete başlar, sonunda da birbirlerinden pek memnun ayrılıp uykuya dalarlardı. Ertesi günü gene ava çıkılır, gene o sağlıklı yorgunluk duyulur, gene ikisi buluşup bol bol içki içer, sonra gene içlerinde derin bir mutluluk duyarlardı.

Olenin’in bazen, bayramlarda, tatil günlerinde evden hiç çıkmazdı. Böyle günlerde onu oyalayan tek şey Maryanka oluyordu. Farkında olmadan, evinin pencerelerinden, eşiğinden her hareketini gözlediği Maryanka... Genç kıza bakıyor, onu da tıpkı dağların, göklerin güzelliğini sevdiği gibi sevdiğini sanıyordu. Ona öyle geliyordu ki, kendisiyle onun arasında, hiçbir zaman Maryanka ile o Kazak genci Lukaşka arasında olduğu gibi bir bağ kurulabilmesi kurulamazdı. Zengin bir subayla sıradan bir Kazak kızı arasında kurulabilecek ahbaplığa benzer bir ahbaplık ise hiç olamazdı.

Ona öyle geliyordu ki, arkadaşlarının davranışlarına ayak uydurmaya kalkışırsa, genç kızı seyretmekten duyduğu derin zevkin yerini, bir cehennem azabı, bir üzüntü, bir pişmanlık alacaktı. Zaten genç kızı dolayısıyla ilgilendirecek bir özveride bulunmuştu. Bu hareketi de kendisine öyle zevk vermişti ki, bu zevki herhangi bir şeyle bozmak istemiyordu; ayrıca asıl önemlisi, nedense Maryanka’dan çekiniyordu. Ne olursa olsun, ona şakayla karışık tatlı bir söz söyleme yürekliliğini bile gösteremiyordu.

***

Olenin, yazın bir gün ava çıkmak yerine evde kalmıştı. Hiç beklemediği bir sırada, bir zamanlar Moskova’da, yüksek tabaka içerisinde karşılaştığı bir yakın dostu, onu görmeye geldi. Bu oldukça genç bir adamdı. İçeri girer girmez hemen Moskova’nın yüksek tabakası içinde gelenek olan Fransızca ile Rusçayı birbirine karıştırarak konuşmaya başladı:

— Ah, *mon cher*! Aziz dostum! Sizin burada olduğunuzu öğrendiğim zaman, öyle memnun oldum ki bilemezsiniz! Bana “Olenin burada!” dediler. “Hangi Olenin?” diye sordum. Siz olduğunuzu anlayınca, öyle sevindim ki! Rastlantıya bakın! Nerede karşılaşmak kısmetmiş! Eh, nasılsınız bakalım? Efendim? Buraya nasıl, neden geldiniz?

Prens Beletzkiy bunları art arda sorduktan sonra, kendi öyküsünü başından sonuna kadar anlattı: Bu birliğe nasıl geçici bir süre için yazıldığını, genelkurmay başkanının nasıl onun kendisine yaver olmasını önerdiğini, tatbikattan sonra gerçekten onun yanına gideceğini, bununla birlikte yaver olmasının kendisine hiç de hoş görünmediğini söyledi.

— Madem ki, askerliğimi burada, bu Tanrı’nın cezası yerde yapıyorum, hiç değilse bir kariyer yapmalıyım, değil mi? Bir madalya almalı, rütbem yükselmeli... O zaman hassa alayına alırlar. Bunları kesinlikle yapmalıyım. Kendim için olmasa bile ailem için, yakın dostlara karşı mahçup olmamak için. Prens beni o kadar iyi karşıladı ki! Çok iyi bir insanmış...

Beletzkiy durmadan anlatıyordu:

— Tatbikattan sonra Anna Nişanı aldım. Şimdi yeni sefer başlayıncaya kadar burada kalacağım. Burası güzel bir yermiş. Ne kadınlar var burada, ne kadınlar! Peki, siz burada nasıl yaşıyor, burada olduğunuzu bana kim söyledi biliyor musunuz? Bizim yüzbaşı... Startzev! Çok iyi kalpli, kafası çalışmayan bir adamcağızdır. Onun dediğine göre, siz korkunç vahşi bir adamla birlikte yaşıyormuşsunuz. Başka kimseyle görüşmüyormuşsunuz. Buradaki subaylarla görüşmek istememenizin nedenini gayet iyi anlıyorum. Bundan böyle sizinle görüşeceğimize çok, çok memnunum. Ben burada karakol komutanının evinde kalıyorum. O evde öyle bir kız var ki... Adı Ustenka imiş. Nasıl anlatayım... Öyle cici, öyle şirin bir kız ki...

Sonra Olenin’in artık bir daha dönmemek üzere terk ettiği bir dünyadan söz açtı. Arka arkaya, karmakarışık Fransızca, Rusça sayısız kelimeler

dökülüp duruyordu.

Genel olarak herkes Beletzkiy için, “Sevimli, açık yürekli bir çocuk,” derdi. Belki gerçekten de öyleydi ama, o sevimli, güzel yüzüne karşın, Olenin, onu son derece soğuk buluyor, ondan hiç hoşlanmıyordu. Gencin her davranışından çevreye, Olenin’in büsbütün bıraktığı, çoktandır düşünmek istemediği, kirli dünyanın pis kokusu yayılıyordu...

Onu en çok üzen şey de, o dünyadan gelmiş olan bu adamı kendisinden uzaklaştırmak için elinden hiçbir şeyin gelmeyişiydi, bunu yapacak gücü de yoktu. Sanki eskiden bağlı olduğu o dünya, onun üzerinde silinmesi mümkün olmayan bazı haklara sahipti. Hem kendisine, hem de Beletzkiy’e kızıyor, buna rağmen elinde olmadan konuşurken araya Fransızca kelimeler serpiştiriyor, genelkurmay başkanı ile ilgileniyor, Moskova’daki ahbaplarını soruyor, sonra ikisi de o sırada bir Kazak kasabasında oldukları için aynı zamanda Fransızca da konuştuklarından, subay arkadaşlarını küçük gördüğünü dile getiren kelimeler kullanıyor, onları sıkıştırıyor, Beletzkiy’i ziyarete geleceğini söylüyor, onu kendi evine davet ediyordu...

Buna karşın Olenin, Beletzkiy’i ziyarete hiç gitmedi. Oysa Vanyuşa bile Beletzkiy’den hayranlıkla söz etmiş, onun gerçek bir “beyefendi” olduğunu söylemişti.

***

Beletzkiy çok kısa bir sürede, Kazak kasabasında kalan subayların yaşam biçimine hemen ayak uyduruvermişti. Olenin’in gözleri önünde, bir yıl içinde kırk yıllık bir kasabalı gibi olmuştu: İhtiyarlara içki ikram ediyor, geceleri toplantılar yapıyor, kendisi de genç kızların yaptıkları toplantılara katılıyor, gönüllerini fethettiği genç kızlardan övünerek söz ediyordu. Sonunda bir gün genç kızlar, genç kadınlar nedense ona “dede” lakabını taktılar. Kazaklar ise, kadınları, içkiyi pek seven bu adamı gönülden benimsediler, ona alıştılar, hatta kendilerine hâlâ bir bilmece gibi görünen Olenin’den daha çok sevmeye başladılar.

XXIV

Saat sabahın beşiydi. Vanyuşa evin önündeki sahanlığa çıkmış, çizmenin koncu ile semaveri yelpazeliyordu. Olenin, atına binip Terek'te yüzmeye gitmişti. Kısa bir süre önce, kendine yeni bir eğlence bulmuştu: Atını Terek'te yıkamak!

Ev sahibesi, bacasından ocağın kapkara kalın dumanı yükselen izbesindeydi. Kızı ise ağılda mandayı sağıyordu.

Zaman zaman, ağıldan kızın: "Rahat dursana be! Tanrı'nın cezası!" diye bağırdığı, sonra da süt sağılırken çıkan, hiç değişmeden aynı şekilde sürüp giden bir ses duyuluyordu.

Bir ara sokakta eve yaklaşan bir atın tok ayak sesleri duyuldu. Olenin göründü. Ağır ağır gelen, güzel ıslak tüyleri pırıl pırıl parlayan, koyu kurşuni renkte güzel bir ata binmişti. Başını Kazak kızlarının soroçka dedikleri kırmızı bir mendille bağlamış olan Maryanka'nın güzel yüzü ağılın kapısından görünüp kayboldu.

Olenin'in üzerinde kırmızı damalı bir gömlek, beyaz bir Çerkez kıyafeti vardı. Beline sımsıkı bir kemer bağlamış, kılıcını da kemerine takmıştı, başında yüksek bir kalpak vardı. Besili atının ıslak sırtında oldukça züppe bir oturuşla, eliyle arkasındaki tüfeği tutmaya çalışarak, kapıyı açmak için hafifçe öne doğru eğildi. Saçları hâlâ ıslaktı. Aydınlık yüzünden zindelik, sağlık fışkırıyordu. O anda çok yakışıklı, çok çevik olduğunu, bir *cigit*e benzediğini düşünüyordu ama, bu düşüncelerinde biraz aşırılık vardı.

Sıradan, gün görmüş bir Kazağın gözünde ne de olsa diğerleri gibi bir askerdi işte.

Genç kızın başını çevirip dışarı baktığını fark edince, daha da gösterişli bir hareketle biraz daha eğildi, bahçe kapısını açtı, dizginleri hafifçe çekerek, kırbacını savurdu, avluya girdi.

Ağılın kapısına hiç bakmadan neşeli bir sesle: "Vanyuşa, çay hazır mı?" diye bağırdı.

O güzel atın dizginlerini gerdiğini, vücudunun her yerini titrettiğini, bir sıçrayışta çitin öbür yanına atlamaya hazır olduğu halde, kuru çamurlu avluda tok sesler çıkararak attığı adımları hissetmek bile ona zevk veriyordu.

Vanyuşa: *“Se Pre!”*[29] diye bağırdı.

Olenin, Maryanka’nın o güzel yüzünün hâlâ ağılın kapısından göründüğünü düşünüyordu. Buna rağmen, dönüp ona bakmadı. Atından atladı, bu arada beceriksiz bir hareketi yüzünden tüfeği bahçe kapısına takıldı. O zaman ürkek bir şekilde ağıla baktı. Kapıda kimse yoktu, içeriden de hep aynı süt sağma sesi geliyordu.

Olenin evine girdi, bir süre sonra da evin önündeki sahanlığa çıktı. Elinde bir kitapla bir de pipo vardı. Henüz sabahın yatay ışıklarıyla aydınlanmamış bir köşeye oturup, çayını yudumlamaya başladı.

O gün öğleye kadar hiçbir yere gitmeye niyeti yoktu; uzun zamandan beri ihmal ettiği mektupları yazacaktı. Yalnız, nedense, eşikte oturduğu yerden kalkıp eve girmek ona, o anda hapse girmek gibi bir duygu veriyordu.

Ev sahibesi ocağı iyice yakmıştı, kızı ise sığırları sürüye kattıktan sonra geri dönmüş, topladığı tezeği avlunun duvarına yapıştırmaya başlamıştı.

Olenin kitabını okuyordu ama okuduklarından hiçbir şey anlamıyordu. Gözleri hep karşısında dolaşan, sağlam yapılı genç kıza takılıyordu.

Genç kız, ister sabahın ilk ışıklarında evin toprağa yayılan serin gölgesine girsin, ister güneşin taptaze, neşeli ışınlarıyla aydınlanmış avlunun ortasına çıkıp yere kara bir gölge yansıtan boylu poslu vücuduyla o pırıl pırıl elbisesi içinde göz kamaştırıcı bir güzellikte görünsün, hiçbir hareketini kaçırmak istemiyordu.

Maryanka’nın belinin zarif, rahat bir şekilde kıvrılışı, doğrudan doğruya çıplak vücudunun üzerine geçirdiği pembe elbisesinin göğsü ile biçimli bacaklarını sarışı, üzerine sımsıkı oturmuş elbisesinin altında her soluk alışında göğsünün belirgin bir şekilde görünüşü, eski kırmızı çarıkların içinde ince ayaklarının hiç yer değiştirmeden aynı şekilde toprağa basışı, kolları sıvanmış elbisesinin altından görünen güçlü kollarının kaslarını gererek tezeği kürekle duvara öfkeyle atıyormuş gibi şiddetle fırlatışı, derin

bakışlı kara gözlerinin ara sıra ona doğru çevrilişini seyretmek, genç adama sevinç veriyordu. Genç kızın incecik kaşları çatılıyordu ama, gözlerinde güzel olduğunu bildiğini gösteren memnun bir ifade vardı.

Beletzkiy, Kafkasya'da subayların giydiği kaftanlardan birini giymiş olarak avluya girdi. Olenin'e doğru geldi.

— Ne o, yoksa kalkalı çok mu oldu Olenin? diye sordu.

Olenin: "Ooo... Beletzkiy... Hoşgeldiniz!" dedi. Elini uzattı. "Nasıl oldu da bugün bu kadar erken kalktınız?"

— Ne yapayım? Evden kovdular beni... Bu akşam bizim evde balo var. Beletzkiy bunu söyledikten sonra Maryana'ya dönerek, "Maryana, sen de Ustenka'ya geleceksin, değil mi?" diye sordu.

Olenin, Beletzkiy'nin genç kızla bu kadar rahat konuşabilmesine şaştı. Maryana sanki söylenilenleri duymamış gibi başını önüne eğerek, küreğini omzuna alıp bir delikanlı gibi canlı bir yürüyüşle izbeye doğru gitti.

Beletzkiy arkasından: "Utandı... Ah, canım..." dedi. "Sizden utanmış olacak..."

Sonra neşeyle gülümseyerek sahanlığın önündeki basamaklardan yukarı çıktı.

Olenin: "Sizde balo mu var? Sizi evden mi kovdular? Kovan kim?" diye sordu.

— Benim ev sahibem Ustenka'nın evinde balo var. Siz de davetlisiniz. Balo dediğime bakmayın, sadece etli börekten, genç kızların bir araya toplanmasından ibaret bir şey işte...

— Bizim orada işimiz ne?

Beletzkiy kurnaz bir tebessümle göz kırparak başıyla biraz önce Maryana'nın girdiği evi gösterdi. Olenin omuzlarını silkti. Birden kıpkırmızı olmuştu.

— Azizim siz çok garip bir adamsınız, dedi.

— Yok canım! Hadi hemen anlatın...

Olenin kaşlarını çattı. Beletskiy bunu hemen fark ederek gönlünü almak istercesine gülümsedi:

— Canım, bunda ne var, rica ederim... Onunla aynı evde oturuyorsunuz. Öyle cana yakın, öyle cici bir kız ki, çok sevimli, her bakımdan kusursuz bir kız... Üstelik de olağanüstü bir güzelliği var...

Olenin: "Gerçekten şaşılacak bir güzelliği var," dedi. "Ben hayatımda bu kadar güzel bir kız görmedim."

Beletzkiy olup bitenlere akıl erdiremiyormuş gibi sordu:

— İyi ya işte! Buna rağmen aranızda hiçbir şey yok mu yani?

Olenin: "Size garip gelebilir ama, öyle," dedi. "Olup bitenleri size açıkça söyleyebilirim. Buraya geldim geleli, sanki kadınlar benim için artık önemsiz varlıklarmış gibi bir duyguya kapılıyorum. İnanın bu biçimde daha rahatım. Sonra, bu tip kadınlarla bizim aramızda ne gibi bir ilişki olabilir? Yeroşka için derseniz, o başka, onunla paylaştığımız ortak bir konu var: Avcılık..."

— Ne diyorsunuz! Demek kadınlarla hiçbir ilginiz yok ha? Peki, Amalya İvanovna ile aranızda, paylaştığınız bir şey var mı? Ama, bu kadınların pek temiz olmadıklarını söylerseniz o başka, ne yapalım yani? *A la guerre comme, á la guerre."*[30]

Olenin: "Ben sizin sözünü ettiğiniz Amalya İvanovnalarla da hiç ilgilenmedim," dedi. "Yalnız o kadınlara saygı duyulamaz, bunlara karşı ise saygı duyuyorum..."

— Duyabilirsiniz, saygı duymanıza kim engel oluyor?

Olenin karşılık vermedi, belliydi ki anlatmaya başladığı şeyi sonuna kadar açıklamak istemiyordu. Bu konu özellikle ruhunda derin bir etki yapıyordu.

— Biliyorum bu konuda diğerlerinden farklıyım, dedi.

İçinde bir utangaçlık duygusu olduğu anlaşılıyordu. Özür diler bir tavırla konuşuyordu:

— Benim hayatım öyle bir düzene sokulmuştur ki, artık bağlı bulunduğum kuralları değiştirmeye gerek görmüyorum. Hem, açıkça

söyliyeyim, ben burada, örneğin sizin gibi davranmış olsaydım şu anda olduğu gibi rahat ve mutlu yaşayamazdım. Sonra, ben onlarda sizin aradığınız şeyleri değil, bambaşka özellikleri arıyorum.

Beletzkiy ona inanmıyormuş gibi kaşlarını kaldırdı:

— Peki, öyle olsun. Gene de bu akşam sizi bekliyorum, Maryanka da gelir, sizi tanıştırırım. Lütfen gelin! Canınız sıkılırsa gidersiniz. Gelecek misiniz?..

— Gelmesine gelirim ama, doğrusunu isterseniz gerçekten bağlanırım diye korkuyorum.

Beletzkiy: "Öyle mi!" diye bağırdı. "Önce siz gelin, ben sizi tanıştırmanın bir yolunu bulurum. Geleceksiniz değil mi? Söz mü?"

— Gelmek isterim ama, gene de onların arasında ne gibi bir rol oynayacağımızı bir türlü anlayamıyorum."

— Lütfen gelin! Bakın çok rica ediyorum! Geleceksiniz değil mi?

Olenin: "Belki gelirim..." dedi.

— Azizim, dünyanın en güzel kadınları burada! Siz ise rahip gibi yaşamak istiyorsunuz. Olacak şey mi yani? Neden hayatı kendinize zehir ediyor, nimetlerden yararlanıp olanla yetinmiyorsunuz? Duydunuz mu bizim birlik Vozdivjenskaya'ya gidecekmiş.

Olenin: "Yok canım!" dedi. "Benim duyduğuma göre, oraya Sekizinci Birlik gidiyormuş!"

— Hayır, yaverden bir mektup aldım. Yazdığına göre, harekâta Prens de katılacakmış. Buna çok sevindim! Onunla görüşeceğiz. Aslında buradan sıkılmaya başladım.

— Yakında bir baskın yapacakmışız...

— Bu konuda bir şey duymadım, yalnız Krinovitzkin'e yaptığı baskın için Anna Nişanı vermişler. Oysa, o teğmenliğe terfi etmek istiyormuş... Beletzkiy bunu söyledikten sonra güldü. "Kimbilir ne hayal kırıklığına uğramıştır!.. Genelkurmay Başkanlığı'na gitmiş..."

***

Hava kararmaya başlamıştı. Olenin akşamki toplantıya gidip gitmemeye karar vermeye çalışıyordu.

Yapılan davet ona sıkıntı veriyordu. Bir yandan gitmek istiyordu, bir yandan da (ne tuhaftır) orada olacakları düşünmek bile onda tuhaf bir çekingenlik, bir korku yaratıyordu. Biliyordu ki bu toplantıda ne Kazaklar, ne yaşlılar olacaktı; sadece genç kızlar bulunacaktı. Neler olacaktı? Nasal davranmalıydı? Neler söylemeliydi? Kızlar neler söyleyecekti? Onlarla bu vahşi Kazak arasında ne gibi bir bağ olabilirdi?

Beletzkiy garip, açık saçık, hem de çok ciddi ilişkilerden söz etmişti. Olenin, Maryanka ile aynı odada olacağını, belki de onunla konuşacağını düşündükçe bir garip oluyordu. Genç kızın o gururlu duruşu aklına geldikçe bunun olanaksız bir şey olacağını düşünüyordu. Beletzkiy ise bütün bunların çok basit, çok doğal şeyler olduğunu söylemişti.

Olenin: “Yoksa Beletzkiy, Maryanka’ya karşı da aynı şekilde mi davranacaktı?” diye düşünüyordu. “Bu çok garip bir davranış olur. Hayır, en iyisi gitmemek. Bütün bunlar çok adice, alçakça işler. Hem bütün bunlara ne gerek var?”

Bu düşüncelerine rağmen, gene de aklına bir soru takılıp duruyordu: “Acaba toplantı nasıl olacak?” Diğer yanda da vermiş olduğu söz de onu adeta bağlıyordu.

Bir türlü kararını veremeden sokağa çıktı. Beletzkiy’in evine kadar gelince, içeriye girdi.

Beletzkiy’in oturduğu ev, tıpkı Olenin’in oturduğu ev gibiydi. Topraktan iki arşın yükseklikte bulunan sütunlar üzerinde duruyordu. İki odası vardı. Olenin dar bir merdivenden çıkarak bunlardan birine girdi. İçeride kuştüyü döşekler, halılar yorganlar, Kazak usulü gayet güzel, zarif bir şekilde yan yana karşı duvara boydan boya dizilmiş yastıklar vardı. Yan duvarlarda da bakır leğenler ve silahlar asılıydı. Sedirin altında karpuzlar, kabaklar duruyordu. İkinci odada ise ocak işini gören kocaman bir *peç*, bir masa, masanın çevresinde tahta sıralar, duvarlarda Starover tasvirleri vardı.

Beletzkiy, açılır kapanır karyolası, kayışlı bavulları, küçük halısı ile bu odaya yerleşmişti. Halının yayıldığı yerin üzerinde silahı asılıydı. Masanın üzerine de tuvalet malzemeleri, resimler dizilmişti. Sedirin üzerine ipek bir sabahlık atılmıştı.

Beletzkiy'in kendisi ise sırtında sadece iç çamaşırı olduğu halde karyolanın üzerine uzanmış *Üç Silahşörler*'i okuyordu. Her zamanki gibi tertemiz, çok yakışıklı bir delikanlı olarak görünüyordu. Olenin içeri girer girmez yerinden fırladı:

— Nasıl yerleştiğimi gördünüz değil mi? Beğendiniz mi? Ne iyi ettiniz de geldiniz. Kızların öyle çok işi var ki! Etli börek neyle yapılır, bilir misiniz? Hamur, domuz eti, üzüm. Ama, asıl zor olan o değil, şuraya bir bakın, orada ne kaynıyor...

Gerçekten de pencereden baktıklarında ev sahibinin izbesinde alışılmamış bir hareketlilik gördüler. Genç kızlar ellerinde çeşit çeşit kaplarla bir içeri, bir dışarı girip çıkıyorlardı.

Beletzkiy: "Oldu mu?" diye bağırdı.

— Oluyor... Acıktın mı yoksa, Dede?..

Diğer evden çın çın öten kahkahalar duyuldu. Tombul, yanakları kıpkırmızı güzel Ustenka, kollarını sıvamış halde, tabakları almak üzere koşarak Beletzkiy'in odasına girdi.

— Hadi yardım et, tabakları kırarsam görürsün! diye genç adama bağırdı. Sonra gülerek Olenin'e döndü. Sen de öyle duracağına gelip yardım etsene! Sonra, bizim kızlara da çerez getirmeyi de unutma...

Beletzkiy: "Maryanka geldi mi?" diye sordu.

— Elbette ya! Gelmez olur mu? Hamuru o getirdi.

Beletzkiy: "Size bir şey söyleyeyim mi?" dedi. "Bu Ustenka'yı iyice yıkayıp temizlemek, biraz süslemek, üzerine güzel elbiseler giydirmek mümkün olsaydı, bütün bizim oralardaki güzellere taş çıkartırdı. Kazak bir aileden olan Borşeva'yı gördünüz mü? Bir albayla evlendi. Görseniz inanmazsınız, o kadar asil bir hali var! Nereden öğreniyorlar bilmem ki...

— Ben o sizin dediğiniz Borşeva'yı görmedim. Ancak, bence bu kızlar için bundan daha güzel giyim tarzı bulunamaz.

Beletzkiy neşeyle içini çekti.

— Ah! Bir bilseniz ben öyle uysalımdır ki! Her türlü koşula hemen uyarım! Gidip bakayım ne yapıyorlar.

Üzerine bir sabahlık geçirip koşarak dışarı çıktı. Giderken de: "Siz de çerezleri getirmeyi unutmayın!.." diye bağırdı.

Olenin emir erini tatlı çörekle bal almaya gönderdi. Birden bu işi yapmak, para vermek ona o kadar bayağı, o kadar alçakça bir şey olarak göründü ki! Sanki birini kandırıyormuş gibiydi. Böyle bir duygu içinde olduğu için emir eri "Kaç tanesi naneli, kaç tanesi de ballı olsun?" diye sorunca ne söyleyeceğini bilemedi:

— Ne kadar olursa olsun, dedi.

Yaşlı asker: "Paranın tamamını harcayayım mı efendim?" diye sordu. "Naneliler daha pahalıdır, altmışa veriyorlardı..."

Olenin: "Hepsini harcayabilirsin! Hepsini! dedi.

Sonra pencerenin önüne oturarak, hayret içinde, kalbinin sanki kendisi için çok önemli, aynı zamanda kötü bir şeye hazırlanıyormuş gibi hızlı hızlı attığını duydu.

Beletzkiy kızların bulunduğu odaya girince içeride çığlıklar, bağrışmalar oldu. Biraz sonra da içeriden Beletzkiy'in çığlıklar atarak, çırpına çırpına kahkahalarla dışarı fırladığını, koşarak merdivenden indiğini gördü.

Beletzkiy, "Beni kovdular!" diyordu.

Biraz sonra içeriye Ustenka girdi, gayet resmi bir tavırla her şeyin hazır olduğunu bildirerek konuklarını davet etti.

Gerçekten de Olenin'le Beletzkiy içeri girdiklerinde her şeyin hazır olduğunu, Ustenka'nın da elleriyle duvara dayalı kuştüyü yastıkları düzelttiğini gördüler. Sofraya göre çok küçük olan bir örtü yayılmıştı. Sofrada da içi *çihir* dolu bir testiyle kurutulmuş balık vardı. Her yer hamurla üzüm kokuyordu. Üzerlerine süslü yelekler giymiş, başlarını da her

zamankinin aksine mendille bağlamamış beş altı kız *peç*in arkasında birbirlerine sokulmuş fısıldaşıyor, kıkır kıkır gülüşüyorlardı.

Ustenka konukları sofraya çağırarak: “Buyrun,” dedi, saygılı bir şekilde, “Sevgili dostlarımızı sofraya davet ediyorum,” dedi.

Olenin kızların toplanmış olduğu köşeye doğru baktı. Bütün kızlar birbirinden güzeldi. Aralarından Maryanka’yı fark etti. Onunla böyle adi, insanı küçük düşüren koşullar içinde karşılaştığından dolayı canı fena halde sıkıldı. Kendisini bir budala, beceriksiz bir kimse gibi hissediyordu. Nasıl davranacağını bilemiyordu... Sonunda Beletzkiy ne yaparsa onu taklit etmeye karar verdi.

Beletzkiy, oldukça resmi, kendinden emin bir tavırla sofraya yaklaştı, çok samimi ve rahat bir hareketle bir bardak şarap doldurup Ustenka’nın şerefine içti. Sonra diğerlerine de aynı şeyi yapmalarını söyledi.

Ustenka kızların içki içmediklerini söyledi.

Kızların arasından bir ses duyuldu:

— Azıcık balla bir yudumcuk içilebilir...

Biraz önce balla çörek satın alıp getirmiş olan emireri çağrıldı. Asker kurnazca orada felekten bir gün çalan efendilerine, kızlara kaşlarının altından şöyle bir baktı. Bu bakışta kıskançlık mı, yoksa hakaret mi vardı, belli değildi.

Emireri büyük bir dikkatle dürüst bir insan olduğunu gösterir bir şekilde kurşuni kâğıda sarılmış olan çörekleri ve balı verdikten sonra kendisinden kaç para almış olduklarını, geriye kaç para kaldığını uzun uzun anlatmaya kalkıştı ama, Beletzkiy hemen onu oradan kovdu.

Beletzkiy içine *çihir* konulmuş bardaklara birer kaşık bal koyup iyice karıştırdı. Sonra masanın üzerine çörekleri gayet cömert bir hareketle yayıverdi, gidip kızları bulundukları köşeden zorla çıkardı, masanın çevresine oturtup, çörekleri dağıtmaya başladı.

Olenin elinde olmadan Maryanka’nın güneşten yanmış küçük eliyle iki yuvarlak naneli çörekle kahverengi bir başka çörek daha aldığını, bunları ne yapacağını bilemiyormuş gibi davrandığını fark etti.

Orada bulunanları neşelendirmek için özellikle çok rahat tavırlar takınan Ustenka ile Beletzkiy’in bütün çabalarına rağmen, konuşmalar huzursuz, tatsız bir hava içinde geçiyordu. Olenin oturduğu yerde kımıldayıp duruyor, ne söyleyeceğini düşünüyor, herkesin kendisine ilgiyle baktığını seziyor, belki de başkalarının kendisiyle alay ettiklerini, ya da kendi çekingenliğini onlara da bulaştırdığını düşünüyordu. Kıpkırmızı olmuştu. En çok da Maryanka’nın da kendisi gibi büyük bir huzursuzluk içinde bulunduğunu, utandığını düşünüyordu.

İçinden: “Galiba onlara para vermemizi bekliyorlar. Bunu nasıl yapacağız ki? Bir an önce verebilsek de buradan çıkıp gitsek!..” diyordu.

XXV

Beletzkiy Maryanka’ya dönerek: “Nasıl oluyor da kiracınızı tanımıyorsun, Maryanka...” diye sordu.

Maryanka, Olenin’e bakarak:

— Nasıl tanıyabilirim ki, hiç gelmez ki bize!” dedi.

Olenin nedenini bilmeden içinde garip bir korku duydu. Kıpkırmızı oldu. Sonra elinde olmadan dudaklarından şu sözler döküldü:

— Gelmek isterim fakat annenden çekiniyorum... Size ilk gelişimde beni öyle bir azarladı ki...”

Maryanka kahkahalarla gülmeye başladı.

— Sen de korktun demek? dedi. Olenin’e şöyle bir baktıktan sonra başını öbür tarafa çevirdi.

Olenin ilk defa güzel Maryanka’nın yüzünün tamamını iyice görebilmişti. O zamana kadar, onun yüzünü hep gözlerine kadar mendille bağlı olarak görmüştü. Maryanka’nın kasabasının en güzel kızı sayılması boşuna değildi. Ustenka da güzel kızdı: Kısa boylu, dolgun kırmız yanaklı, koyu ela gözleri, biçimli kıpkırmızı dudakları hep gülen, durmadan kahkahalar atan, konuşkan bir kızdı.

Maryanka ise aksine hiç de sevimli sayılmazdı ama, tam anlamıyla güzeldi... Uzun boyu, oldukça düzgün vücudu, geniş göğsü, yuvarlak omuzları, hele kapkara kaşlarının altında çevresi hafif gölgeli badem gibi, çekik siyah gözlerinin tatlı sert bakışları, gülümseyişindeki tatlı, yumuşak ifade olmasa, yüzünün hatları, belki de biraz erkekçe, hatta kaba sayılabilirdi.

Maryanka çok az gülümsüyordu. Ancak, gülümsediğinde karşısındakinde her zaman şaşkınlık yaratıyordu. Vücudundan çevreye sanki el değmemiş genç bir varlık olduğunu gösteren, taze bir güç, bir zindelik yayılıyordu. Oradaki bütün kızlar güzeldi ama, kızlar da, Beletzkiy de, çörekleri getiren emireri de, herkes ellerinde olmadan Maryanka’ya bakıyorlardı. Kim ne

söylese, sanki Maryanka'ya söylüyormuş gibi ona bakıyordu. Genç kız diğerlerinin arasında bir kraliçe gibi gururlu ve neşeliydi.

Beletzkiy toplantının havasını biraz daha rahatlatmak için hiç durmadan konuşuyor, kızları *çihir* sunmaya zorluyor, onlarla şakalaşıyor, hiç durmadan Olenin'e, Maryanka'nın güzelliği hakkında, Fransızca olarak, uygun olmayan bazı sözler söylüyor, ondan söz ederken hep "Sizinki" anlımında *la votre* diyor, Olenin'e de kendisi gibi davranmasını öğütlüyordu.

Olenin içinde gittikçe artan büyük bir ağırlık duymaya başlamıştı. Beletzkiy, Ustenka'nın, kendi yaşgünü olduğu için *çihir*i öpücüklerle sunması gerektiğini bağırarak söylediği zaman, Olenin bir bahane bulup oradan kaçmayı düşündü. Ustenka bu öneriyi bir koşulla kabul etti oldu: Uzattığı tabağa düğünlerdeki gibi, herkes para koyacaktı.

Olenin kendi kendine: "Hangi şeytana uydum da bu iğrenç toplantıya geldim?" diye söylendi. Sonra yerinden kalkarak oradan çıkmak istedi.

Beletzkiy: "Nereye?" diye sordu.

Olenin oradan çıkıp gitmekte kararlı olduğu halde: "Gidip sigara alacağım," dedi.

Beletzkiy onu kolundan yakalamıştı, Fransızca olarak: "Bende bozuk para var, canım..." dedi.

Olenin niyetinin yanlış anlaşıldığını, beceriksizce davrandığını düşünerek fena halde sıkıldı. "Nasıl giderim, para vermekten kaçtığımı sanacaklar. Neden sanki Beletzkiy gibi rahat davranamıyorum? Aslında buraya hiç gelmemeliydim ama, madem ki geldim, onların eğlencelerini bozmamalıyım. Kazaklar nasıl içki içiyorsa, öyle içmeliyim," diye düşündü. Sofradan bir *çapura* (yedi sekiz bardak alan tahta bir maşrapa) içine tepeleme şarap doldurdu, hemen hemen tamamını içti.

Kızlar şaşkın şaşkın hatta biraz korku içinde onun şarap içişine bakıyorlardı. Bu davranış, genç kızlara hem tuhaf hem de ayıp bir şey gibi görünüyordu.

Ustenka onlara birer bardak daha *çihir* ikram etti, ikisini de öptü, sonra tabağa Olenin'le Beletzkiy'in koymuş oldukları dört monetayı şakırdatarak:

“Eh, kızlar! Bu paralarla kendimize bir ziyafet çekeriz artık!” diye bağırdı.

Olenin’in çekingenliği yok olmuştu, rahat konuşmaya başladı. Beletzkiy, Maryanka’yı kolundan yakaladı:

— Hadi, Maryanka! Şimdi sen de bize öpücükle *çihir* sun bakalım... dedi.

Maryanka şakacı bir tavırla kolunu kaldırarak ona bir tokat indirecekmiş gibi bir hareket yaptı:

— Seni öyle bir öperim ki, dedi.

Bir başka genç kız: “Dede bu, ne var! İnsan onu parasız da öpebilir, ne çıkar bundan!” dedi.

Beletzkiy: “Aferin sana! Ne akıllı kızmışsın sen!” dedi. Çırpınan genç kızı öptü, sonra Maryanka’ya: “Hayır, hayır kesinlikle sen de bunu yapmalısın! Hem de kiracına ikram etmelisin!” dedi.

Genç kızı kolundan tutup sedire doğru götürdü, Olenin’in yanına oturttu. Maryanka’yı çenesinden tutarak yüzünü yandan gösterdi.

— Şu güzelliğe bakın!

Maryanka çırpınmadı, yalnız gururla gülümseyerek, badem gözleriyle, Olenin’e yan yan baktı.

Beletzkiy tekrar: “Şunun güzelliğine bakın,” dedi.

Maryanka’nın bakışı da sanki “Ne kadar güzelim, değil mi?” der gibiydi. Olenin, ne yaptığının farkında olmadan, aniden Maryanka’ya sarıldı, onu öpmeye çalıştı. Maryanka birden sert bir hareketle onun kollarından kurtuldu. Yerinden öyle bir fırladı ki, ayakta duran Beletzkiy’i de, sofranın üzerine konmuş bir kapağı da yere düşürdü. Kendisi ise *peç*in arkasına kaçtı. Kahkahalar, bağrışmalar yükseldi. Beletzkiy kızlara fısıltıyla bir şeyler söyledi. Bunun üzerine hepsi birden koşarak izbeden dışarı, avluya çıktılar, kapıyı da üzerlerinden kilitlediler.

Olenin, Maryanka’ya: “Beletzkiy’i öptün ama, beni öpmek istemiyorsun, neden?” diye sordu. Genç kızın öfkeden alt dudağı, kaşları hafifçe titriyordu:

— İstemiyorum! İşte o kadar! dedi. Sonra kendini toplayarak gülümsedi: “O Dede, onu öpmekten ne çıkar?..” dedi. Sonra kapıya giderek yumruklamaya başladı. “Ne diye kapıyı üstümüze kilitlediniz, kör olasıcalar!” diye bağırdı.

Olenin kıza yaklaştı:

— Onlar orada dursunlar, biz burada oturalım ne olur?” diye fısıldadı.

Maryana kaşlarını çatarak sert bir hareketle onu kendisinden uzaklaştırdı. Birden Olenin’e gene öyle asil, öyle güzel göründü ki, genç adamın aklı başına geldi, yaptıklarından utandı. Kapıya yaklaştı, tokmağını evirip çevirmeye başladı:

— Beletzkiy! Açsanıza şu kapıyı... Ne budalaca şakalar bunlar!

Maryanka gene duru, şen bir kahkaha attı:

— Benden korkuyorsun, değil mi? diye sordu.

— Evet... Sen de annen gibi hırçınsın.

Maryanka hiç çekinmeden onun gözlerinin içine bakarak: “Sen Yeroşka ile ahbaplık etmeye devam et!” dedi. “Belki o zaman kızlar seni de daha çok severler!”

Bunu söylerken alaylı alaylı gülümsemişti.

Olenin ne diyeceğini bilemiyordu. Sonunda kendini tutamadı:

— Peki, sizin eve gelmiş olsaydım, farklı mı olurdu? diye sordu.

Genç kız başını salladı.

— O başka, dedi.

O arada Beletzkiy kapıyı dışardan iterek açtı. Maryanka da hemen Olenin’in yanından uzaklaştı. Öyle bir atılmıştı ki, kalçası şiddetle Olenin’in bacağına çarptı.

Olenin içinden: “Bu düşündüklerim boş şeyler!” diyordu. “Aşk da, özveri de. Lukaşka için düşündüklerim de hepsi boş! Dünyada bir tek gerçek var, o da şu: Kim mutluysa, o haklıdır!” Aklından geçen bu düşünce ile aniden

kendisini de şaşırtan, hiç beklenmedik bir hareket yaptı, kuvvetle, Maryanka'yı tuttuğu gibi kendine doğru çekti, onu hem şakağından hem de yanağından öptü.

Maryanka kızmadı; yalnız, alay eder gibi kahkahalarla güldü, sonra koşarak diğer kızların yanına gitti.

Zaten toplantı da orada bitti. Ustenka'nın yaşlı annesi işinden dönünce hepsini azarlayıp evinden kovdu.

XXVI

Olenin o akşam evine dönerken “Evet... Gerçekten kendimi tutmasam bu Kazak kızına çılgınca âşık olabilirdim!” diye düşünüyordu. Bu düşüncelerle yatağına yattı, bütün bunların geçici şeyler olduğunu, günün birinde gene eski hayatına döneceğini sanıyordu.

Hayır, eski hayatına dönmesi mümkün olmadı, Maryanka’ya karşı olan davranışı tamamen değişmişti. Eskiden aralarında bir duvar varmış duygusuna kapılıyordu, şimdi ise bu duvar yıkılmıştı. Olenin artık genç kızla her karşılaştığında onunla selamlaşıyordu.

Ev sahibi kirayı almak üzere bulunduğu köyden gelip de Olenin’in zenginliğini, cömertliğini duyunca onu evine davet etti.

Yaşlı kadın da onu oldukça yumuşak bir tavırla karşıladı. Böylece, Olenin o toplantı gecesinden sonra, akşamları sık sık ev sahiplerine uğramaya, geç saatlere kadar onlarda oturmaya başladı. Görünüşte sanki kasabadaki hayatı hiç değişmemiş gibiydi. Ancak, ruhunda her şey altüst olmuştu. Gündüz zamanının büyük bir kısmını ormanda geçiriyor, akşam da saat sekizde hava karardığında tek başına ya da Yeroşka ile birlikte ev sahiplerine gidiyordu.

Ev sahiplere de ona öyle alışmışlardı ki, onlara uğramadığı günler de şaşırıp kalıyorlardı. Onların gözünde Olenin şarabının parasını cömertçe ödeyen, oldukça akıllı, uslu bir adamdı. Vanyuşa ona çayını getiriyor, Olenin de bir köşeye, *peç*in yanına yerleşip oturuyordu. Yaşlı kadın onun yanında hiç çekinmeden işine devam ediyordu.

Bu şekilde, çayla *çihir* içerek, Kazakların hayatından, komşulardan, Olenin’in anlattığı, onların da sık sık sordukları Rusya’dan söz ediyorlardı. Bazen de Olenin bir kitap alıp oturduğu yerde sessizce okuyordu.

Maryanka bir yaban keçisi gibi ayaklarını altına alarak *peç*in üzerinde, ya da odanın karanlık bir köşesinde otururdu. Konuşmalara hiç katılmazdı. Ancak, Olenin kızın gözlerini, yüzünü görür, her hareketini hisseder, çıtır çıtır çekirdek yediğini duyar, onun konuşulanları bütün varlığıyla dinlediğini anlardı. Özellikle kendisi konuştuğu zaman, kızın dikkat kesildiğini bilir, onun yanında hiç konuşmayıp kitap okuduğu zamanlarda bile Maryanka’nın biraz ileride oturduğunu bütün varlığıyla hissederdi.

Bazen kızın gözlerinin kendisine dikildiğini fark eder, o pırıl pırıl gözlerinin içine bakınca elinde olmayarak, sözünü yarım bırakıp susarak ona bakardı. O zaman Maryanka hemen karanlığa gizlenir, Olenin de yaşlı kadınla harıl harıl konuşmaya dalmış gibi bir tavır takınırdı ama, bu arada kızın soluk alışını bile duymaya çalaşır, her davranışını izler, yeniden onunla göz göze geleceği anı beklerdi.

Maryanka yanlarında başkaları varken Olenin'e karşı pek yumuşak ve neşeli bir şekilde davranır; yalnız kaldıklarında ise, hemen vahşi, kaba bir yaratık oluverirdi. Bazen Olenin onlara, henüz Maryanka sokaktan eve dönmeden giderdi. Birden dışarıda kızın güçlü adımları duyulur, açık kapıda mavi basma elbisesi belirirdi. Odanın ortasına gelince Olenin'i görür görmez, gözlerinde gizli bir tebessümü andıran tatlı bir ışık yanar, genç adam birden içinde neşeyle karışık, korkuya benzeyen garip bir heyecan duyardı.

Olenin ondan hiçbir şey beklemiyor, hiçbir şey istemiyordu. Buna rağmen, kızı yanında hissetmek onun için gün geçtikçe daha büyük bir gereksinim halini alıyordu. Artık kasabadaki hayata öylesine alışmıştı ki, geçmiş yıllar ona tamamen yabancı geliyor, gelecek yıllar, özellikle o anda içinde yaşadığı çevrenin dışında olan gelecekteki yıllar, onu hiç ilgilendirmiyordu.

Evden, akrabalardan, arkadaşlardan mektup aldıkça onların kendisinin mahvolmuş bir insan olduğunu düşündüklerini anlar, onlara fena halde kızardı. Çünkü kasabasında yaşarken asıl mahvolanların kendisi gibi yaşamayan insanlar olduklarını düşünüyordu.

Eski hayatından iyice kopup böyle yapayalnız, başkalarının hayatından son derece farklı bir yaşayış düzeni kurduğu için asla pişmanlık duymayacağına kesin olarak inanıyordu. Sefere çıktığında, karakollara uğradığı zaman da, kendisini gayet iyi hissediyordu. Ancak, burada, Yeroşka Amca'nın yanında, iyice benimsediği ormanda, kasabanın ucundaki evinde, özellikle Maryanka ile Lukaşka'yı düşündüğü zamanlar, daha eskiden bile içinde bir isyana neden olan o yalancı, o sahte yaşantı ona çok daha adi, çok daha komik görünüyordu.

Kendisini günden güne daha özgür, daha insan gibi hissediyordu. Kafkasya ona hiç de hayalindeki gibi görünmemişti. Burada, hayalinde

canlandırdığı sahnelerden hiçbirini bulamamıştı. Kafkasya hakkında duyduğu, okuduğu hiçbir şey burada gördüklerine benzemiyordu.

“Buralarda ne cadılar, ne büyücüler, ne Amalad Bek’ler, ne kahramanlar, ne de canavar yürekli insanlar var,” diye düşündü. “Burada insanlar doğayla uyum içinde yaşıyorlar, içki içiyorlar, yemek yiyorlar, mutlu oluyorlar, sonra yine ölüyorlar! Doğanın güneş için, bitkiler için, hayvanlar, otlar, ağaçlar için koyduğu yasalar neyse insanlar da o yasalara hiçbir değişiklik yapmadan, aynı koşullar altında uyuyorlar. Başka hiçbir yasaları yok.”

Bu şekilde düşündüğü için, buradaki insanları kendisiyle karşılaştırdığı zaman onlar çok daha yakışıklı, çok daha güçlü, özgür görünüyorlardı. Onlara baktıkça kendisinden utanıyor, yaşadığı hayattan dolayı üzüntü duyuyordu. Bazen ciddi olarak her şeyi bir kenara bırakıp Kazaklara katılmayı, bir izbe almayı, sığırlar edinmeyi, bir Kazak kızıyla evlenmeyi düşünüyordu. Ancak, elbette Maryanka ile evlenemezdi. Onu, Lukaşka’ya feda etmesi gerekti. Buna da razıydı... Herhangi bir Kazak kızıyla evlenince Yeroşka Amca ile ava gidecek, balık tutacak, Kazaklarla seferlere çıkacaktı. Bazen kendi kendine: “Peki bunu neden yapmıyorum? Daha ne bekliyorum sanki?” diye soruyordu.

Bunun üzerine suçluluk duyuyor, kendini kınıyordu.

“Yoksa akla, adalete uygun gördüğüm biçimde yaşamaktan korkuyor muyum? Sanki basit bir Kazak olmak, doğayla iç içe yaşamak, kimseye kötülük etmemek, insanlara iyilik yapmak, bütün bunları hayal etmek, eskiden aklımdan geçirdiğim, örneğin bakan olmak, alay komutanı olmak gibi hayallerden daha mı saçma?” diye söyleniyordu.

Yalnız, içinden bir ses sanki ona beklemesini, hemen karar vermemesini söylüyordu. Belirsiz bir biçimde, tam anlamıyla Yeroşka gibi yaşayamayacağını hissetmesi, herkesten farklı bir mutluluk anlayışı olduğunu düşünmesi ona engel oluyordu.

Lukaşka’ya bir armağan vermiş olduğunu anımsadıkça keyifleniyordu. Daima başkaları için bir özveride bulunmak için fırsat arıyordu ama, böyle bir fırsat karşısına çıkmıyordu. Bazen de yeni bulduğu bu mutluluk formülünü unutuyor, Yeroşka Amca’nın hayatına tümüyle karışabileceğini düşünüyordu. Sonra, birden aklı başına geliyor, hemen, bilinçli bir şekilde,

başkalarına karşı özveride bulunmak gerektiği düşüncesine dört elle sarılıyor, o zaman sakinleşip başka insanların mutluluğuna gururla, hep yukarıdan bakıyordu.

XXVII

Lukaşka üzümler toplanmadan önce, yanında atı olduğu halde Olenin'e uğramıştı. Her zamankinden daha dinç, daha hayat dolu görünüyordu. Olenin onu neşeyle karşıladı.

— Söyle bakalım, ne zaman evleniyorsun? diye sordu.

Lukaşka buna hemen karşılık vermedi:

— Sizin bana vermiş olduğunuz atı, ırmağın karşı tarafına gidip bir başka atla değiştim. Öyle bir at ki! Müthiş! Kabardinlerden aldım. Lova haralarında yetiştirilmiş. Öyle bir av yakaladım ki!..

Yeni atı birlikte incelediler, avluda at üzerinde *cigit* numaraları yaptılar. At çok iyiydi. Sırtı geniş, gövdesi uzun, tüyleri pırıl pırıl, kuyruğu çok gür, yumuşacık, yelesi de ipek gibi incecikti, kâkülü bile vardı. Doru bir attı. Öyle besiliydi ki, Lukaşka'nın dediği gibi, insan sırtında yatıp uyuyabilirdi! Hayvanın gözleri, dişleri, ayak bilekleri, her yeri çok zarifti, bu hemen göze çarpıyordu. Ancak safkan bir at böyle olurdu.

Olenin elinde olmadan, ata hayran hayran bakıyordu. Kafkasya'da şimdiye kadar böylesine güzel bir hayvan görmemişti.

Lukaşka, atın boynuna hafif hafif vurarak: "Öyle bir gidişi var ki!" dedi. "Ne kadar çevik olduğunu bir görseniz! Sonra, öyle de akıllı ki, sormayın... Sahibinin peşinden koşar durur!"

Olenin: "Üste çok para verdin mi?" diye sordu.

Lukaşka gülümseyerek: "Hayır vermedim!" dedi. "*Kunak*tan aldım onu..."

Olenin: "At değil, bir harika," dedi. "Müthiş bir at doğrusu. Kaça satarsın?"

Lukaşka neşeyle: "Yüz elli moneta önerdiler vermedim ama size badava da veririm," dedi. "Siz de bana karakolda hizmet etmek için herhangi bir at verirsiniz."

— Öyle şey olur mu hiç? Asla kabul etmem!

Lukaşka kemerini çıkararak: “Eh, peki!” dedi. “Öyleyse bende kalsın! Bakın size bir peşkeş getirdim...” Kemerine bağlı olan iki kılıçtan birini çıkarıp uzattı.

— Irmağın karşısından aldım...

— Ha, bak bunun için çok teşekkür ederim!..

— Üzüme gelince, annem söz verdi, kendisi getirecekmiş.

— Buna ne gerek var! Biz zaten seninle ödeştik bile. Bu kılıç için para alacak değilsin herhalde...

— Hiç olur mu öyle şey! Biz sizinle *kunak* değil miyiz? Karşı yakada Girey Han var ya? İşte o beni kendi kulübesine götürdü, ‘İstediğini seç al’ dedi. Ben de bu kılıcı seçtim. Bizde gelenek böyle...

Birlikte eve girdiler, birer kadeh *çihir* içtiler.

Olenin: “Kasabada biraz kalacak mısın?” diye sordu.

— Hayır, vedalaşmaya geldim. Şimdi birlikle Terek’in öbür yanına gidiyoruz. Arkadaşım Nazar’la gideceğim.

— Peki, düğün ne zaman?

Lukaşka bu konuda konuşmaya pek istekli değilmiş gibi bir tavırla: “Yakında geleceğim, o zaman söz kesilir, sonra yine göreve gideriz!” dedi.

— Peki nişanlını görmeyecek misin?

— Ne görmesi! Söz kesilmedikten sonra görüşmenin ne anlamı var? Siz tatbikata çıkarsanız bizim birliklere Şirokiylerin Lukaşka’yı nerede bulacağınızı sorun. Orada öyle çok yaban domuzu var ki, iki tanesini vurdum. Sizi de oraya götürürüm.

— Güle güle git! Tanrı yardımcın olsun!

Lukaşka ata bindi, Maryanka’ya uğramadan, at üzerinde numaralar yaparak sokağa çıktı. Orada Nazarka onu bekliyordu.

Nazarka hemen Yamka’nın oturduğu yana doğru bir göz kırparak: “Ne dersin, uğrayalım mı? diye sordu.

Lukaşka: “Şuna da bakın!” dedi. “Al şu benim atı götür, biraz gecikirsem, hayvana saman ver. Nasıl olsa sabahleyin kesinlikle birlikte olurum!”

— Senin teğmen başka bir armağan vermedi mi?

Lukaşka atından inip hayvanı Nazarka’ya teslim etti:

— Hayır, Tanrı’ya şükür ben de ona bir kılıç armağan edebildim. Yoksa atımı isteyebilirdi!

Sonra Olenin’in penceresinin altından geçerken yere eğilerek hızla avluya daldı, ev sahiplerinin penceresine doğru koştu.

Artık hava iyice kararmıştı. Maryanka, sırtında sadece bir gömlek, saçının örgüsünü açmış tarıyor, yatmaya hazırlanıyordu.

Kazak delikanlısı: “Hey! Maryanka, benim!” diye fısıldadı.

Maryanka’nın yüzünde sert, ilgisiz bir ifade vardı. Fakat, pencerenin dışından birinin kendisine seslendiğini işitince aniden canlanıverdi. Pencereyi açtı, hem ürkek, hem de sevinçli bir şekilde hafifçe dışarı sarktı:

— Ne var? Niye geldin?.. diye sordu.

— Sürgüyü açsana! Bir dakikacık olsun içeri geleyim! Seni öyle özledim ki... Çıldırmak üzereyim! Genç adam Maryanka’nın boynuna sarıldı, onu öptü. Yalvarırım sürgüyü aç...

— Boş boş konuşma! Söyledim ya, bırakmam içeri. Burada çok kalacak mısın?

Lukaşka karşılık vermiyor, sadece onu öpüyordu. Maryanka da artık başka bir şey sormuyordu.

Lukaşka. “Görüyorsun ya! Buradan sana doğru dürüst sarılamıyorum bile...” dedi.

İçeriden yaşlı kadının sesi duyuldu:

— Maryanuşka, kiminle konuşuyorsun?

Lukaşka fark edilmemek için başındaki şapkayı çıkardı, hemen pencerenin altına çömeldi.

Maryanka: “Git burdan, hadi, çabuk!” diye fısıldadı.

Sonra annesine döndü.

— Lukaşka gelmiş anne! Babamı soruyordu,” dedi.

— Öyleyse, göndersene buraya!

— Gitti! Hemen gitmesi gerekiyormuş. Acelesi varmış!

Lukaşka gerçekten de çevik adımlarla, pencerelerin altında iki büklüm avludan çıkıp Yamka’nın evine gitti. Oraya gittiğini de Olenin’den başka gören olmadı.

Nazarka ile beraber Yamka’nın orada ikişer çapura *çihir* içtikten sonra kasabanın dışına çıktılar. Gece ılık, karanlık ve durgundu. Hiç konuşmadan yürüyorlardı. Atların ayak seslerinden başka ses duyulmuyordu. Lukaşka Kazak Mingal’in destanını söylemeye başlayacak oldu, daha ilk sözleri söyler söylemez hemen sustu. Nazarka’ya doğru dönerek: “İçeri almadı beni!” dedi.

Nazarka: “Öyle mi?” dedi. “Ben onun seni içeri almayacağını biliyordum. Yamka bana ne dedi biliyor musun: O teğmen var ya hani, evlerine pek sık gidiyormuş, Yeroşka amca, Maryanka’ya karşılık bir *filinta* aldığını söylemiş...”

Lukaşka öfkeyle: “Uyduruyor alçak!” dedi. “O öyle bir kız değildir. Böyle bir şey varsa, moruğun canına okurum!”

Sonra yine o sevdiği türküyü söylemeye başladı:

İsmailov köyünde
Beyin güzel bahçesinde
Pırıl pırıl bir şahin varmış, bahçeden çıkarmış
Peşinden gidermiş gencecik bir avcı...
Şahini sağ koluna konsun diye çağırmış
Yanıt vermiş altın şahin:
“Tutamadın beni bir altın kafeste,
Konduramadın beni sağ eline...
Şimdi giderim mavi denizlere,
Vururum kendime bir beyaz kuğu,
Beyaz kuğu, yerim etini doya doya...

XXVIII

Ev sahiplerinin evinde söz kesiliyordu. Lukaşka kasabaya geldiğinden beri Olenin'e uğramamıştı. Olenin de, söz kesileceği gün reisin kendisini davet etmiş olmasına rağmen, onlara gitmemişti.

İçinde derin bir hüzün vardı. Kasabaya geldiğinden bu yana böyle bir duyguyu hiç yaşamamıştı. O akşam Lukaşka'nın oldukça şık giyinmiş olarak annesiyle birlikte hava kararmadan ev sahiplerine gittiğini görmüştü. Delikanlının kendisine karşı neden bu kadar soğuk davrandığını bir türlü anlamıyor, bu düşünce de onu rahatsız edip duruyordu.

Bu yüzden evine kapandı, anı defterine şunları yazmaya başladı:

Son zamanlarda birçok şeyi düşündüm. Aynı zamanda çok değiştim, sonunda öyle basit bir gerçeğe ulaştım ki! Mutlu olmak için gereken bir tek şey vardı: Sevmek... Özveriyle sevmek... Her şeyi, herkesi sevmek, sevgiyi bir örümcek ağı gibi çevreye yayarak bu ağın içine her geleni almak... Benim sevgi ağıma şimdiye kadar Vanyuşa, Yeroşka Amca, Lukaşka, Maryanka takıldı...

Bunları yazarken yanına Yeroşka amca geldi. Oldukça neşeli görünüyordu. Birkaç gün önce Olenin onun evine uğradığı zaman ihtiyarı kocaman bir yaban domuzu ölüsünün başında bulmuştu. İhtiyar gururlu, mutlu bir tavırla elindeki küçük bıçağı çok becerikli bir şekilde kullanarak vurduğu domuzun derisini yüzüyordu. Köpekler, bu arada Yeroşka'nın sevgili köpeği Lyam da ihtiyarın yanında tortop olmuş yatıyor, kuyruklarını sallayarak yaptığı işi seyrediyorlardı... Kasabanın çocukları da duvara tırmanmış, Yeroşka amcaya bakıyor, her zamankinin aksine hiç alay etmiyorlardı. Komşu kadınlar da eskiden ona karşı pek ilgi göstermezken, o akşam onunla selamlaşıyor, kimi bir testi *çihir*, kimi kaymak, kimi un getiriyordu.

Ertesi sabah Yeroşka, evinin ağılında üstü başı kan içinde oturuyor, vurduğu avın etini tartarak kimine para ile, kimine de sadece biraz şarap karşılığında kilo ile dağıtıyordu. Yüzünde “Tanrı bana yardım etti, koca bir hayvan vurdum, şimdi herkes amcanın yanına koşuyor...” der gibi bir ifade vardı. Elbette bu ruh haliyle hemen içmeye başladı. Kasabadan çıkmadan

tam dört gün boyunca durmadan içmişti. Söz kesileceği akşam da kendini tutamadı gene içti durdu.

Ev sahiplerinin evinden Olenin’e körkütük sarhoş bir halde gelmişti, yüzü kıpkırmızıydı. Sakalı karmakarışık olmuştu. Üzerinde yeni her yanında sırma işlemelerle kırmızı bir cepken ve elinde de ırmağın karşısından aldığı bir balalayka vardı. Bir süre önce Olenin’e balalayka çalacağını söylemişti. Kendisini şimdi böyle bir hava içinde hissediyordu. Küçücük bir hareketin bu ruhu ürküteceğinden korkuyormuş gibi yavaşça fısıldadı:

— Yaz, babam, yaz... dedi.

Sonra hiç ses çıkarmadan ağır ağır yere oturdu.

Yeroşka amcanın sarhoş olduğu zaman en sevdiği şey yere oturmaktı. Olenin ona şöyle bir baktıktan sonra Vanyuşa’ya seslenip şarap getirmesini söyledi, yazmayı sürdürdü.

Yeroşka tek başına içmekten hoşlanmıyordu, canı konuşmak istiyordu:

— Ev sahiplerine gittim, söz kesiliyormuş. Hepsi domuz! İstemiyorum, kalkıp sana geldim işte...

Olenin yazmayı sürdürerek: “Balalaykayı nereden aldın?” diye sordu.

Yeroşka amca alçak sesle: “Irmağın öteki tarafından, babacığım...” dedi. “Bu balalaykayı soruyorsun, değil mi? Ben öyle güzel balalayka çalarım ki... Tatar havası olsun, Kazak havası olsun, bey havası olsun, asker havası olsun, hangisini istersen çalarım.”

Olenin ona bir kez daha baktı, gülümsedi, gene yazmaya devam etti. Bu gülümseyiş ihtiyarı cesaretlendirdi, birden kararlı bir tavır takındı:

— Boş ver, babacığım! Aldırma! Ne yapalım yani seni gücendirdilerse! Sen de tükür yüzlerine, boş ver! Ne o? Durmadan yazıyorsun... Yazmanın sana yararı var mı?

Olenin’i taklit ederek, kalın parmaklarıyla yerlere bir şeyler çiziyormuş gibi yapıyor, o geniş yüzünü de alaylı bir tavırla buruşturuyordu:

Ona göre yazı zararlı, bir çiziktirme olayından başka bir şey değildi. Olenin bir kahkaha attı, Yeroşka da güldü. Birden ayağa fırladı, balalayka

çalarak sanatını göstermeye, Tatar türküleri söylemeye hazırlandı.

— Yazı yazmanın ne faydası var sana, kardeşim? Bak, sen bunu dinle en iyisi. Öldükten sonra artık kulakların şarkı falan duymaz! Onun için vakit varken olabildiğince eğlen!

Önce kendi uydurduğu bir türküyü bir yandan oynayarak söylemeye başladı.

Ay Lili... Ay Lili... Ay Lili...
Nerde gördüler onu ki...
Pazardaki dükkânda,
Toplu iğne satarken...

Sonra bir çavuş olan eski bir arkadaşının ona öğrettiği türküyü söylemeye başladı:

Pazartesi günü âşık oldum,
Salıyı acı ile geçirdim.
Çarşambaya aşkımı açıkladım,
Perşembeye yanıtını bekledim...
Cumaya geldi yanıt,
Acımın sonu olmayacak...
Cumartesi mübarek gün,
Hayata veda edeyim dedim...
Gidersem ruhum ne olur dedim?
Pazara kararımdan caydım

Sonra buna gene aynı nakaratı ekledi:

Ay Lili... Ay Lili... Ay Lili...
Nerde gördüler onu ki...

Bu türküden sonra göz kırpa kırpa, omuz kırarak ayakta oynayarak başka bir türkü söylemeye başladı:

Öperim seni, kollarımla sararım
Kızıl kurdele bağlarım göğsüne.
Sana Nadejenka derim,
Benim biricik Nadejenkam...
Söyle bana sever misin beni?..

İhtiyar öyle coşmuştu ki, balalayka elinde adeta çırpınıyordu. Sonra çapkınca, tek başına odada oynamaya başladı. “Ay Lili...” gibi “beylere özgü” türküleri Olenin’in onuruna söylemişti. Birkaç bardak daha *çihir* içtikten sonra, eski günleri anımsadı, gerçek Kazak türküleriyle Tatar türküleri söylemeye başladı.

Çok sevdiği bir türkünün ortasına gelince birden sesi titredi, sustu, yalnız balalaykayı çalmayı sürdürdü.

En sonunda: “Ah canım kardeşim...” dedi.

Olenin, ihtiyarın sesinde garip bir ton sezerek başını çevirip ona baktı: Yaşlı adamın gözleri yaşla dolmuştu. Bir damla yaş kirpiklerinin arasından fışkırmış, yanağının üzerinden aşağı doğru süzülüyordu.

İhtiyar hafifçe hıçkırarak: “Uçup gitti artık gençliğim! Bir daha da dönmez!” dedi, sustu.

Biraz sonra gözyaşlarını silmeye bile gerek görmeden kulakları sağır edici bir sesle: “İçsene... Niye içmiyorsun!” diye bağırdı.

Özellikle Tavlin türküleri ona çok dokunurdu. Bu türküde sözler azdı, bütün güzelliği hüzün veren ara nağmesindeydi: “Ay! Nanay, nanay...”

Yeroşka türkünün sözlerini Rusça’ya çevirdi:

“Delikanlı *avul*dan bir sürü çıkarmıştı. Ruslar geldiler, *avul*u yaktılar, bütün erkekleri öldürdüler, kadınların hepsini esir aldılar. Aslan delikanlı dağlardan döndü, *avul*un olduğu yer bomboştu. Ana yok! Kardeş yok! Ev yok! Yalnız, bir ağaç var... Aslan delikanlı ağacın altına oturup ağlamaya başladı: Ben de senin gibi yapayalnız kaldım. Ay, nanay... Nanay... Nanay...

Yeroşka insanın ruhunu altüst eden, acı duygular uyandıran bu ara nağmeyi birkaç kez tekrarladı, son söyleyişinde, kendini tutamadı, birden duvardaki tüfeği kaptı, hızla koşarak avluya çıkıp havaya ateş etti. Aynı ara nağmeyi daha da hüzünlü bir şekilde yine söyledi:

— Ay nanay... nanay... Sonra birden sustu.

Onun peşinden eşiğe çıkmış olan Olenin yıldızlarla süslü karanlık gökyüzüne, kurşunların atıldığı yöne baktı. Ev sahiplerinin evinde bütün

ışıklar yanmıştı. Kapının eşiğinde, avluda kızlar göründü; içeriden, dışarıda olup biteni görebilmek için pencereye üşüşenler, taşlığa çıkanlar vardı.

Birkaç Kazak kendilerini tutamayarak avluya fırlıyor, çığlıklar atarak Yeroşka amcanın türküsünün son bölümünü tekrarlıyor, onun gibi havaya ateş ediyorlardı.

Olenin, Yeroşka'ya: "Sen neden söz kesmeye gelenler arasında değilsin?" diye sordu.

İhtiyar içeridekilerin kendisini gücendirmiş olduklarını gösteren bir tavırla: "Tanrı ne yapacağını bilir! Ne işim var aralarında!" dedi. "Zaten sevmiyorum, sevmiyorum insanları! Ah nerede eski insanlar! Hadi, gel eve girelim. Onlar kendi kendilerine, biz de kendi kendimize eğlenelim..."

Olenin evine girdi.

— Lukaşka ne yapıyor? Neşesi yerinde mi? Bana uğramayacak mı? diye sordu.

— Lukaşka kim oluyor? Kızı sana peşkeş çekiyorum diye yalan söylemişler! İhtiyar bunu fısıltıyla söylemişti. Kız da neymiş? İstersek alırız! Her şeyden önce biraz fazla para ver, bak nasıl alıyorsun. Doğru söylüyorum, istiyorsan bunu sağlayabilirim...

— Hayır, amca, bu iş parayla olmaz. Beni sevmiyorsa, param olsa da sevmez. Onun için, iyisi mi, bunlardan hiç söz etme.

Yeroşka amca birden "Kimse bizi sevmiyor! İkimiz de öksüzüz..." dedi, ağlamaya başladı.

Olenin, ihtiyarın konuştuklarını dinlerken her zamankinden daha çok içti.

"Demek benim Lukaşka artık mutluluğa erdi..." diye düşünüyordu.

Ancak, içinde derin bir hüzün vardı.

O gece ihtiyar öyle çok içti ki, sızıp düştü. Vanyuşa onu dışarı çıkarmak için askerlerden yardım istemek zorunda kaldı. Yerlere tüküre tüküre onu zorla dışarı çıkardı. İhtiyarın bu hoş olmayan davranışına o kadar kızmıştı ki, artık Fransızca bile konuşmuyordu.

XXIX

Ağustos gelip çatmıştı. Birkaç gün göklerde, tek bir bulut bile görünmedi. Güneş son derecede yakıcıydı. Sabahları ılık bir rüzgâr, tepelerde, yollarda, yerden kaldırdığı kum bulutlarını havada dalgalandırarak sazların, ağaçların, kasabanın içinden esip geçiyordu.

Otları, yaprakları toz kaplamıştı. Yollar, tuzlu toprak çırılçıplak ve sertti. Her adımda sesler uzaklara kadar yayılıyordu. Terek'in suları çoktan çekilmiş, hendeklere dolmuş, sonra onlar da kurumuştu. Kasabanın yanındaki gölde sığırların ayakları altında ezilmiş eğri büğrü kıyılar iyice ortaya çıkmıştı.

Bütün gün gölde yüzen genç kızlarla çocukların çıkardığı sesler ve bağrışmaları duyuluyordu. Bozkırlarda, fundalıklar da, sazlıklar da kurumaya başlıyordu. Sığırlar gündüzleri homurdanarak, uzaklardaki otlaklara kaçıyordu.

Av hayvanları çok uzaklardaki sazlıklara, Terek'in öte yanındaki dağlara göç etmişlerdi. Kasabaların, köylerin, alçak ovaların üzerinde bulut gibi sineklerle sivrisinekler dolaşıyordu. Karlı tepeler, kurşuni bir sisle kaplanıyordu. Her yana ağır, pis kokulu bir hava sinmişti. Abreklerin sık sık sığlaşmış olan ırmaktan bu tarafa geçtiği duyuluyordu. Güneş her akşam kıpkızıl, sımsıcak ışıklarla batıyordu.

Tam iş mevsimiydi. Bütün köylüler karpuz bahçelerine, bağlara dolmuş, uğraşıp duruyorlardı. Bahçeler yeşil sarmaşıkların altında kaybolmuş, gür bitkilerin altında serin gölgeler oluşmuştu. Her yerde güneşten parlayan geniş yaprakların arasında, olgun salkımlar göze çarpıyordu.

Bahçelere, bostanlara giden tozlu yolun üstünden tepeleme kara üzümle doldurulmuş arabalar, gıcırdayarak, ağır ağır ilerliyorlardı. Arabaların tekerlekleri altında ezilen tozlu yollarda üzüm salkımları sürünüyordu. Her tarafları üzüm lekesi içinde olan çocuklar, ellerinde salkımlar, ağızları üzümle dolu annelerinin peşinden koşup duruyorlardı.

Yoldan geçenler, sürekli üstleri başları yıtık pırtık, omuzlarında kocaman üzüm sepetleri taşıyan işçilere rastlıyorlardı. Mendillerle yüzlerini gözlerine kadar kapamış genç kızlar, tepeleme dolan arabalara koşulu öküzlerini

güdüyorlardı. Askerler, bir arabayla karşılaştıklarında, onu güden Kazak kızlarından üzüm istiyorlardı.

Bunun üzerine Kazak kızı, araba yola devam ederken, arkaya atlıyor, sepetlerden bir kucak dolusu üzüm alıyor ve onu askerin tuttuğu kaputun eteğine dolduruyordu.

Bazı avlularda üzüm ezme işine başlanmıştı bile. Havaya dalga dalga küspe kokusu yayılıyordu. Çardakların altında kırmızı tekneler, avlularda da kollarını sıvamış, ayak bilekleri üzüm suyuna bulanmış Nogay işçileri görülüyordu. Domuzlar, şapır şupur seslerle, suyu çıkarılmış posaları yiyor, ezilmiş küspelerin üzerinde yuvarlanıyorlardı. İzbelerin düz damları güneşte kuruyan kara kehribar gibi pırıl pırıl salkımlarla doluydu. Taneleri toplayan kargalar, saksağanlar, damların etrafında uçuşuyor, bir damdan ötekine konuyorlardı.

Ezilmeye hazır üzümler büyük bir neşeyle toplanıyordu. O yıl ürün umulmadık ölçüde bol olmuştu, çok da güzeldi. Gölgelere bürünmüş yeşil bahçelerde deniz gibi alabildiğine uzanmış asmaların arasında kadın sesleri, kahkahalar, türküler, eğlenceler duyuluyor, kadınların, rengârenk göz kamaştırıcı elbiseleri görülüyordu.

***

Maryanka öğleyin, kendi bahçesinde bir kayısı ağacının gölgesinde oturmuş, hayvanları çözülmüş olan arabanın içinden ailesi için getirdiği yiyecekleri çıkarıyordu.

Karşısında yere yayılmış bir hasırın üzerinde okuldan dönmüş olan Kazak reisi oturuyor, bir testiden su dökerek ellerini yıkıyordu. Maryanka’nın biraz önce gölden koşarak gelmiş olan küçük erkek kardeşi ise gömleğinin kollarıyla yüzünü silerek, soluk soluğa, sabırsızlıkla bir ablasına, bir annesine bakıyor, bir an önce yemeğin hazır olmasını bekliyordu.

Yaşlı anne kollarını sıvamış, güneşten yanmış tunç rengi güçlü elleriyle yuvarlak bir Tatar sofrasının üzerine kurutulmuş balık, kaymak, ekmek ve üzüm koyuyordu.

Kazak reisi ellerini kuruladıktan sonra kalpağını çıkardı, bir haç işareti yaptı, sonra sofraya oturdu. Maryanka’nın erkek kardeşi testiyi kaptı, kana

kana su içmeye başladı. Ana kız da bağdaş kurarak sofraya oturdular.

Gölgede bile dayanılmaz bir sıcak vardı. Havadaki buğu, bahçenin üzerinde bir örtü gibi duruyordu. Arada bir esen güçlü, sıcak rüzgâr havayı biraz serinletmiyor, sadece armut, şeftali, dut ağaçlarının dallarını hep aynı yöne doğru eğiyordu.

Kazak reisi bir kez daha dua ettikten sonra, arkasında ağzı bir asma yaprağı ile kapatılmış *çihir* testisini aldı, bir yudum içtikten sonra testiyi yaşlı kadına uzattı.

Reisin üzerinde yakası açık bir gömlek vardı. Gömleğin açık yakasından kıllı, kaslı göğsü görünüyordu. Kurnaz, ince yüzünde neşeli bir ifade vardı. Sadece, oturuşunda ve konuşmalarında her zamanki politik hava sezilmiyordu. Neşesi sahte değildi, içinden geliyordu. Islak sakalını silerek: "Akşama kadar bağın bir kenarını toplar mıyız dersiniz?" diye sordu.

Yaşlı kadın: "Toplarız, yeter ki hava böyle olsun," dedi. "Demkin'ler daha üzümlerinin yarısını bile toplayamamışlar. Bağda sadece Ustenka çalışıyor, canı çıkıyor kızın!"

Yaşlı adam böbürlenerek: "Onlar nerde, biz nerde, canım!" dedi.

Yaşlı kadın testiyi Maryanka'ya uzattı: "Al sen de iç Maryanuşka, ama hepsini bitirme!" dedi. "Tanrı'nın izniyle işimiz yolunda gider de yakında düğününü yaparız."

Reis hafifçe kaşlarını çattı.

— Dur bakalım, dereyi görmeden paçaları sıvamayalım, dedi.

Genç kız başını eğdi.

Yaşlı kadın ise: "Konuşmayacak mıyız yani?" dedi. "İşimiz neredeyse bitmek üzere. Artık zamanı geliyor!"

Reis: "Dur bakalım dur, zamansız konuşma!" dedi. "Hele bağı bir toplayalım sonra bakarız."

Yaşlı kadın: "Sen Lukaşka'nın yeni atını gördün mü?" diye sordu. "Mitriy Andreyiç'in hediye ettiği at yok artık. Onu başka bir atla değiştirmiş!"

— Hayır atı görmedim ama, biraz önce bizim kiracının emireriyle konuştum. Anlattığına göre adama yine bin ruble gelmiş.

Yaşlı kadın: “Zengin adam ha, ne dersin?” dedi.

Bütün aile rahat ve neşeliydi. Bütün işler, istedikleri gibi yürüyordu. Üzüm umduklarından daha iyi, daha boldu.

Maryanka öküzlere ot verip, karnını da doyurduktan sonra yeleğini katlayıp başının altına koydu, arabanın altına girip dolgun, sapsarı, ezilmiş otların üzerine uzandı. Başında kırmızı ipek bir mendil, sırtında da rengi solmuş mavi basma bir elbise vardı. Vücudu yanıyordu, sıcak dayanılacak gibi değildi! Yüzü al al olmuştu, ayaklarını koyacak yer bulamıyordu. Gözleri yorgunluktan ve mahmurluktan hafifçe nemlenmişti. Dudakları elinde olmadan hafifçe aralanıyor, güçlükle derin derin soluk alıp veriyordu. Her soluk alışında göğsü inip kalkıyordu.

Bağdaki işler başlayalı iki hafta olmuştu. Aralıksız ağır bir çalışma, kızın bütün günlerini doldurmuştu. Sabahları şafak söker sökmez yatağından fırlıyor, yüzünü soğuk suyla yıkıyor, başına mendil bağlıyor, yalınayak hemen sığırların başına koşuyordu. Aceleyle ayağına çarıklarını geçiriyor, elbisesinin üzerine yelek giyiyor, bohça içine konmuş ekmeği sırtına vuruyor, hayvanları arabaya koşuyor, bağa gidip bütün gün orada kalıyordu. Orada da ancak bir saat dinlenebiliyordu. Bütün gün salkımları kesiyor, sepetleri taşıyor, akşamları da neşeli ama, yorgun argın, öküzleri iplerinden çekerek ya da durmadan sırtlarına uzun bir sopayla vurarak, arabayla köye dönüyordu.

Karanlık basarken sığırları ahıra kapatıyor, elbisesinin geniş cebine kabak çekirdeği dolduruyor, köydeki kızlala konuşup gülüşmek üzere köşebaşına çıkıyordu. Batan güneşin ışıkları söner sönmez hemen eve dönüyor, karanlık izbede annesi, babası, erkek kardeşi ile akşam yemeğini yedikten sonra kafasını hiçbir düşünceyle yormadan hâlâ zinde, odaya giriyor, *peç*in üzerine oturuyor, yarı uykulu bir durumda, kiracının anlattıklarını dinliyordu. Olenin gider gitmez de kendini yatağa atıyor, sabaha kadar aralıksız rahat, derin bir uyku çekiyordu. Ertesi gün yine aynı şeyler oluyordu.

Maryanka söz kesildikten sonra Lukaşka'yı görmemişti. Sakin ve heyecansız düğün gününü bekliyordu. Kiracıya da artık alışmıştı, onu yadırgamıyordu. Hatta onun kendisine uzun uzun bakmasından zevk bile duyuyordu.

XXX

Bunaltıcı sıcağa, arabanın serin gölgesinde bile bulut halinde dolaşan sivrisineklere ve erkek kardeşinin de yanında uyurken sürekli kımıldayarak ona toslamasına rağmen, Maryanka mendilini başına çekmiş, uykuya dalmak üzereydi. Birden, komşu kızı Ustenka koşarak gelip arabanın altına, yanına uzandı ve iyice yerleşti:

— Hadi bakalım, uykuya! dedi. Sonra birden yerinden fırladı: Dur! Böyle olmaz...

Bir sürü yeşil dal kopardı, bunları arabanın tekerleklerine asıp iki yandan aşağı doğru sarkıttı, üzerlerine de kendi cepkenini attı. Sonra Maryanka'nın kardeşini hafifçe iterek yeniden arabanın altına sokuldu.

Çocuğa, “Azıcık çekilsene!” dedi. “Hem koskoca Kazak'sın... Kızlarla ne işin var! Hadi bakalım, sen erkeklerin yanına git...”

Çocuk gittikten sonra Ustenka birden arkadaşına sokularak sarıldı, durmadan yanaklarını öpmeye başladı. İnce bir sesle kahkahalar atarak: “Ah canım kardeşim... Canım benim!” diyordu.

Maryanka: “Bunları Dede'den mi öğrendin? Bırak beni be!” diye bağırdı.

Bunun üzerine ikisi de kahkahalarla gülmeye başladılar. O kadar ki, en sonunda yaşlı kadın onlara bağırmaya başladı.

Ustenka yavaşça: “Yoksa Dede ile arkadaşlığımı kıskanıyor musun?” dedi fısıltıyla.

— Saçmalama! Hadi, uyuyalım! Niye geldin ki buraya!

Ustenka'da uyuyacak göz yoktu ki:

— Niye geldiğimi söylersem çok şaşırırsın! dedi.

Maryanka, dirseğini yere dayayarak, başından kaymış olan mendilini düzeltti:

— Söyle bakalım neymiş?

— Kiracınız hakkında neler öğrendim, neler!

Maryanka: “Bana ne?” dedi. “Umurumda bile değil!”

Ustenka dirseğiyle onu hafifçe dürterek güldü:

— Sen ne kurnaz kızsın! Hiçbir şey de anlatmazsın... Size gelmiyor mu sanki?

— Geliyor! Bunda ne var?

Maryanka bunu söylerken bile kıpkırmızı olmuştu. Ustenka devam etti:

— Bak ben sıradan bir kızım, içimde ne varsa herkese anlatırım... Saklayacak bir şeyim yok ki... dedi. Neşeli pembe yüzünde birden düşünceli bir anlam belirmişti: Kimseye kötülük etmiyorum ki... Seviyorum işte ne yapayım. Bütün mesele bu!

— Dede’yi mi seviyorsun yoksa?

— Elbette ya! Başka kim olabilir ki?

Maryanka: “Günah,” dedi.

— Ah Maşenka’cığım! Kızken biraz eğlenemezsem ne zaman eğlenirim? Nasıl olsa günün birinde bir Kazak’la evleneceğim, çocuk doğuracağım, fakirliğin ne olduğunu göreceğim. Bak, sen önce Lukaşka ile bir evlen, o zaman dünyanın kaç bucak olduğunu görürsün! Neşelenmek bile içinden gelmez. Çocuklar, iş... Bütün bunlardan zaman mı kalır?

Maryanka sakin bir tavırla: “Yok canım!” dedi. “Bazı kadınlar evlendikten sonra da rahat yaşıyorlar. Senin anlayacağın, hepsi bir değil mi yani?”

— Lukaşka ile aranızda neler oldu, anlatsana?

— Ne olacak, gelip istedi işte. Babam işi gelecek yıla bırakmıştı ama, söz kesildiği gün söylediler. Sonbaharda vereceklermiş beni.

— Lukaşka sana ne dedi, onu anlatsana?

Maryanka gülümsedi.

— Ne söyleyecek! Beni seviyormuş. Sürekli birlikte bahçeye gidelim, diye yalvardı durdu.

— Desene sakız gibi yapışıyor! Gitmedin, değil mi? Ama, şimdi Lukaşka öyle bir delikanlı oldu ki... *Cigit*lerin arasında birinci. Şimdi sürekli birlikte kalıyormuş. Geçenlerde bizim Kirka gelmişti, o anlattı. Lukaşka kendi atını verip yerine öyle güzel bir at almış ki! Gene de keyfi yokmuş, hep seni düşünüyormuş! Peki, sana başka neler söyledi, anlat!

Maryanka güldü:

— Hep bir şeyleri merak edersin! Bir gece ata binmiş, geldi, bizim pencereye yaklaştı. Sarhoştu. Beni içeri al, diye tutturdu...

— Almadın mı?

Maryanka ciddi bir tavırla: “Alacak mıydım, yani?” dedi. “Benim söz ağzımdan bir kere çıkar. Evleneceğim dedim ya işte, yeter!”

— Ama Lukaşka da öyle bir delikanlı ki, kasabadaki kızların hangisini istese alabilir. Hiçbiri “hayır” demez.

Maryanka gururlu bir tavırla: “Canı eğlenmek istiyorsa, başkalarına gitsin!” dedi.

— Ona hiç acımıyor musun?

— Acıyorum ama, sersemlik etmeye niyetim yok. Onlar kötü işler!

Ustenka başını arkadaşının göğsüne yasladı, ona sarılarak kahkahalarla gülmeye başladı:

— Sen ne aptal şeysin! Kendini mutluluğa erdirmek istemiyorsun! dedi. Onu gıdıklamaya başladı.

Maryanka gülüyor, arada bir çığlıklar atıyordu:

— Ay! Bırak be! Bak Lazutka’yı ezeceksin!..

Arabanın öbür yanından yaşlı kadının uykulu sesi duyuldu:

— Azdılar körolasıcalar! Bir türlü uslanmıyorsunuz? Uyusanıza be...

Ustenka doğrularak “Sen mutlu olmak istemiyorsun,” diye gene Maryanka’ya fısıldadı. “Ama gene de mutlusun. Yemin ederim, öyle! Bak herkes seni nasıl seviyor! Sen soğuk davranıyorsun ama, herkes gene de sana âşık... Ah! Ben senin yerinde olsaydım! O sizin kiracı yok mu? Avucumun içine alıverirdim! Hem de ne alırdım! Bize geldiğiniz gün dikkat ettim, adam nerdeyse gözleriyle yiyecekti seni! Benim Dede bile bana ne armağanlar veriyor! Sizinki Rusların en zenginlerindenmiş. Emireri anlattı. Bunların evinde kendi uşakları varmış!”

Maryanka doğruldu, bir an düşündü, sonra gülümsedi, bir ot kopararak dudaklarının arasına götürüp ısırdı.

— Bir gün bana ne dedi, biliyor musun, bizim kiracı? ‘Keşke ben Lukaşka gibi bir Kazak, ya da senin kardeşin Lazutka olsaydım...’ dedi. Bunu neden söyledi ki?

Ustenka: “Laf olsun diye! Aklına geleni söylemiş işte!” dedi. “Benimkisi bana neler söyler. Aklın durur. Sanki içi bozuk herifin!”

Maryanka başını, katladığı cepkeninin üzerine bıraktı, elini Ustenka’nın omzuna attı, gözlerini kapadı. Biraz sustuktan sonra: “Dün bizim bahçelerde çalışmak istediğini söyledi! Babam da çağırdı onu...” dedi.

Sustu tekrar, sonra uykuya daldı.

XXXI

Güneş arabaya gölge veren armut ağacının öte tarafına geçmişti, eğri ışıklar Ustenka'nın örerek tekerleklerin üstünden sarkıttığı dalların arasından bile sızıyor, arabanın altında uyuyan kızların yüzlerini yakıyordu.

Maryanka uyandı, başındaki mendili düzelterek kendisine çeki düzen vermeye çalıştı. Çevresine bakınca armut ağacının diğer yanında omzunda tüfekle durmuş babasıyla konuşan kiracılarını gördü. Hemen Ustenka'yı dürttü, hiç konuşmadan gülümseyerek, ona genç adamı işaret etti. Olenin: "Dün akşam çevreyi dolaştım, bir tane bile olsun göremedim..." diyordu. Bunu söylerken sabırsızlıkla etrafına bakınıyor ama, dalların arkasındaki Maryanka'yı göremiyordu.

Reis hemen lafı değiştirerek: "Siz karşıdan bir daire çizerek o sahipsiz bahçenin içinden, hani, 'boş arsa' dediğimiz bahçe var ya, işte oradan geçseniz, efendim, daha iyi edersiniz. Oralarda her zaman tavşan bulunur," dedi.

Yaşlı kadın neşeli bir tavırla: "Bu sıcakta tavşan aramak kolay mı?" diye lafa karıştı. "İyisi mi gel, bize yardım et! Bizim kızlarla birlikte biraz çalışırdın..." Sonra kızlara doğru döndü: "Hadi bakalım kızlar, iş başına! Kalkın artık!" diye bağırdı.

Maryanka ile Ustenka arabanın altında fısıldaşıyor, kıkır kıkır gülmekten kendilerini alamıyorlardı.

Olenin'in Lukaşka'ya elli monetalık bir at verdiği duyulduktan sonra, ev sahipleri ona karşı daha nazik davranmaya başlamışlardı. Üstelik reis, onun kızına gösterdiği ilgiyi gördükçe çok memnun oluyordu.

Olenin arabanın altındaki yeşil dalların arasından Maryanka'nın mavi elbisesiyle başındaki kırmızı mendili görmüştü. Onu daha iyi görmeye çalışarak, "Ama ben üzüm toplamasını bilmem ki," dedi.

Kadın: "Hadi gel, sana üzüm peltesi vereyim," dedi.

Kazak reisi, karısının sözlerini düzeltmek ve açıklamak istiyormuş gibi: "Karıma bakmayın siz!" dedi. "Bizim Kazak geleneklerine göre aklınca

konukseverlik gösteriyor. Onun kusuruna bakmayın! Yaşlı işte. Öyle sanıyorum ki, siz Rusya'dayken değil üzüm peltesi, kimbilir ne reçeller meyveler yemişsinizdir!"

Olenin: "Demek o sahipsiz bahçede tavşan var, ha? Gidip bir bakayım..." dedi.

Arabanın diğer tarafına çabucak yan gözle bakarak kalpağını kaldırdı, düzenli kesilmiş sıra sıra üzüm kütüklerinin arasından uzaklaşıp gözden kayboldu.

***

Olenin, ev sahiplerinin yanına bahçeye döndüğü zaman, güneş duvarların arkasında kaybolmuş, ışıkları çevreye yelpaze gibi yayılarak, ince yaprakların içinden geçiyor, pırıl pırıl parlıyordu. Rüzgâr dinmişti, bağlara hafif bir serinlik çöküyordu.

Olenin daha uzaktan Maryanka'nın mavi elbisesini fark etti. Genç kız sıra sıra üzüm kütüklerinin arasında duruyordu. Olenin üzümlerden kopara kopara yanına yaklaştı. Yorgun köpeği tükürük saçan ağzıyla ara sıra aşağı doğru sarkmış olan bir salkımı koparıyor, sonra gene yoluna devam ediyordu.

Maryanka yanakları al al olmuş, kollarını sıvamış, başındaki mendili çenesinden de daha aşağı indirmiş, çevik hareketlerle çabuk çabuk ağır salkımları kesiyor, onları sepete dolduruyordu. O sırada tuttuğu sepeti elinden bırakmadan bir an duraladı, içten bir tavırla gülümsedi, sonra gene çalışmasını sürdürdü.

Olenin yaklaşarak tüfeğini omzuna aldı. Ellerinin serbest kalmasını istiyordu. "Kolay gelsin! Sizinkiler nerede? Yalnız mısın?" demek istedi ama, hiçbir şey söylemedi, sadece kalpağını kaldırdı.

Maryanka ile başbaşa kalmak garibine gidiyor, içinde bir huzursuzluk yaratıyordu. Bunu bile bile özellikle, ona biraz daha yaklaştı.

Maryana: "Sen tüfeğini böyle tutarsan, bizim kadınları vurursun!" dedi.

— Vurmam. Elim tetikte değil ki!

Bir süre ikisi de sustular.

Sonra Maryanka: “Sen de yardım etsene...” dedi.

Olenin cebinden bir çakı çıkararak sessizce salkımları kesmeye başladı. Bir ara, en alttaki taneleri yer bulamadıkları için neredeyse birbirine girmiş aşağı yukarı üç kiloluk bir salkımı keserek Maryanka’ya gösterdi.

— Salkımların hepsini keseyim mi? Bu salkım olmuş mu? diye sordu.

— Ver onu bana!

Elleri birbirine değmişti. Olenin, kızın elini tuttu, Maryanka ise gülümseyerek ona baktı.

Olenin: “Evlilik yakın mı?” diye sordu.

Maryanka karşılık vermeden arkasını dönüp kaşlarını çatarak sert bir tavırla ona yan yan baktı.

Olenin: “Sen Lukaşka’yı seviyor musun?” diye sordu.

— Seveyim, sevmeyeyim, sana ne bundan?

— Kıskanıyorum onu!

— A! Olur mu hiç öyle şey!

— Doğru söyüyorum, sen o kadar güzel bir kızsın ki!

Olenin birden bu sözleri söylediğinden ötürü içinde büyük bir utanç duydu. Sözcükleri o kadar bayağı, yakışıksız ve çirkin buluyordu ki! Kızardı, ne söyleyeceğini bilemedi, sonra Maryanka’nın ellerini tuttu.

Maryanka: “Güzel de olsam, çirkin de olsam, senin dengin değilim! Benimle alay etme!” dedi.

Bunu söylerken gözlerinden Olenin’in kendisiyle hiç de alay etmediğini gayet iyi bildiği anlaşılıyordu.

Olenin: “Hiç ben seninle alay eder miyim!” dedi. “Bilsen ben öylesine...”

Kelimeler Olenin’e daha da bayağı görünüyor, o anda hissettikleriyle hiç ilgisi olmayan, yakışık almaz sözler gibi geliyordu. Buna rağmen, elinde

olmadan, yine de konuşmaya devam ediyordu:

— Senin için neleri göze almazdım...

Maryana: “Eee... Bırak beni! Sakız gibi yapışıyorsun insana!” diye söylendi.

Yalnız, yüzü, parlak gözleri, kabaran göğsü, biçimli bacakları bambaşka şeyler söylüyordu. Olenin öyle düşünüyordu ki, Maryanka bütün bunların ne kadar bayağı olduğunu anlıyor, sözlerini kendine hiç yakıştırmıyor, varlığını bunlardan çok üstün tutuyordu. Kızın uzun süredir, ona söylemek isteyip de bir türlü söyleyemediği şeyleri çok iyi bildiğini sanıyordu. Buna rağmen, Olenin’in bunları kendisine nasıl söyleyeceğini de çok merak ediyordu. Zaten bunları bilmemesi olanaksızdı. Çünkü Olenin o anda, ona nasıl bir varlık olduğunu anlatmak istiyordu. Kendisi bunu bilmez miydi? Gene de bilerek anlamak istemiyormuş gibi davranıyor, karşılık vermiyordu.

Birden biraz ileride bir üzüm kütüğünün arkasında Ustenka’nın incecik sesi duyuldu:

— Huuu! Buraya gel, Mitriy Andreyiç! Hadi gelip bana yardım edin! Bak yalnızım...

Ustenka bunu söyledikten sonra bir kahkaha attı, yaprakların arasından yuvarlak, masum bir anlatım taşıyan yüzünü ileri doğru uzattı.

Olenin karşılık vermedi, yerinden de kımıldamadı. Maryanka salkımları kesmeye devam etti. Yalnız, şimdi sık sık başını çevirip kiracıya bakıyordu. Olenin gene bir şeyler söylemek istedi, ama sonra vazgeçti, sustu. Omuzlarını silkti, tüfeğini omzuna alarak hızlı adımlarla bağdan çıkıp gitti.

XXXII

Olenin yürürken bir iki kez durakladı. Maryanka ile Ustenka'nın birlikte kahkahalar attıklarını ve bağırarak ona bir şeyler söylediklerini duydu.

O akşam geç vakitlere kadar ormanda bir şey vurmak umuduyla dolaştı durdu. Hiçbir şey vuramadı. Sonunda ortalık iyice kararırken evine döndü.

Avludan geçerken ev sahibinin izbesinin kapısının açık olduğunu gördü; içeride o mavi elbise gözüne çarptı. Bunun üzerine, geldiğinin anlaşılması için, özellikle yüksek sesle Vanyuşa'ya seslendi, sonra kapının önündeki sahanlıkta her zamanki yerine oturdu.

Ev sahipleri bağdan dönmüş, ağıldan çıkıp kendi odalarına girmiş, fakat kiracılarını davet etmemişlerdi. Maryanka bir iki defa çıkıp dış kapının diğer tarafına geçti, sonra döndü. Olenin sadece bir defa onun yarı karanlıkta başını çevirip kendisine baktığını görür gibi oldu. Genç kızın her hareketini gözleriyle izliyor ama yanına yaklaşma cesaretini gösteremiyordu.

Maryanka evine girdikten sonra Olenin de eşikteki basamaklardan inip avluda bir aşağı, bir yukarı dolaşmaya başladı. Maryanka bir daha dışarı çıkmadı.

Olenin bütün geceyi avluda uykusuz geçirdi, sürekli ev sahiplerinin evinden gelen sesleri dinliyordu. Yatmadan önce, nasıl konuştuklarını, nasıl yemek yediklerini, kuştüyü yataklarını nasıl odanın ortasına çekip yatmaya hazırlandıklarını, bir ara da Maryanka'nın bir şeye güldüğünü işitmişti. Sonra yavaş yavaş içerideki sesler dindi, yalnız reis karısına fısıldayarak bir şeyler anlatıyordu, biri de derin derin soluk alıyordu.

Olenin odasına girdi. Vanyuşa elbisesini çıkarmadan yatıp uyumuştu. Olenin ona gıpta etti, tekrar dışarı çıkıp avluda dolaşmaya başladı. İçinde sanki bir şeyler olacakmış gibi bir his vardı.

Kazakların evinden hiç kimse çıkmadı, hiç kimse kımıldamadı. Yalnız, içeriden üç kişinin aynı şekilde soluk alışları duyuluyordu. Bunların arasından Maryanka'nın soluk alışını ayırabiliyordu. Bir onu, bir de kendi kalbinin atışlarını dinliyordu.

Kasabada her şey susmuştu, geç vakit çıkan ay gökte yükselmiş, avluda homurdana homurdana yatmaya, ya da kalkmaya çalışan sığırların karaltıları daha bir fark edilmeye başlamıştı.

Olenin öfkeyle kendi kendine: “Daha ne bekliyorum, ne istiyorum?” diye soruyor, bir türlü kendisini gecenin güzelliğinden alamıyordu.

Birden, ev sahiplerinin evinde döşemenin hafifçe çatırdadığını duydu. Hemen kapıya doğru yöneldi. Yine derin bir sessizlik oldu. Yine o düzenli soluk alışlardan başka hiçbir ses duyulmuyordu. Avludaki manda yine derin derin iç çekiyormuş gibi bir ses çıkardı, önce dizlerinin üzerinde doğruldu, sonra ayağa kalktı. Kuyruğunu sallıyor, avlunun çamurlu, sıvalı zemini üzerinde şap şap sesler çıkarıyor, en sonunda ay ışığının aydınlatmadığı loş bir köşede yere çöküyordu.

Genç adam tekrar tekrar: “Ne yapmalı?” diye soruyordu. Artık kesin bir kararla yatmak için evine gitmeye hazırlanıyor, tam gideceği sırada yine birtakım sesler duyuyor, hayalinde topraktan yükselen buğularla kuşanmış gecede, Maryanka’nın dışarıya çıktığını görür gibi oluyor, yeniden pencereye yöneliyor, yine ayak sesleri duyar gibi oluyordu.

Artık şafak sökmek üzereyken tekrar ev sahiplerinin penceresine yaklaştı, kepengi itti, sonra sessizce kapıya doğru koştu. O zaman içeriden gerçekten Maryanka’nın içini çektiğini işitti. Biraz sonra Maryanka’nın kalkıp yürüdüğünü duydu.

Olenin kapının tokmağını hafifçe vurdu. Biri yalınayak, çekinerek, döşemeyi hafifçe gıcırdatarak, kapıya doğru geliyordu. Sürgü çekildi, kapı sessizce açıldı, içeriden nane, kabak kokuları geldi. Sonra eşikte Maryanka göründü.

Olenin onu ancak bir an görebildi. Kız hemen kapıyı kapadı, bir şeyler fısıldadı, hafif, çevik adımlarla kapıdan uzaklaştı.

Olenin kapıya hafif hafif vurmaya başladı. İçerinden hiçbir karşılık gelmedi. O zaman genç adam yeniden ev sahiplerinin penceresine koştu, kulağını kepenge dayadı, içerisini dinledi. Birden tiz, sert bir erkek sesi Olenin’i şaşırttı.

Başında beyaz bir kalpak bulunan orta boylu bir Kazak genci, avludan içeri girerek Olenin'in iyice yanına kadar geldi.

— Olur şey değil! dedi. Hepsini gördüm! Diyecek söz bulamıyorum doğrusu!

Olenin, Nazarka'yı tanıyınca, ne söyleyeceğini, ne yapacağını şaşırarak sustu. Nazarka devam etti:

— Hele ben bir kasabaya gideyim, bak neler anlatacağım! Babasına da söyleyeceğim. Şu Kazak reisinin kızına da bakın! Demek bir sevgili yetmiyor!

Olenin güçlükle: "Ne istiyorsun benden? Burada ne işin var?" diye sordu.

— Hiçbir şey istemiyorum. Ancak, Kazakların toplantısında söyleyeceğim bunu!

Nazarka oldukça yüksek bir sesle konuşuyordu. Bunu özellikle yaptığı belliydi.

— Bizim teğmene de bakın hele! Ne de işini bilen adammış!

Olenin sapsarı olmuştu, tir tir titriyordu:

— Sen buraya gelsene biraz! dedi.

Birden Nazarka'nın elini kuvvetle yakalamıştı. Onu zorla kendi evine doğru götürdü:

— Ne söyleyeceksin? Söyleyecek bir şey olmadı ki! Bir kere... Maryanka beni içeri almadı. Ben de zaten aklımdan öyle bir şey... Zaten o namuslu bir kızdır!

Nazarka: "Namuslu olup olmadığına karar vermek bana düşmez!" dedi.

— Nasıl olsa, sana bir şeyler verecektim! Bekle biraz.

Nazarka sustu. Olenin koşarak odasına girdi, oradan on ruble alarak Kazak gencine uzattı.

— İnan bana! Aramızda hiçbir şey olmadı. Zaten ne önemi var! Suçlu olan benim. İşte cezamı da ödüyorum... Yalnız, Tanrı adına, kimseye bir şey

söyleme, kimsenin haberi olmasın! Zaten bir şey olmadı ki!..

Nazarka gülerek: “Hoşçakal!” dedi, dışarı çıktı.

***

Nazarka, kasabaya o gece Lukaşka’nın isteği üzerine çalıntı olan atını saklayacak bir yer bulmak için gelmişti. Evine gitmek üzere sokaktan geçerken de ayak sesleri işitmişti...

Ertesi gün birliğe döndüğü zaman da övüne övüne arkadaşına, o on rubleyi ne kadar kolay elde ettiğini anlattı. O sabah Olenin ev sahipleriyle görüştüğü zaman kimsenin olup bitenlerden haberi olmadığını anladı. Maryana ile hiç konuşmadı. Yalnız, kız durmadan ona bakarak için için alay ediyormuş gibi gülüyordu.

Ondan sonraki geceyi Olenin yine uyumadan, avluda bir aşağı, bir yukarı dolaşarak geçirdi. Ertesi gün de özellikle ava gitti. Sabahtan akşama kadar ormanda kaldı. Akşam olunca da kendi duygularından kaçmak için, Beletzkiy’nin evine gitti. Duygularından korkuyordu. Bu yüzden, artık ev sahiplerine bir daha uğramamaya karar vermişti. O gece bir çavuş gelip Olenin’i uyandırdı: Birliği sefere çıkıyormuş. Olenin bu habere çok sevindi. Böylece, artık bir daha kasabaya dönmeyeceğini düşünüyordu.

Harekât tam dört gün sürdü. Olenin’in uzak bir akrabası olan komutan, onu görmek istemiş, yanına çağırmış, karargâhta kalmasını önermişti. Fakat Olenin bunu reddetmişti. Kasabadan uzak yaşayamayacağını hissediyordu. Bu nedenle evine dönmek için izin istedi.

Harekâttaki başarısından dolayı ona bir zamanlar o kadar çok istediği nişanı, Haç Nişanı’nı verdiler. Eskiden bu kadar istediği nişan şimdi onun için bir anlam taşımıyordu. Üstelik üsteğmenliğe terfi etmemesi de umurunda değildi. Zaten bu emir de bir türlü çıkmıyordu.

Harekât bitip de evlerine dönecekleri zaman, Olenin durup dururken, Vanyuşa ile birlikte sıradan çıkmış, birliğinden en az birkaç saat önce, kasabaya ulaşmıştı. O akşam gene kapının önündeki yerine geçti, bütün zamanını Maryana’ya bakmakla geçirdi. Gece de yine, amaçsız, anlamsız, avluda dolaştı durdu...

XXXIII

Ertesi sabah Olenin geç saatte uyandı. Ev sahipleri çoktan dışarı çıkmışlardı. Ava gitmedi. Evde arada bir eline bir kitap alıyor, sonra vazgeçip eşiğe çıkıyor, sonra yine odasına dönüp yatağına uzanıyordu. Vanyuşa onun bu durumunu görünce hasta olduğu kanısına vardı.

Akşama doğru Olenin kesin bir karara varmış gibi yatağından kalktı, bir şeyler yazmaya başladı. Geç vakte kadar yazıp durdu. Bir mektup yazmıştı ama, göndermedi, çünkü hiç kimse onun bu mektupta anlatmak istediklerini anlayamazdı. Zaten Olenin'den başkasının da bunları anlamasına gerek yoktu... Yazdıkları şöyleydi:

Bana Rusya'dan başsağlığı mektuplarını andıran mektuplar gönderiyorlar. Bu vahşi yerlerde toprağa gömülür kalırım, mahvolurum diye korkuyorlar. Benim için "Kaba bir adam olacak, her şeyden geri kalacak, kendini içkiye verecek, ya da Tanrı bilir ya, bir bakarsınız Kazak kızlarından biriyle evlenir," diyorlarmış. "Yermolov boşuna, Kafkasya'da on yıl görevli kalan insan ya sarhoş olur, ya da sonunda yolsuz bir kadınla evlenir, dememiş," diyorlar. Demek bir Kazak kızıyla evlenmek bu kadar korkunç bir şey! Gerçekten de, örneğin Prenses B.nin kocası Saray nazırı, ya da idare müdürü olma olanağım varken kendimi böyle mahvetmemi hiç de doğru bulmuyorlar.

Fakat bence öyle değil. Bu nedenle şu anda hepiniz bana öyle bayağı, öyle zavallı görünüyorsunuz ki! Sizler mutluluğun, gerçek hayatın ne demek olduğunu bilmiyorsunuz. İnsan hiç olmazsa bir defa yaşamı, bütün o yapmacıklıktan uzak güzelliği içinde duymalıdır. Benim her gün karşımda gördüklerimi görmek, anlamak gerekir: O ulaşılmaz ölümsüz karlı dağları, o Tanrı'nın elinden çıkmış olan kadın gibi ilkel bir güzellik içindeki o asil, o göz kamaştıran şahane kadını görmelisiniz... Onları görünce işte, kimin gerçekten yaşadığını, kimin de kendisini yalanlarla nasıl oyaladığını anlarsınız. Siz mi doğru yoldasınız, ben mi? Bunu anlarsınız...

Bilseniz, şimdi o yanılmalar içinde yaşayan sizler, hepiniz bana öyle zavallı, öyle düşkün varlıklar olarak görünüyorsunuz ki! Ne zaman hayalimde, buradaki evimin, ormanımın, aşkımın yerine çeşit çeşit losyonlar sürmüş; başka kadınlara ait takma bukleleri saçlarının arasına

iliştirmiş kadınlarla dolu salonlar, o yapmacık sözlerle kımıldayan ince dudaklar, o doğal halinden çıkmış, çeşit çeşit kumaşlar altında saklanan çelimsiz vücutlar, o sözüm ona sohbet olarak kabul etmek zorunda kaldığınız salon konuşmaları canlansa, içimde dayanılmaz bir tiksinti duyuyorum...

Gözlerimin önünde bütün o donuk, saçma yüzler birer birer canlanıyor. İnsana sanki: "Önemi yok, bana yaklaşabilirsin, zengin bir gelin sayılabilirim ama..." der gibi bakan zengin kızlar, salonlarda konukları şu ya da bu yere oturtmalar, çiftleri hiç sıkılmadan, hiç utanmadan bir araya getirip aracılık yapanlar, ardı arkası gelmeyen dedikodular, yapmacık tavırlar, "Kime elini vereceksin, kime yalnız başını sallayacaksın, kiminle sohbet edeceksin" diye ortaya atılan saçmasapan kurallar, o, kuşaktan kuşağa geçen, neredeyse insanın kanına işleyen can sıkıntısı, sonra bütün bunların çok yerinde, çok doğru olduğunu düşünenler...

Bir tek şeyi anlamanızı, bir tek şeye inanmanızı istiyorum. Doğru olan nedir? Gerçekten güzel olan nedir? Bunu görmeli, anlamalısınız! İşte o zaman söylediğiniz, düşündüğünüz her şey, kendiniz için, benim için duyduğunuz mutluluk istekleri de yok olacak, toz gibi havada dağılıverecek. Mutluluk doğayla başbaşa olmak, onu görmek, onunla konuşabilmektir. Benim için "Tanrı korusun, bir de bakarsınız sıradan bir Kazak kızıyla evlenir, böylece toplum için bütünüyle kaybolmuş bir varlık olur," diye çok içten bir duyguyla benim için üzüldükleri anlaşılıyor.

Oysa benim istediğim tek şey, sizin anladığınız anlamda bütün bütün mahvolmak, o basit dediğiniz Kazak kızıyla evlenmektir. Ama, bunu yapacak cesaretim bile yok, çünkü bu bütün mutlulukların üstünde bir mutluluk, benim hak etmediğim bir mutluluk olur.

Kazak kızı Maryanka'yı gördüğüm günden bu yana üç ay geçti. Onu ilk gördüğümde, içinden çıktığım dünyanın anlayışı, yanlış inanışları hâlâ içimde taptazeydi. Bu kızı sevebileceğime o zamanlar inanmıyordum. Ona tıpkı gökyüzüne, dağlara bakar gibi hayran hayran bakıyordum; bu elimde olmayan bir şeydi. Çünkü o gerçekten, onlar gibi olağanüstü bir güzellikteydi.

Sonra onu seyretmenin artık benim için bir zorunluluk, günlük hayatımın vazgeçilmez bir parçası olduğunu hissettim. Kendi kendime onu sevip

sevmediğimi sormaya başladım. İçimdeki bu duyguyla eskiden sevgi diye kabul ettiğim duygu arasında hiçbir benzerlik yoktu, onlara benzer bir duygu bulamadım içimde. Duygularım ne yalnızlığın verdiği hüzün duygusuna, ne evlenme arzusuna, ne platonik bir sevgiye, ne de cinsel bir tutkuya benziyordu. Bunların hepsini daha önce yaşadım. Hiçbiri değildi bunların...

Onu görmek, onun sesini duymak, onun yakınımda olduğunu bilmek benim için bir gereksinimdi, ancak o yanımdayken belki mutlu değil ama, huzur içinde olabiliyordum. Onunla birlikte bulunduğum, ona elimi dokunduğum o toplantı gecesinden sonra, genç kızla benim aramda kopması olanaksız bir bağ, itiraf edilmemiş, açıklanmamış ama, karşı durulması olanaksız bir bağ kurulmuştu. Ben bu bağa karşı koymaya çalışıyor, kendi kendime: "Hayatımın en önemli manevi sorunlarını hiçbir zaman anlamayacak olan bir kadını sevebilir miyim ben?" diye soruyordum. "Bir kadını sırf güzelliği için sevmek mümkün mü? Bu bir heykeli sevmek gibi bir şey olmaz mı?" diyordum ama, kendi duygularıma inanmadığım halde, daha o zaman onu sevmeye başlamıştım bile.

Onunla konuştuğum o ilk toplantıdan sonra aramızdaki ilişkiler değişti. Eskiden o benim için, bana yabancı ama, olağanüstü güzel bir doğa olayıydı. O toplantıdan sonra ise ona benim gibi bir insan gözüyle bakmaya başladım. Onunla sık sık karşılaşmaya, konuşmaya, bazen babasının çalıştığı bahçeye gitmeye başladım; akşamları da evlerine gidiyor, çoğu zaman geç saatlere kadar oturuyordum. Bu yakınlığa rağmen o, benim gözümde her zaman aynı derecede temiz, ulaşılmaz, yüce bir varlık olarak kaldı.

Ona ne söylesem o hep aynı şekilde sakin, gururlu, neşeli, ilgisiz bir tavırla karşılık veriyordu. Sevecen davrandığı da oluyordu ama, çoğu zaman her bakışı, her sözü, her hareketi bana karşı hiçbir bağı olmadığını gösteriyordu, ancak, bu ilgisizlikte bir küçümseme hissedilmiyordu, sadece insanı büyüleyen, ezen bir soğukluk vardı. Her gün dudaklarımda sahte bir tebessümle, ona bambaşka bir şekilde görünmeye, içimde yanan isteklerle acı veren tutkumu gizlemeye, onunla şakalaşmaya gayret ediyordum.

O da davranışlarımın içten olmadığını anlıyordu ama, bana karşı yine oldukça doğal, neşeli bir tavır takınıyordu.

Bu durum benim için dayanılmaz olmuştu. Ona yalan söylememek, düşündüğüm, hissettiğim her şeyi söylemek istiyordum. Her zamankinden daha heyecanlıydım. Bunlar onunla birlikte bağda bulunduğum sırada olmuştu. Ona aşkımdan söz etmeye başladım. Öyle sözler söylüyordum ki, şimdi anımsadıkça kendimden utanıyorum. Utanıyorum, çünkü bunları söylemeye girişmem bile doğru değildi! Çünkü o bütün bu sözlerden, hatta onlarla açıklamak istediğim duygudan çok daha üstündü.

Bunu fark edince sustum. İşte o günden beri durumum dayanılmaz bir hal aldı. Eskisi gibi onunla şakalaşmak, kendimi küçük düşürmek olacaktı. Bunu istemiyordum, hissediyordum ki, henüz onunla yalın, doğru dürüst bir ilişki kuracak kadar manen yükselmemiştim.

Umutsuzluk içinde kendi kendime: "Ne yapmalıyım?" diye sorup duruyordum. Saçmasapan hayaller kurarak onu, bazen eşim, bazen sevgilim olarak düşlüyor, hemen sonra tiksintiyle, bu düşünceleri zihnimden kovuyordum. Onu herkesle düşüp kalkan bir kız haline getirmek korkunç bir şey, bir cinayet olacaktı. Bizim subaylardan birinin buradaki Kazak kadınlarından birini evlenerek yapmış olduğu gibi, onu bir hanımefendi, Dimitriy Andreyeviç Olenin'in saygıdeğer eşi haline getirmek ise daha da kötü bir şey olacaktı...

Fakat, ben bir Kazak olabilseydim! Lukaşka gibi bir adam olsaydım, onun gibi sürüyle at çalıp, çihir içtikten sonra avazım çıktığı kadar türkü söyleseydim, insanları öldürebilseydim, sonra da kızın evine gidip sarhoş olup, pencereden içeri atlayıp, onunla, felekten bir gece çalabilseydim: "Ben kimim, bunu neden yapıyorum," gibi düşüncelerle kafamı yormasaydım, o zaman belki farklı olurdu. O zaman birbirimizi anlayabilirdik. O zaman mutlu olabilirdim. Bu hayatta kendimi iyice denedim, ne kadar güçsüz, ne kadar sahte duygularla dolu olduğumu daha açık hissettim.

Ne kendimi, ne de o karışık, çirkin geçmişimi unutabildim. Gelecek yıllar ise bana daha da umutsuz görünüyor. Her gün karşımda uzanan bu karlı dağları, bu göz kamaştıran güzellikteki mutlu genç kızı görüyorum. Dünyada ondan başka hiçbir şeyin bana mutluluk veremeyeceğini, yine de bu kadının benim için yaratılmamış olduğunu biliyorum.

İçinde bulunduğum bu durumun en korkunç, en acı, aynı zamanda en tatlı yanı ise şudur: Onu hissediyor, onu anlıyorum, o ise beni hiçbir zaman anlayamayacak! Bunu kesin olarak biliyorum. Onun beni anlayamamasının nedeni benden aşağı bir varlık olması değil! Aksine, onun beni anlamaması daha doğru... O mutlu bir kadın. Tıpkı doğanın kendisi gibi, yalın, sakin, doğasına, özüne sadık bir kadın. Eğrilmiş büğrülmüş, zayıf bir yaratık olan ben ise, onun benim nasıl bir yaratık olduğumu, çektiğim acıları anlamasını istiyorum!

Geceler boyu uyumadım, geceler boyu amaçsız onun penceresinin altında bekledim durdum. İçimde olup bitenleri bir türlü anlayamadım. Ayın on sekizinde bizim birlik sefere çıktı. Üç gün kasabadan uzak kaldım. İçimi bir hüzün kaplıyor, hiçbir şeyle ilgilenemiyordum. Birlikte, söylenen türküler, iskambil oyunları, içki âlemleri, dağıtılacak ödüllerin dedikodusu, bana her zamankinden daha iğrenç geliyordu. Dün eve döndüm. Onu, kendi odamı, Yeroşka amcayı, kapının eşiğinden görünen o karlı dağları gördüm. O zaman içimde öyle bir sevinç doğdu ki birden her şeyi anladım.

Bu kızı gerçek bir sevgiyle seviyorum ben: Bu, hayatımda duyabileceğim ilk ve son sevgidir. Şimdi başıma geleni biliyorum. Bu, duygudan dolayı küçük düşmekten korkmuyorum, sevgimden utanmıyorum. Onunla gurur duyuyorum. Onu sevdiğim için kendimi suçlamıyorum. Bu sevgi kendiliğinden içimde uyanmıştı. Ondan kendimi kurtarabilmek için bir özveri duygusu içinde kendimi unutmaya çalışıyor, sözde Kazak Lukaşka'nın Maryanka'ya karşı olan aşkından dolayı sevinç duyuyormuşum gibi bir tavır içerisine giriyordum. Oysa bu biçimde davranarak sadece, kendi sevgimi, kıskançlığımı kışkırtıyordum. Bu daha önce duyduğum türden, yalnız yüksek birtakım düşünceler uyandıran, platonik bir sevgi değil. İnsanın kendi duygularına hayran olduğu, duygularının bir pınar gibi içinden geldiğini hissettiği, her şeyi kendiliğinden yaptığı çılgın bir kapılmaya da benzemiyor. Bunu daha önce de hissetmişimdir. Bu duygu sadece zevk alma arzusundan oluşmuş değil, bu bambaşka bir şey...

Belki de onun kişiliğinde doğayı, doğanın bütün güzelliklerini görüyor, onları seviyorum. Ancak bu duygu her neyse, iradem bütünüyle yok ediyor. Sanki olağanüstü bir güç, onu benim aracılığımla seviyormuş gibi bir duyguya kapılıyorum... Bütün evren, bütün doğa bu sevgiyi benim ruhuma

zorla dolduruyormuş, bana, “Sev onu!” diyormuş gibi bir duygu içindeyim. Onu yalnızca aklımla, hayalimle değil, bütün varlığımla seviyorum. Onu severken de kendimi Tanrı’nın yarattığı mutlu evrenin bir parçası, ayrılmaz bir parçası gibi hissediyorum...

Daha önce de yapayalnız hayatımdan edindiğim yeni düşünceleri yazmışımdır. Onların içimde ne güçlüklerle doğduğunu, onların bilincine varınca, ne büyük bir sevinç duyduğumu, hayata açılan bu yepyeni yolu nasıl gördüğümü kimse bilemez. Benim için o düşüncelerden daha değerli hiçbir şey yoktu... Şimdi ise, sevgiyi duydum. Onu duyunca bütün o düşünceler yok olduğu gibi, yok oluşlarından ötürü içimde en küçük bir pişmanlık da kalmadı. O zamanlar böyle tamamiyle tek yanlı, soğuk, yalnız akla dayanan bir ruh haline nasıl olup da değer verdiğimi anlamak bile benim için şu anda artık çok zor bir şey.

Karşıma güzelliğin kendisi beklenmedik bir anda çıktı geldi, ömür boyu ruhumda derinden derine sürüp giden değişiklikleri bir anda dağıtıverdi. Bütün o yitip gidenlere karşı da içimde en küçük bir acıma kalmadı.

Özveriymiş! Saçmalık! İlkel bir düşünce. Bu gibi düşünceler hep gururdan, sadece bir insanın hak ettiği bir talihsizlikten kurtulmak için sokulmaya çalıştığı bir sığınaktan, başkalarının mutluluğunu kıskanmaktan kurtulmak için uydurulmuş, saçma bir gerekçeden başka bir şey değil!

Neden başkaları için yaşamalı? Neden başkalarına iyilik yapmalı? Neden içimde kendi kendime karşı bir sevgi, bir tek istek varken... Onu sevmek, onunla yaşamak, onun hayatını paylaşmaktan başka hiçbir isteğim yokken bunu nasıl düşünebiliyorum? Hayır! Şu anda artık başkalarını, Lukaşka’ların mutlu olmasını düşünmüyorum, mutluluğu onlar için istemiyorum. Başkalarını sevmiyorum artık!

Önceden olsaydı, kendi kendime bunun çok kötü bir şey olduğunu söylerdim. Hiç durmadan sürekli: “Acaba o ne olacak? Ben ne olacağım? Lukaşka ne olacak?” diye düşünmekten kendimi perişan ederdim. Şimdi ise artık umurumda bile değil! Bugün sanki kendiliğimden yaşamıyorum, sanki içimde benden çok daha güçlü bir şey var: Beni sürükleyen, beni yönlendiren o! Şimdi acı çekiyorum, kendimi üzüyorum ama, eskiden bir ölüden farksız olduğumu anlıyorum. Ancak bugün tam anlamıyla yaşıyorum. Biraz sonra gidip ona her şeyi anlatacağım.

XXXIV

Olenin bu mektubu yazdıktan sonra, akşamın geç saatlerinde, ev sahiplerine gitti. Yaşlı kadın *peç*in arkasında oturmuş kozaların ipliklerini eğiriyordu. Maryanka, saçı başı açık, mum ışığında dikiş dikiyordu. Olenin'i görür görmez yerinden fırladı, bir mendil aldı, sonra *peç*in arkasına gitti.

Annesi: "Sen de bizimle otursana, Maryanuşka," dedi.

Maryanka: "Olmaz," dedi. "Saçım, başım açık."

Sonra çevik bir hareketle *peç*in üstüne çıkıverdi. Olenin bulunduğu yerden sadece onun dizini, aşağı doğru sarkan biçimli bacağını görebiliyordu.

Olenin, yaşlı kadına çay koydu. Kadın da konuğuna kaymak ikram etti. Kaymağı getirmek üzere Maryanka'yı göndermişti. Maryanka kaymakla dolu tabağı masanın üzerine bıraktıktan sonra, gene *peç*in üzerine çıkmıştı. Olenin onu göremiyor ancak kendine baktığını hissediyordu.

Yaşlı kadınla ev işleriyle ilgili konuşuyorlardı. Ulita teyze coşmuş, konukseverliğini nasıl göstereceğini bilememişti. Olenin'e üzüm pestili, üzümlü çörek, iyi cins bir şarap getirmişti. Bütün bunları sıradan insanlarda görüldüğü gibi, ekmeğini emeğiyle kazanan insanlara özgü bir gururla, kaba ama, saf bir cömertlikle sunmuştu. Kasabaya geldiği ilk günlerde kaba tavırlarıyla Olenin'i pek şaşırtmış olan yaşlı kadın; şimdi kızına gösterdiği içten sevecenlikle, genç adamı bir hayli duygulandırıyordu.

— Tanrı'yı gücendirmemeli oğlum," diyordu. "Çok şükür, her şeyimiz var. *Çihi*r de yaptık, üç fıçı kadar şarap da satacağız, geriye içecek *çihir*imiz de kalacak... Sen buradan gitmek için acele etme olur mu? Düğünde beraber eğleniriz...

Olenin birden bütün kanının yüzüne hücum ettiğini, kalbinin de karmakarışık bir biçimde, neredeyse acı verecek şekilde hızla atmaya başladığını hissediyordu.

— Peki, düğün ne zaman yapılacak? diye sordu.

*Peç*in diğer yanında bir kımıldanma oldu, oradan çıtır çıtır kabak çekirdeği yediği duyuldu. Yaşlı kadın sanki Olenin hiç ortada yokmuş, daha doğrusu bu iş onu hiç ilgilendirmiyormuş gibi, sakin, çok doğal bir tavırla, kendi kendine konuşur gibi:

— Daha bekleyecek ne var? Öbür hafta pekâlâ olur... Bizler hazırız. Maryanuşka için ne gerekiyorsa hepsini hazırlayıp bir kenara koydum. Ona bir hayli çeyiz vereceğiz. Yalnız, işte, küçük bir üzüntümüz var. Lukaşka nedense biraz fazla eğlenceye daldı. Kendini büsbütün eğlenceye verdi. Yaramazlık yapıyor. Geçenlerde birlikten bir Kazak gelmişti, o söyledi... Lukaşka Nogayların köylerine gitmiş...

Olenin: “Tanrı’ya emanet, başına bir iş gelmesin!” dedi.

— Ben de aynı şeyi söylüyorum: ‘Lukaşka, uslu dur,’ diyorum. Genç ne de olsa. Ona buna meydan okuyacak işte. Ama, her şeyin bir zamanı var, değil mi ya? Bir ganimet kaptın, çaldın, bir Abrek öldürdün... Bravo sana! Yeter! Ondan sonra da uslu uslu otur, değil mi? Böyle şeyler yapması kötü.

Olenin: “Ya... Ben de onu birlikte ancak bir iki kez gördüm,” dedi. “Hep sağda solda geziyormuş. Hem atını da satmış...” dedi.

Başını çevirip *peç*in bulunduğu yana baktı. O iri kapkara gözler pırıl pırıl parlıyor, hiç de dostça olmayan sert bir ifadeyle ona bakıyorlardı. Olenin söylediği bu sözlerden dolayı içinde bir utanç duymaya başladı.

Maryanka birden: “Ne var yani eğleniyorsa?” dedi. “Kimseye bir zararı dokunmadıktan sonra, başkasının parasıyla eğlenmiyor ya, kendi parasıyla eğleniyor!”

Bunu söyledikten sonra bacaklarını indirdi, *peç*ten aşağı atladı, kapıyı hızla çarparak dışarı çıktı.

Olenin, Maryanka içerdeyken, gözlerini ondan bir an olsun ayırmamıştı. Şimdi kapıya bakmaya, genç kızın geri dönmesini beklemeye başladı; Ulita teyzenin kendisine söylediklerini sanki duymuyordu.

Biraz sonra içeri konuklar girdi: En önde yaşlı bir adamla Yeroşka dede vardı. Yaşlı adam Ulita’nın kardeşiydi. Onların arkasında da Maryanka ile Ustenka geliyorlardı.

Ustenka incecik bir sesle: “Gününüz aydın olsun!” dedi. Sonra Olenin’e doğru döndü. “İyisin gene keyif yapıyorsun!” dedi.

Olenin: “Keyif yapıyorum ya!” dedi, sonra nedense içinde bir utanç, bir huzursuzluk duydu.

Bir an önce oradan gitmek istiyordu fakat gidemiyordu da. Herkes konuşurken susmak da ona pek olacak bir şey gibi görünmüyordu. İmdadına yaşlı adam yetişti. İçki istedi. Bunun üzerine hep birlikte içki içmeye başladılar. Olenin önce ihtiyarla, sonra Yeroşka ile, sonra başka bir Kazak’la, sonra gene Yeroşka ile içti. İçtikçe de içinde, ruhunda daha büyük bir ağırlık hissediyordu. İhtiyarlar ise coştukça coşuyorlardı. İki kız da *peç*in üzerine çıkıp bir köşeye oturmuş, bir şeyler fısıldaşarak onları seyrediyorlardı.

Akşama kadar içtiler. Olenin hiçbir şey konuşmuyor fakat herkesten çok içiyordu. Kazaklar bağıra bağıra bir şeyler konuşuyorlardı. Yaşlı kadın onları evinden kovmaya çalışıyor, artık *çihir* vermiyordu. Kızlar ise gülüşerek Yeroşka amca ile alay ediyorlardı. Sonunda herkes evden dışarı çıktığında, saat onu bulmuştu.

İhtiyar o gece Olenin’in evinde eğlenceyi sürdüreceklerini söyleyerek, kendi kendilerini davet etti. Ustenka koşarak evine gitti. Yeroşka ise yaşlı Kazak’ı Vanyuşa’nın yanına götürdü. Ulita teyze kileri derleyip toplamaya gitmişti. Maryanka ise evde yalnız kalmıştı.

Olenin içinde bir zindelik, yeni bir güç hissediyordu. Sanki yeni uyanmıştı ve çevresinde olup biten her şeyi, kimin nereye gittiğini fark etmişti. Önce, yaşlıları önden eve gönderdi. Sonra kendisi geri dönerek tekrar ev sahiplerinin evine girdi.

Maryanka yatmaya hazırlanıyordu. Olenin kıza yaklaştı, bir şey söylemek istedi. Sesi çıkmıyordu.

Kız, yatağın üzerine oturdu, ayaklarını altına aldı, genç adamdan mümkün olduğunca uzaklaşarak köşeye büzüldü. Sonra hiçbir şey söylemeden, korkak, kaba ve hoyrat bir ifadeyle ona baktı. Ondan korkmuş olduğu anlaşılıyordu.

Olenin de bunu hissediyordu. İçinde ona karşı bir acıma duydu. Bu yaptığı küçük düşürücü davranıştan utandı. Bunun yanında, kızın içinde hiç olmazsa bu duyguyu uyandırdığı için gururla karışık bir sevinç duymaktan da kendini alamadı.

— Maryanka! dedi. Bana hiç acımayacak mısın? Seni ne kadar sevdiğimi bir bilsen!

Kız biraz daha geriye çekildi:

— Şuna da bakın, içki insana neler söyletiyor! Benden sana hayır gelmez!

— Hayır, Maryanka, bunları bana içki söyletmiyor... Lukaşka ile evlenme. Benimle evlenmeni istiyorum.

Olenin bunları söylerken bir yandan da: “Neler söylüyorum ben?” diye düşünüyordu. “Bu sözleri yarın da tekrarlayabilecek miyim?” İçinden gelen bir ses ona sanki: “Söylersin, söylersin...” diyordu. “Hatta şimdi bile tekrarlayabilirsin...”

— Benimle evlenir misin?

Kız ona ciddi ciddi baktı. Korkusu biraz hafiflemiş gibiydi.

Olenin: “Delirmek üzereyim nerdeyse, Maryanka!” dedi. “Kendimi kaybettim. Sen emret, ne istersen onu yapmaya hazırım!”

Çılgınca tatlı sözler kendiliğinden dudaklarından dökülüyordu.

Kız birden onun kendisine doğru uzattığı eli kavradı:

— Sen ne saçmalıyorsun be! diye sözünü kesti.

Yine de genç adamın elini itmiyor, onu güçlü, nasırlı, sert parmaklarıyla sıkıyordu.

— Beyler Kazak kızlarıyla evlenirler mi hiç! Git işine!

— Söyle, benimle evlenmeyi kabul eder misin? Ben her şeyi...

Maryanka gülerek: “Peki, Lukaşka ne olacak?” diye sordu.

Olenin birden elini kızın parmaklarından kurtararak, kuvvetle onun taze vücuduna sarıldı.

Kız bir karaca gibi, bir anda kollarının arasından sıyrılıverdi, fırladı, yalınayak koşarak kapıdan çıktı.

Olenin'in aklı başına geldi. Bu davranışından dolayı içinde müthiş bir korku uyandı. Kendisini yine kızdan çok daha bayağı bir yaratık olarak görüyordu. Ancak, yine de ona söyledikleri için bir an bile pişmanlık duymadı.

Evine doğru yürüdü. İçeriye girince de, orada içki içen yaşlılara hiç aldırmadan kendini yatağa attı, derin bir uykuya daldı. Uzun süredir böylesine derin uyumamıştı.

XXXV

Ertesi gün bayramdı. Akşam üzeri halk, batan güneşin ışıkları altında pırıl pırıl parlayan giysiler içinde, sokakları doldurmuştu. O yıl, beklenenin çok üstünde üzüm sıkılmış, bol bol şarap yapılmıştı. Kasabalılar işlerini bitirmişti. Kazaklar bir ay sonra sefere çıkacaklardı, birçok ailede düğün hazırlığı vardı.

Meydanda, kaymakamlık binasının önünde, birinde çeşitli çerezler, kabak çeğirdeği, diğerinde basma ile mendil satılan dükkânın önünde, her yerden daha fazla insan toplanmıştı. Kaymakamlık binasının önünde üzerlerinde, insana ağırbaşlı bir görünüm veren sırmasız, süssüz, siyah, kurşuni kaftanlar giymiş yaşlılar toplanmış, kimi oturuyor, kimi ayakta duruyordu. Aralarında sakin bir şekilde ölçülü seslerle hasattan, çoluk çocuktan, kasabanın işlerinden söz ediyor, gururlu, ilgisiz tavırlarla yeni kuşağı, gençleri seyrediyorlardı. Yanlarından geçen kadınlarla kızlar duruyor, başlarını eğerek onları selamlıyorlardı.

Genç Kazaklar ise yanlarından saygılı bir tavırla adımlarını yavaşlatıp, başlarındaki kalpakları çıkarıyor, bir süre onları giymeden ellerinde tutuyorlardı. Önlerinden biri geçerken yaşlılar susuyorlardı. Kimi sert, kimi sevecen bir tavırla geçene bakıyor, selamlara karşılık vererek ağır ağır başlarındaki kalpakları çıkarıp yeniden giyiyorlardı.

Henüz hora tepmeye başlamamış olan yetişkin Kazak kızları gruplar halinde toplanmış, sırtlarında göz alıcı renklerde cepkenler, başlarında gözlerine kadar inen beyaz mendillerle güneşin eğri ışıklarından uzakta, gölgede, evlerinin önündeki tümseklerde toprağa oturmuş, yüksek sesle konuşup gülüşüyorlardı.

Erkek, kız bütün çocuklar *lâpta* oynuyorlardı. Topu yükseklere, berrak gökyüzüne doğru fırlatıyor, sonra tiz seslerle çığlıklar atarak meydanda koşuşuyorlardı. Yeniyetme kızlar meydanın diğer ucunda kendi aralarında hora tepmeye, incecik çekingen sesleriyle türküler söylemeye başlamışlardı.

Dilekçeciler, dava vekilleri, bayramı geçirmek için başka yerlerden kasabaya gelmiş olan delikanlılar, sırtlarında yeni, beyaz ya da kırmızı sırmalı Çerkez kıyafetleriyle, yüzlerinde bayram sevincini yansıtan neşeli

bir ifadeyle el ele tutuşarak ikişer üçer genç kadınların, kızların grupları arasında dolaşıyor, ya da Kazak kızlarına laf atıyorlardı.

Dükkânın sahibi Eremeni, sırmalı ince yünden yapılmış lacivert bir Çerkez kıyafeti giymiş, dükkânın açık kapısı önünde duruyordu. Arkasında top top, rengârenk mendiller görünüyor, adam kendi değerini oldukça iyi bilen doğulu bir tüccar gururuyla müşteri bekliyordu.

Bayramı görmek için Terek'in diğer tarafından gelmiş olan, sakalları kınalı, yalınayak iki Çeçen, ahbaplarından birinin evi önünde çömelmiş, küçük çubuklarıyla sigara içiyor, yere tükürüyor, halka bakarak boğuk, garip seslerle hızlı hızlı konuşarak birbirlerine bir şeyler söylüyorlardı.

Arada bir sırtına bayramlık kaputunu giymemiş, eski püskü üniformasıyla bir asker aceleyle meydanda toplanmış renk renk insan kalabalığının önünden geçiyordu. Yer yer uzaktan uzağa, kendini eğlenceye kaptırmış Kazakların içkili seslerle türkü söyledikleri işitiliyordu.

Bütün evler kapalıydı. Kapıları da bir gün önceden iyice yıkanmıştı. Yaşlı kadınlar bile sokaklara dökülmüşlerdi. Kuru sokaklar her yerde, ayaklar altında, karpuz, kabak çekirdeklerinin kabukları atılmış duruyordu.

Hava ılık ve durgundu, masmavi gökyüzü dupduru görünüyordu... Damların arkasından görünen dağların donuk beyaz tepeleri çok yakın görünüyor, batan güneşin ışıkları altında gitgide pembeleşiyordu. Arada sırada, karşı yakadan, uzaktan uzağa top sesleri geliyordu. Kasabanın üzerinde bayramı gösteren çeşit çeşit neşeli sesler birleşiyor, dalga dalga uzaklara yayılıyordu.

***

Olenin, sabah boyunca, Maryanka'yı görebilmek için, avluda dolaşıp durmuştu. Kız, giyinip süslendikten sonra dua etmek için küçük kiliseye gitmişti. Sonra da arkadaşlarıyla beraber bir tümseğe oturup, kabak çekirdeği yemişti... Arada bir yine arkadaşlarıyla birlikte, koşarak evine giriyor, her defasında neşeli, sevecen bir tavırla kiracılarına bakıyordu.

Olenin başkalarının yanında onunla şakalaşmaya cesaret edemiyordu. Kıza bir gün önce söylediklerini tamamlamak, ondan kesin bir cevap almak istiyordu. Yine bir akşam önceki gibi uygun bir zaman kolluyordu ama, o

zamanı bir türlü yakalayamıyordu. Olenin artık bu kararsız tutumunu sürdürmeye devam edemeyeceğini anlıyordu.

Maryanka yine sokağa çıkmıştı. Olenin de, biraz durduktan sonra, nereye gideceğini bilmeden, kızın peşinden çıktı. Maryanka'nın sırtında göz kamaştırıcı pırıl pırıl mavi atlas cepkeniyle oturduğu köşenin önünden geçti, arkasından da kızların kahkahalarla güldüklerini duyarak içinde bir acı hissetti.

Beletzkiy'nin evi meydandaydı. Olenin evin önünden geçerken Beletzkiy'nin "İçeri buyursanıza!" diye seslendiğini duydu. İçeri girdi. Biraz sohbet ettikten sonra birlikte pencerenin önüne oturdular. Yanlarına, üzerine yeni bir yelek giymiş olan Yeroşka da geldi, yere oturdu. Beletzkiy köşede göz alıcı renklerdeki bir topluluğu, elindeki sigarayla işaret ederek gülümsedi:

— İşte asil insanlar diye ben bunlara derim, kasabanın kaymağı! dedi. Benimki de orada, görüyor musunuz? Kırmızılar giymiş! Bu elbiseyi yeni diktirdi...

Bunu söyledikten sonra, pencereden dışarı uzanarak seslendi:

— Horalar niye başlamadı?

Sonra tekrar Olenin'e döndü:

— Biraz bekleyin, hava kararınca biz de onlara katılırız. Sonra onları Ustenka'nın evine davet ederiz. Kızlara bir güzel ziyafet çekmeli.

Olenin kararlı bir tavırla: "Ustenka'ya gidilirse ben de gelmek isterim," dedi. "Maryanka da gelir mi acaba?"

Beletzkiy, Olenin'in sorusuna hiç şaşırmadan: "Gelir, siz de gelin..." dedi. Sonra pırıl pırıl elbiseler içindeki insanları gösterdi: "Güzel bir görüntü doğrusu, değil mi?"

Olenin ilgisiz görünmeye çalışarak:

— Gerçekten çok güzel... dedi. Böyle bayramlarda daima, örneğin bugün sırf ayın on beşi diye insanların neden durup dururken böyle neşelendiklerine, mutluluk duyduklarına hep şaşırmışımdır. Neye baksan,

her şeyde bayramı hissedersin... Gözlerde, yüzlerde, seslerde, hareketlerde, elbiselerde, havada, hatta güneşte bile... Her şeyde bayram havası var. Oysa, bizde artık bayram diye bir şey kalmadı!

Beletzkiy bu şekilde fikir yürütmekten hiç hoşlanmazdı.

— Doğru, dedi. Sonra Yeroşka'ya doğru dönerek, sen niye içmiyorsun ihtiyar, diye sordu.

Yeroşka, Olenin'e göz kırparak Beletzkiy'i gösterdi.

— Senin *kunak* ukalanın biri galiba?

Beletzkiy kadehini kaldırarak: *Alla verdi*...[31] dedi, kadehindeki içkiyi içti.

"Alla verdi" Kazaklar arasında, birlikte içki içtiklerinde kullandıkları bir sözdü.

Yeroşka gülümseyerek: "Sağol!" diyerek kadehindeki içkiyi içti.

Sonra yerinden kalkıp pencereden dışarı baktı.

— Bayramdan söz ediyorsun! Bu bayram mı yani?.. Sen eski bayramları görseydin o zaman anlardın bayramın ne demek olduğunu. Ne eğlenilirdi! Kadınlar sırtlarına sırmalarla işlenmiş *sarafanlar* (Rus köylülerinin giydiği beli büzgülü, kemerli elbise) giyip sokaklara çıkarlardı. Göğüslerine iki sıra altın dizerler, başlarına yaldızlı başlıklar takarlardı. Yanından bir kadın geçti mi, ş... ş... ş... diye bir ses duyulurdu. O zaman her kadın bir prenses gibiydi! Bazen hep beraber sokağa çıkarlar, bir türküye başlarlar, ortalık uğuldardı! Sabahlara kadar eğlenirlerdi. Kazaklar da, fıçıları avluya çıkarıp bir araya toplanır, sabahlara kadar ya içerlerdi, ya da el ele tutuşur, sokaklardan sel gibi akarlardı. Rastladıkarı herkesi de aralarına alırlar, bir evden ötekine geçerlerdi.

"Hatırlıyorum, bazen beybabam kıpkırmızı bir yüzle, karnı şişmiş, şapkasız, her şeyini kaybetmiş olarak eve gelir, kendini hemen yatağa atardı! Anacığım olanları anlardı. Hemen beybabama taze havyar, *çihir* getirirdi, keyfini sürdürsün diye. Sonra da koşarak dışarı çıkar, kasabada sokak sokak babamın kalpağını aramaya başlardı. Babamın bu şekilde iki

gün uyuduğu olurdu! İşte eskiden insanlar böyleydi. Şimdikiler bayram mı!”

Beletzkiy: “Peki sarafanlar giymiş kızlar nasıl eğlenirdi? Kendi kendilerine mi? diye sordu.

— Hiç kendi kendilerine olur mu! Bazen Kazaklar yürüyerek ya da atlarıyla gezerek gelir, “Hadi, gidip kızların horasını bozalım,” derlerdi. Atlarını kızların üzerlerine sürerlerdi. Kızlar da meşe kütüklerini kapar, onlara karşı koyarlardı. Bazen Büyük Perhiz’den önceki yortuda delikanlılardan biri öyle bir coşardı ki, rüzgâr gibi, kızların arasına dalardı. Onlar da hem ona, hem atına övgüler yağdırırlardı. Delikanlı kızların oluşturdukları duvarı yardı mı, hangisini seviyorsa, onu kaptığı gibi kaçardı. “Canım benim! Yavrucuğum!” der, nasıl severdi onu! Kızlar da ne kızlardı ama! Her biri bir kraliçe...

XXXVI

Bu sırada, yan sokaklardan birinden meydana iki atlı çıkmıştı. Bunlar Nazarka ile Lukaşka idi.

Lukaşka kabardin cinsi besili, doru atının üzerinde, hafifçe yan dönmüş bir şekilde oturuyordu. Hayvan sert toprak yolda, o pırıl pırıl, ince boynu ile güzel başını yukarı kaldırarak, çevik adımlarla yürüyordu. Kılıfının içindeki tüfeğin oldukça sağlam bir şekilde yerleştirilmiş olması, arkada bir tabancanın, eyerin altında ikiye katlanmış bir gocuğun bulunması, Lukaşka'nın barış içinde yaşamayan, uzak bir yerden geldiğini gösteriyordu.

Ata zarif bir şekilde hafif yan olarak oturuşundan, elindeki kırbaçla atın sağrısına hafif hafif vuruşundan, elinin rahat hareketinden, hele ara sıra kasılarak dört bir yana gururla bakan parlak siyah gözlerinden sahip olduğu gücü çok iyi bildiği, aynı zamanda gençliğinin verdiği bir güven duygusu taşıdığı belli oluyordu. Gözlerinden "Hiç böyle bir yiğit gördünüz mü?" dediği okunuyordu.

Gümüş koşumları ile güzel, besili atı, silahları ile yakışıklı Kazak delikanlısı meydanda toplanmış olan kalabalığın ilgisini çekmişti. Nazarka zayıf ve kısa boyluydu. Giyimi de Lukaşka'dan çok daha kötüydü.

Lukaşka yaşlıların yanından geçerken durakladı, beyaz kalpağını çıkarınca altından kısa kesilmiş siyah saçları göründü.

Çatık kaşlı, somurtkan, zayıf bir yaşlı adam: "Nogaylardan kaç at çalıp getirdin?" diye sordu.

Lukaşka başını öteki tarafa çevirerek: "Mutlaka saymışsındır, ne diye soruyorsun!" dedi.

İhtiyar daha somurtkan bir tavırla: "O delikanlıyı da yanında boşuna oraya buraya taşıyıp duruyorsun..." dedi.

Lukaşka kendi kendine: "Her şeyi de biliyor aksi şeytan!" diye söylendi.

Yüzü birden düşünceli bir hal almıştı. Ancak, birçok Kazak kadınlarının toplandığı köşeye bakınca keyfi yerine geldi, atını onlara doğru çevirdi.

Gür bir sesle: “Merhaba, kızlar!” diye bağırdı, atını onlara iyice yaklaşınca durdurdu. “Görmeyeli ne kadar yaşlanmışsınız, cadılar!”

Bunu söyledikten sonra bir kahkaha attı. Çevreden neşeli sesler duyuldu:

— Merhaba, Lukaşka! Merhaba, Ağabey! Çok para getirdin mi? Bize biraz çerez alsana. Çok kalacak mısın? Uzun zamandır görmedik seni...

Lukaşka kırbacını havada savurarak, atını kızların üzerine sürdü:

— Nazarka ile felekten bir gece çalmaya geldik, dedi.

Ustenka incecik bir sesle: “İyi ettin de geldin! Maryanka seni unutacaktı nerdeyse!” dedi.

Bunu söylerken dirseğiyle Maryanka’yı hafifçe dürtüyor, tiz bir sesle kahkahalar atıyordu. Maryanka atın yanından biraz çekildi, başını arkaya doğru attı, parlak iri gözleriyle sakin sakin Kazak gencine baktı:

— Çok uzun zamandır gelmedin! dedi. Atınla bizi ne diye çiğniyorsun?

Bunu soğuk bir tavırla söylemişti. Sonra arkasını döndü.

Lukaşka’nın o akşam her zamankinden daha neşeli bir hali, yüzünde coşkun bir ifade vardı. Maryanka’nın soğuk karşılığına şaşırmıştı.

Genç adam birden kaşlarını çattı, aklına gelen kötü düşünceleri kovmak istiyormuş gibi: “Atla atıma, seni dağlara götüreyim, yavrum!” diye bağırdı.

Sonra çeşitli cambazlık numaralarıyla hayvanı gene kızların arasına sürdü.

Maryanka’ya doğru eğilerek: “Seni buruda bir öpersem görürsün. Öperim de işte!” dedi. “Neden kaçıyorsun?”

Maryanka onunla göz göze gelince birden kızararak geriye çekildi:

— Çekil be! Tanrı’nın cezası, ayaklarımı ezeceksin! diye bağırdı.

Sonra başını eğerek yanında ok şeklinde çizgileri olan mavi çoraplar giydiği biçimli bacaklarına, simle işlenmiş yepyeni kırmızı çarıklarına baktı.

Lukaşka, Ustenka ile konuşmaya başladı, Maryanka da kucağında çocuğuyla oturan genç bir kadının yanına oturdu. Bebek tombul elini uzatarak kızın boynundaki, lacivert cepkenin üzerinde pırıl pırıl görünen altınların geçirildiği ipi yakaladı. Maryanka çocuğa doğru eğildi ve yan gözle Lukaşka’ya baktı.

Lukaşka ise o sırada, Çerkez elbisesinin içindeki siyah gömleğinin cebinden, içi çeşitli çerezlerle dolu bir mendil çıkardı. Gülümseyerek Maryanka’ya baktı, sonra mendili Ustenka’ya uzattı.

— Bunları hepiniz için getirdim! dedi.

Maryanka’nın yüzünde yine bir heyecan belirdi. Sanki güzel gözleri buğulanmış gibiydi. Başındaki mendili daha da aşağıya dudaklarının üzerine doğru çekerek, yüzünü bebeğin bembeyaz yüzüne dayayıp onu tutkuyla öpmeye başladı. Bebek hâlâ onun boynundaki altın para dizilmiş ipi sımsıkı tutuyor, Maryanka’nın kabarık göğsünü küçük elleriyle itmeye çalışarak, dişsiz ağzını açmış, avazı çıktığı kadar bağırıyordu.

Bebeğin annesi birden çocuğu Maryanka’dan çekerek: “Hey, ne sıkıştırıyorsun çocuğu!” dedi. Sonra gömleğinin düğmelerini açarak bebeği emzirmeye hazırlandı. “Bebeğimle eğleneceğine, delikanlının gönlünü al!”

Lukaşka atını hafifçe kırbaçladı:

— Hayvanı ağıla koyayım! Nazarka ile birlikte yine geleceğim, o zaman sabaha kadar eğleniriz! diyerek kızların yanından ayrıldı.

***

Nazarka ile beraber yan sokaklardan birine saparak yan yana duran iki eve doğru ilerlediler. Lukaşka komşu avlunun önünde atından inerek arkadaşına:

— İşte geldik! dedi. Hadi çabuk ol!

Sonra atını yavaşça avlunun çitten yapılmış kapısından geçirdi. Dilsiz kız atı almak için sokaktan gelmişti, herkes gibi o da bayramlık elbisesini giymişti.

Lukaşka: “Merhaba, Stöpka!” dedi.

Sonra ona işaretlerle, hayvana saman vermesini, eyerini çözmesini tembihledi. Dilsiz uğultuya benzer bir ses çıkarıp atı göstererek dudaklarını şapırdattı, sonra hayvanı burnundan öptü. Bu “Atı beğendim, güzel hayvan!” demek oluyordu.

Lukaşka eliyle tüfeğini tutarak, evin önündeki basamaklardan yukarı çıktı:

— Merhaba, anneceğim! diye seslendi.

Yaşlı annesi ona kapıyı açtı:

— Seni hiç beklemiyordum! dedi. Kirka senin gelmeyeceğini söylemişti.

— Bana biraz *çihir* getirir misin, anneciğim! Birazdan Nazarka da gelecek, bayramı kutlayacağız.

Annesi: “Hemen getiririm, Lukaşka, hemen!” dedi. “Bizim kadınlar eğleniyorlar: Ben de onların yanına gidecektim... Dilsiz de gitti...”

Bunları söyledikten sonra anahtarları alıp aceleyle kilere gitti. Nazarka, kendi atını ağıla götürüp, tüfeğini de yerine koyduktan sonra, Lukaşka’ların evine geldi.

XXXVII

Lukaşka annesinin elinden *çihir* dolu kâseyi aldı, başını eğip yavaşça dudaklarına götürdü. Nazarka'ya "Sağlığına!" dedi.

Nazarka: "Olanları gördün mü?" dedi. "Burlak Dede neler söylüyordu! Çok at çaldın mı, diye sordu. Belli ki olanları biliyor."

Lukaşka: "Büyücünün biridir o!" diye başını salladı, "Ee, bilirse bilsin ne var yani! Atlar çoktan ırmağın bu tarafına geçti bile... Bulabilirsen, bul!"

— Olsun! Yine de bunları bilmese iyi olurdu.

— Neden? Sen yarın ona biraz *çihir* götür, anladın mı? Böyle yaparsan, hiç başın ağrımaz. Bırak şimdi bunları, keyfimize bakalım, Hadi iç!

Lukaşka "iç" derken tıpkı yaşlı Yeroşka gibi bağırmıştı.

— Sonra dışarı çıkar, kızların yanına gideriz. Sen git, biraz bal al. Hayır dur, bizim dilsizi göndereyim, o alsın. Sabaha kadar eğleneceğiz bu gece.

Nazarka gülümsüyordu:

— Burada çok mu kalacağız yani? diye sordu.

— Önce biraz eğlenelim. Hadi votka getir. Dur sana para vereyim!

Nazarka hemen Lukaşka'nın dediğini yaptı. Yamka'ya koştu. Yeroşka amca ile Yerguşov, ikisi de sarhoş bir halde, kimin evinde içki içildiğini sanki hissetmiş gibi peş peşe neredeyse yuvarlana yuvarlana Lukaşka'lara girdiler. Lukaşka, onların "merhaba"larına karşılık vermek yerine annesine: "Yarım kova *çihir* daha getir!" diye seslendi.

Yeroşka amca: "Eh, söyle bakalım nereden çaldın onları, hergele!" diye bağırdı. "Aslanım benim! Severim seni!"

Lukaşka güldü:

— Sevmesine seversin ama kızlara, teğmenlerden çerez götürürsün.

İhtiyar kahkahalarla güldü:

— Yalan! Yemin ederim, yalan işte! Marka, sen yok musun! O şeytan herifin bana nasıl yalvardığını bir bilsen! Git, biraz ilgilen, dedi. Bunu yaparsam bir *filinta* vereceğini bile söyledi. Şimdi, yukarıda Tanrı var, yapardım ama, sana kıyamadım! Eh, anlat bakalım nerelerdeydin?

İhtiyar bu son cümleyi Tatarca sormuştu. Lukaşka çok rahat, korkusuz bir şekilde sorusunun yanıtını verdi. Yerguşov Tatarca'yı iyi bilmiyordu. Arada bir konuşmaya Rusça bir iki kelime katıyordu:

— Söyledim sana atları çalmış diye! Ben bilmez miyim? diyordu.

Lukaşka: "Gireyka ile birlikte yola çıktık," diye anlatmaya başladı. Girey Han'ın sözü geçerken sadece "Gireyka" demesi bile, Kazakların gözünde yiğitlik sayılırdı. "Irmağın bu tarafındayken, o sürekli bütün bozkırları karış karış bildiğini, beni doğruca oraya götüreceğini söylüyor, korkusuzca konuşuyordu ama, karşıya geçip de *avul*dan çıktığımızda bir de baktık ki, ortalık çok karanlıktı. Yolunu şaşırdı benim Gireyka. Aynı yerde dönüp durmaya başladık. Gidiyoruz, gidiyoruz, hep boş. *Avul*u bulmayı bir türlü beceremiyordu. İşte o kadar. Esas yoldan biraz daha sağa sapmıştık anlaşılan, öyle olmalı. Neredeyse gece yarısına kadar yolumuzu bulabilmek için boş yere dolaştık durduk. Neyse ki, köpekler ulumaya başladı!"

Yeroşka amca: "Sersemler!" dedi. "Biz de bazen bozkırda yolumuzu kaybederdik böyle. Görebilirsen yolunu gör bakalım! O zaman bir tümseğe çıkar, tıpkı kurt gibi ulumaya başlardım. İşte böyle..."

Ellerini ağzının iki yanına götürerek sanki çevrede bir kurt sürüsü varmış gibi, hep aynı tonda ulumaya başladı.

— Bu sesi duydular mı, köpekler hemen havlamaya başlarlar. Hadi anlat. Ne oldu sonra? Atları buldunuz mu?

— Bulduk? Hemen işimizi hallettik. Nogay kadınları neredeyse Nazarka'yı yakalayacaklardı! Ay, ay, ay!

Nazarka o sırada çarşıdan dönmüştü. Gücenmiş gibi bir edayla: "Evet, ya! Yakalayacaklarmış!.." dedi.

— Tekrar yola koyulduk. Gireyka yine yolunu şaşırdı, az kalsın bizi aynı korulara götürecekti. Bize hep sanki Terek'e yaklaşıyormuşuz gibi geliyordu. Oysa ondan git gide uzaklaşıyorduk.

Yeroşka amca: “Sen de, yıldızlara baksaydın!” dedi. Yerguşov da söze katıldı:

— Ben de bunu söylüyordum ya...

— Yıldızlara bakmak mı? O zifiri karanlıkta istediğin kadar bak, ne göreceksin ki! Uğraşıp durdum! Canım çıktı. Bir kısrak yakaladım, boynuna ip geçirdim, kendi atımı da serbest bıraktım. Belki at bizi doğru yola çıkarır diye. Ne yaptı biliyor musun? Bir soludu, bir soludu ki, burnunu toprağa sürttü, sonra dörtnala koşup öne geçti. Bizi doğru kasabaya getirdi! İyi ki öyle yaptı! Yoksa güneş neredeyse doğuyor, ortalık aydınlanıyordu. Atları ancak ormanda saklayabildik! Biraz sonra karşı taraftan Nagim geldi, atları aldı.

Yerguşov başını salladı:

— Dedim ya, iyi iş becermişler! Peki, kaç at aldınız, çok mu?

Lukaşka eliyle cebine vurarak: “Paraları işte burada!” dedi.

Bu sırada yaşlı kadın içeri girdi, Lukaşka hemen lafı değiştirdi.

— Hadi iç! diye bağırdı.

Yeroşka amca: “Biz de bir gün Girçik’le birlikte böyle geç vakit yola çıkmıştık!” diye anlatmaya başladı.

Lukaşka: “Eh, sen bir anlatmaya başladın mı sonu gelmez artık...” dedi. “Ben gideyim...”

Sonra maşrapanın içindeki şarabı bitirdi, kemerini sıktı, dışarı çıktı.

XXXVIII

Lukaşka dışarı çıktığında artık hava kararmıştı. Sonbahar gecesi hava serin ve rüzgârsızdı. Meydanın bir yanında kapkara selvilerin üstünde altın rengi yuvarlak bir ay yükselmeye başlamıştı.

Evlerin bacalarından çıkan duman sise karışıyor, kasabanın üzerini bir örtü gibi sarıyordu. Bazı evlerin pencerelerinde ışık yanıyordu. Havada tezek, küspe, sis kokusu vardı. Konuşmalar, gülüşmeler, türküler, kabak çekirdeği yiyenlerin çıkardıkları çıtırtılar gündüz olduğu gibi birbirine karışmış, yalnız biraz daha belirgin bir şekilde duyuluyordu. Karanlıkta, duvarların dibinde, evlerin yanında öbek öbek kalpaklar, beyaz mendiller göze çarpıyordu.

Meydanda dükkânın açık kalmış olan ışıklı kapısının tam karşısında, Kazaklarla kızların kalabalığı siyah beyaz gölgeler halinde fark ediliyor, yüksek sesle söylenen türküler, kahkahalar, bağrışmalar duyuluyordu. Kızlar el ele tutuşmuş, tozlu meydanda kuğular gibi kayarak dönmeye başlamışlardı. İçlerinde en çirkinleri olan zayıf bir kız türküye başlamıştı:

Ormandan, karanlık ormandan
Ay... da... lu... li...
Bahçeden, yeşil bahçeden
İki yiğit çıkagelmişti...
İki yiğit, ikisi de bekâr!
Yürüdüler geçtiler, durakladılar...
Durakladılar da, söylendiler...
Karşılarına çıktı bir güzel kız...
Çıktı da dedi ki onlara,
“Hanginize kısmet olurum? Bilinmez...”
Sarışın delikanlıya kısmet oldu!
Sarı saçları kıvır kıvır delikanlıya...
Aldı delikanlı kızın sağ elini,
Yürüttü onu hora tepenlerin arasından,
Arkadaşlarına övündü, dedi:
“Nasıl eşim, kardeşler, beğendiniz mi?”

Yakında yaşlı kadınlar duruyor, söylenen türküleri dinliyorlardı. Çocuklar, kızlı erkekli, karanlıkta birbirlerini kovalıyor, koşuşuyorlardı. Kazak delikanlıları, bir araya toplanmış, önlerinden geçen kızlara takılıyor, arada bir hora tepenlerin zincirini bozarak aralarına katılıyordu.

Kapının yanında, karanlıkta başlarında kalpaklar, sırtlarında Çerkez giysileri, Beletzkiy ile Olenin duruyor, Kazaklara benzemeyen bir biçimde konuşuyorlardı. Seslerini fazla yükseltmemelerine rağmen yine de konuşmaları duyuluyor, her ikisi de oradaki topluluğun dikkatini çektiklerini hissediyorlardı.

Hora tepenlerin arasında kırmızı cepkenli tombul Ustenka ile sırtına yeni bir elbiseyle bir de cepken giymiş gösterişli Maryanka yan yana yürüyorlardı.

Olenin’le Beletzkiy hora tepenlerin arasında Maryanka ile Ustenka’yı nasıl ayıracaklarını konuşuyorlardı. Beletzkiy, Olenin’in sadece gönül eğlendirmek niyetinde olduğunu sanıyordu. Oysa Olenin kaderini belirleyecek olan yanıtı bekliyordu. Ne olursa olsun!

O anda Maryanka ile yalnız görüşmek, ona her şeyi söylemek, kendisiyle evlenmeyi kabul edip etmeyeceğini ona bir kez daha sormak istiyordu.

Bu sorunun yanıtı uzun bir süreden beri kendi açısından olumsuz bir biçimde verilmiş olmasına rağmen, hâlâ içinde bir umut vardı. Kıza karşı hissettiği her şeyi anlatabileceğini, onun da kendisini anlayacağını umuyordu. Beletzkiy: “Madem kızı görmek istiyorsunuz, bunu neden daha önce söylemediniz?” diye sordu. “Ben bu işi Ustenka ile halledebilirdim. Ne garip adamsınız!”

— Ne yapayım! Bir gün, çok yakında size bütün her şeyi anlatırım. Ama, şimdi Tanrı aşkına bu işi halledin. Onun Ustenka’nın evine gelmesini sağlayın.

— Elbete. Bu iş kolay!

Beletzkiy o sırada önlerinden geçmekte olan Maryanka’ya, laf olsun bulsun diye takıldı:

— Demek sen sarışın delikanlıya kısmet olacaksın ha, Maryanka? dedi. Lukaşka'ya varmayacaksın, öyle mi?

Sonra kızın karşılık vermesini beklemeden Ustenka'ya yaklaştı, Maryanka'yı da birlikte getirmesi için kıza yalvarmaya başladı. Daha sözünü bitirmemişti ki, horayı yöneten başka bir hava çalmaya başladı. Kızlar birbirlerini çekiştirerek tekrar dönmeye başladılar. Bir yandan dönüyor, bir yandan türkü söylüyorlardı.

Bahçenin arkasında, bahçenin arkasında
Geziyordu, geziyordu yiğit delikanlı...
Gidiyordu, ta sokağın öbür ucuna,
İlk geçişinde hep
Sağ elini sallıyordu...
İkinci geçişinde hep
Tüylü şapkasını sallıyordu...
Üçüncü geçişindeyse,
Birden durakladı...
Durakladı, toparlandı,
“Sana gelmek istiyorum” dedi...
“Sarılmak istiyorum sana,
Neden, biricik sevgilim, benimle
Bahçede dolaşmaya gelmiyorsun?
Yoksa, sevgilim benim,
Bana naz mı ediyorsun?
Gelirsen sonradan, sevgilim,
Rahat edersin...
Görücüler göndereceğim,
Seni isteteceğim,
Eşim olmazsan, benim
Gözyaşı dökersin sonra.”
Verecek yanıtı biliyordum
Ama, yoktu cesaretim,
Veremiyordum yanıtını...
Bahçeye çıkıp geziyordum,
Yeşil, yemyeşil bahçeye...
Sevgilime selam veriyordum,
“Güzelim, selam sana,
Al elimdeki mendili,

Kabul et sevgilim beni...
Beyaz ellerine al mendili...
O beyaz, bembeyaz ellerine...
Sev beni sevgilim, sev beni,
Ne yapayım, bilmiyorum,
Sevgilime ne sunayım?
Biricik sevgilime vereceğim,
İpekli büyük bir şal...
O şala da karşılık,
Beş kez öpeceğim...”

Lukaşka ile Nazarka hora tepen kızların zincirini aralayarak aralarına katıldılar. Lukaşka yanık gür bir sesle türküye eşlik etmeye başlamıştı, kollarını açıp kapayarak halkanın ortasında dönüp duruyordu.

— Hadi bakalım, kızlar! Kim çıkacaksa çıksın! Kızlar Maryanka'yı itip kakıyorlardı ama, o bir türlü ortaya çıkmak istemiyordu. Türkü söyleyenlerin seslerine gülüşmeler, öpüşmeler, fısıltılar karışıyordu.

Lukaşka, Olenin'in önünden geçerken, onu nazik bir şekilde başıyla selamladı:

— Ne o Mitriy Andreyiç? Sen de mi eğlenceleri izlemeye geldin?

Olenin soğuk bir tavırla: "Evet, öyle!" dedi.

Beletzkiy, Ustenka'nın kulağına eğilerek ona fısıltıyla bir şeyler söyledi. Ustenka yanıtlamak istedi, fırsat bulamadı. Ancak, hora tepenlerle birlikte ikinci kez önlerinden geçerken: "Peki geliriz!" diyebildi.

— Maryana da gelecek mi?

Olenin, Maryanka'ya doğru eğildi:

— Geleceksin, değil mi? Lütfen, hiç değilse bir dakika için gel! Seninle konuşmalıyım.

— Kızlar gelirse, ben de gelirim!

Olenin yine ona doğru eğildi.

— Bana beklediğim yanıtı verecek misin? diye sordu. Çok neşelisin bugün!

Maryanka hora tepenlerle birlikte uzaklaşıyordu. Olenin peşinden gitti:

— İstediğim yanıtı verecek misin?

— Ne yanıt vereyim?

Bunun üzerine Olenin, kızın kulağına doğru eğildi:

— Üç gün önce sorduğum sorunun yanıtını verecek misin? Benimle evlenir misin?

Maryanka bir an düşündü.

— Sonra söylerim, dedi. Evet, bu akşam yanıtlayacağım.

Karanlıkta genç adama bakan pırıl pırıl gözlerinde neşeli, sevecen bir ifade vardı.

Olenin sürekli peşinden gidiyordu, ona doğru eğilmekten, yakınlığını hissetmekten zevk alıyordu. Fakat, Lukaşka türkü söylemeye devam ederken, birdenbire kızı elinden hızla çekti, hora tepenlerin ortasına alıverdi.

Olenin ancak: “Öyleyse, mutlaka Ustenka’nın evine gel,” diyebildi. Sonra yine arkadaşının yanına döndü.

Türkü bitmişti, Lukaşka eliyle dudaklarını sildi, Maryanka da aynı şeyi yaptı. Sonra da öpüştüler.

Lukaşka: “Ama, türküde beş defa diyor!” diye söyleniyordu.

Şimdi biraz önceki hafif bir dalgayı andıran o güzel hareketlerin, birbirine uyan tatlı seslerin yerine koşuşmalar, kahkahalar duyuluyordu. Bir hayli içmiş görünen Lukaşka kızlara çerez dağıtmaya başladı. Komik, fakat, aynı zamanda insanı saran bilinçli, memnun bir tavırla bağırıyordu:

— Herkesi ziyafete davet ediyorum! Buyrun, alın! Askerlerle birlikte eğlenmeye gidecek olan varsa, sıradan çıksın defolsun!

Bu son cümleyi aniden Olenin’e dönerek söylemişti. Kızlar Lukaşka’nın elindeki çerezleri kapıyor, gülüşerek, aldıklarını birbirlerinden zorla kapmaya çalışıyorlardı.

Beletzkiy’le Olenin bir kenara çekilmişlerdi. Lukaşka kendi cömertliğinden utanmış gibi çekingen bir tavırla kalpağını çıkardı, kolunun ucuyla alnının terini sildi, sonra Maryanka ile Ustenka’ya yaklaştı. Biraz önce söylenen türkünün sözlerini:

— Bana naz mı ediyorsun yoksa? Bana mı naz ediyorsun! diye öfkeyle söylendi. Sonra hem Ustenka’yı, hem de Maryanka’yı, aynı anda kucaklayarak: Eşim olmazsan benim, gözyaşı dökersin sonra... diye türkünün sözlerini tekrarladı.

Ustenka, Lukaşka’nın kollarından kurtuldu, sırtına öyle sert bir şekilde vurdu ki eli acıdı.

Lukaşka: “Artık hora tepmeyecek misiniz? diye sordu.

Ustenka: “Kızlar isterlerse, devam etsinler. Ben artık eve gideceğim, Maryanka da zaten bize gelmek istiyordu,” dedi.

Kazak genci Maryanka’yı hâlâ bırakmamıştı. Onu kalabalıktan biraz öteye, bir evin köşesine, karanlık bir yere doğru sürükledi.

— Gitme Maşenka! dedi. Biraz daha eğlenelim seninle... ya da kendi evine git... O zaman ben de oraya gelirim...

— Ne işim var evde! Bayramda evde oturulur mu hiç? Ben Ustenka’nın evine gideceğim!

— Ne yaparsan yap! Nasıl olsa benim olacaksın!

Maryanka: “Anladık! Zamanı gelince düşünürüz!” dedi.

Lukaşka sert bir tavırla: “Demek Ustenka’ya gideceksin öyle mi?” dedi.

Sonra kızı kendisine doğru çekerek yanağından öptü.

Maryanka kollarının arasından sıyrılarak: “Eeee yeter... Bırak beni! Üstüme gelip durma! diyerek geri geri çekildi.

Lukaşka sitem edercesine: “Ahhh! Kız! Kötü şeyler olacak, haberin olsun!” dedi. Karşısında durmuş, başını sallayarak, “Benim için gözyaşı dökeceksin!” diyordu. Sonra arkasını dönüp diğer kızlara: “Bir şeyler çalsanıza!” diye bağırdı.

Onun bu sözleri Maryanka’yı hem korkutmuş, hem de biraz öfkelendirmiş gibiydi. Ondan uzaklaşırken birden durdu.

— Neymiş o kötü şeyler? diye sordu.

— Kötü şeyler işte!

— Ne olacak?

— Sen bilirsin! Asker kiracınızla gönül eğlendirdiğini, onun için artık bana sevgi göstermediğini bilmiyor muyum sanki?

— Sevmem sevmem! Ne annemsin ne babam! Ne istiyorsun yani? Canım kimi isterse onu severim!

Lukaşka: “Orası öyle elbette ama, bu söylediklerini unutma!” dedi.

Tahta sıraya yaklaşarak: “Kızlar!” diye bağırdı. “Ne duruyorsunuz! Hora tepsenize hadi! Nazarka, koş, *çihir* getir!”

Olenin, Beletzkiy’e: “Gelecek mi acaba kızlar?” diye soruyordu.

Beletzkiy: “Hemen gelecekler!” dedi. “Hadi biz gidip eğlenceyi hazırlayalım.”

XXXIX

Olenin o gece geç vakit, Maryanka ile Ustenka’nın arkasından Beletzkiy’nin evinden çıktı. Biraz ötede Maryanka’nın başındaki beyaz mendil, karanlıkta oldukça belirgin bir biçimde görünüyordu. Ayın altın ışıkları bozkırın üzerine inmeye başlamıştı. Kasabanın üzerine gümüş rengi bir sis kaplamıştı. Işıklar tamamen sönmüş, her yere derin bir sessizlik çökmüştü. Sadece, ara sıra uzaklaşan kadınların ayak sesleri duyuluyordu.

Olenin’in kalbi hızla çarpıyordu. Ateş gibi yanan yüzü nemli havada biraz serinlemişti. Göklere, sonra biraz önce çıktığı eve baktı. İçeride yanan mum söndü, Olenin yine, dikkatle, uzaklaşan genç kızların karanlık siluetlerine baktı. Beyaz mendil sislerin arasında yok oldu. Yapayalnız kalmak Olenin’i neredeyse korkutuyordu. Öyle mutluydu ki! Birden evin önündeki basamakları hızla indi, kızların yanına koştu.

Ustenka: “Git be!” dedi. “Bir gören olur sonra!”

— Ne yapalım görürlerse!

Olenin, Maryanka’ya doğru koştu ve ona sarıldı. Maryanka kollarının arasından kurtulmak için hiçbir çaba göstermedi.

Ustenka: “Doyamadınız mı hâlâ öpücüğe?” dedi. “Evlenirsin, o zaman bol bol öpersin. Şimdilik dur bakalım!”

— Hoşçakal, Maryanka! Ben yarın babana gelip, kendim söylerim. Sen bir şey söyleme tamam mı?

Maryanka: “Söyleyecek ne var ki!” dedi.

Sonra kızların ikisi de koşmaya başladılar. Olenin ise olup bitenleri anlamaya çalışarak, düşüne düşüne tek başına yola devam etti.

O akşamı, Maryanka ile baş başa, *peç*in arkasında köşede geçirmişti. Ustenka ise bir an bile odadan çıkmamış, kızlarla ya da Beletzkiy’le ilgilenmişti. Olenin, Maryanka ile fısıltıyla konuşmuştu.

— Benimle evlenir misin? diye sormuştu.

Kız sakin ama, neşeli bir şekilde:

— Sen beni almazsın! Aldatırsın! diye karşılık vermişti.

— Peki, sen beni seviyor musun? Lütfen söyler misin?

Maryanka gülerek, sert parmaklarıyla Olenin'in ellerini sıkmış, "Neden sevmeyeyim ki! Bir kusurun yok!" demişti. "Ellerin ne kadar da beyaz! Bembeyaz ve yumuşacık!"

— Maryanka! Ben ciddiyim. Söyle, benimle evlenecek misin?

— Babam verirse neden evlenmeyeyim?

— Beni aldatırsan çıldırırım! Bunu aklından çıkarma! Yarın annenle babana gidip, seni isteyeceğim!

Maryanka birden kahkahalarla gülmeye başlamıştı.

— Neden gülüyorsun?

— Hiç! İçimden geldi!

— Sana söylediklerimin hepsi doğru. Bir bostan, bir ev alacağım, Kazaklara katılmak için başvuracağım, ben de Kazak olacağım!

— O zaman dikkatli ol, başka kadınlara bakma... Böyle şeylere çok kızarım ben!

Olenin, büyük bir zevkle, hayalinde bütün bu sözleri tekrarlıyordu. Aklından geçirdiği bu anılar ona bazen acı veriyor, bazen de duyduğu mutluluktan soluğu kesilir gibi oluyordu. Duyduğu acının nedeni, Maryanka'nın onunla konuşurken her zamanki gibi sakin oluşuydu. Bu olay onu hiç heyecanlandırmıyormuş gibiydi. Olenin'e öyle geliyordu ki, Maryanka onu sadece o an için seviyor, ileride onunla birlikte yaşamayı aklından bile geçirmiyordu.

Olenin'in mutluluğunun nedenine gelince, bu, kızın onunla evlenmeye razı olmasıydı. Kendi kendine: "Evet... Birbirimizi iyice anlayabilmemiz ancak o benim olduğu gün mümkün olabilecek..." diyordu. Böyle bir sevgiyi anlatmaya sözcükler yetmez! Bütün bir hayat, bir ömür gerek... Yarın her şey ortaya çıkacak. Artık böyle yaşayamam... Yarın hemen, babasına her şeyi söyleyeceğim! Beletzkiy'e de, bütün kasabaya da!"

Lukaşka uykusuz geçirdiği iki gecenin ardından bayramda o kadar çok içmişti ki, hayatında ilk kez olarak sızmış, Yamka’da derin bir uykuya dalmıştı...

XL

Ertesi sabah Olenin her zamankinden daha erken uyandı. Uyanır uyanmaz da o gün yapacağı şeyleri anımsadı. Büyük bir sevinçle kızın öpüşlerini, sert parmaklarıyla elini sıkışını, sonra şaşkın şaşkın, “Ellerin ne kadar da beyaz,” deyişini anımsadı.

Yerinden fırladı. Hemen ev sahiplerine gidip Maryanka’yı istemeyi düşündü.

Henüz güneş doğmamıştı; buna rağmen, Olenin’e sokakta sanki olağandışı coşkulu bir hava varmış gibi geliyordu: İnsanlar yürüyor, atlılar geçiyor, konuşmalar duyuluyordu.

Genç adam sırtına Çerkez elbisesini geçirip dışarı fırladı. Ev sahipleri henüz uyanmamıştı.

Ata binmiş beş Kazak, sokaktan geçiyor, yüksek sesle birbirlerine bir şeyler söylüyorlardı. En önde kabardin cinsi iri atın üzerinde Lukaşka gidiyordu. Kazaklar konuşuyor, bağırıyorlardı. Ne dediklerini anlamak mümkün değildi.

Biri: “Sen yukarıda gözetleme noktasına git!” diye bağırıyordu.

Bir başkası “Atı eyerle! Hemen yola çık! Bize yetiş,” diyordu.

— Öteki kapıdan geçersek daha çabuk çıkarız!

Lukaşka: “Ne diyorsun sen be!” diye bağırdı. “Orta kapıdan geçmemiz gerek!”

Toz içinde kalmış, terli bir atın sırtındaki Kazaklardan biri “Dediği doğru! Oradan daha çabuk gideriz...” dedi.

Lukaşka’nın yüzü bir gece önceki içki âleminin ardından kıpkırmızı olmuş ve biraz da şişmişti. Kalpağı arkaya, ensesine doğru kaymıştı. Bir komutan tavrıyla emredercesine bağırıyordu. Olenin Kazakların dikkatini çekmeyi zor başardı.

— Ne oluyor? Nereye gidiyorsunuz? diye sordu.

— Abrekleri yakalamaya gidiyoruz. Sazların içinde pusu kurmuşlar. Hemen yola çıkıyoruz! Ancak, bizimkiler çok az, kalabalık değiliz!

Kazaklar bu şekilde bağıra çağıra bir araya toplanmaya devam ederek sokağın öteki tarafına doğru ilerliyorlardı.

Olenin onlarla gitmezse bunun çok iyi bir davranış olmayacağını düşündü. “Nasıl olsa erken dönerler!” diyordu.

Giyindi, tüfeğini doldurdu, Vanyuşa’nın rastgele eyer vurduğu atına atladı, Kazaklara kasabadan çıkacakları sırada yetişti.

Kazaklar atlarından inerek bir araya toplanmış, getirdikleri bir fıçıdan tahta bir maşrapaya *çihir* dolduruyor, geleneklerine uygun olarak onu elden ele dolaştırıyor, yolculuklarının iyi geçmesi için dualar ediyorlardı. Aralarında bir de genç, züppe bir Kazak reisi vardı. O gün bir rastlantı sonucu kasabada bulunuyordu, bir araya toplanıp yola çıkmış olan dokuz Kazak’a komutanlık etme görevini kendi kendine üstlenmişti.

Toplanan Kazakların hepsi erdi, rütbeleri yoktu ama, reislerinin girdiği komutan havasına rağmen onu değil, sadece Lukaşka’yı dinliyorlardı. Olenin’e ise hiç önem vermiyor, onunla ilgilenmiyorlardı bile.

Herkes tekrar atlara binip yola koyunlduğunda, Olenin atını reisin yanına sürdü, ona olup bitenlerle ilgili sorular sormaya başladı. Reis, ona karşı her zaman çok nazik olduğu halde, bu kez resmi, soğuk, gururlu bir tavır takındı. Olenin güç bela ağzından birkaç söz alabildi. Olup bitenleri nihayet öğrenmişti.

Çevrede Abrek olup olmadığını araştırmak için ortalığı kolaçan eden bir devriye kolu, kasabadan sekiz fersah kadar ilerde, bataklağın orada, birkaç Dağlı’nın pusuya yatmış olduğunu görmüştü. İki Kazak’la beraber devriye gezen kale komutanı Abrekleri gözetlemek üzere orada kalmış, Kazaklardan birini de yardım istemek üzere kasabaya yollamıştı.

***

Artık güneş yükselmeye başlamıştı. Kasabadan üç fersah kadar ötede, her tarafta, uçsuz bucaksız bozkırlar görünüyordu. Dümdüz, hüzün veren, hep aynı şekilde uzayıp giden topraklardan başka hiçbir şey yoktu. Bu dümdüz

topraklarda yer yer kumların üzerinde, oradan geçmiş olan hayvanların ayak izleri, sağda solda solmuş otlar, su birikintilerinin bulunduğu yerlerde bodur kamışlar, ara ara kaybolmaya yüz tutmuş keçiyolları, ta uzaklarda ufukta Nogay göçebelerinin çadırları fark ediliyordu. Bunlardan başka hiç ama hiçbir şey yoktu!

En küçük bir gölgenin bile olmayışı, bölgenin ıssızlığı insana şaşkınlık veriyordu.

Bozkırda güneşin rengi, doğarken de batarken de, kıpkırmızıdır. Rüzgâr çıktı mı, kum tepelerini oradan oraya savurur. Hava o sabah olduğu gibi durgun olduğunda ise, hiçbir hareketin, hiçbir sesin bozmadığı derin bir sessizlik olur. Bu öylesine derin bir sessizliktir ki insanı hayrete düşürür.

O sabah ortalıkta puslu bir hava vardı; her yerde insanda bir tuhaflık, bir kimsesizlik duygusu uyandırıyor, bir ıssızlık seziliyordu. Hava her zamankinden daha yumuşaktı. En ufak bir esinti yoktu. Atların ayak seslerinden, homurtularından başka hiçbir ses işitilmiyordu.

Bu sesler bile nerdeyse duyulmayacak kadar zayıftı ve kısa bir sürede kaybolup gidiyordu.

Kazaklar genellikle sessizce ilerliyorlardı. Zaten bir Kazak daima silahını şıkırdamayacak, tıkırdamıyacak bir biçimde omzuna alır. Yolda giderken şıkırdayan bir silah bir Kazak için en ayıplanacak davranışlardan biridir. Kasabadan gelen iki Kazak yolda gidenlere daha yetişmişlerdi, arkadaşları ile bir iki çift söz ettikten sonra onlar da gidenlere katıldılar.

Lukaşka’nın atı birden tökezledi. Ayağı ya bir dikenli fundaya takılmış ya da burkulmuştu. Hayvan birden kendini ileri doğru attı. Kazakların gözünde böyle olaylar uğursuzluk sayılırdı.

Kazaklar birbirlerine baktılar, sonra olayı önemsememeye çalışarak, başlarını diğer yana çevirdiler. Oysa böyle bir şeyin tam o anda olması, onlar için üzerinde önemle durulması gereken bir şeydi.

Lukaşka dizginleri çekti. Sert bir tavırla kaşlarını çattı. Dişlerini sıktı, kırbacını başının üzerinde savurdu. Besili kabardin atı, birden, sanki hangi ayağının üzerine basacağını bilemiyormuş, o anda kanatlanıp oradan uçacakmış gibi şahlandı.

Lukaşka kırbacını hayvanın dolgun sağrısına üç kere indirdiği zaman ancak at dişlerini göstere göstere, arka ayaklarının üzerinde birkaç adım atarak, kafile halinde giden Kazaklardan ayrıldı...

Kazak reisi: “Ah, o ne at öyle! dedi.

“Beygir” sözünü kullanmak yerine “at” demesi hayvanı övdüğünü gösteriyordu.

Daha yaşlıca olan bir Kazak da: “Canavar gibi!” dedi.

Kazaklar yine hiç konuşmadan yollarına devam ettiler. Bazen yavaş yavaş gidiyor, bazen hayvanları hafifçe koşturuyorlardı. O derin sessizliği, Kazakların ciddi bir törene katılıyorlarmış gibi büründükleri o ağırbaşlı, resmi havayı sadece az önce yaşanan olay bir an için bozmuştu.

Bir uçtan bir uca uzanıp giden bozkırda, hayat belirtisi olarak sadece bir fersah kadar ötede, bir arabanın üzerine konmuş bir Nogay çadırı gördüler. Çadırlı araba ağır ağır ilerliyordu. Bir Nogay’ın, ailesiyle birlikte konakladığı bir yerden, başka bir yere göç ettiği anlaşılıyordu. Bunun dışında, kurumuş bir dere yatağında, bozkırda dolaşmış olan hayvanların pisliğini, sonradan tezek yapmak üzere toplayıp sırtlarındaki hasır sepetlere dolduran, yırtık pırtık giysiler içinde, kemikleri çıkmış çelimsiz iki Nogay kadınını gördüler.

Kumik dilini pek iyi bilmeyen reis, Nogay kadınlarına bir şeyler sormaya çalıştı. Kadınlar onun söylediklerini anlamıyorlardı. Sanki ondan korkar gibi bir halleri vardı, bu yüzden hiçbir şey söylemeden birbirlerine bakıp duruyorlardı.

Lukaşka atını onlara doğru sürdü, yanlarında durdu, oldukça rahat bir tavırla, geleneklere uygun bir biçimde kadınlarla selamlaştı. Kadınlar birden sevindiler ve onunla kendi öz kardeşleriymiş gibi rahatça konuşmaya başladılar. Kazakların gittikleri yönü göstererek sızlanıyor: “Ay! Ay! Kop Abrek!” diyorlardı.

Olenin, kadınların: “Orada çok Abrek var,” demek istediklerini anladı. Böyle şeylerle hiç karşılaşmamış, bunları yalnız Yeroşka amcanın anlattığı öykülerden duymuş olan Olenin her şeyi görmek, Kazaklardan bir adım bile geride kalmamak istiyordu. Kazaklara hayran hayran bakıyor, her söze

kulak kabartıyor, olup biten her şeyi aklına yerleştirmeye çalışıyordu. Yanına dolu tüfeğiyle kılıcını almıştı almasına ama Kazakların kendisine hiç yakınlık göstermediğini fark edince, işlerine hiç karışmamaya karar verdi. Birlik'te zaten yürekliliğini kanıtlamış olduğuna inanıyordu. Aynı zamanda, içinde böyle olaylara katılmak isteği duymayacak kadar büyük bir mutluluk duyuyordu...

Birden, uzaklardan bir silah sesi duyuldu. Kazak reisi heyecanlanarak birden Kazakların nasıl gruplaşacaklarını, Abreklere hangi yönden yaklaşacaklarının anlaşılması için emirler vermeye başladı. Ancak, görülüyordu ki Kazaklar emirlere hiç aldırış etmiyor, sadece Lukaşka'nın sözlerini dinliyor, sadece ona bakıyorlardı.

Lukaşka'nın yüzünde, bütün benliğinde, sakin, güvenli ve ciddi bir ifade vardı. Atını geniş, hızlı adımlarla sürüyor, öteki atlar ona bir türlü yetişemiyordu.

Lukaşka gözlerini kısmış, sürekli ileriye bakıyordu. Bir ara dizginleri çekerek, arkadan gelenleri bekledi.

Yanına geldiklerinde: “Bakın! Bir atlı geliyor!” dedi.

Olenin gözlerini ileriye dikti. Bir şey göremedi. Kazaklar ise biraz sonra, gelenlerin bir değil iki kişi olduklarını gördüler. Atlarını onların üzerine sürdüler.

Olenin: “Bunlar Abrek mi?” diye sordu.

Kazaklar bu soruyu saçma buldukları için karşılık bile vermediler. Abrekler ırmağın bu yakasına, at sırtında geçecek kadar budala değillerdi.

Lukaşka artık açık seçik görünen iki atlıyı gösterdi:

— Bakın! Biri el sallıyor! dedi. Baba Rodka olmalı bu. Bize doğru geliyor.

Gerçekten de birkaç dakika sonra, atlıların devriye gezen Kazaklar oldukları anlaşıldı, kale komutanı atını Lukaşka'nın yanına doğru sürdü.

XLI

Lukaşka: “Uzaktalar mı?” diye sordu.

O sırada otuz adım kadar ileriden bir silah sesi duyuldu. Kale komutanı gülümsedi. Başıyla, sesin geldiği yanı işaret etti.

— Bizim Gurka, Abreklere ateş ediyor, dedi.

Birkaç adım daha gidince kumluk bir tümseğin arkasında oturmuş, tüfeğini dolduran Gurka’yı gördüler. Gurka, can sıkıntısından başka bir kum tepesinin arkasında gizlenen Abreklere ateş edip duruyordu. Kazaklar yaklaşırken bir kurşun, ıslık çalarak, yanlarından geçti.

Reis bembeyaz kesilmişti, ne yapacağını bilemiyordu. Lukaşka atından atladı, dizginleri Kazaklardan birinin eline tutuşturdu, sonra Gurka’ya doğru yürüdü.

Olenin de aynı biçimde atından inip yere doğru eğilerek, onun arkasından koştu. Ateş eden Kazak’ın yanına yaklaştıklarında iki kurşun daha vınlayarak üzerlerinden geçti.

Lukaşka gülümseyerek Olenin’e baktı, yere doğru eğildi.

— Bir de bakarsın seni vuruverirler, Andreyiç! dedi. İyisi mi, git buradan! Burası sana göre değil!

Olenin, ne olursa olsun, Abrekleri görmek istiyordu. Başını uzatınca iki yüz adım kadar ileride kalpakları ve silahları gördü. Birden o tarafta bir duman göründü, hemen arkasından bir kurşun daha ıslık çalarak geçti.

Abrekler dağın eteğinde, bataklığın içinde pusuya yatmışlardı. Olenin oturdukları yeri çok tuhaf bulmuştu. Aslında orası da bozkırın diğer taraflarına benziyordu ama, Abrekler sanki buraya bambaşka özellikler kazandırmıştı. Olenin’e göre burası tam Abreklerin pusu kuracakları bir yerdi. Lukaşka atını bıraktığı yere döndü. Olenin de peşinden gitti.

Lukaşka: “Şu saman yüklü arabayı almalı!” dedi. “Yoksa, hepimizi vururlar! Şurada saman dolu bir Nogay arabası var ya, işte onu.”

Reis onu dinliyordu. Kale komutanı da Lukaşka’nın düşüncesine katılıyordu. Saman yüklü araba bulundukları yere getirildi. Sonra Kazaklar arabanın altına girerek, ileri doğru sürmeye başladılar.

Olenin atına binerek, her şeyi açık seçik görebileceği bir tepeye çıktı. Saman yüklü araba ilerliyor, arkasından da arabaya adeta yapışmış olan Kazaklar yürüyorlardı. Kazaklar ağır ağır hareket ediyorlardı. Dokuz kişi kadar olan Çeçenler ise yan yana, sanki bacakları birbirine yapışmış bir şekilde oturuyorlardı. Her yer derin bir sessizlik içindeydi. Birden, Çeçenlerin bulunduğu yerden, Yeroşka amcanın, “Ay da, lay, lay!” türküsüne benzeyen dokunaklı garip bazı sesler duyuldu.

Çeçenler oradan kurtulamayacaklarını biliyorlardı. Şeytana uyup da kaçmaya kalkışmamak için, kemerleriyle birbirlerine bağlanmışlardı. Dizlerini sımsıkı kemerlerle iyice sarmışlardı, kendileri de silahlarını hazırlamış, ölüm türküsünü söylemeye başlamışlardı.

Kazaklar saman yüklü arabayla beraber, gitgide yaklaşıyorlardı. Olenin her an silah sesleri duymayı bekliyordu. Derin sessizliği, sadece Abreklerin kederli türküsü bozuyordu.

Birden, türkü kesiliverdi. Hemen ardından bir silah sesi duyuldu. Bir kurşun arabanın ön tahtasına çarptı. Arkasından da Çeçenlerin küfrettikleri, bağırdıkları duyuldu. Silah sesleri birbirini izliyordu, kurşunlar art arda arabaya çarpıyordu. Kazaklar ateş etmiyorlardı. Fakat, Çeçenlere aşağı yukarı beş adım kadar yaklaşmışlardı.

Bir süre daha geçti, sonra Kazaklar çığlık çığlığa arabanın iki yanından çıktılar. Lukaşka en öndeydi. Olenin sadece birkaç silah sesi, bağırmalar, inlemeler duydu. Her taraf duman ve kan içinde kaldı. Daha doğrusu Olenin’e öyle geliyordu.

Atını bırakarak kendini kaybetmiş gibi Kazakların yanına koştu. Dehşet gözlerine sanki bir perde çekmişti. Hiçbir şey göremedi. Yalnız her şeyin bir anda bittiğini anladı. Lukaşka, yüzü mendil gibi bembeyaz olmuş, yaralı bir Çeçen’in ellerini yakalamıştı.

— Vurmayın sakın! Onu canlı olarak yakalayacağım! diye bağırıyordu.

Öldürdüğü Abrek'in ağabeyini yakalamıştı. Kardeşinin ölüsünü almaya gelen kızıl sakallı Abrek'ti bu. Lukaşka onun bileklerini büküp duruyordu.

Çeçen delikanlısı birden Lukaşka'nın ellerinden kurtularak tabancasıyla ona ateş etti. Lukaşka yere düştü. Karnının üzerinde bir kan lekesi yayılmaktaydı. Ayağa fırladı ama, tekrar yere düştü. Hem Rusça, hem de Tatarca küfrediyordu.

Kazaklar onun yanına gelip kemerini çözmeye başladılar. İçlerinden biri ona yaklaşmadan önce, kılıcını kınına koymak istiyordu ama, kılıcı hep yanlış yere sokuyordu: Nazarka'ydı bu. Kılıcı da kan içindeydi.

Kızıl saçlı, bıyıksız Çeçenler, ya vurulmuş ya da kılıçla delik deşik olmuş, cansız, yerde yatıyorlardı. Yalnız Kazaklara hiç de yabancı gelmeyen, Lukaşka'ya ateş etmiş olan, o yaralı Abrek henüz ölmemişti.

Genç adam, tıpkı kurşun yemiş bir atmaca gibi heyecan içinde kocaman gözlerle çevresine bakınıyordu. Üstü başı kan içindeydi. Sağ gözünün altından kan akıyordu. Dişlerini sıkmış, kanı çekilmiş, kararmış bir yüzle yere çömelmiş duruyor, hâlâ kılıcıyla kendini savunmaya hazırlanıyordu.

Reis, gencin yanına yaklaştı, yan yan sanki çevresinden dolaşacakmış gibi yürüdü. Sonra ani bir hareketle tabancasıyla adamın kulağına ateş etti. Çeçen genci ileri atılmak istedi, buna fırsat bulamadan yere yıkıldı.

Kazaklar, soluk soluğa ölenleri oraya buraya sürüklüyor, üzerlerindeki silahları alıyorlardı. Bu kızıl saçlı Çeçenlerden her biri bir insandı. Hepsinin yüzünde bambaşka, garip bir ifade vardı.

Lukaşka'yı arabaya götürdüler. Genç adam sürekli Rusça veya Tatarca küfredip duruyordu. Bir ara, yerinden fırlamaya çalıştı.

— Atlatamazsın beni! Seni ellerimle boğacağım! Elimden kurtulamayacaksın, Ananı...[32] diye bağırıyordu. Biraz sonra öyle güçsüz düştü ki sesi soluğu kesildi.

***

Olenin atına atlayıp eve döndü. Akşama doğru ona Lukaşka'nın ölmek üzere olduğunu, karşı yakadan gelmiş bir Tatar'ın onu otlarla iyileştirmeye

çalıştığını söylediler. Ölenleri kaymakamlığa taşımışlardı.

Kadınlar, çocuklar onları görmek için sabırsızlanıyorlardı. Olenin evine ulaştığında, ortalık kararmaya yüz tutmuştu, uzun bir süre görmüş olduğu sahnelerin etkisinden kurtulamadı. Ancak, gece olunca içinde yine bir gün önce olup bitenlerin anısı canlandı.

Gidip pencereden dışarı baktı. Maryanka evden kilere, kilerden eve gidip geliyor, ortalığı topluyordu. Annesinin bağdan henüz dönmediği anlaşılıyordu. Babası da belli ki kasabada kaymakamlıktaydı.

Olenin, kızın işi bitene kadar bekleyemedi, yanına gitti.

Kız büyük odadaydı. Kapıya arkasını dönmüş duruyordu. Olenin bunu utancına verdi.

— Maryanka! dedi. Sana diyorum! Maryanka! İçeri girebilir miyim?

Maryanka birdenbire ona doğru döndü. Islak gözlerinden biraz önce ağlamış olduğu anlaşılıyordu. Yüzü kederliyken de çok güzeldi. Olenin’e hiçbir şey söylemeden, gururlu, soğuk bir şekilde baktı.

Olenin: “Maryanka, sana şunu söylemeye geldim ki,” diye tekrar konuşmaya başladı.

Kız: “Git buradan!” dedi.

Yüzü aniden değişti. Gözlerinden sel gibi yaşlar akıyordu.

— Neden ağlıyorsun? Ne oldu sana?

Maryanka sert, kaba bir tavırla: “Ne mi oldu? Kazakları vurdular ya! Daha ne olsun?” diye haykırdı.

Olenin: “Lukaşka için mi ağlıyorsun?” diye sordu.

— Git buradan! Ne istiyorsun benden?

Olenin, kıza yaklaşarak: “Maryanka!” dedi.

Maryanka: “Benden sana hayır gelmez artık!” diyordu.

Olenin: “Yapma Maryanka!” diye yalvardı.

Kız öfkeyle: “Git buradan, utanmaz! Rezil!” diye bağırarak ayağını yere vurdu.

Sonra tehdit ediyormuş gibi bir tavırla Olenin’in üzerine yürüdü.

Yüzünde öyle bir tiksinti, öyle bir hakaret, öyle bir kin vardı ki, Olenin birden artık ondan herhangi bir şey beklemesinin söz konusu olamayacağını, umutlarının hiçbir zaman gerçekleşemeyeceğini anladı. Kızın, daha önce de düşündüğü gibi gerçekten elde edilmesi, yaklaşılması olanaksız, asil bir varlık olduğunu yeniden hissetmişti.

Hiçbir şey söylemeden koşar adımlarla odadan çıktı...

DİPNOTLAR

[1]Avul: Kafkasya'da Müslüman köylerine verilen ad.

[2]Cigit: Yiğit.

[3]İzbuşka: Kazak köylerinde alçak damlı, sürekli serin olan, süt ve süt ürünlerinin saklandığı yer.

[4]Urvan: Bu biçimiyle yapıtta kullanılan sözcük asıl "Urvat" (bir şeyden kurtarmak) sözcüğünden türemiştir.

[5]Abrek: Ruslarla barış içinde yaşamayan Çeçenler.

[6]Çihir: Buğdaydan elde edilen bir tür içki.

[7]Bayguş: Türkçeden alınmış bir sözcüktür. Partal yırtık pırtık anlamına gelir.

[8]Olenin'in uşağına Vasilyeç yerine "Vasilyiç" demesi, onunla olan samimiyetini gösterir.

[9]Kriga: Kazakların balık avlamak için, ırmakta atlarla çevirdikleri yerlere verdikleri ad.

[10]Bu bir tekerlemedir.

[11]Kunak: Kazakların Türkçe'den aldıkları bir sözcüktür. "Çok sevilen, saygı duyulan arkadaş" anlamına gelir.

[12]Bu sözcük, Türkçe "Hoşgeldin!" sözünün Kazaklar arasında kullanılan biçimidir.

[13]Vanyuşa Fransızca sözcükleri daima yanlış söylediği için yazar onun söylediklerini bilerek böyle yazmıştır. Fransızcası "la fille comme ça est trés bien" olması gereken bu cümle "kız böyle çok iyidir" gibi çapraşık bir anlama gelir.

[14]Vanyuşa'nın bozuk Fransızcasıyla (La fille, c'est trés jolie) "Kız çok güzel" demek.

[15]Pud: 16 kilograma eşit olan Rus ağırlık ölçüsü.

[16]Gurda: Kafkasya'da en iyi kılıç yapan Gurda adında biri olduğu için, kılıcın iyisine bu ad verilir.

[17]Peç: Hem fırın, hem soba olarak kullanılan ısıtma düzeni.

[18]Uide ma: Türkçe "Evde mi?" sözünün Kazakların diline girmiş biçimidir.

[19]Peşkeş: Kazaklar bu sözü Türkçeden alarak, "hediye" anlamında kullanmışlardır.

[20]Mujik: Rus köylüsü.

[21]Kafa kazıtanlar: Müslümanlar için kullanılır.

[22]Rus köylülerinden sadece erkeklere "mujik" denir.

[23]Vanyuşa kötü Fransızcasıyla "Çay istiyor musunuz?" diye soruyor.

[24]Fransızca: (l'arient) yani "para" demek.

[25]Kalım: Kazakların Türkçeden aldıkları "başlık" anlamında kullandıkları bir sözcük.

[26]Eskiden Rusya'da nizami asker teçhizatını, atını kendi parasıyla alırdı.

[27]Bu sözcük Kazaklar arasında da Türkçedeki anlamıyla kullanılıyor.

[28]Vanyuşa'ya göre (Fransızca "il n'ya a pas d'argent") para yok demek.

[29]Fransızca: (C'est prét) "hazır."

[30]Fransızca: "Savaşta olanın savaştaymış gibi davranması gerek."

[31]Bunun gibi sözleri Kazaklar Türkçeden alıp, yanlış olarak kullanmışlardır.

[32]Metinde Türkçe olarak yazılmıştır.